

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

Περίοδος Β', τεύχος 278, Παρασκευή 4 Ιανουαρίου 1985

Δρχ. 70

*Οι πολιτικές καταιγίδες του 1985
και η ομπρέλα του εκλογικού νόμου*

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ 1985
Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
Η ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΤΩΝ «ΕΞΙ»
ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ
ΑΙΘΙΟΠΙΑ

Μ. ΣΚΟΥΡΑΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Το βιβλίο ντοκουμέντο...

ΜΑΡΙΑΣ ΡΕΖΑΝ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

...ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ!

Η γνωστή Κυριακάτικη ραδιοφωνική εκπομπή της Μαρίας Ρεζάν με συνομιλητές τους πρωταγωνιστές των ελληνικών εξελίξεων...

- Ασημάκης Πανσέληνος • Γιάννης Τσαρούχης • Ηλίας Ηλιού
- Παναγιώτης Κανελλόπουλος • Γιώργος Ράλλης • Λεωνίδας Κύρκος
- Γεράσιμος Αρσένης • Κων/νος Μητσοτάκης
- Μανόλης Ανδρόνικος • Ιάνης Ξενάκης • Κυρία Κατερίνα
- Μίμης Φωτόπουλος • Σοφία Παπανδρέου • Γεώργιος Α. Παπανδρέου
- Ανδρέας Παπανδρέου • Νίκος Παπακώστας
- Λαοκράτης Βάσης • Μαρία Ιορδανίδου • Χάρρυ Κλυνν
- Διδώ Σωτηρίου • Τάσος Μαρίνος • Γιάννης Τσέγκος
- Διονύσης Τσιχριτζής • Μίκης Θεοδωράκης
- Νανά Μούσχουρη • Μάνος Χατζιδάκις

ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΚΑΙΝΕ...

ΦΥΤΡΑΚΗΣ

Το βιβλίο
συνοδεύεται
- για όσους
τη θελήσουν -
από μια κασέτα
έκπληξη.

ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ Μ' ΕΝΑ ΤΗΛΕΦΩΝΗΜΑ ΣΠΙΤΙ ΣΑΣ: ΤΗΛΕΦΩΝΗΣΤΕ: ☎ 36.19.083-85 ή 36.09.109

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΩΛΗΣΗ:

- 1) ΒΙΒΛΙΑΓΟΡΑ, Γραβιάς 3-5, 106 78 ΑΘΗΝΑ
- 2) Α. ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ, Μαυρομιχάλη 15, 106 79 ΑΘΗΝΑ
- 3) ΕΜ. ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ, Αριστοτέλους 4, ΘΕΣ/ΝΙΚΗ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΤΑΥΡΟΣ ΛΥΓΕΡΟΣ	
Αμυντικού Δόγματος συνέχεια	9
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΙΧΑΗΛ	
Συναινετικοί και συναινούντες	10
ΑΚΗΣ ΚΟΣΩΝΑΣ	
«Ν.Δ.»: Τέλος στους πολιτικούς ελιγμούς	12
ΣΤΑΥΡΟΣ ΛΥΓΕΡΟΣ	
Η «πρωτοβουλία των έξι» κλιμακώνεται	14
— Διάλογος καλών δημοσιογράφων —	16
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΓΙΑΧΝΗΣ	
Το σκάφος ταξιδεύει με χαλασμένες μηχανές	18
ANNY ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΥ	
Συνέντευξη με τον Παντελή Βούλγαρη	21
ΒΑΣΙΛΗΣ ΔΡΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ	
Από τη διαχείριση της δυσαρέσκειας στη δυναμική της αυταρχικότητας	24
ΑΚΗΣ ΚΟΣΩΝΑΣ - ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ	
Ο καζαμίας που περιμέναμε	29
ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ - ΚΩΣΤΑΣ ΠΙΤΤΑΚΗΣ	
Οι πλατείες των συναντήσεων	32
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ	
Ένα άρθρο, έτσι, χωρίς τίτλο	34
ΧΑΓΚΕΝ ΦΛΑΪΣΕΡ	
Το ξεκίνημα του αντιστασιακού αγώνα στην κατεχόμενη Ελλάδα	37
— Το κιτς μπήκε στη ζωή μας —	45
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ	
Ο απαρομοίαστος Παύλος Παλαιολόγος	46
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΜΗΛΙΩΝΗΣ	
«Symphonia»	48
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΗΣ	
Διδακτικά βιβλία	51
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
ΑΝΤΗΝΩΡ	
1985: Συναινέσεις και αποσαφηνίσεις	4
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	6
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ	
Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ	8
ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ	
Μια εκδοχή	44
ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ	26
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	42
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ	
ΣΑΚΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	
Κρίστοφερ Σμωλ: Μουσική, κοινωνία, εκπαίδευση	52
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	53
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	54

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ

1985: ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΚΑΛΠΗΣ

ΤΟ 1985 εγκαινιάζεται υπό την φαντασμαγορία δημοσκοπήσεων εκλογικών «στιγμών»: την ανάδειξη Προέδρου της Δημοκρατίας και τις βουλευτικές εκλογές.

ΠΟΛΛΕΣ ΕΙΝΑΙ οι ενδείξεις ότι οι δύο κορυφαίες εκλογικές διαδικασίες, θα αποδειχτούν τελικά οι διαφορετικές όψεις μιας και μόνης συμφωνίας κορυφής: η μία εκλογή θα συμπληρώσει και θα επισφραγίσει την άλλη. Διότι αν η «συμφωνία» για την προεδρική εκλογή ισχύσει και το ΠΑΣΟΚ ψηφίσει τον κ. Καραμανλή, τότε, οι βουλευτικές εκλογές, είτε πρόδρομες είναι, είτε ακολουθήσουν τις προεδρικές, θα μεταφέρουν στο λαϊκό επίπεδο την επικύρωση της κίνησης κορυφής.

ΥΠΟ ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ δηλαδή συνθήκες σ' αυτό το επίπεδο δεν πρόκειται το 1985 να μας επιφυλάξει κάποια ιδιαίτερη έκπληξη.

ΠΑΡΟΛ' ΑΥΤΑ, αν κανείς δεν πιστεύει ότι οι εκλογές είναι μια λιγότερο ή περισσότερο καλά στημένη «φάρσα», αν θεωρεί ότι και στις εκλογές υπάρχει ένα πεδίο έκφρασης κάποιων κοινωνικών συσχετισμών και μιας πολιτικής διαπάλης, τότε, η υπόθεση των βουλευτικών εκλογών, ανεξάρτητα από την «ομπρέλλα» ή «καπέλο», αν θέλετε, των προεδρικών, διατηρεί πάντοτε ένα ειδικό ενδιαφέρον.

ΚΑΙ ΑΠ' ΑΥΤΗ τη σκοπιά, το ενδιαφέρον δεν βρίσκεται μόνο στο εκλογικό αποτέλεσμα ή στους γενικότερους όρους που το διαμορφώνουν, αλλά στο θέμα - κλειδί του εκλογικού νόμου, όπου με μεγαλύτερη σαφήνεια καταγράφονται όχι τόσο οι «κανόνες» του παιχνιδιού όσο τα ζητούμενα του από όσους φυσικά ρυθμίζουν αυτούς τους κανόνες.

Η ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ, μακρά και επίπονη του ΑΝΤΙ για το θέμα του εκλογικού νόμου είχε πάντοτε ένα σταθερό σημείο αναφοράς: την υποστήριξη δηλαδή της απλής αναλογικής ως παγίου εκλογικού συστήματος.

ΔΕΝ ΘΑ επαναλάβουμε την επιχειρηματολογία, η οποία στηρίζει σε επίπεδο αρχής αυτή, τη θέση. Θα υποστηρίξουμε όμως, πως η ίδια η συγκυρία μετατρέπει το θέμα της απλής αναλογικής σε «λυδία λίθο» των κυβερνητικών (και άλλων) επιλογών στο θέμα της ψήφισης του κ. Καραμανλή.

ΕΞΗΓΟΥΜΑΣΤΕ όσο μπορούμε πιο απλά: αν η ψήφιση του κ. Καραμανλή συνοδευτεί με εκλογικό νόμο που από τα πράγματα θα προμοδετεί τα δυο πρώτα κόμματα, τότε η ψήφιση του κ. Καραμανλή από το ΠΑΣΟΚ δεν είναι μια αναπόφευκτη —έστω— κίνηση, ως προς το προεδρικό αξίωμα και μόνο, αλλά η επί της ουσίας συναίνεση στη «δομική ακινησία» του πλαισίου επιλογών μιας διευρυμένης αστικής οπτικής εκσυγχρονισμού, πολιτική που εισήγαγε ο κ. Καραμανλής, και συνεχίζει —με τα δικά του μέσα— το ΠΑΣΟΚ.

ΑΝΤΙΘΕΤΑ, η επιβολή της απλής αναλογικής, θα «άνοιγε» εντελώς διαφορετικά το πολιτικό «παιχνίδι», δηλαδή τις δυνατότητες του. Θα επέβαλε μια διαπραγμάτευση των προβλημάτων της ελληνικής κοινωνίας «επί της ουσίας». Θα αποσαφηνίζε το πραγματικό κοινωνικό βάθος των διάφορων πολιτικών προτάσεων, θα εξανάγκαζε τις πολιτικές στρατηγικές να δοκιμαστούν «επί του συγκεκριμένου».

ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΣ, επειδή ακριβώς η απλή αναλογική θα εμφάνιζε στο κοινοβουλευτικό προσκήνιο όλες τις δυνάμεις και θα υποχρέωνε όχι σε συμμαχίες τίτλων αλλά σε συμπράξεις επί των προτάσεων, θα έθετε αναπόφευκτα σε κίνηση τις κοινωνικές δυνάμεις, οι οποίες στην άλλη περίπτωση, μιας μονοπαγούς κυβέρνησης, οφείλουν, όπως και τώρα, να διαθλαστούν μέσα από τις συμπληγάδες των κρατικών ρυθμίσεων.

ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΚΑΛΠΗΣ λοιπόν το 1985. Και παρόλο που δεν περιμένουμε ούτε αυτή τη φορά την Αλλαγή ως Φασουλή από την κάλπη, πιστεύουμε ότι είναι πολύ άσχημο —και για την κάλπη την ίδια— να μην αφήνει χώρο για εκπλήξεις, παρά μόνο για τα όρια του «εκσυγχρονισμού» μας.

ΕΥΤΥΧΕΣ το Νέον Έτος.

ΑΝΤΙ

1985: Συναινέσεις και αποσαφηνίσεις

ΕΤΟΣ «συναινετικών διαδικασιών» —σε ό,τι αφορά τις σχέσεις του ΠΑΣΟΚ με τη Νέα Δημοκρατία— χαρακτηρίζει ο πρώην υπουργός κ. Ι. Μπούτος, το 1984. Και δεν πέφτει, νομίζουμε έξω, καθώς όλες οι ενδείξεις πείθουν ότι το κυβερνητικό και το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης «τα βρήκαν» σε τρία μεγάλα θέματα: Στο θέμα της εκλογής του προέδρου της Δημοκρατίας, στο θέμα του εκλογικού νόμου και στο μέγα εθνικό θέμα της Κύπρου.

ΚΑΙ ΣΕ Ο,ΤΙ αφορά την εκλογή του προέδρου της Δημοκρατίας, είναι πια κοινό μυστικό ότι ΠΑΣΟΚ και Νέα Δημοκρατία θα υποδείξουν —και, φυσικά, θα στηρίξουν— την υποψηφιότητα του σημερινού Προέδρου, κ. Κ. Καραμανλή, ο οποίος, κατά τις διατυπώσεις του ίδιου του πρωθυπουργού, «δεν έχει παρεμβάλλει εμπόδια στην προώθηση του προγράμματος του ΠΑΣΟΚ» και —ακόμα σημαντικότερο— «δεν έχει χρησιμοποιήσει τις δυνατότητες που του παρέχει το Σύνταγμα, για ν' ανακόψει την πορεία του κυβερνητικού έργου».

ΤΟ ΠΑΣΟΚ φρόντισε, άλλωστε, να καλύψει και «ιδεολογικά» την επιλογή του αυτή, με αναφορές στον σημερινό συσχετισμό δυνάμεων και στην ανάγκη ισορροπιών. «Χρειάζεται —τόνισε ο πρωθυπουργός, μιλώντας σε πρόσφατη σύσκεψη στελεχών του κινήματος— οξυδέρκεια, θάρρος και σύνεση, για να μη θυσιάσουμε τις κατακτήσεις του παρόντος, εν ονόματι κάποιου αορίστου μέλλοντος ή το μέλλον και την προοπτική, εν ονόματι της αυτάρκειας κάποιου παρόντος». Και στην απλοελληνική: Για να κατοχυρώσουμε τις «κατακτήσεις του παρόντος» ψηφίζουμε Καραμανλή.

ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΣΤΟ θέμα του εκλογικού νόμου, όλες οι πληροφορίες συγκλίνουν στο ότι ο νέος νόμος —που δεν θα αφίσταται και πολύ από το ισχύον σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής— θα τυγχάνει των ευλογιών της Νέας Δημοκρατίας. Ο νέος εκλογικός νόμος αναμένεται να κατατεθεί στη Βουλή, στο τρίτο δεκαήμερο του Ιανουαρίου. Αλλά ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας, κ. Κ. Μητσοτάκης, φρόντισε, από τώρα, να καθησυχάσει τους βουλευτές του κόμματος: «Η κυβέρνηση —είπε— δεν πρόκειται να αιφνιδιάσει, φέροντας εκλογικό νόμο κομμένο και ραμμένο στα μέτρα της».

Οι «κανόνες του παιχνιδιού»

Η ΔΗΛΩΣΗ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ δεν εξέπληξε. Και δεν εξέπληξε, γιατί ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας ήξερε (και όχι μόνον αυτός...) ότι ο πρωθυπουργός είχε, τελικά, δεχθεί τους «κανόνες του παιχνιδιού», όπως τους καθόρισε ο ρυθμιστής του Πολιτεύματος. Και οι κανόνες έλεγαν: Η προεδρία της Δημοκρατίας ούτε επεμβαίνει, ούτε προτίθεται να επέμβει, στην επεξεργασία ή το περιεχόμενο του νέου εκλογικού νόμου. Όρος απαράβατος, όμως, του «παιχνιδιού» —μια και το κοινοβουλευτικό μας σύστημα είναι, κατά βάση, δικομματικό— παραμένει, πάντοτε, η συναίνεση του δεύτερου κόμματος. Άλλως... Το «άλλως» αυτό, εμπεριείχε μια συγκεκριμένη υπόμνηση: «Άλλως, ο ρυθμιστής του Πολιτεύματος, θα υποχρεωθεί είτε —πρώτη εκδοχή— να αναπέμψει τον εκλογικό νόμο (αν υποτεθεί ότι ευνοεί, υπέρμετρα και αποκλειστικά, το κυβερνών κόμμα), είτε —δεύτερη εκδοχή— να υποβάλει την παραίτησή του».

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ είναι γνωστή: κάποια «ροκαμβολικά» εκλογικά νομοσχέδια που είχε ετοιμάσει ή ήθελε να ετοιμάσει ο υπουργός Εσωτερικών, κ. Μ. Κουτσόγιωργας, εγκαταλείφθηκαν, για να παραχωρήσουν τη θέση τους στις «συναινετικές διαδικασίες», που κάλυψαν όχι μόνο τον εκλογικό νόμο, αλλά και κάποιες τηλεοπτικές ρυθμίσεις, σε ό,τι αφορά τα δύο μεγάλα κόμματα. (Κάποιες περισσότερες λεπτομέρειες για τον εκλογικό νόμο, στο άρθρο του Δ. Μιχαήλ σε άλλες σελίδες).

Ο λόγος περί «αυτοδυναμίας»

«ΣΥΝΑΙΝΕΤΙΚΕΣ» διαδικασίες, όμως, καθόλου δεν θα πει ότι το ΠΑΣΟΚ απεμπολεί τη βασική του επιδίωξη, δηλαδή, την εξασφάλιση, στις προσεχείς εκλογές, της διακηρυσσόμενης «αυτοδυναμίας». Τα πράγματα, βέβαια, δεν είναι, τώρα, τόσο εύκολα, όπως ήσαν λ.χ. τον Οκτώβριο του '81. Όμως, αν όλα εξελιχθούν ομαλά, και με αρχηγό της Νέας Δημοκρατίας, τον κ. Κ. Μητσοτάκη, οι επιτελείς του ΠΑΣΟΚ υπολογίζουν ότι το κυβερνών κόμμα θα εξασφαλίσει, στη νέα Βουλή, 155-160 έδρες (από τις 178 που είχε το 1981) και ότι, κατά συνέπεια, δεν θα χρειάζεται τη βοήθεια κανενός άλλου κόμματος, προκειμένου να επιτύχει την «δεδηλωμένη». Όσο για τα λογής «σενάρια» που βλέπουν, κάθε τόσο το φως της δημοσιότητας —όπως λ.χ. «Το ΠΑΣΟΚ μεθοδεύει μετεκλογική συνεργασία με ΚΚΕ» (Καθημερινή) ή «Μπονάμα 10 εδρών προσφέρει το ΠΑΣΟΚ στο ΚΚΕ» (Απογευματινή), κ.ά.— δεν επαληθεύονται από πουθενά. Το ΠΑΣΟΚ εμμένει στη γραμμή της «αυτοδυναμίας». Και όχι μόνον αυτό, αλλά και ελεεινολογεί τα κόμματα της «παραδοσιακής Αριστεράς» (βλέπε και σχετικό άρθρο στο τελευταίο φύλλο της «Εξόρμησης») που, αντί να κατανοήσουν την «ιστορική αναγκαιότητα» της αυτοδυναμίας αυτής, βάλουν ευθέως κατά του ΠΑΣΟΚ. Ο αρθρογράφος της «Εξόρμησης», μάλιστα, βεβαιώνει πως οι ηγεσίες των δύο ΚΚΕ, πάσχουν από πλέγματα ψυχοπαθολογικά —και, πιο συγκεκριμένα, από το πλέγμα της «άγονης γραμμής»... — με την έννοια ότι τα στελέχη του ΚΚΕ και του ΚΚΕ Εσωτερικού επείγονται να... ξαναμπουν σε κάποιους γνώριμους «σκυλοπνίχτες», με κουβέρτες υπομάλης, «για τα νησιά της άγονης γραμμής»! (Όπως αναμενόταν, το άρθρο αυτό της «Εξόρμησης» προκάλεσε κάποια καυστικά σχόλια, από πλευράς «Αυγής» και «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ»).

Κυπριακό και παρέμβαση Ρέγκαν

ΑΛΛΑ ΟΙ «συναινετικές διαδικασίες» εκδηλώθηκαν και στο Κυπριακό, όπου κυβέρνηση και αξιωματική αντιπολίτευση, Κυπριανού και Παπανδρέου, φέρονται να συμφωνούν ότι, στον τρίτο γύρο των συνομιλιών της Νέας Υόρκης, σημειώθηκαν «ενθαρρυντικές εξελίξεις», που δικαιολογούν «συγκρατημένη αισιοδοξία». Φυσικά, ο βαθμός της «αισιοδοξίας», διαφέρει, από παράγοντα, σε παράγοντα. Η απόσταση λ.χ. ανάμεσα στον Εζεκία Παπαιωάννου, τον γενικό γραμματέα του ΑΚΕΛ, που αισθάνθηκε την ανάγκη να συγχαρεί τον Ραούφ Ντενκτάς, «για τις παραχωρήσεις που έκανε» και τον Βάσο Λυσαρίδη, τον πρόεδρο του Σοσιαλιστικού κόμματος ΕΔΕΚ, είναι μεγάλη.

Αλλά και οι εκτιμήσεις, ανάμεσα λ.χ. στον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου και τον πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, Σπ. Κυπριανού, ως προς τις προοπτικές που διανοίγονται, μετά τον τρίτο γύρο των συνομιλιών της Νέας Υόρκης, δεν φαίνεται να συμπίπτουν απόλυτα, και σε όλα τα σημεία, παρά την, κατά βάση, «κοινή γραμμή».

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ Α. Παπανδρέου, με επανειλημμένες δηλώσεις του, απέδωσε την «πρόοδο» που σημειώνεται στο Κυπριακό, στις «άοκνες προσπάθειες» των κυβερνήσεων Ελλάδας και Λευκωσίας, καθώς και στις καλές υπηρεσίες του γενικού γραμματέα του ΟΗΕ, Ξαβιέ Περέζ ντε Κουεγιάρ. Ωστόσο, αν υπάρχει κάτι στο οποίο απέφυγαν, μέχρι στιγμής, ν' αναφερθούν ο πρόεδρος Κυπριανού και ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου, είναι η αμερικανική παρέμβαση στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης και, πιο συγκεκριμένα, η παρέμβαση Ρέηγκαν στον Εβρέν, από τον οποίο ο Αμερικανός πρόεδρος ζήτησε «συναντίληψη» —διάβαζε «μετριασμό» των τουρκικών απαιτήσεων.

ΓΙΑ ΤΗΝ παρέμβαση αυτή του Ρέηγκαν, οι «Λος Άντζελες Τάιμς» έδωσαν ήδη αρκετά στοιχεία από το σχετικό παρασκήνιο: Κάποια στιγμή, οι επιτελείς του Λευκού Οίκου, διαπιστώνουν ότι η ανεπιφύλακτη αμερικανική στήριξη των τουρκικών θέσεων στην Κύπρο, δεν βοηθάει στην «σταθεροποίηση» της περιοχής, η οποία ήδη γνωρίζει κάμψη της αμερικανικής επιρροής. Με τη Συρία εχθρική απέναντι στις ΗΠΑ, με το Λίβανο εκτός αμερικανικού ελέγχου, με το Ισραήλ κλυδωνιζόμενο από τον πληθωρισμό, και με την Αίγυπτο και Ιορδανία ν' αμφισβητούν, τώρα, την αποτελεσματικότητα των συμφωνιών Καμπ Νταϊνβιντ, οι επιτελείς του Λευκού Οίκου έκριναν ότι δεν θα έπρεπε να δημιουργήσουν και μια εχθρική Κύπρο.

Η ΤΟΥΡΚΙΑ, βέβαια, είναι μια πιστή και αφοσιωμένη σύμμαχος. Και η ηγεσία Ντενκτάς πρόθυμη να δώσει και τα «μάτια του Προφήτη», στις ΗΠΑ (αεροδρόμια, βάσεις, «διευκολύνσεις» διάφορες...) προκειμένου ν' αναγνωρισθεί το ψευδοκράτος της. Από την άλλη, οι ΗΠΑ σκέφθηκαν πως δεν θα ήταν πράξη σοφή, η αύξηση του αντιαμερικανισμού, στην Κύπρο και στην Ελλάδα. Άλλωστε, είναι κοινό δόγμα όλων των στρατιωτικών εμπειρογνομώνων, πως μια βάση ή ένα αεροδρόμιο —όπως είναι λ.χ. το τουρκοαμερικανικό αεροδρόμιο του Λευκόνοικου, στην τουρκοκρατούμενη Κύπρο— θ' αντιμετωπίζει συνεχώς προβλήματα, όταν η πλειοψηφία του πληθυσμού που το περιβάλλει, δεν είναι φιλική. Οι επιτελείς του Ρέηγκαν σκέφθηκαν, ακόμα, πως μια «συμβιβαστική λύση» του Κυπριακού, θα μπορούσε να βοηθήσει στην αποκατάσταση του διαλόγου Παπανδρέου - Οζάλ και, κατ' επέκταση, στην αποκατάσταση της ενότητας της νοτιοανατολικής πτέρυγας του ΝΑΤΟ, που τόσο έχει ανάγκη η ατλαντική συμμαχία.

ΟΛΟΙ ΑΥΤΟΙ οι παράγοντες συνέβαλαν στην απόφαση του Ρέηγκαν να πέμψει γραφή στον Εβρέν, ζητώντας του να εξαρθεί στο ύψος των «ευρύτερων συμφερόντων» της συμμαχίας. Και ο Εβρέν δεν είχε λόγους να μην ανταποκριθεί στην «έκκληση» του Αμερικανού προέδρου, ο οποίος, επιτέλους, δεν του ζητούσε «θυσίες» (του τύπου: «Παραιτηθείτε από την κτήσιν σας εκείνη» ή «Παραιτηθείτε από την πρόσοδον αυτή»...) αλλά, απλώς, κάποιο «σκόνητο» στις τουρκικές απαιτήσεις: Όχι 37% του κυπριακού εδάφους υπό τουρκικό έλεγχο, αλλά 29%, όχι 50% τουρκική εκπροσώπηση και στις δύο Βουλές αλλά 50% στην Άνω Βουλή και 30% στην Κάτω Βουλή, κ.ο.κ.

Ψευδαισθήσεις και αποσαφηνίσεις

ΜΕ ΑΥΤΑ σαν δεδομένα, κανείς δεν μπορεί να προβλέψει τι θα φέρει η συνάντηση κορυφής Κυπριανού - Ντενκτάς της 17ης

Ιανουαρίου. Κατά την συλλογιστική των «Λος Άντζελες Τάιμς», το παρασκήνιο πρέπει ν' αποδώσει. Το ερώτημα, ωστόσο, παραμένει ένα: Σε τι βαθμό, η Άγκυρα «κατανόησε» τις οδηγίες Ρέηγκαν και —προπαντός αυτό— πως ο Ρέηγκαν αντιλαμβάνεται τη «συμβιβαστική λύση» του Κυπριακού. Γιατί, παρά την «πρόοδο» που σημειώθηκε στον τέταρτο γύρο των συνομιλιών της Νέας Υόρκης, παραμένουν «εκκρεμή» τεράστια θέματα, όπως είναι η αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων από το νησί και η «αμετάκλητη» αξίωση του Ντενκτάς το νέο διζωνικό, δικοινοτικό, ομοσπονδιακό κυπριακό κράτος, να «εγγυηθεί» —πέραν οποιωνδήποτε άλλων εγγυήσεων— και η Άγκυρα.

ΕΓΓΥΗΣΗ, όμως, του κυπριακού κράτους από την Άγκυρα, συνεπάγεται —εκ των πραγμάτων— και εγγύηση του από την Ελλάδα. Και το ερώτημα που αυτόματα αναπηδά, είναι: Πόσο είναι διατεθειμένη η σημερινή κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ να θέσει την υπογραφή της κάτω από μια λεόντεια —σε βάρος των ελληνικών συμφερόντων— συμφωνία. Και αν υποτεθεί πως εκεί που έφτασαν τα πράγματα, δεν υπάρχει άλλη διεξοδος, το δεύτερο ερώτημα είναι: Κατά πόσο, εν όψει μιας τέτοιας συμφωνίας, την οποία θα κληθεί να προσυπογράψει και η ελληνική κυβέρνηση, θα έχουμε επίσπευση του χρόνου των βουλευτικών εκλογών.

ΟΛΑ ΤΑ παραπάνω αυτά, βέβαια, είναι ακόμα πολύ ρευστά και κανείς δεν ξέρει ποια θα είναι η κατάληξη τους. Πάντως, όσοι επιμένουν να χαρακτηρίζουν, γενικότερα, το 1984, σαν έτος «συναινετικών διαδικασιών», δεν πρέπει να πέφτουν έξω, καθώς η συναίνεση πέρα από τα θέματα της προεδρικής εκλογής, του εκλογικού νόμου και το Κυπριακό, καλυψε και ευρύτερα θέματα της εξωτερικής μας πολιτικής. Τώρα, όλοι είναι βέβαιοι πως η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ θα δώσει «τη μάχη για την προάσπιση των εθνικών συμφερόντων», παραμένοντας στο ΝΑΤΟ, παραμένοντας στην ΕΟΚ. Και η αποσαφήνιση είναι προτιμότερη από τις ψευδαισθήσεις...

ΑΝΤΩΝΩΡ

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΓΙΑΧΝΗΣ

Το τέλος της μικροαστικής ευδαιμονίας

ΤΟΜΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το τέλος της μικροαστικής ευδαιμονίας

- ☐ Ιστορικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας
- ☐ Γενικά προβλήματα ελληνικής οικονομίας
- ☐ Ορυκτός πλούτος
- ☐ Βιομηχανία
- ☐ Ναυτιλία
- ☐ Δημόσια γη
- ☐ ΕΟΚ και παγκόσμια οικονομία
- ☐ Γεωργία

ΚΑΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ
Γ. ΑΡΣΕΝΗ, Β. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ, Α. ΤΡΙΤΣΗ,
Γ. ΚΑΤΣΙΦΑΡΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΑΘΗΝΑ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΞΑΝΤΑΣ» Τζαβελα 1 - Εξάρχεια Τηλ 36 04 885
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ Γ. ΧΡΟΝΑΚΗΣ, Λαοσάνη 9, Τηλ 237 463

ΑΡΧΑΙΕΣ ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΕΣ

Τεράστια πρωτοσέλιδα συνόδευσαν και πάλι τις εξόδους των εορτών για τον «φόρο αίματος» στον «Μολώχ της ασφάλτου». Οι 36 νεκροί του χριστουγεννιάτικου τριήμερου συνόδευσαν με τις φωτογραφίες τους το εορταστικό τραπέζι των επιβιωσάντων.

Έτσι, μετά από σύντομες αμπελοφιλοσοφίες για το «τι είναι ο άνθρωπος; ένα τίποτα» ή για το ρόλο της τύχης, η γαλοπούλα επισφράγισε ότι η «ζωή συνεχίζεται».

Ένα εύστοχο ρεπορτάζ στο «Βήμα» όμως, απέδειχνε ότι η εικόνα αυτή είναι κατασκευασμένη για λόγους αποκλειστικά εντυπωσιασμού και προφανώς αντίστοιχης κυκλοφοριακής απόδοσης.

Απέδειξε λοιπόν ο συντάκτης κ. Γεωργίου ότι στην πραγματικότητα οι 36 νεκροί του τριήμερου αντιστοιχούν στον μέσο όρο ενός week end ή της τυπικής ελληνικής καθημερινότητας, ότι δηλαδή ο υποτιθέμενος γιορτινός εφιάλτης είναι ο καθημερινός εφιάλτης στο οδικό δίκτυο όλης της χώρας.

Είναι φανερό λοιπόν πως η διεσταλμένη προβολή των δυστυχημάτων των γιορτών, συνδέεται με τις πολύ βαθιές ανάγκες και τις αρχέγονες επιβιώσεις να συνδέονται οι «σταθμοί» της συλλογικής ζωής με το σημείο του αίματος, που επικυρώνει το «καλώς έχουν» των υπόλοιπων.

Παρόλα αυτά όμως, οι Έλληνες συγκοινωνιολόγοι, ασκώντας ορθολογικά την επιστήμη τους διαπιστώνουν πως αυτή η θυσία είναι κάτι πολύ παραπάνω από «κόκορας στα θεμέλια» της νεοελληνικής μας (υπ)ανάπτυξης. Σε έρευνά τους που ήρθε πρόσφατα στο φως της δημοσιότητας αποδειχνουν πως σε εφτά χρόνια, από το 1978 ως το 1983, οι νεκροί από αυτοκινητιστικά δυστυχήματα ξεπέρασαν τις 10.000 και οι τραυματίες τις 200.000!

Οι συνολικές απώλειες της εθνικής οικονομίας (νοσηλεία, απώλεια παραγωγικού δυναμικού κτλ.), υπολογίζονται στα 400 δισεκατομμύρια δραχμές σ'αυτά τα εφτά χρόνια.

Είναι εξαιρετικά απλοί κάποιοι στοιχειώδεις συλλογισμοί με βάση αυτά τα στοιχεία: ότι δηλαδή ένα αισθητά μικρότερο ποσό αν διατίθενταν για έργα σήμανσης και υποδομής, για κυκλοφοριακή αγωγή, για πιο σύγχρονο σύστημα χορήγησης διπλωμά-

των, θα υπήρχε πολλαπλάσια ωφέλεια, και δεν εννοούμε φυσικά μόνον οικονομικής τάξεως.

Έχουμε όμως την υποψία, ότι το θέμα έχει και την άλλη του πλευρά. Ότι δηλαδή ο Έλλην οδηγός που η ζωή του τον στριμώχνει και τον πιέζει από χίλιες μεριές γίνεται, όταν μπαίνει στο αυτοκίνητο, ένας ανεπίγνωτος ταυροκαθάπτης, ένας συμμετοχος του παιχνιδιού της αρχαίας τελετουργίας.

Γι' αυτό άλλωστε, ακόμα όταν ξέρει και μπορεί δεν θέλει να αλλάξει την οδηγική του συμπεριφορά, το μόνο χώρο όπου ξαναβρίσκει λίγο ρίσκο και περιπέτεια ή έστω μια «νόμιμη» εκδήλωση των ποικιλώνυμων συμπλεγμάτων που αλλιώς δεν μπορούν να «κοινωνικοποιηθούν».

Σωστά τα λένε λοιπόν οι συγκοινωνιολόγοι ακόμη σωστότερα οι κοινωνιολόγοι. Αλλά όλα αυτά θα λείψουν μόνο αν βρούμε έναν τρόπο στην Ελλάδα να αναπτυχθούν οι ανθρώπινοι λόγοι, που αυτοί πια έχουν χαθεί —και όχι μόνο στην καθημερινότητα.

ΕΛΛΗΝΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ

Είναι τέτοιο το γενικό «μπάχαλο» της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ, ώστε πολλές φορές να διαφεύγουν ειδικότερες πλευρές της που δεν στερούνται ενδιαφέροντος.

Για παράδειγμα η ρητορεία περί «ελληνοποίησης» των προμηθειών, συνδυασμένη με αντιφατικότητες, με αυτοδιαψεύσεις στην πράξη, με λαϊκίστικες «κορώνες» και άλλα παρόμοια, υποσκελίζει ορισμένες φορές κάποια θετικά πρακτικά βήματα σε συγκεκριμένους τομείς.

Συγκεκριμένα, η κοινοπραξία που συγκροτήθηκε με την εποπτεία και ενίσχυση του ΕΟΜΜΕΧ και κατασκεύασε το πρώτο ελληνικό τηλέφωνο, είναι ένα θετικό βήμα, μη κλασικής πασοκικής πομφολυγιάδας. Δηλαδή σε αντίστοιχες περιπτώσεις θα είχαμε αναγγελίες για τη σύσταση «εθνικού φορέα τηλεφώνου» και συμπεριφορές που θα τροφοδοτούσαν κανονικά την επιθεώρηση.

Πρακτικά και συγκεκριμένα όμως, αντί κάποιοι να εξαγγέλουν κρατικές βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας κτλ. που «θα» αντιμετωπίσουν το πρόβλημα, ο ΕΟΜΜΕΧ αξιοποίησε την υπάρχουσα ιδιωτική πρωτοβουλία και «προβληματικές» επιχειρήσεις, συγκροτώντας μια κοινοπραξία, που φαίνεται έδωσε και ένα τηλέφωνο το οποίο μπορεί να «χτυπήσει» με κάποια αξιοπρέπεια την PHILIPS, την ITT, την SIEMENS που λυμαίνονται παγκόσμια τη σχετική αγορά.

«Βάλαμε» ή «φάγαμε» γκολ;

Μόνο σ' αυτό το επίπεδο πια μπορεί να αντιμετωπιστεί η παρουσίαση από τη μεγαλύτερη μερίδα του Τύπου της επίσκεψης Τίχονωφ στην Τουρκία. Στο ίδιο επίπεδο κινήθηκαν οι αντιδράσεις της «ΝΔ», και αυτή τη φορά —ίσως λόγω της καταφανούς σοβαρότητας του θέματος— σοβαρότερος υπήρξε ο κ. Μαρούδας.

Μιας και πάλι η «υποτελεία» έγινε της μόδας, θα ισχυριστούμε ότι δεν υπάρχει πιο «υποτελής» οπτική από εκείνη που δεν μπορεί να αναγνωρίσει τον «αντικειμενικό» χαρακτήρα των διεθνών σχέσεων και μετατρέπει την ανάλυση σε ένα είδος απλουστευτικής προβολής επιθυμιών και ψυχαναλυτικού χαρακτήρα ερμηνειών.

Ήταν «πονηρός» λοιπόν ο Οζάλ και «οργανισμένος» ο Τίχονωφ; «Φιλέλληνας» ή «ανθέλληνας» ο Σοβιετικός πρωθυπουργός; «Φιλοπασόκ» ή «αντιπασόκ» η... σοβιετική εξωτερική πολιτική; Να κάποιες απλουστεύσεις των προβλημάτων που δημιούργησε η επίσκεψη Τίχονωφ στη γειτονική μας χώρα.

Χωρίς να είμαστε «ειδικοί» σε θέματα διεθνούς διπλωματίας, και θεωρώντας ότι κάθε χώρα ρυθμίζει την εξωτερική της πολιτική σύμφωνα με τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις της σε ένα δοσμένο πλαίσιο δεδομένων,

θεωρούμε ότι η Σοβιετική πολιτική δεν είναι εξ ορισμού παρά μόνο φιλοσοβιετική.

Έτσι, η αυτονόητη σημασία της Τουρκίας για τα ειδικότερα σοβιετικά συμφέροντα δεν μπορεί παρά να εκδηλωθεί και με πρακτικό τρόπο. Από τον έλεγχο των Στενών που έχει η Τουρκία, από τις τουρκμενικές μειονότητες στις σοβιετικές δημοκρατίες, από τη θέση -κλειδί της Τουρκίας μεταξύ της ΕΣΣΔ και των νοτιότερων περιοχών στρατηγικού ενδιαφέροντος της ΕΣΣΔ, όλα αυτά δημιουργούν την ανάγκη κάποιων «ενεργών» σχέσεων, ώστε να αντιρροληθεί η αμερικάνικη διείσδυση στην Τουρκία.

Η στάση αυτή της Σοβιετικής Ένωσης δεν έχει διαταραχθεί από την επιβολή του στρατιωτικού καθεστώτος, που άλλωστε άργησε πολύ να το καταδικάσει, έστω και με τον πιο ανώδυνο δημόσιο τρόπο. Και αν αυτή τη στιγμή με τις συμφωνίες που υπογράφηκαν η Σοβιετική Ένωση ξεπερνάει και τις ΗΠΑ σε επενδύσεις στην Τουρκία, αυτό οφείλεται ακριβώς στην πάγια επιδίωξη της να επιβάλει στην Τουρκία, παρά τη συμμετοχή της στο ΝΑΤΟ, ένα «ειδικό καθεστώς» αντιμετώπισης της ΕΣΣΔ.

Αν λοιπόν θεωρήσουμε ότι οι διεθνείς σχέσεις παίζονται έτσι απλοϊκά, σε μια ζυγαριά, ως το πούμε έτσι, η Τουρκία είναι σαφώς βα-

ρύτερη ως προς τη σημασία της στην εξωτερική πολιτική της ΕΣΣΔ.

Αυτό όμως δεν σημαίνει καθόλου ότι η ανάπτυξη αυτών των σχέσεων στρέφεται κατά της Ελλάδας. Αντίθετα μάλιστα, για τους ίδιους λόγους συμφέροντος, η ΕΣΣΔ δεν θα ήθελε διαστολή του ρόλου της Τουρκίας με επιβράβευση των επεκτατικών της διαθέσεων εις βάρος της Ελλάδας και της Κύπρου.

Διότι π.χ., ο έλεγχος του Αιγαίου από την Ελλάδα μειώνει την αποκλειστικότητα της Τουρκίας επί των Στενών, περιορίζει δηλαδή κάπως αυτό τον ασφυκτικό δακτύλιο που έχει η Σοβιετική Ένωση στην έξοδο της στη Μεσόγειο.

Γι' αυτόν και για άλλους λόγους που συνδέονται με τις γενικότερες ισορροπίες στα Βαλκάνια και στη Μ. Ανατολή, οι όποιοι Σοβιετικοί ιθύνοντες δεν θα παίξουν ποτέ με την Ελλάδα και την Τουρκία στη λογική «Ολυμπιακός» - «Παναθηναϊκός», όπως περίπου προκύπτει από ορισμένες αναλύσεις σε διάφορα σημεία του πολιτικού φάσματος.

Από κει και πέρα βέβαια, στο μεγάλο και σύνθετο παιχνίδι της διαμόρφωσης διεθνών ερεισμάτων, η μόνη σίγουρη συνταγή είναι η κατοχύρωση του εθνικού ερείσματος. Και εδώ θέλει ακόμα πολύ δρόμο στο «εσωτερικό μέτωπο».

Ας ελπίσουμε ότι το ορθόν της πρωτοβουλίας θα επεκταθεί σε κάποια σταθερή ποιότητα της κατασκευής, τότε, η «ελληνοποίηση» αυτού του τομέα θα αποφέρει κέρδος δισεκατομμυρίων στην εθνική οικονομία και θα ανασχέσει μια σοβαρή πηγή συναλλαγματικής αιμορραγίας —πέρα από τα άλλα αυτονόητα ωφέλη.

Ελπίζουμε όμως τα διδάγματα απ' αυτή την ιστορία να είναι αλλού, κυρίως στην πομφολυγική άσκηση της πολιτικής που μας έχει κατακλύσει με εξαγγελίες διαφόρων «εθνικών φορέων», οι οποίοι τουλάχιστον, ώσπου να δημιουργηθούν, θα μπορούν να συζητούνται από εθνικά τηλέφωνα!

Η ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΕΙΡΗΝΗΣ

Θεωρούμε πραγματικά θετική την πρωτοβουλία της κυβέρνησης για τη σύγκληση της Διεθνούς Διάσκεψης Ειρήνης στο τέλος αυτού του μήνα.

Οι αλληπάλληλες σχετικές πρωτοβουλίες άλλωστε του ΠΑΣΟΚ, παρά τις επιμέρους κριτικές ως προς θέματα χειρισμών εγγράφονται στις πιο θετικές πλευρές της κυβερνητικής πολιτικής.

Πράγματι σε μια εποχή που η Δυτική Ευρώπη έχει προσχωρήσει στη ρηγκανική αντίληψη του διπολισμού και ο τρίτος κόσμος έχει χάσει τη συνεκτικότητα που διέθετε στις δεκαετίες του '60 και του '70, πρωτοβουλίες όπως αυτή των 6 ηγετών, ή των Συνδιασκέψεων Ειρήνης, υπενθυμίζουν ότι η μοίρα του κόσμου δεν μπορεί να αποφασίζεται στα κλειστά επιτελεία των δύο υπερδυνάμεων αλλά πρέπει να γίνει αντικείμενο ενεργητικής παρέμβασης κυβερνήσεων και λαών.

Και αν υποθέσουμε ότι οι πρωτοβουλίες αυτές της κυβέρνησης συνεπάγονται κόστος ως προς τα παραδοσιακά μας «ερείσματα», αν υποθέσουμε δηλαδή ότι μπαίνουμε στους «μαυροπίνακες» του Ρήγκαν ως «διεθνείς ταραξίες» και «συνοδοιπόροι» και πάλι το κέρδος είναι μεγάλο.

Κέρδος από τη συμβολή —έστω με τις μικρές μας δυνάμεις— στην ύφεση, κέρδος άμεσα εθνικό, επίσης, γιατί δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η διεθνής ένταση κάνει πιο επίφοβη την εξέλιξη των εθνικών μας θεμάτων, από την Κύπρο, το Αιγαίο μέχρι και τα παράδοξα της ταραγμένης Βαλκανικής.

Αντίθετα λοιπόν απ' ό,τι πιστεύει η «Νέα Δημοκρατία», ακόμα και σε στενό εθνικό ορίζοντα, η πολιτική που προωθεί την ύφεση και την ειρήνη είναι σκόπιμη και βαθιά δικαιολογημένη.

Η ΠΟΛΩΝΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Όσο προχωράει η δίκη των φυσικών αυτουργών της κτηνώδους δολοφονίας του Ποπιελούσκο, τόσο αποδειχνεται πως δεν πρόκειται καθόλου για «τυχαίο συμβάν» ή για «προβοκάτσια των μυστικών υπηρεσιών της Δύσης» (ναι, γράφτηκε κι αυτό). Αποδειχνεται, από τις ομολογίες των ιδίων των κατηγορούμενων, ότι οι εντολές δόθηκαν από τα ανώτατα κυβερνητικά κλιμάκια (που όμως δεν κατονόμασαν) και πως τους δόθηκε η υπόσχεση ότι η δολοφονική δράση τους θα θεωρηθεί κίνητρο προαγωγών και λαμπρής σταδιοδρομίας.

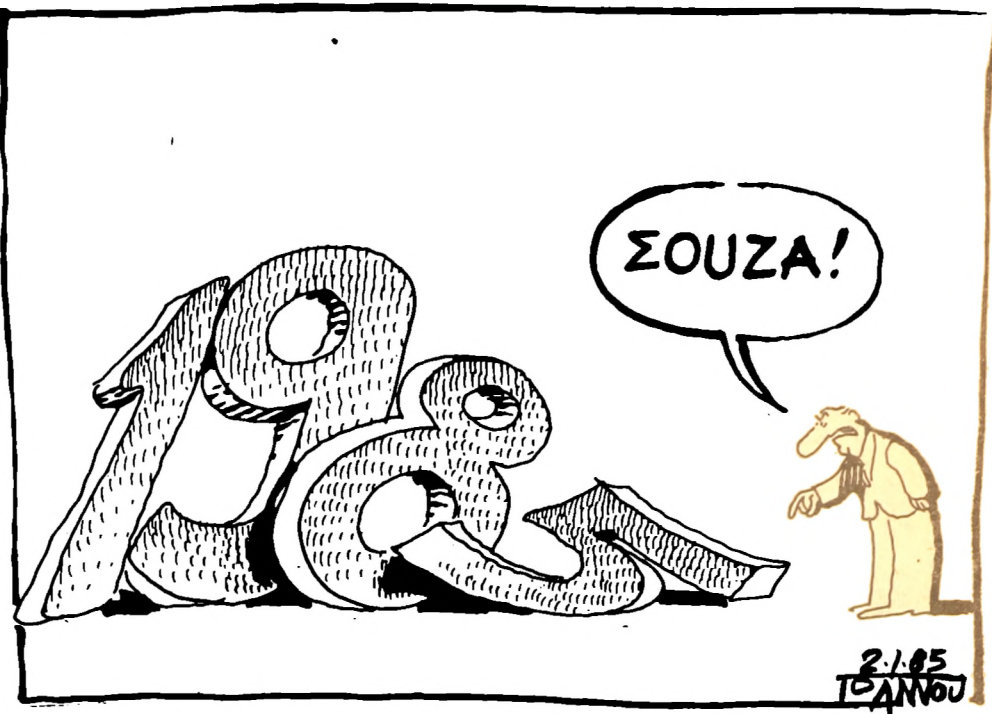
Προκύπτει δηλαδή με σαφήνεια η αλήθεια για την πραγματική φύση του καθεστώτος Γιαρουζέλσκι, ενός καθεστώτος κλασικά δικτατορικού, ενός καθεστώτος που στηρίζεται αποκλειστικά στην κρατική βία και την αστυνομική τρομοκρατία.

Και είναι μεγάλο λάθος να θεωρηθεί η δίκη ως απόδειξη ότι το καθεστώς Γιαρουζέλσκι διαφοροποιείται από τη βία και την τρομοκρατία. Αντίθετα, η δίκη αποδειχνει τόσο τη σύγκρουση των φατριών μέσα στους κόλπους της πολωνικής χούντας όσο και κυρίως ότι ο Γιαρουζέλσκι απευθύνει το μήνυμα στους κατασταλτικούς μηχανισμούς ότι δεν μπορούν να αυτονομούνται από τα όρια που θέτει η δικιά του εξουσία.

Πρόκειται για δίκη που επικυρώνει τη φύση του καθεστώτος και όχι για δίκη που αναιρεί τις συνέπειές του.

Από την άλλη μεριά, όσο πληθαίνουν οι αποκαλύψεις για τη δομή του αστυνομικού καθεστώτος της Πολωνίας (που θυμίζει εκπληκτικά τη δομή των υπηρεσιών ασφαλείας στη δική μας χούντα) τόσο περισσότερο ενισχύεται η πεποίθηση ότι η λύση του «πολωνικού» δεν μπορεί να βρεθεί παρά μόνο μέσα από την δικαίωση των βασικών αιτημάτων που έθεσε το πολωνικό κίνημα και η «Αλληλεγγύη».

Και είναι γι' αυτό πάντα άστοχη η κάλυψη των ενεργειών του

Γιαρουζέλσκι. Και όσο για την κυβέρνηση που πανηγυρίζει για τις επισκέψεις Δυτικών ηγετών στην Πολωνία (που παρουσιάζονται μάλιστα ως «δεύτεροι» μετά την «πρωτιά» του κ. Παπανδρέου) θα έπρεπε να παρατηρήσει πόσο προσεκτικά ισορροπούν αυτοί οι ηγέτες, τη σχέση τους με τη δικτατορική εξουσία, τις άλλες δυνάμεις της Πολωνίας και τα σύμβολα των λαϊκών αγώνων της χώρας αυτής.

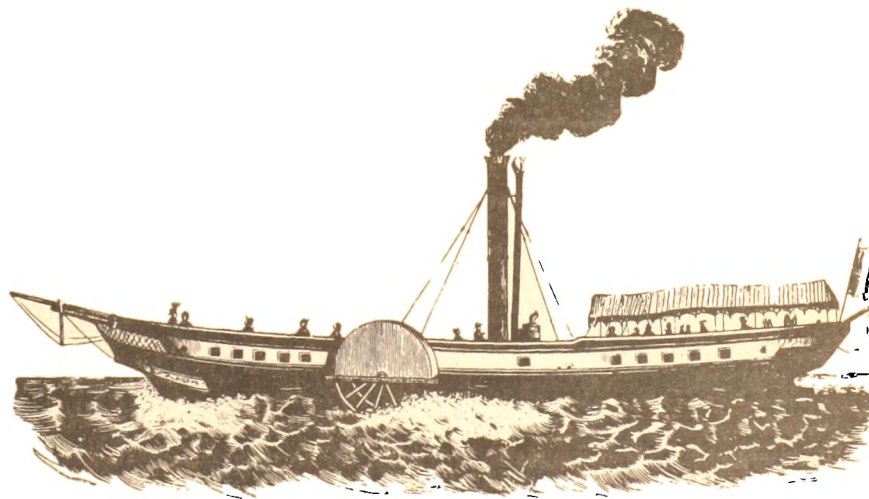
Διότι θα έπρεπε ίσως να προσέξουν τα κρατικά μέσα ενημέρωσης ότι οι δηλώσεις του κ. Ανδρεότι έγιναν αφού είχε επισκεφθεί όχι μόνο τον Γιαρουζέλσκι, αλλά αφού είχε συναντηθεί και με τον Γκλεμπ και προσευχηθεί στον τάφο του Ποπιελούσκο.

Αυτή είναι όμως η διαφορά μιας πραγματικά ανεξάρτητης πολιτικής και μιας μονομερούς οπτικής που με έναν άλλο τρόπο, μπορεί να εκληφθεί και ως πλήρης αδυναμία που μεταφράζεται σε πλειοδοσία δηλαδή —συν τοις άλλοις— σε αναποτελεσματικότητα.

ΦΤΩΧΟΙ ΠΛΗΝ ΤΙΜΙΟΙ ΑΛΛΑ ΑΚΡΙΒΟΤΕΡΟΙ

Απ' αυτό το τεύχος ανατιμηθήκαμε, επειδή δεν θέλουμε να διαπραγματευτούμε την τιμή μας! Απ' τη στιγμή δηλαδή που θεωρούμε πως απαράβατος όρος της ανεξαρτησίας του ΑΝΤΙ είναι η οικονομική του αυτοτέλεια, δεν έχουμε άλλη δυνατότητα παρά να στηριχθούμε «στις δικές μας δυνάμεις» δηλαδή στο ΑΝΤΙ με τους αναγνώστες του.

Όπως εξηγήσαμε από το προηγούμενο τεύχος, η διαρκής άνοδος όλων των συντελεστών της έκδοσης έκανε επιβεβλημένη μια αύξηση που ανεβάζει την τιμή του περιοδικού από 50 σε 70 δρχ. το τεύχος.

Επειδή οι αναγνώστες του ΑΝΤΙ είναι γνωστοί βιβλιοφάγοι και περιοδικοφάγοι, ξέρουν καλά πως αυτή η τιμή είναι πάντα πολύ χαμηλή σε σχέση με τα δεδομένα της αγοράς.

Αλλά και το ΑΝΤΙ άλλωστε δεν θα μπορούσε ποτέ να είναι αγοραίο, παρά μόνο μια ανεξάρτητη δεκαπενθήμερη πολιτική επιθώρηση της Αριστεράς.

Και αυτό θα παραμείνουμε, δηλαδή Αντί, παρά τον πληθωρισμό, την ακρίβεια τα μονοπώλια κτλ., αν όχι εξαιτίας τους.

...ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΤΟΧΡΟΝΙΑ
ΤΟΥ 1983, Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΕΚΑΝΕ
ΔΩΡΟ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΑΟ, ΤΟΝ
ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ.
...ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΤΟΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ 1984,
ΤΗΝ ΑΥΤΟΜΑΤΗ ΤΙΜΑΡΙΘΜΙΚΗ ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ.
...ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΕΤΕΙΝΗ ΠΡΟΤΟΧΡΟΝΙΑ
ΤΟ ΔΩΡΟ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ
ΕΙΝΑΙ....

ΕΡΤ

CRASH
HOCKEY

2/85
ΙΩΑΝΝΟΥ

του Γιάννη Ιωάννου

Αμυντικού δόγματος συνέχεια

του Ρεπόρτερ

Τις τελευταίες εβδομάδες η φιλολογία για το αμυντικό δόγμα έδωσε και πήρε. Αφετηρία όλου αυτού του θορύβου, που τροφοδοτήθηκε από πρωτοσέλιδα ρεπορτάζ, αναλύσεις, δηλώσεις της κυβέρνησης και της αντιπολίτευσης, αντιδράσεις της Ουάσιγκτον, του ΝΑΤΟ και της Άγκυρας, στάθηκε η αναφορά του πρωθυπουργού στην Κεντρική Επιτροπή του ΠΑΣΟΚ.

Ωστόσο, περισσότερο από ένα μήνα πριν, στις 9 Νοεμβρίου, το ΑΝΤΙ είχε δηλώσει στους αναγνώστες τις σχετικές πληροφορίες. Στη στήλη «Αντιθέσεις» και με τίτλο «Αμυντικό δόγμα εκτός ΝΑΤΟ», έγραφε: «Φαίνεται πως σύντομα θα έχουμε αμυντικό δόγμα... Ο κ. Παπανδρέου φέρεται να δίνει μεγάλη προτεραιότητα στο θέμα, επιδιώκοντας την ολοκλήρωση αυτών των διαδικασιών, καθώς και των σχετικών συζητήσεων στο ΚΥΣΕΑ εντός του 1984... Η Αθήνα εγκτελείψε στην πράξη το παραδοσιακό και ευθυγραμμισμένο με τις νατοϊκές προδιαγραφές δόγμα που στηριζόταν στον από Βορρά κίνδυνο, για να αντιμετωπίσει την τουρκική απειλή. Η μετατόπιση του κέντρου βάρους από το Βορρά στην Ανατολή, εκτός του ότι δημιουργεί μια σοβαρή αντίφαση λόγω της παραμονής μας στο ΝΑΤΟ, έκανε κάτι περισσότερο από αναγκαία την εκπόνηση ενός νέου δόγματος, στη βάση του οποίου να χαράσσεται όχι μόνο η αμυντική, αλλά και η εξωτερική πολιτική της χώρας. Ελπίζουμε ότι έστω και καθυστερημένα, η προσπάθεια που γίνεται σήμερα με εντολή του πρωθυπουργού, θα δώσει συγκεκριμένες και επεξεργασμένες κατευθύνσεις και δεν θα περιοριστεί σε μια γενικόλογη ανάλυση χωρίς πρακτική σημασία».

Το παραπάνω απόσπασμα δίνει το μέτρο της αποκλειστικότητας του ΑΝΤΙ στην είδηση για το νέο αμυντικό δόγμα και παράλληλα στοιχειοθετεί μια πρώτη, γενική βέβαια, και ισορροπημένη τοποθέτηση του ζητήματος.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι από το 1974 οι ελληνικές κυβερνήσεις φρόντισαν να θωρακίσουν τα ανατολικά μας σύνορα. Παρά το νατοϊκό τους προσανατολισμό, η αμεσότητα της τουρκικής απειλής τις υπο-

χρέωσε να κινηθούν προς αυτή την κατεύθυνση. Το νέο αμυντικό δόγμα λοιπόν, δεν συνεπάγεται κάποια ριζική αναδιάταξη των ενόπλων δυνάμεων, γιατί απλούστατα αυτή έχει ήδη πραγματοποιηθεί. Απ' αυτή την άποψη είναι αδικαιολόγητα τα μεγάλα λόγια που ακούσαμε και διαβάσαμε.

Εντούτοις, η εκπόνηση νέου αμυντικού δόγματος είναι επιβεβλημένη. Κι αυτό γιατί είναι καιρός πια να ξεπεραστεί ο διχασμός ανάμεσα στις παραδοσιακές αρχές της αμυντικής πολιτικής και στην τρέχουσα πρακτική της τελευταίας δεκαετίας.

Είναι καιρός να μεταβούμε από τα απλά μέτρα αμυντικής θωράκισης των ανατολικών συνόρων, σε μια επεξεργασμένη και ολοκληρωμένη στρατηγική, η οποία λαμβάνοντας υπόψη τις διεθνείς πολιτικο-στρατιωτικές ισορροπίες και τις επιπτώσεις τους στην ευρύτερη περιοχή, οφείλει να παρέχει έγκυρες απαντήσεις σ' όλα τα δυνατά σενάρια εξελίξεων που άπτονται της εθνικής μας ασφάλειας. Είναι μ' άλλα λόγια καιρός να ξεπεραστεί η μέχρι σήμερα επικρατούσα αποσπασματικότητα προς την κατεύθυνση του σφαιρικού και του ενιαίου της εθνικοαμυντικής πολιτικής.

Αυτό το νόημα έχει το δύσκολο έργο της εκπόνησης νέου αμυντικού δόγματος. Και είναι πράγματι θλιβερό ένα τέτοιο ζήτημα να αντιμετωπίζεται με την ανευθυνότητα και την εξαλλοσύνη που επέδειξε η αξιωματική αντιπολίτευση και ο φιλικός της Τύπος

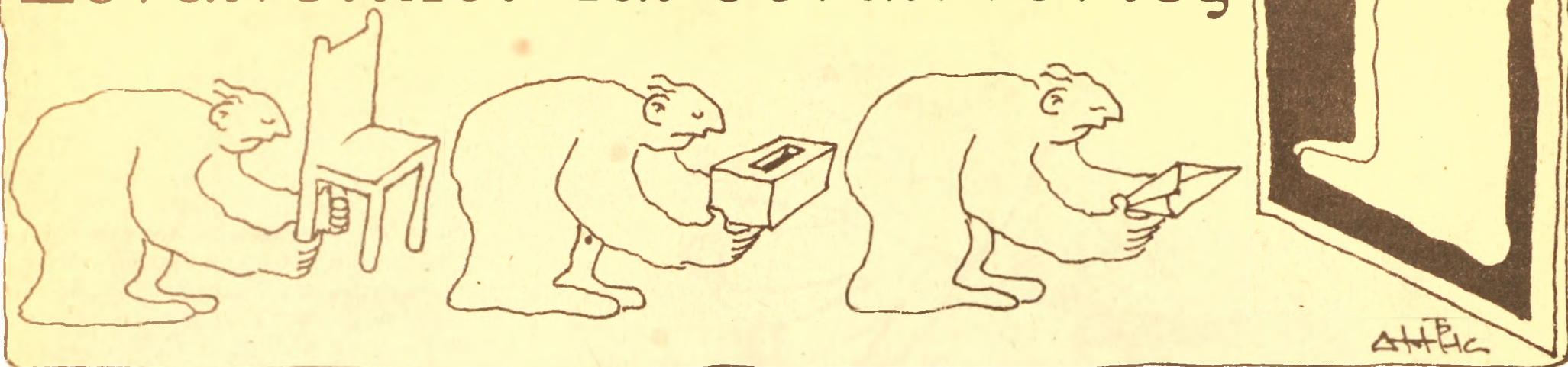
Η κρίσιμη πλευρά του επίμαχου θέματος βρίσκεται κυρίως στο κατά πόσο η κυβέρνηση θα καταφέρει να ανταποκριθεί στις μεγάλες απαιτήσεις μιας τέτοιας εργασίας. Ο περιορισμός σε γενικόλογες αναλύσεις που απλά θα κωδικοποιούν τις διακηρυγμένες θέσεις της σημερινής κυβέρνησης, είναι ο μεγαλύτερος κίνδυνος. Σε μια τέτοια περίπτωση θα δικαιωθούν οι

κατηγορίες περί προεκλογικού πυροτεχνήματος σε βάρος της κυβερνητικής αξιοπιστίας. Η επισήμανση αυτού του κινδύνου έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί οι τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα υπάρχουσες επεξεργασίες δεν αντιστοιχούν στην έκταση που έδωσαν στο θέμα τα κυβερνητικά στελέχη.

Αξιίζει να σημειώσουμε ότι η τουρκική πλευρά εκτός από τη δημιουργία της «στρατιάς του Αιγαίου», έχει πραγματοποιήσει και θεωρητικά τον αναπροσανατολισμό της εθνικοαμυντικής πολιτικής της. Ο τότε τούρκος πρωθυπουργός Μπουλέντ Ετσεβίτ, σε ομιλία του στη Γερουσία (24/3/78) αλλά και σε κατοπινές δηλώσεις του (Μάιος 1978), είχε υποστηρίξει τα εξής: επειδή η Τουρκία δεν αντιμετωπίζει άμεση απειλή από τη Σοβιετική Ένωση αλλά από την Ελλάδα, η αμυντική πολιτική και η δομή των ενόπλων δυνάμεων της αλλάζουν ώστε να προσαρμοσθούν στις ανάγκες αυτού του μετώπου. Για την εκπόνηση της νέας πολιτικής εργάζονται ειδικές ομάδες εμπειρογνομόνων. Χαρακτηριστικά των τότε δημόσιευμάτων του τουρκικού Τύπου ήταν ο τίτλος της «Γκιουναϊντίν» (17/5/78) «Με το νέο αμυντικό μας σύστημα τα όπλα θα είναι στραμμένα προς την Ελλάδα», καθώς και σχετικό άρθρο του Ιπεκτσί στη «Μιλλιέτ» την ίδια μέρα.

Κλείνοντας αυτό το κομμάτι, πρέπει να πούμε ότι η εξαγγελία του νέου ελληνικού αμυντικού δόγματος εκτός από την Ουάσιγκτον, τις Βρυξέλλες και την Άγκυρα, προκάλεσε αντιδράσεις και στο Βελιγράδι. Οι Γιουγκοσλάβοι που δεν βλέπουν με καλό μάτι την «αιρετική» πολιτική της Αθήνας απέναντι στο ΝΑΤΟ, ανησυχούν ότι οι νέες ελληνικές κατευθύνσεις αποδυναμώνουν την ασφάλειά τους γιατί αποσταθεροποιείται ο παραδοσιακός ρόλος της Ελλάδας σαν χώρας - αγωγού της δυτικής βοήθειας προς τη Γιουγκοσλαβία σε περίπτωση έντασης στην περιοχή.

Συναινετικοί και συναινούντες

του Δημήτρη Κ. Μιχαήλ

ΑΠΟ ΤΗΝ παλαιότερη διακήρυξη ότι «εκλογικός νόμος, εκλογή Προέδρου και βουλευτικές εκλογές αποτελούν ένα πακέτο» φτάσαμε τελευταία στην αντίληψη —όπως διακηρύχθηκε στη συνάντηση των 2.000 στελεχών του ΠΑΣΟΚ— ότι μόνο οι βουλευτικές εκλογές αποτελούν το καίριο και καθοριστικό πολιτικό γεγονός του 1985.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ «καλά γνωρίζοντες» η πεποίθηση αυτή υποδηλώνει ακριβώς ότι στο «καίριο γεγονός της εκλογικής αυτοδυναμίας» εντάσσονται και πρέπει να το «εξυπηρετήσουν» τόσο η εκλογή του Κ. Καραμανλή στην Προεδρία της Δημοκρατίας όσο και το περιεχόμενο του νέου εκλογικού νόμου.

ΟΙ ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ, χάρη στις γνώριμες ταχυδακτυλουργικές ικανότητες από το παρελθόν, θα ξεπεραστούν με άνεση. Ήδη για τον εκλογικό νόμο έχει εφευρεθεί εκτός από την «γνήσια καταγραφή των υπαρκτών κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων» και η δυνατότητα σχηματισμού αυτοδύναμης κυβέρνησης. Μόνο που βέβαια τα ίδια ακριβώς έλεγε τόσα χρόνια ο Κ. Καραμανλής ως Πρωθυπουργός, και κάπως διαφορετικά τα γράφει η διακήρυξη κυβερνητικής πολιτικής του ΠΑΣΟΚ. Στις σελίδες της δεν είχε εφευρεθεί και προταθεί προεκλογικά για ψήφιση καμία επινόηση και προϋπόθεση για τον όρο της κυβερνητικής αυτοδυναμίας.

ΟΣΟ ΓΙΑ την επανεκλογή του Κ. Καραμανλή στην Προεδρία της Δημοκρατίας η αντίφαση ανάμεσα στη στάση τον Μάιο του 1981 και τον ερχόμενο Απρίλιο (με τις όμοιες σχεδόν ανακοινώσεις υποστηρίξεως που έχει συμφωνηθεί να υπογράψουν οι κοινοβουλευτικοί εκπρόσωποι κ. Αγ. Κουτσόγιωργας και Κ. Στεφανόπουλος) θα ξεπεραστεί από την αναγνώριση (όχι άδικα βέβαια) της θετικής συμβολής της πρώτης προεδρικής θητείας του.

ΩΣΤΟΣΟ, ενώ αυτές και άλλες ενδιαφέρουσες εξελίξεις έχουν ήδη δρομολογηθεί —ακόμα και με την έννοια της «συμφωνίας κυρίων»— δεν φαίνεται ότι γύρω από τα θέματα της εκλογής του Προέδρου και του νέου εκλογικού νόμου να διεξάγεται απλώς ένα παιχνίδι εντυπώσεων. Υπάρχει και ένα παιχνίδι εξουσίας.

ΣΤΟ ΣΗΜΕΙΟ αυτό οι κοινές βουλήσεις δεν έχουν ακόμα συμπέσει όχι μόνο γιατί υπάρχουν κάποιες διαφορετικές, αντιλήψεις ανάμεσα στον Κ. Καραμανλή και τον Πρωθυπουργό, αλλά επειδή διεκδικεί ένα συμπληρωματικό πολιτικό ρόλο στις εξελίξεις ως τρίτος της παρέας ο πρόεδρος της «ΝΔ» Κ. Μητσοτάκης τόσο ως πρόσωπο όσο και ως κομματικά συμφέροντα.

ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΟ, άλλωστε, στους παροικούντες ότι με την παρέμβαση του Κ. Καραμανλή έγιναν οι νέες ρυθμίσεις για τον χαρακτήρα της εκπομπής της Βουλής, αφού βέβαια πέρασαν άκαρπες δύο εβδομάδες και ο Κ. Μητσοτάκης διαβίβασε στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας «τώρα αρχίζουν και κοροϊδεύουν και σένα Πρόεδρε». Είναι τουλάχιστον αναληθής αφενός ο ι-

σχυρισμός του Κ. Μητσοτάκη ότι η εκπομπή της Βουλής άλλαξε μετά την «καταπληκτική επιτυχία της πορείας μας» και, αφετέρου του υφυπουργού Τύπου Δ. Μαρούδα ότι «η κυβέρνηση αποφάσισε να δεχθεί το σχετικό αίτημα της ΝΔ και του ΚΚΕ».

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ αίτημα του Κ. Μητσοτάκη —που φαίνεται να έχει δημιουργήσει κάτι περισσότερο από ενόχληση στην οδό Ηρώδου του Αττικού— είναι το συναινετικό περιεχόμενο του νέου εκλογικού νόμου.

ΤΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ «σχέδια» για τις «φauλοκρατικές» διατάξεις του νέου νόμου που διαρρέουν συστηματικά από την ηγεσία του υπουργείου Εσωτερικών δεν έχουν παρά ένα σκοπό. Να καταδειχθεί τελικά ότι η κυβέρνηση είναι πολύ δημοκρατικότερη στην πράξη, απ' όσα έγραψαν για το νέο εκλογικό νόμο φίλεις και μη (αλλά αφελείς αρκετά) γραφίδες. Υποδηλώνουν, όμως, και τη διάθεση της κυβέρνησεως για συνδιαλλαγή γύρω από το θέμα αυτό, το οποίο θα λυθεί αποκλειστικά σε επίπεδο κορυφής και όχι κοινωνικών δυνάμεων και φορέων. Καμία συζήτηση δεν πρόκειται να γίνει πριν την κατάθεση του νομοσχεδίου με πολιτικούς αρχηγούς, κόμματα και οργανώσεις.

Ο Κ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ διαβεβαιώνει όσους τον εμπιστεύονται ότι ο νέος εκλογικός νόμος δεν θα δίνει πλεονεκτήματα μεγάλα στο πρώτο κόμμα, αν η διαφορά του σε ψήφους από το δεύτερο είναι μικρή. Και υποστηρίζει —όπως υπαινίχθηκε άλλωστε δημόσια τελευταία— πως εγώ δεν περιμένω εκπλήξεις από το νέο εκλογικό νόμο. Από το περιβάλλον του Πρωθυπουργού δίνεται η διαβεβαίωση ότι ο νέος νόμος δεν πρόκειται να καταρτισθεί ενωρίτερα από τα τέλη του Ιανουαρίου (αντι των αρχών) και πως «αντίθετα απ' όσα λέει ο Μένιος δεν υπάρχουν σχέδια από τα οποία θα επιλεγεί το τελικό».

ΩΣ ΠΡΟΣ το περιεχόμενό του τηρείται πλήρης σιγή, γιατί δεν υπάρχει ακόμα ξεκαθάρισμα επί της αρχής.

ΑΠΟ ΤΗΝ Προεδρία της Δημοκρατίας (ας πούμε από «προσκεϊμένους κύκλους») δίνεται η διαβεβαίωση ότι απομένει να πραγματοποιηθεί μια οριστική και τελευταία συνάντηση Προέδρου και Πρωθυπουργού για το θέμα αυτό, προκειμένου να αποσαφηνισθούν ορισμένα κρίσιμα σημεία, όπως η συνένωση περιφερειών, η εφετειακή βάση, η παραλλαγή του συστήματος D' Honot κτλ.

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ κύκλους, ο Κ. Καραμανλής δεν πρόκειται να αποδεχθεί, (που σημαίνει πρέπει να δώσει την προκαταβολική συναίνεσή του) σε πολυμορφία του εκλογικού συστήματος είτε αυτό λέγεται συνδυασμός μονοεδρικής και πολυεδρικής είτε «δύο γύροι». Το πρώτο απορρίπτεται τόσο για λόγους ιστορικούς (το μονοεδρικό έχει να εφαρμοσθεί από το 1923) όσο και για λόγους έγκυρης εκπροσώπησης (οι επαρχίες στην Ελλάδα είναι άνισα κατανομημένες και με μεγάλες διαφορές πληθυσμού, ακόμα και μέσα στον ίδιο νομό). Το δεύτερο απορρίπτεται από τον Κ. Καραμανλή —όπως διαβεβαιώνει

ορισμένους συνομιλητές του— γιατί στο δεύτερο γύρο θα διευκολύνει τη συνεργασία των προοδευτικών με τους κομμουνιστές και θα δημιουργεί τις προϋποθέσεις έντονης πολιτικής πόλωσης.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ της Δημοκρατίας φέρεται να έχει συζητήσει με τον Πρωθυπουργό και άλλους παράγοντες, όπως ο πρόεδρος της Βουλής Ι. Αλευράς ότι είναι διατεθειμένος να δεχτεί δύο άλλα σχέδια εκλογικού νόμου, με ορισμένες προϋποθέσεις.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ, που θα αφορά την απλή αναλογική (!) εφόσον συμφωνήσουν τα δύο μεγάλα κόμματα.

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ, για την κατανομή των 100 εδρών ανάμεσα στα δύο μεγάλα κόμματα, ακόμα και με αναλογία 70 με 30 και ανεξαρτήτως ποσοστών, αρκεί να το αποδεχθούν και να το δηλώσουν δημόσια τα δύο μεγάλα κόμματα. Τούτο αρνείται να το δεχθεί ο Κ. Μητσοτάκης παρά το γεγονός ότι διαβεβαιώνει πως η «ΝΔ» είναι το πρώτο κόμμα. Έτσι τα δύο παραπάνω σχέδια θα μείνουν στις «καλές προθέσεις» του Προέδρου της Δημοκρατίας.

ΜΕ ΒΑΣΗ τα δεδομένα αυτά είναι βέβαιο ότι ο νέος εκλογικός νόμος θα έχει εξασφαλίσει τη συναίνεση των δύο μεγάλων κομμάτων πριν ψηφισθεί από τη Βουλή, καθώς ο Κ. Καραμανλής ως σήμερα τουλάχιστον αυτό θεωρεί ως κύριο αναγκαίο γνώρισμα του εκλογικού νόμου, τη λεγόμενη «διμερή συναίνεση».

ΟΙ ΕΘΕΛΟΤΥΦΛΟΥΝΤΕΣ, που διαβεβαιώνουν ότι ο Κ. Καραμανλής «θα ψηφίσει οποιοδήποτε εκλογικό νόμο του ΠΑΣΟΚ γιατί θέλει να ψηφισθεί από αυτό πρόεδρος» κάνουν το ίδιο σφάλμα ερμηνεύοντας τις αιχμές των λόγων του ότι είναι κατά της «Νέας Δημοκρατίας». Βεβαίως ο Κ. Καραμανλής θα ήθελε να ψηφισθεί από το σύνολο των βουλευτών του ΠΑΣΟΚ αλλά με την ρητή προϋπόθεση και φροντίδα ότι δεν θα είχε απώλειες και αρνήσεις από βουλευτές της «ΝΔ». Μ' ένα λόγο ο Κ. Καραμανλής δεν πιστεύει —και οι εξελίξεις θα το δείξουν— ότι γίνεται με τις ψήφους του ΠΑΣΟΚ υπερκομματικός, αλλά ότι το πολιτικό έργο του (και μάλιστα όχι το πρόσφατο) έχει τέτοιο χαρακτήρα και συνεπώς είναι υποχρέωση του ΠΑΣΟΚ να του το αναγνωρίσει.

ΓΕΓΟΝΟΣ, πάντως παραμένει, καθώς μάλιστα ο Α. Παπανδρέου συνάρτησε τη θετική ψήφο του ΠΑΣΟΚ με ορισμένες προϋποθέσεις, ότι ο Κ. Καραμανλής προτιμά με βάση τα σημερινά δεδομένα να εκλεγεί από το σύνολο των βουλευτών της «ΝΔ», και από μερίδα μόνο βουλευτών του ΠΑΣΟΚ.

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΩΝΤΑΣ στα παρασκήνια το όντως απόλυτο

όπλο του ότι «μπορεί να παραιτηθώ οποιαδήποτε στιγμή ή να αποχωρήσω και να ιδιωτεύσω» ο Κ. Καραμανλής δεν έχει ακόμα συζητήσει το θέμα της επανεκλογής του με τον Α. Παπανδρέου.

Η ΥΠΟΘΕΣΗ του «συναινετικού κειμένου» που αποδιδόταν στον καθηγητή Δ. Τσάτσο ήταν περισσότερο τακτική ιχνηλάτησεως των διαθέσεων κάθε πλευράς (όπως επίσης η ομιλία στη Θεσσαλονίκη και η εμπιστευτική προσωπική επιστολή του Α. Παπανδρέου την επομένη) παρά δρομολόγηση κάποιας συναινετικής διαδικασίας στο θέμα των εξουσιών του Προέδρου της Δημοκρατίας.

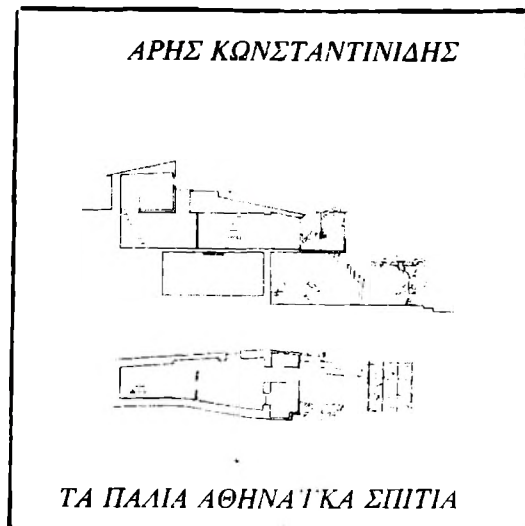
ΑΝ ΛΗΦΘΕΙ υπόψη η έλλειψη απαντήσεως από την Προεδρία της Δημοκρατίας στην επιστολή του Πρωθυπουργού της 29ης Οκτωβρίου, αλλά και η κάποια πολεμική ορισμένων κύκλων της κατά του συντάκτη των δύο συνταγματικών γνωμοδοτήσεων, που συνόδευαν την επιστολή του καθηγητή Γ. Κασιμάτη, θα πρέπει να υποθέτει κανείς ότι δεν πρόκειται να δημιουργηθούν αισθητοί κραδασμοί στο μέλλον και πως διαμορφώνεται ένα είδος «μόντους βιβέντι», ανάμεσα στους δύο πόλους εξουσίας.

ΩΣ ΓΟΣΟ, υπάρχει ανάγκη να διασωθούν και κάποια προσχήματα, αυτά της πολιτικής κατανάλωσης, το «κρυφτούλι» των εντυπώσεων. Η προεδρική συναίνεση φαίνεται ως ένα βαθμό ότι είναι σχετικά εξασφαλισμένη.

ΑΛΛΩΣΤΕ, ήδη απόφαση της ηγεσίας του Κινήματος μετά την διασώπησης ζύμωση που έχει γίνει στο «θέμα Καραμανλής» στις κομματικές οργανώσεις για το θέμα αυτό δεν θα γίνει ευρύτερη συζήτηση και θα υπάρξει τις παραμονές της εκλογής απόφαση υποστηρίξεως του κατ' εξοχήν αριστερού οργάνου του Κινήματος του Εκτελεστικού Γραφείου.

ΑΛΛΩΣΤΕ, δύο τουλάχιστον μέλη του Ε.Γ., μαρξιστές κατά τα άλλα, έχουν εισηγηθεί την ταυτόχρονη σχεδόν διεξαγωγή των εκλογών, με την ρεαλιστική συλλογιστική «να επωφεληθούμε από την εντύπωση που θα δημιουργήσει η υποστήριξή μας στον Καραμανλή» και με τον ισχυρισμό «η επανεκλογή του και επανεκλογή μας».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ η βάση της συναινετικής διαδικασίας Προέδρου της Δημοκρατίας και Πρωθυπουργού επιτρέπει από την μεν πλευρά του Κ. Καραμανλή την αισιόδοξη διαβεβαίωση, που δίνει τελευταία ότι «ο νέος εκλογικός νόμος δεν θα δώσει αφορμές για αμφισβήτηση του εκλογικού αποτελέσματος από τα μεγάλα κόμματα» από δε την πλευρά του Πρωθυπουργού και Προέδρου του ΠΑΣΟΚ ότι μια ακόμη τετραετία ανήκει (ακόμα και με αναιμική αυτοδυναμία) στην «Αλλαγή»...

εκδόσεις επικαιρότητα
Μαυρομιχάλη 60—τηλ. 3636083

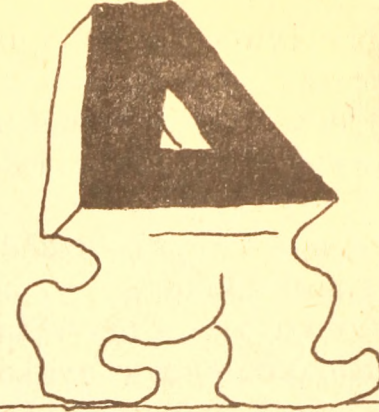
ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

Οι πολιτικοί ελιγμοί τέλος

του Άκη Κοσώνα

Εμπρός για τη διάσπαση!

Την ανάγκη διάσπασης της ΝΔ πολλοί την έχουν ανακαλύψει, λίγοι όμως εργάζονται προς την κατεύθυνση αυτή με τόση συνέπεια όση ο προηγούμενος πρόεδρος του κόμματος Ευάγγελος Αβέρωφ. Αυτό δεν σημαίνει ότι με ή χωρίς τον κ. Αβέρωφ, η παράταξη που δημιούργησε ο Κων. Καραμανλής θα παραμείνει ενωμένη. Απλά, ο κ. Αβέρωφ, για μια σειρά από λόγους, βιάζεται περισσότερο από τα άλλα ηγετικά στελέχη να συνδέσει τ' όνομά του με μια κίνηση που θεωρεί ιστορική. Κι είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι στα βήματα για την πραγμάτωση των επιθυμιών του δεν έχει κάνει λάθη τέτοια που θα στοιχειοθετούν κατηγορία για διάσπαση του κόμματος. Στις μέρες μας βέβαια, είναι αμφίβολο το ποιος και για ποιους λόγους θεωρείται διασπαστής· η «Νέα Δημοκρατία» έχει φθάσει στο οριακό σημείο ύπαρξης σαν ενιαίο κόμμα, κι αυτό, όσο περνά ο καιρός γίνεται φανερό στα περισσότερα μέλη και στελέχη του κόμματος, αλλά και στους παρατηρητές. Στο βαθμό που οι αντικειμενικές συνθήκες δεν επιτρέπουν την κοινοποίηση κοινών προθέσεων που οδηγούν στην διάσπαση και δημιουργία δύο ή τριών φορέων, τα ηγετικά στελέχη νομιμοποιούνται να εργάζεται το καθένα σύμφωνα με τις εκτιμήσεις και τις επιλογές του προς αυτή την κατεύθυνση.

Η αποχώρηση Ράλλη

Η διαδικασία της φθοράς για τη ΝΔ άρχισε με την ήττα που υπέστη στις εκλογές του 1981 από το ΠΑΣΟΚ, μια ήττα που δεν λειτούργησε σαν προειδοποίηση για παραπέρα πορεία του κόμματος, αλλά προσέλαβε την μορφή πανικού, που έγινε ακόμη μεγαλύτερος όταν παραιτήθηκε από την ηγεσία ο κ. Γεώργιος Ράλλης. Με την κίνησή του αυτή, αλλά και με την μετέπειτα στάση του ο τ. πρωθυπουργός δρομολόγησε κάποιες εξελίξεις —όχι φυσικά ταχύρρυθμες— και πέρασε μια φάση αναμονής που χα-

ρακτηρίστηκε από τη φράση του: «εγώ εδώ είμαι, αν με χρειαστείτε, όχι φυσικά με τα δεδομένα του παρελθόντος, να με καλέσετε». Αλλά τι σημαίνει αυτό πρακτικά; Ο κ. Ράλλης, δεν απευθύνθηκε μόνο στους βουλευτές της ΝΔ, η έμμεση αποχώρησή του από τα κοινά έθετε ήδη εν δυνάμει την υποψηφιότητά του για κάτι άλλο: ίσως την προεδρία της Δημοκρατίας. Αλλά γι' αυτό ήταν πολύ νωρίς —ο ίδιος δεν είχε «αποχρωματιστεί» αρκετά, ώστε να μπορεί να πλασσαριστει από το ΠΑΣΟΚ σαν ένας άλλος Καραμανλής, κι άλλωστε ο σημερινός πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν έδειχνε καμιά ιδιαίτερη επιθυμία να εγκαταλείψει τα καθήκοντά του. Μοιραία, η περίοδος αναμονής για τον Γ. Ράλλη, γινόταν ακόμη μεγαλύτερη. Έτσι, η συμβουλευτική του φράση, άρχισε ν' αποκτά μεγαλύτερη εφαρμογή και λειτουργικότητα για τον χώρο από τον οποίο προέρχεται, ειδικά μετά την αποχώρησή του Ευ. Αβέρωφ από την προεδρία της Ν. Δημοκρατίας. Τηρώντας «αυστηρή ουδετερότητα» ο κ. Ράλλης, στον προεκλογικό αγώνα **Μητσοτάκη - Στεφανόπουλου**, έδινε τις συμβουλές του μετά την εκλογή: «βοηθείστε τον Μητσοτάκη να σταθεί». Με τον τρόπο αυτό, κατόρθωσε να αμβλύνει τις όποιες κακές μνήμες των εσωκομματικών του αντιπάλων, που στο πρόσωπό του έβλεπαν «τον ηγέτη που μπορεί να αιρείται υπεράνω προσωπικών φιλοδοξιών και να στηρίζει το κόμμα».

Η εκλογή Μητσοτάκη και η στροφή Μπούτου

Από τον Σεπτέμβριο που εξελέγη πρόεδρος της ΝΔ ο κ. Μητσοτάκης, πέρασαν πάνω από 4 μήνες. Στο διάστημα αυτό, ο εκ μεταγραφής ηγέτης δεν μπόρεσε ν' αποκτήσει ερείσματα στο κόμμα, επιβεβαιώνοντας έτσι την εκτίμηση ότι εξελέγη για έναν πολύ συγκεκριμένο λόγο: «να νικήσει τον Ανδρέα στις εκλογές». Ο «Ανδρέας» όμως δεν έκανε πρό-

ωρες εκλογές κι άφησε τον κ. Μητσοτάκη έκθετο στα πυρά των αντιπάλων του (ανανεωτικών και μη) που δεν δίστασαν να τον σαμποτάρουν ανοιχτά, ν' αμφισβητούν έντονα τις αποφάσεις του και ν' αδιαφορούν για τις επιλογές και προτεραιότητες του νέου αρχηγού τους. Έτσι, έμειναν στον κ. Μητσοτάκη οι τρεις έμμενες ιδέες του για να παίξει:

- ο πρόεδρος του Αρείου Πάγου, κ. Κώνστας·
- η «φασιστική» ΕΡΤ·
- η επαναφορά του σταυρού προτίμησης.

Έπαιξε αρκετά, κετέβασε ορδές «αγανακτισμένων πολιτών» στη Μεσογείων, βρίστηκε με τον κ. Κώνστα, πέρασαν τέσσερις μήνες, αλλά μέχρι τις εκλογές (αν γίνουν τον Οκτώβριο του '85) μένουν άλλοι εννιά. Δύσκολα θα τα καταφέρει να πείσει το κόμμα «του» ο κ. Μητσοτάκης να παραμείνει «ενωμένο αγωνιστικό κι ανανεωμένο» μέχρι τότε. Αλλά ακόμη κι αν συμβεί αυτό, ο Κρης ίσα-ίσα που θα προφτάσει να μαζέψει τ' αναμνηστικά του από τη Ρηγίλης, την επομένη των εκλογών (αν τις χάσει, πράγμα σχεδόν βέβαιο και ευκτέον από τους εσωκομματικούς του αντιπάλους, δηλαδή απ' όλους).

Με τη σειρά του ο κ. Γιάννης Μπούτος φρόντισε ν' ακολουθήσει την τακτική Ράλλη, αφού πρώτα στήριξε την εκλογή Μητσοτάκη. Υπολογίζοντας ότι το μειονεκτικό του (έλλειψη καλών εσωκομματικών δημόσιων σχέσεων) μπορεί και είναι πολύ πιθανό να ξεπεραστεί από τις ίδιες τις πολιτικές συνθήκες, αποστασιοποιήθηκε από την πολιτική Μητσοτάκη και κατόρθωσε να μειώσει στο ελάχιστο τις κοινοβουλευτικές του πρωτοβουλίες και παρουσίες, που ίσως τον ταύτιζαν με τον νέο αρχηγό της ΝΔ. Ο κ. Μπούτος έχει δίκιο όταν σκέφτεται ότι οι φιλελεύθεροι και ανανεωτικοί βου-

λευτές —και κατ' επέκταση το «προχωρημένο» κομμάτι της ΝΔ— δεν έχουν, η δεν θα έχουν σε λίγο καιρό, άλλη λύση από το ν' αναζητήσουν κάποιον άλλον εκφραστή από τον σημερινό πρόεδρο, στο μέτρο που ο τελευταίος είναι δεμένος στο άρμα του αβερωφισμού. Και πού θ' αναζητηθεί ο ηγέτης αυτός, αν όχι στα πρόσωπα των κ. Ράλλη («χρυσή εφεδρεία»), Στεφανόπουλου και Μπούτου; Στην παρούσα φάση ο κ. Μπούτος δεν έχει άλλη επιλογή από το να συμμαχήσει (ήδη έχουν αποκατασταθεί οι σχέσεις τους) με τον Γεώργιο Ράλλη, δεδομένου ότι γνωρίζει τα αισθήματα που τρέφει γι' αυτόν (μετά την υποστήριξη που προσέφερε στον κ. Μητσοτάκη) ο άλλοτε φίλος και συνεργάτης του Κωστής Στεφανόπουλος.

Τις διεργασίες για τη διάσπαση της «Νέας Δημοκρατίας» δεν είναι ανάγκη να τις αρχίσει κάποιος —έχουν μπει από μόνες τους σ' ένα δρόμο, αφού είναι φανερό πως δεν μπορεί κανείς να μιλά πλέον για «τάσεις σ' έναν χώρο» αλλά για πολιτικές δυνάμεις που διαφοροποιήθηκαν μέσα στον ίδιο χώρο. Τόσο καθοριστικά μάλιστα που η συνύπαρξή τους γίνεται αδύνατη. Έτσι, ο έμπειρος Ευ. Αβέρωφ, βλέπει πολύ βιώσιμη τη λύση της διάσπασης του χώρου αυτού σε δύο τουλάχιστον κόμματα από τα οποία: το ένα και μεγαλύτερο του οποίου θα ηγείται εκφράζει την ακραιφνή Δεξιά και διαθέτει ένα ποσοστό της τάξης 20-27% και το άλλο, συγκεντρώνει τους φιλελευθέρους εκσυγχρονιστές της δεξιάς με ποσοστό 10-18%. Η λογική αυτή που δεν απέχει και πολύ απ' τη σχηματική πραγματικότητα, επικρατεί σήμερα στη «Νέα Δημοκρατία» και επιτρέπει στον καθένα να σφυγμομετρά τους υπόλοιπους, ευνοώντας τις κάθε λογής συμμαχίες.

Στην ΟΝΝΕΔ...

Ότι συμβαίνει στην ΟΝΝΕΔ δεν είναι παρά αντανάκλαση των τεκταινομένων στο χώρο της ΝΔ. Στη νεολαία του κόμματος τα πράγματα είναι λίγο πιο βάρβαρα (άρα και πιο καθαρά) και δεν καταβάλλεται καμιά προσπάθεια από τους νέους υπευθύνους της Εκτελεστικής Επιτροπής για άμβλυνση των εντυπώσεων. Ίσως γιατί η νέα Ε.Ε. δεν διακρίνεται για την ομοιομορφία και την ενότητα της παλιάς, με αποτέλεσμα να βγαίνουν στον αέρα οι αντιθέσεις έτσι όπως γεννιώνται κι όχι όπως καταστέλλονται στη συνέχεια.

Είναι προφανές, ότι δύο τουλάχιστον από τα μέλη της ηγεσίας της ΟΝΝΕΔ δεν έχουν καταλάβει πώς ακριβώς βρέθηκαν εκεί, δεν ξέρουν τι πρέπει να κάνουν και σε τελευταία ανάλυση δεν νοιά-

ζονται και πολύ για το ζήτημα. Ο νέος πρόεδρος δίνει την εντύπωση —αν μη τι άλλο— περαστικού που δεν πρόκειται να το ξενυχτίσει. Δεν μπορεί βέβαια να κατηγορήσει κανείς τον κ. Μείμαράκη για έλλειψη αγωνιστικού πάθους (ούτε ο αγώνας ούτε το πάθος του ζητήθηκαν όταν ανέλαβε), αλλά επίσης δεν μπορεί κανείς να μην παρατηρήσει ότι ο κ. Μείμαράκης χρησιμοποιεί την ΟΝΝΕΔ σαν διαβατήριο που οδηγεί στην βουλευτική έδρα. Ήδη, στο Ηράκλειο αντιδρούν έντονα πολλοί βουλευτές και πολιτευτές, με πρώτο τον κ. Μιχάλη Γαλενιανό, στη φήμη που θέλει τον πρόεδρο της (ΟΝΝΕΔ δεύτερο στη λίστα του νομού.

Ο κ. Γαλενιανός δεν εξελέγη το '81, αλλά συγκέντρωσε 8.500 ψήφους (ο πρώτος κ. Κεφαλογιάννης πήρε περίπου 11.000), πράγμα που σημαίνει ότι αποτελεί υπολογίσιμη δύναμη — η οποία αν στραφεί εναντίον των επιλογών του κ. Μητσοτάκη, το έργο του Κρητός ηγέτη της ΝΔ στην πατρίδα του θα γίνει ακόμη πιο δύσκολο απ' ό,τι είναι σήμερα. Με δεδομένη την απραξία του κ. Μείμαράκη (πολλοί τον κατηγορούν και για ανικανότητα), την αδυναμία του άμεσου συνεργάτη του Μ. Κοσσιώνη (πολλοί τον κατηγορούν για περιορισμένες νοητικές ικανότητες) και βέβαια τον υπαρκτό κίνδυνο του πάντα εν δυνάμει διδύμου Μιχαλολιάκου - Μανωλάκου, τα υπόλοιπα μέλη της Εκτελεστικής πρακτικά δεν μπορούν να λειτουργήσουν αποφασιστικά. Δεν είναι δυνατό να θεωρείται λειτουργία η σύνταξη ανακοινωθέντων, ή οι συνεδριάσεις, στο μέτρο που η Δ.Α.Κ. (μανωλακικό δημιούργημα με σύμφωνη γνώμη Αβέρωφ) εργάζεται ανοιχτά για τη διάσπαση του κόμματος.

Σκληρότεροι κατά σκληρών

Τις τελευταίες μέρες έγιναν δύο συσκέψεις στην Αθήνα, μία από την ομάδα Μιχαλολιάκου και η άλλη από τους ανανεωτικούς. Στην πρώτη αποφασίστηκε η τήρηση σκληρής γραμμής «απέναντι στους τουρίστες» που «μπήκαν από την πίσω πόρτα», και φαίνεται ότι ο Βασίλης Μιχαλολιάκος δεν ήταν απόλυτα σύμφωνος με όσα ελέγχθηκαν έτσι, εντελώς τυχαία, η εφημερίδα του φασιστικού ΕΝΕΚ «Συναγερμός» (στο φύλλο της περασμένης βδομάδας) με πρωτοσέλιδο άρθρο της επετέθη εναντίον του τ. προέδρου της ΟΝΝΕΔ. Η επίθεση αποτέλεσε προφανώς μια προειδοποίηση των σκληρών ΔΑΚικών και του ηγέτη τους Μ. Μανωλάκου προς τον Β. Μιχαλολιάκο, για τυχόν «ατασθαλίες» μικροπολιτικές. Πάντως ο Β.Μ. διαβεβαίωσε τους «συντρόφους του» ότι είναι και παραμένει αγωνιστής και δεν συμβι-

βάζεται με μια βουλευτική έδρα.

Οι ανανεωτικοί από τη μεριά τους διαπίστωσαν για άλλη μια φορά ότι η ΟΝΝΕΔ υπό τη σημερινή της ηγεσία είναι ανύπαρκτη και εντόπισαν το πρόβλημα τόσο στην «αδιαφορία και ανικανότητα» του διδύμου Μείμαράκη - Κοσσιώνη, όσο και στις λανθασμένες επιλογές των δύο προηγούμενων. Για παράδειγμα αναφέρεται η εξαγορά δια χρημάτων και θέσεων κάποιων «Κενταύρων» που ο ρόλος τους κατά το πρόσφατο παρελθόν είναι γνωστός. Συζητήθηκε χαρακτηριστικά περίπτωση δύο πρωτοπαλλίκων του Μ. Μανωλάκου που έδρασαν ο καθένας στην περιοχή του. Πρόκειται για τους Γ. Τραϊκοβίτς και Θ. Λιακάκη, που όχι μόνον αποκαταστάθηκαν αλλά μπήκαν στη Γραμματεία του Συνοικιακού, της ΠΟΑΠ δηλαδή.

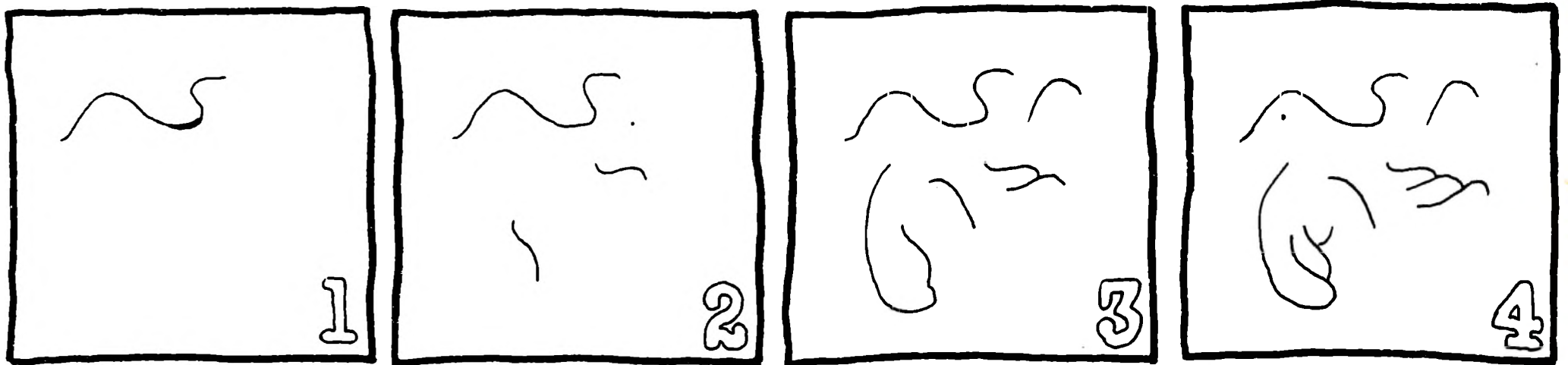
ΟΝΝΕΔ = Μιχαλολιάκος...

Οι ανανεωτικοί φέρονται αποφασισμένοι να προχωρήσουν τις δημοκρατικές διαδικασίες στη νεολαία, την οποία όπως και οι ίδιοι λένε «δεν πρόκειται να θυσιάσουν στις προσωπικές φιλοδοξίες κανενός» ούτε είναι πρόθυμοι να στηρίξουν «έναν βελτιωμένο και λουστραρισμένο Μιχαλολιάκο στη θέση του Μιχαλολιάκου». Πάντως όπως ομολογούν κι οι ίδιοι οι φιλελεύθεροι κι ανανεωτικοί, η σημερινή ηγεσία βρέθηκε μπροστά σε μια σειρά πρακτικά προβλήματα που κληρονόμησε από την προηγούμενη. Έτσι, σύμφωνα με καλά πληροφορημένες πηγές, ο πρώην υπεύθυνος Οικονομικού της νεολαίας και μέλος της Ε.Ε. Γιάννης Αγγελίδης έχει εξαφανιστεί «και αναζητείται από το κόμμα» και ακόμη δεν βρέθηκε κανένα βιβλίο ταμείου (χρήσεως '84). Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι (πάντα κατά τους ίδιους κύκλους) οι οφειλές της ΟΝΝΕΔ ξεπερνούν τα 7.000.000 δρχ., ενώ η σημερινή Εκτελεστική, ασκώντας και καθήκοντα ντετέκτιβ προσπαθεί ν' ανακαλύψει, πώς δημιουργήθηκε όλο αυτό το μικροπάζαρο στη νεολαία, από ατζέντες, αναπτήρες, στυλό, κτλ. και πώς διακινήθηκαν τα χρήματα που προήλθαν από το εμπόριο αυτό...

Γραφικότητες. Καθόλου τυχαίες όμως, όταν η πρώτη δήλωση του νέου προέδρου της νεολαίας είναι: «ΟΝΝΕΔ σημαίνει Μιχαλολιάκος και αντιστρόφως», φράση πηγαία, αυθόρμητη και γι' αυτό ιδιαίτερα γραφική, που οδηγεί στην παρακάτω απλή σκέψη: Αν ΟΝΝΕΔ σημαίνει Μιχαλολιάκος και αντιστρόφως, τότε και στο μέτρο που ΟΝΝΕΔ σημαίνει Νέα Δημοκρατία και αντιστρόφως, ΝΔ σημαίνει Αβέρωφ... και ως γνωστόν, «Αβέρωφ σημαίνει δυνάμεις»...

Καλή χρονιά...

Η «ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΤΩΝ ΕΞΙ»

του Σταύρου Λυγερού

ΜΕΤΑ από δυο χρόνια κυοφορίας, οι πρόεδροι του Μεξικού **Ντέλα Μαντρίτ**, της Αργεντινής **Αλφονσίν** και της Τανζανίας **Νυερέρε** και οι πρωθυπουργοί της Ινδίας **Γκάντι**, της Σουηδίας **Πάλμε** και της Ελλάδας **Α. Παπανδρέου**, με την κοινή διακήρυξη της 23 Μαΐου 1984 εκδήλωσαν και επίσημα την πρωτοβουλία τους ενάντια στους πυρηνικούς εξοπλισμούς. Η εντυπωσιακή κίνηση των έξι ηγετών αποσκοπεί στη δημιουργία ενός γιγαντιαίου μοχλού πίεσης στηριγμένου στην κοινή έκφραση όχι μόνο των δραστήριων κινήματων ειρήνης, αλλά και στην ενεργοποίηση των αντιπυρηνικών αισθημάτων της διεθνούς κοινής γνώμης.

ΤΟ ΑΝΤΙ, με βάση αποκλειστικές πληροφορίες, θα προσπαθήσει να δώσει μια ολοκληρωμένη εικόνα αυτής της βαρυσήμαντης προσπάθειας, συμπληρώνοντας τα στοιχεία που ήδη έχουν φέρει στο φως της δημοσιότητας το «Ποντίκι» και άλλες εφημερίδες.

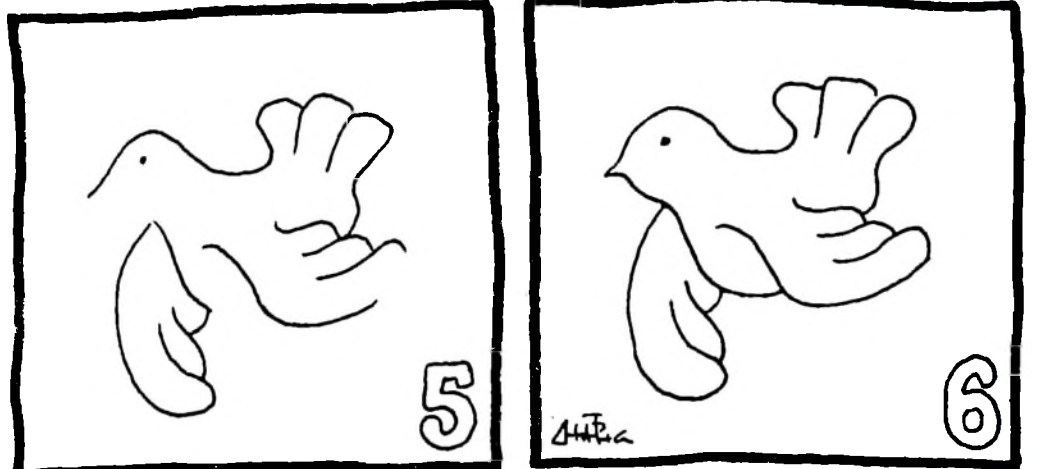
Η ΙΣΤΟΡΙΑ αρχίζει το 1982, όταν πέντε εκπρόσωποι της διεθνούς οργάνωσης «Κοινοβουλευτικοί για την Παγκόσμια Τάξη» έστειλαν επιστολή στον Έλληνα πρωθυπουργό με στόχο να τον κάνουν κοινωνό των ανησυχιών και προβληματισμών τους πάνω στο θέμα των πυρηνικών εξοπλισμών.

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ αυτή περιλαμβάνει στους κόλπους της βουλευτές από την Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Ιαπωνία, Ινδία, Φιλιππίνες, Ταϊλάνδη, Κένυα, Ζάμπια, Ζιμπάμπουε, Νιγηρία, Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία, Δανία, Ιρλανδία, Ισλανδία, Μεγάλη Βρετανία, Ολλανδία, Νορβηγία, Ηνωμένες Πολιτείες, Μεξικό, Καναδάς, Κόστα Ρίκα, Βολιβία, Βενεζουέλα, Τζαμάικα και Περού. Η οργάνωση «Κοινοβουλευτικοί για την Παγκόσμια Τάξη» εκφράζεται και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μέσω του γκρουπ των μελών της που συμμετέχουν σ' αυτό. Πρόεδρος του Συμβουλίου της οργάνωσης είναι ο Όλαφουρ Γκρίμσον εξέχον μέλος της ισλανδικής Εθνοσυνέλευσης. Σημαντικό ρόλο παίζουν ακόμα ο Ρέλους Τερμπίκ πρόεδρος της επιτροπής εξωτερικών υποθέσεων της ολλανδικής Βουλής και ο Αμερικανός βουλευτής της Ν. Υόρκης Τομ Ντάουνιν.

ΔΩΣΑΜΕ λεπτομέρειες για την οργάνωση αυτή, όχι μόνο γιατί σήμερα πια ταυτίζεται με την πρωτοβουλία των έξι ηγετών, αλλά και γιατί κατά κάποιον τρόπο λειτουργεί σαν οργανωτικός μηχανισμός της πρωτοβουλίας. Παράλληλα με την επιστολή τους προς Παπανδρέου, οι εκπρόσωποι των «Κοινοβουλευτικών» ήρθαν σε επαφή με τους κ. Πάλμε, Νυερέρε, Ντελα Μαντρίτ και Γκάντι. Η επιλογή αυτών των ηγετών έγινε με αποκλειστικό κριτήριο την αταλάντευτη τοποθέτησή τους υπέρ της ειρήνης και του αφοπλισμού, καθώς και τη δυνατότητα, με το υψηλό κύρος τους, να ασκήσουν ουσιαστική πίεση στις πέντε πυρηνικές δυνάμεις.

Οι προκαταρκτικές επαφές

ΜΕΤΑ από τη σχετική αλληλογραφία, ο Έλληνας πρωθυπουργός συνάντησε στην Αθήνα εκπροσώπους της οργάνωσης και συζήτησε μαζί τους ένα σχέδιο δράσης που του έθεσαν υπόψη. Παρόμοιες διαβουλεύσεις έγιναν και με τους άλλους τέσσερις ηγέτες. Οι «κοινοβουλευτικοί» που έχουν εκτεταμένες διασυνδέσεις με διάφορες ομάδες πίεσης και αντιπυρηνικά κινήματα (μεταξύ

κλιμακώνεται

αυτών και τον πρόεδρο της μαχητικής οργάνωσης Green Peace, Μακντάγκερ), στόχευαν στη βαθμιαία σύγκλιση όλου αυτού του δυναμικού κάτω από τη σκέπη μιας πρωτοβουλίας τόσο υψηλού επιπέδου.

Η ΘΕΤΙΚΗ ανταπόκριση των πέντε ηγετών, που με την προσθήκη του Αργεντινικού προέδρου έγιναν έξι, άνοιξε το δρόμο στην επόμενη φάση, κατά τη διάρκεια της οποίας οι εκπρόσωποι των ηγετών ασχολήθηκαν με τη μεθόδευση της εκκολαπτόμενης πρωτοβουλίας. Ο Α. Παπανδρέου όρισε εκπρόσωπό του το σύμβουλό του επί εθνικοαμυντικών θεμάτων Νίκο Ανδρίκο. Η επιλογή του Ν. Ανδρίκου κρίνεται σαν ιδιαίτερα θετική γιατί θεωρείται ένας από τους καλύτερους γνώστες των θεμάτων που του έχει εμπιστευθεί ο πρωθυπουργός, όπως άλλωστε απέδειξε και η συμβολή του στην προώθηση των ελληνικών θέσεων στην τελευταία σύνοδο της επιτροπής αμυντικού σχεδιασμού του ΝΑΤΟ. Εκπρόσωπος του Όλαφ Πάλμε είναι ο διευθυντής του πολιτικού του γραφείου Χανς Ντάλγκρεν, του Νυερέρε ο πρέσβης Νιάκι, του Αλφονσίν ο υφυπουργός εξωτερικών Σάμπατο, του Μεξικανού προέδρου ο Γκαρσία Ρόπλες (Νόμπελ ειρήνης 1982) και του Ινδού πρωθυπουργού ο πρέσβης Βινέι Βέρμα. Στο σημείο αυτό αξίζει να υπογραμμιστεί η απουσία της Ρουμανίας, η οποία γενικά δείχνει έντονο ενδιαφέρον γι' αυτά τα θέματα.

Η κοινή διακήρυξη

ΤΑ ΔΥΟ βασικά ερωτήματα γύρω από τα οποία περιστράφηκαν οι διαβουλεύσεις, ήταν πρώτον η αποτελεσματικότητα της πρωτοβουλίας και δεύτερον ο καθορισμός των τακτικών βημάτων μέσω των οποίων οι έξι ηγέτες θα προσεγγίσουν τους στόχους τους. Οι αρχικές διαβουλεύσεις κατέληξαν, όπως ήδη σημειώσαμε, στο ότι κεντρικός στόχος είναι η ενεργοποίηση και σύγκλιση όλων των αντιπυρηνικών δυνάμεων, ώστε να ασκηθεί διεθνώς μια εκτεταμένη και έντονη πίεση αρχικά για τον έλεγχο και στη συνέχεια για τη μείωση των πυρηνικών εξοπλισμών. Εγγύηση αποτελεί το γεγονός ότι το κύρος των έξι ηγετών ξεπερνάει κατά πολύ τα όρια των χωρών τους και κατά κάποιον τρόπο στο πρόσωπό και στις απόψεις τους αντιπροσωπεύονται τα αισθήματα των λαών ευρύτερων περιοχών της υφ'ηλίου.

ΚΑΡΠΟΣ όλων αυτών των διεργασιών ήταν η Κοινή Διακήρυξη,

η οποία έδωσε πολιτική οντότητα στην πρωτοβουλία. Στις 16-18 Ιουλίου '84 συναντήθηκαν στην Αθήνα οι εκπρόσωποι των έξι, για να επεξεργαστούν τις επόμενες κινήσεις που όχι μόνο θα απέτρεπαν το «ξεφούσκωμα» της πρωτοβουλίας, αλλά θα κλιμάκωναν τη σημασία της. Στην Αθήνα αποφασίστηκε η πραγματοποίηση συνάντησης κορυφής για να ενισχυθεί το κύρος της πρωτοβουλίας και να παρθούν αποφάσεις για το μέλλον της. Μια δεύτερη συνάντηση των εκπροσώπων πραγματοποιήθηκε στη Νέα Υόρκη στις 6-8 Οκτωβρίου για να ρυθμιστούν οι λεπτομέρειες. Αξίζει να σημειωθεί ότι πριν τη συνάντηση της Νέας Υόρκης οι εκπρόσωποι συζήτησαν για το θέμα με το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ Ντε Κουεγιάρ, ο οποίος έχει ταχθεί και επίσημα υπέρ της πρωτοβουλίας των έξι.

ΣΤΙΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ αυτές εκτός από τη σύνοδο κορυφής στο Νέο Δελχί (26-28/1/85), αποφασίστηκε ακόμα η επίσκεψη είτε ηγετών είτε εκπροσώπων τους στους προέδρους ή πρωθυπουργούς των πέντε πυρηνικών κρατών, καθώς και διάφορα μέτρα για την κινητοποίηση της διεθνούς κοινής γνώμης. Μετά το Νέο Δελχί, οι πέντε από τους έξι (πλην του κ. Γκάντι) θα έρθουν στην Αθήνα (31/1/85) όπου θα συναντηθούν με 50 περίπου προσωπικότητες διεθνούς κύρους, μεταξύ των οποίων ο Βίλλυ Μπραντ και πολλά γνωστά ηγετικά στελέχη ειρηνιστικών κινήματων. Σκοπός αυτής της συνάντησης είναι η πλαισίωση της πρωτοβουλίας και η οργανική σύνδεσή της με τις ενεργητικές αντιπυρηνικές δυνάμεις.

Η διεθνής ανταπόκριση

ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ που σημειώθηκαν από το 1982, η μετατόπιση του κέντρου βάρους από την οργάνωση «Κοινοβουλευτικοί για την Παγκόσμια Τάξη» σε ηγέτες με κρατικές ευθύνες, έδωσε μια νέα ποιοτικά ανώτερη διάσταση. Αυτό δεν σημαίνει ότι ο ρόλος της οργάνωσης έχει υποβαθμιστεί. Μια από τις δραστηριότητές της είναι οι ομάδες ειδικών επιστημόνων που εργάζονται συστηματικά πάνω σε ζητήματα αφοπλισμού και πιο συγκεκριμένα πάνω στις πιθανές επιπτώσεις μέτρων αφοπλισμού καθώς και πάνω σε σχέδια συνθηκών για τον έλεγχο και τη μείωση των πυρηνικών εξοπλισμών.

Η ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ «των έξι» ακόμα κι αν δεν καταφέρει τίποτα περισσότερο από το να υπογραμμίσει εμφαντικά τις ανησυχίες για τις επιπτώσεις μιας ενδεχόμενης πυρηνικής σύγκρουσης στις τρίτες χώρες, διατηρεί αμείωτη την αξία της όχι μόνο στο πεδίο της ηθικής, αλλά και σ' αυτό της πολιτικής. Βεβαίως, οι πρωτεργάτες της έχουν συνείδηση των ορίων που αντικειμενικά υπάρχουν τόσο σ' ό,τι αφορά την αποτελεσματικότητα, όσο και σ' ό,τι αφορά τη συντήρησή της στη διάρκεια του χρόνου. Ελπίζουν, ό-

μως, ότι η κρισιμότητα του προβλήματος και η διογκούμενη ανησυχία της διεθνούς κοινής γνώμης αποτελούν εύφορο έδαφος για τη ραγδαία ανάπτυξη ενός κινήματος, το οποίο αγκαλιάζοντας το σύνολο σχεδόν των πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων θα λειτουργήσει σαν παράγοντας πίεσης, η αγνόηση του οποίου θα ισοδυναμεί με μεγάλο πολιτικό κόστος.

Η ΜΕΧΡΙ σήμερα ανταπόκριση που βρήκε η πρωτοβουλία ενισχύει τις παραπάνω ελπίδες. Με δήλωσή του (22/5/84) ο Πάπας εξέφρασε την αμέριστη συμπαράστασή του. Με επίσημες ανακοινώσεις τους τάχθηκαν υπέρ της πρωτοβουλίας ο πρωθυπουργός της Ισπανίας Γκονζάλες και ο Βασιλιάς της Ιορδανίας Χουσεΐν. Ακόμα η περουβιανή κυβέρνηση με επίσημη δήλωση του Υπουργού Εξωτερικών Σάντρο Τσιάπε και ο πρόεδρος των Δυτικογερμανών Σοσιαλδημοκρατών και της Σοσιαλιστικής Διεθνούς Βίλλυ Μπραντ. Θετικό κλίμα υπάρχει και σε πολλές άλλες κυβερνήσεις χωρών όλων των ηπείρων.

Σ' Ο,ΤΙ ΑΦΟΡΑ τις αντιδράσεις των πυρηνικών δυνάμεων, η Σοβιετική Ένωση επικροτεί ανεπιφύλακτα. Το ίδιο και η Κίνα. Από την πλευρά τους οι Ηνωμένες Πολιτείες με ανακοίνωσή τους ενώ γενικά τάχθηκαν υπέρ της ειρήνης, κράτησαν απόσταση από την πρωτοβουλία των έξι μεταθέτοντας το βάρος στην επανέναρξη των διαπραγματεύσεων στη Γενεύη.

Ο ρόλος της Αθήνας

Ο ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΣ ρόλος της Αθήνας σ' όλη αυτή την ιστορία είναι επιστέγασμα μιας σειράς προηγούμενων κινήσεων της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ στον τομέα των πυρηνικών εξοπλισμών. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η «πρωτοβουλία των έξι» με το εύρος και τη σημασία της δεν ενισχύει μόνο το κύρος της Ελλάδας, αλλά αναβαθμίζει και το διεθνή ρόλο της σε μια υπόθεση που αφορά όλους τους λαούς του κόσμου. Κι αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό γιατί προσδίδει στην ελληνική εξωτερική πολιτική μια διάσταση παγκοσμιότητας, η έλλειψη της οποίας φάνηκε στο παρελθόν.

ΟΠΩΣ συμβαίνει παντού, έτσι και στη διεθνή πολιτική, μια εξωτερική πολιτική, που δεν ενδιαφέρεται παρά μόνο για την προώθηση των στενών εθνικών συμφερόντων, δεν μπορεί να οικοδομήσει στέρεα διεθνή ερείσματα. Μια χώρα σαν την Ελλάδα, με οξυμένα εθνικά θέματα και με αυξημένη ανάγκη διεθνών ερεισμάτων, οφείλει να εξισορροπεί την υποστήριξη που ζητάει για τα εθνικά της θέματα από τη διεθνή κοινότητα, συμμετέχοντας ενεργά στις παγκόσμιες υποθέσεις, χωρίς τάσεις μικρομεγαλισμού, αλλά οπωσδήποτε προς την κατεύθυνση της ειρήνης και του εκδημοκρατισμού των διεθνών σχέσεων.

□

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Ιδανικοί αυτόχειρες

ή
ζήτη ο θάνατος

ΝΕΦΕΛΗ

Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9
Αθήνα
Τηλ. 36.07.744

Ι. Φ. ΦΑΛΜΕΡΑΪΕΡ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ι. Φ. ΦΑΛΜΕΡΑΪΕΡ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ
ΤΩΝ ΣΗΜΕΡΙΝΩΝ
ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Ποιός δέν έχει άκούσει για
τόν Φαλμεράϊερ καί τίς
άπόψεις του περί τής Κα-
ταγωγής τών Έλλήνων;
Πόσοι όμως έχουν δεϊ αυ-
τό τό βιβλίο; Στήν Έλλη-
νική γλώσσα κανείς. Για
πρώτη φορά ύστερα από
150 χρόνια εκδίδεται στή
γλώσσα μας. Τώρα μπο-
ρούμε όλοι νά μάθουμε τί
άκριδώς είπε ό Φαλμε-
ράϊερ!

Έκδόσεις Νεφέλη
Μαυρομιχάλη 9
τηλ. 3639962

Ηλίας Ν. Μιχάλης

ΓΙΑ ΕΝΑ ΝΕΟ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟ

ΚΑΛΕΝΤΗΣ

Κεντρική διάθεση
ΚΑΛΕΝΤΗΣ και ΣΙΑ ΕΕ
Κολοκοτρώνη 15,
τηλ. 32.34.270
105 62 ΑΘΗΝΑ

Από τον διευθυντή του Έθνους κ. Αλεξ. Φιλippόπουλο πήραμε την παρακάτω επιστολή. Πληροφορούμε τον αναγνώστη —αφού δεν το έκανε, ως όφειλε, ο κ. Φιλippόπουλος— ότι ο επιστολογράφος αναφέρεται σε δημοσίευμα του προηγούμενου τεύχους του ΑΝΤΙ με τίτλο «Πλουραλισμός σημαίνει: Αν δεν συμφωνείς τράβα ρεβόλβερ». Πληροφορούμε επίσης τον αναγνώστη ότι κριτική στον κ. Φιλippόπουλο ασκείται και στο άρθρο «Ο Δεκάλογος του Καλού Δημοσιογράφου». Ιδού το κείμενο της επιστολής:

Κύριε Διευθυντά,
Ειλικρινά λυπάμαι γιατί δεν κατάλαβα καλά από τα κριτικά σας σημειώματα στο τελευταίο σας τεύχος, για τη διαγωγή του Τύπου, αν ο στόχος σας ήταν να προστατεύσετε τον πλουραλισμό (κατά την καπιταλιστική αντίληψη), να υπερασπιστείτε την κ. Μαρία Ρεζάν, ή να διαβάλετε τον υπογραφόμενο. Και βέβαια δεν θα με απασχολούσε η άποψή σας, με την έννοια της αντιπαράθεσης σ' αυτή των προσωπικών μου αντιλήψεων, αν δεν διαστρέφατε τις θέσεις μου επάνω στο θέμα Ρεζάν και δεν επιχειρούσατε πονηρή αναφορά —για να διατηρείται και να αιωρείται η λασπολογία— σε μία δήθεν χουντική βράβευση.

Δεν επιθυμώ να κάνω κατάχρηση του χώρου σας γι' αυτό στέκομαι σε δύο μόνο σημεία του «πονήματός» σας.

1. Χαρακτηρίζει: «ανατριχιαστική στην κυριολεξία την άποψη Φιλippόπουλου σύμφωνα με την οποία ο δημοσιογράφος που δουλεύει στα μαζικά μέσα ενημέρωσης πρέπει να υπηρετεί το κράτος, δηλαδή το εκάστοτε κόμμα που βρίσκεται στην εξουσία. Αλλιώς, είναι υπονομευτής και θα πρέπει να αποπέμπεται».

Η διαστρέβλωση των απόψεών μου είναι διαφανής γιατί στο σχετικό μου άρθρο υποστηρίχθηκε ότι:

Η ΕΡΤ κυβερνάται με βάση το νόμο της δεξιάς, ο οποίος προβλέπει τον απόλυτο έλεγχο από το κράτος, των μέσων μαζικής επικοινωνίας.

Είτε θέλουμε λοιπόν, είτε δεν θέλουμε, οφείλουμε να κρίνουμε την κατάσταση στην ΕΡΤ κάτω από αυτό το συγκεκριμένο νομικό καθεστώς.

Μέσα σ' αυτή την τηλεόραση, που συμβαίνει, αυτή τη στιγμή, να βρίσκεται —ευτυχώς— στα χέρια της Αλλαγής, κατάφερε ν' αποκτήσει μία πλήρη ασυδοσία μία λήπτης συνεντεύξεων, η κ. Μαρία Ρεζάν.

Τα θέματα που ανακύπτουν από αυτή την ανώμαλη —κατά την ταπεινή μου γνώμη— σύζευξη είναι δύο:

Α) αν η ΤΒ πρέπει να λειτουργεί κάτω από το σημερινό καθεστώς. Άποψή μου είναι: όχι —με ορισμένες όμως προϋποθέσεις, που θα εξασφάλιζαν τη λαϊκή αποδοχή, την πρόοδο του τόπου και τον πλουραλισμό, όχι βέβαια των συγκρουόμενων αρπακτικών συμφερόντων του καπιταλισμού, αλλά της αντικειμενικής παράθεσης των ιδεών. Όμως, το θέμα αυτό δεν τέθηκε. Εκείνο που τέθηκε είναι ότι μέσα στο δεδομένο καθεστώς της ΕΡΤ ανα-

πτύχθηκε μια ελεύθερη - ασύδοτη εκπομπή, η εκπομπή της κ. Ρεζάν. Αυτό υπήρξε το υπό κρίση θέμα.

Β) αν η δραστηριότητα της κ. Ρεζάν υπήρξε αντικειμενική και αν επιδέχεται κριτικής αντιμετώπισης.

Από την κ. Μαρία Ρεζάν, δεν ακούσαμε ποτέ καμία άποψη. Ακούσαμε όμως τις απόψεις των φιλοξενούμενων της, τους οποίους η ίδια επέλεξε χωρίς να ρωτήσει κανένα, ούτε και να ζητήσει έγκριση.

Οι απόψεις αυτές υπήρξαν, σε μόνιμη βάση, θέσεις κατά της Αλλαγής. Δηλαδή, —εφόσον μας επιτρέπεται η άποψη— αν όλη η σκηνοθεσία των εκπομπών της κ. Ρεζάν και η επιλογή των προσκεκλημένων δεν γίνονταν στην τύχη, δηλαδή δεν ήταν συμπτωματική, η καταδίκη της Αλλαγής που κατέληγε σαν γενικό συμπέρασμα και η υπονομευσή της, ήταν μία καλοστημένη υπόθεση.

Αναφαίρετο δικαίωμά μας προασπίζουμε και κανέναν υπαινιγμό, καμία λάσπη και καμία διαστρέβλωση δεν πρόκειται να μας το αποκλείσει, όταν επιμένουμε να κρίνουμε τα δημόσια πράγματα και τις δημόσιες παρούσιες και εκδηλώσεις. Και δημόσιο πρόσωπο υπήρξε η κ. Μαρία Ρεζάν.

Την κρίνουμε λοιπόν σαν απαράδεκτη, ακατάλληλη και ύποπτη ιδεολογικά για να διευθύνει μία εκπομπή πολιτική, που απευθύνεται σ' όλο τον ελληνικό λαό, χωρίς καμία δυνατότητα αντίλογου από μέρους του.

2. Το δεύτερο σημείο του «πονήματός» σας, αφορά τη «χουντική βράβευση», όπως τη χαρακτηρίζετε.

Με τη μέθοδο αυτή, ενώ στηλιτεύετε από τις στήλες σας τους πάντες και τους κατηγορείτε για κακή δημοσιογραφία, επιχειρείτε —δίνοντας προφανώς δημοσιογραφικό μάθημα— μία έντεχνη λασπολογία, προφανώς γιατί οι απόψεις του υπογραφόμενου δεν είναι της αρεσκείας σας.

Γιατί αν θέλατε να αντιμετωπίσετε με εντιμότητα την αντιπαράθεσή του και πριν κάνετε χρήση επιχειρημάτων και υπαινιγμών που χρησιμοποιεί η δημοσιογραφική σαλταδορία θα μπορούσατε να ενημερωθείτε υπεύθυνα:

Για τον τρόπο δημοσιογραφικής λειτουργίας της εφημερίδας που διήυθυνα κατά τη δικτατορία.

Για τον τρόπο αντιμετώπισης του δικτατορικού καθεστώτος από μέρους μου σαν δημοσιογράφου.

Για την απήχηση της εφημερίδας αυτής, λόγω ακριβώς της τακτικής της απέναντι στη δικτατορία, στον ελληνικό λαό ο οποίος της είχε δώσει την πρώτη κυκλοφορία με 200.000 φύλλα.

Για την άποψη των συντακτών της εφημερίδας ορισμένοι εκ των οποίων ανήκαν στο αριστερό κίνημα.

Για ό,τι προέκυψε από τη διαδικασία στη σχετική δίκη του κ. Λαμπρία, του οποίου επιθυμία σεβάστηκε και δεν δημοσίευσα τα πρακτικά της, που αποτελούν καταπέλτη για κάθε συκοφάντη.

Αλ. Φιλippόπουλος

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΜΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥΣ...

Σ.Σ. Ο κ. Φιλippόπουλος έχει μια ιδιότητα που πρέπει, να του αναγνωριστεί: λέει τα πράγματα με το όνομά τους και τα λέει με τέτοιο τρόπο, που δεν μπορεί να υπάρξει καμιά αμφιβολία ποια πράγματα εννοεί.

Διαφωνούμε και με τα «πράγματα» του κ. Φιλippόπουλου και με τον τρόπο που τα συγκροτεί.

Ανησυχούμε όμως, στο βαθμό που οι απόψεις του κ. Φιλippόπουλου είναι τόσο διαυγείς, στο τι αυτό θα σημαίνει στην περίπτωση που επικρατήσουν κρατικά, πράγμα που ο κ. Φιλippόπουλος δεν κρύβει ότι είναι η ανοιχτή επιδίωξή του.

Χωρίς υπερβολή φαίνεται πως, πρέπει —σε τέτοια περίπτωση— να ετοιμάζονται όσοι δεν συμφωνούν με τις «σωστές» απόψεις για παράνομο εκδοτικό μηχανισμό.

Αν αυτό δεν υπάρχει στις δικές σας —ατομικές— προθέσεις κ. Φιλippόπουλε, πάντως αυτή είναι η μόνη λογική συνέπεια των όσων υποστηρίζετε.

Αν αυτές είναι οι απόψεις σας —και έχετε προφανώς το δικαίωμα να τις έχετε δεν νομιμοποιείται όμως το δικαίωμα να τις εκφέρετε εν ονόματι του σοσιαλισμού, και μάλιστα για την προώθησή του.

Γιατί οι απόψεις σας κ. Φιλippόπουλε είναι η πιο ευθεία, ριζική και κατηγορηματική σύγκρουση και άρνηση της όποιας εκδοχής του σοσιαλισμού, εκτός αν η συμβολή σας στο «Έθνος» είναι να ενώσετε το «εθνικό» με το «σοσιαλιστικό».

Αλλά και αυτό έχει εκδηλωθεί ως άποψη ανοιχτά. Γιατί λοιπόν να μη λέμε τα πράγματα με το όνομά τους;

* * *

Ο κ. Φιλippόπουλος, αντίθετα με τα όσα ισχυρίζεται στην πρώτη παράγραφο της επιστολής του έχει καταλάβει δύο από τα τρία ζητήματα για τα οποία δηλώνει με κατανόηση: α) ότι εμείς «προστατεύουμε» τον «καπιταλιστικό πλουραλισμό»· ενώ αυτό το «κατάλαβε», όμως, δεν μας λέει τι σημαίνει αυτό που μας αποδίδει ως άποψη, δηλαδή τι σημαίνει καπιταλιστικός πλουραλισμός, και, ύστερα, δεν διευκρινίζει ποιος είναι ο, κατά την άποψή του, πλουραλισμός. Κατάλαβε επίσης ο διευθυντής του «Έθνους» πως η κριτική μας αφορούσε και εκείνον, όχι ως πρόσωπο βέβαια αλλά ως φορέα κάποιας ιδεολογικής αντίληψης περί Τύπου και ελευθεροτυπίας, δείγμα της οποίας δίνει στην επιστολή του, παρέχοντας ταυτόχρονα και το μέτρο του πλουραλισμού του. Τονίζουμε εδώ ότι η κριτική που ασκήθηκε και στον κ. Φιλippόπουλο (και στα δύο άρθρα του ΑΝΤΙ), δεν έχει καμία σχέση με «διαστρεβλώσεις», «λάσπη» και «υπαινιγμούς», όπως αυτός, «σαλταδόρικα», προσπαθεί να την χαρακτηρίσει.

Γράψαμε ότι η άποψή του είναι «στην κυριολεξία ανατριχιαστική», και ο κ. Φιλippόπουλος έρχεται να μας δικαιολογήσει γράφοντας σ' αυτή του την επιστολή ότι η κ. Ρεζάν (θα μπορούσε να ισχύσει και για άλλους, βέ-

Τρεις ερωτήσεις για τον κ. Φιλипπόπουλο

1 Ειλικρινά δεν καταλαβαίνουμε —για να ακολουθήσουμε τη σειρά των σημείων του κ. Φιλипπόπουλου— σε ποιο σημείο διαστρεβλώσαμε τα λεγόμενά του, σχετικά με τη δέουσα δημοσιογραφική λειτουργία στις ΕΡΤ αφού ο ίδιος φροντίζει να τα επαναλάβει αναλυτικά στην επιστολή του.

Θα το πούμε καθαρά: θα προτιμούσαμε τη «φιλοσοφία», που εναργώς ξαναεκθέτει εδώ, να μην την πίστευε, αλλά να την χρησιμοποιούσε ως πρόσχημα, επειδή για κάποιους —σαφώς μικροπολιτικούς— λόγους ήθελε να συντελέσει στην αποπομπή της Μ. Ρεζάν. Θα προτιμούσαμε δηλαδή το ψεύδος, από μια άποψη, που τη θεωρούμε, και επιμένουμε, ανατριχιαστική. Γιατί τι άλλο σημαίνει ότι «την κατάσταση στην ΕΡΤ», δηλαδή το συγκεκριμένο θέμα της Μ. Ρεζάν και της ελευθερίας της δημοσιογραφίας, «θα πρέπει να την κρίνουμε, κάτω από αυτό το συγκεκριμένο νομικό καθεστώς» το οποίο προβλέπει «τον απόλυτο έλεγχο από το κράτος, των μέσων μαζικής επικοινωνίας».

Σημαίνει ακριβώς, ότι όσο το νομικό αυτό πλαίσιο παραμένει ως έχει, τότε τα μέσα ενημέρωσης θα πρέπει να υπηρετούν πιστά και χωρίς παρασπονδίες το κόμμα που κυβερνά. Σημαίνει ότι οι δημοσιογράφοι είτε θα πρέπει να είναι ανεγκέφαλοι φιλαθλοι κάποιου κόμματος είτε θα πρέπει να αυτολογοκρίνονται. Σημαίνει —το κυριότερο ίσως— ότι οι Δημόσιοι Υπάλληλοι γενικότερα, δεν είναι πρώτα απ' όλα πολίτες, αλλά εκτελεστές και όργανα κράτους και του κόμματος που βρίσκεται στην εξουσία. Αλήθεια κύριε Φιλипπόπουλε, έχετε συνείδηση για ποιο κράτος κάνετε λόγο, όταν εκθέτετε αυτές τις απόψεις σας;

Φανταζόμαστε όμως τον επιστολογράφο μας να εφαρμόζει την συλλογιστική του, ως διευθυντής της «Απογευματινής», στη διάρκεια της δικτατορίας. Υποθέτουμε ότι αφού υπήρχε το γνωστό «νομικό πλαίσιο» της εποχής, ο διευθυντής της «μεγαλύτερης σε κυκλοφορία εφημερίδας» θα υπάκουε σ' αυτό μέχρι κεραίας, έστω κι αν δεν του άρεσε. Είναι φανερό ότι ο κ. Φιλипπόπουλος έχει αρχίσει μόλις τελευταία να διαβάσει Μαρξιστικά βιβλία, αλλά επειδή η διάθεση προς μάθηση αξίζει πάντοτε έπαινου (έστω κι αν εκδηλώνεται σε κάποια ηλικία) του προτείνουμε να συμβουλευθεί το σχετικό εδάφιο του Πούλιτζερ για τους νόμους και ποια πρέπει να είναι η στάση των αριστερών απέναντί τους.

Τα άρθρα μας δηλαδή γράφτηκαν και, για να υπερασπιστούμε στο πρόσωπο της Μ. Ρεζάν, μια πρακτική που μέσα σε ένα δυσμενές νομικό —κι όχι μόνο— πλαίσιο, κατάφερε να ξεπεράσει στην πράξη έναν νόμο και μάλιστα της δεξιάς, τον οποίο μας εξομολογείται ότι δεν θέλει ούτε ο κ. Φιλипπόπουλος. Γιατί η «Αλλαγή», της οποίας ο διευθυντής του Έθνους είναι φανατικός εραστής, δεν προκύπτει φυσικά μόνο από τη θεία βούληση, αλλά από την καθημερινή δράση των ανθρώπων.

Και με την ευκαιρία, ας υποβάλλουμε την πρώτη ερώτηση στον επιστολογράφο μας: εσείς κύριε Φιλипπόπουλε, ως υποκείμενο —κι όχι αντικείμενο— της Αλλαγής, πως φαντάζεστε ένα προοδευτικό νόμο για τη ραδιοτηλεόραση, που θα αντικαταστούσε αυτόν της Δεξιάς και πως θα προκύψει αν όχι από τη συνδυασμένη δράση των ανθρώπων, φορέων κομμάτων κτλ.;

2 Ας έρθουμε τώρα στη συγκεκριμένη εκπομπή, της Μ. Ρεζάν, την οποία ο κ. Φιλипπόπουλος κατηγορεί ότι «υπονόμευε», «καλοστημένα» και καταδικάζει την Αλλαγή.

Δεν θα μπορούμε στον κόπο να τον ρωτήσουμε πως για παράδειγμα η συνέντευξη του κ. Παπανδρέου, υπονόμει την αλλαγή ή να επιχειρηματολογήσουμε υπέρ της ανεξαρτησίας της εκπομπής της «λήπτριας συνεντεύξεων» και συναδέλφου του κ. Φιλипπόπουλου.

Αυτό που μας ξενίζει, είναι ότι από όσα γράφτηκαν στο «Έθνος» και λέγονται στο γράμμα, απουσιάζει εντελώς η δημοσιογραφική προσέγγιση του προβλήματος —εννοούμε η προσέγγιση μέσα από κάποια δεοντολογία και όχι από κάποια σκοπιμότητα. Ο κ. Φιλипπόπουλος παραβλέπει ότι η εκπομπή αυτή —σε αντίθεση με τις καθημερινές μετριότητες για να μην πούμε τίποτα χειρότερο— ήταν η πιο πετυχημένη ενημερωτική εκπομπή και αρνείται να αναλύσει τους λόγους αυτής της πρωτοφανούς επιτυχίας.

Δεν γνωρίζουμε βέβαια αν είναι τόσο τυχαίο το γεγονός ότι ο κ. Φιλипπόπουλος δεν χρησιμοποιεί κανένα πλαίσιο αναφοράς μιας δημοσιογραφικής ή πολιτικής δεοντολογίας αλλά γράφει με τη λογική ενός ανθρώπου που από την τέταρτη εξουσία θέλει να μεταπηδήσει στην τρίτη. Γιατί πράγματι, μόνο έτσι μπορεί να εξηγηθεί η γλώσσα κρατικού υπαλ-

λήλου, και μάλιστα κράτος ενός ορισμένου τύπου που χρησιμοποιεί ο κ. Φιλипπόπουλος.

Γιατί βέβαια η νέα ανατριχιαστική έκφραση που λανσάρει στο γράμμα του, («ιδεολογικά ύποπτη») δεν αποσκοπεί ακριβώς παρά στην παροχή «ιδεολογικών εγγυήσεων», σε μία εξουσία που επιμένει να μην καταλαβαίνει ότι ο εκδημοκρατισμός δεν στρέφεται κατά αλλά υπέρ του σοσιαλισμού.

Και σε ό,τι μας αφορά, εξηγήσαμε στον προηγούμενο τεύχος του ΑΝΤΙ, πως βλέπουμε τον πλουραλισμό στη ραδιοτηλεόραση. Αλλά σε αυτό το σημείο θέλουμε να προκαλέσουμε τον επιστολογράφο μας: πώς εννοείτε κ. Φιλипπόπουλε τον «μη καπιταλιστικό πλουραλισμό»; Θα μπορούσατε να μας δώσετε και κάποιο παράδειγμα;

3 Αλλά ο κ. Φιλипπόπουλος, μιλάει στο γράμμα του για πολλά, εκτός ίσως από την «ταμπακίερα» της συγκεκριμένης υπόθεσης: δηλαδή το πως, κατάφερε να εντάξει μία εκπομπή, που έστω δεν συμπαθεί, βρίσκει υπονομευτική κτλ., σε ένα «μαύρο σχέδιο της αντίδρασης», μαζί με τον Λε Πεν, τη συγκέντρωση των φασιστών στον Μακρυγιάννη και τις εκρήξεις των βομβών.

Ο κ. Φιλипπόπουλος ξέρει καλά ότι το ΑΝΤΙ, παρ' ότι άσκησε κατά καιρούς δριμύτατη κριτική στη δημοσιογραφία του «Έθνους», απέφυγε επιμελώς να υιοθετήσει τις καταγγελίες άλλων εντύπων, που ήθελαν την εφημερίδα χρηματοδοτούμενη από την ΕΣΣΔ. Γιατί ούτε στοιχεία υπήρχαν, και το κυριότερο αρνούμαστε να εξηγήσουμε τις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις με τα κατασκοπευτικά κριτήρια των «συγκρουόμενων συμφερόντων του αρπακτικού καπιταλισμού» που λέει κι ο επιστολογράφος μας.

Δικαιούμαστε λοιπόν να ρωτήσουμε: με ποιες εκτιμήσεις και τι στοιχεία η εκπομπή της Μ. Ρεζάν για την τηλεόραση, ήταν σχέδιο της μαύρης αντίδρασης; Γιατί τόσο καιρό δεν μας το λέτε κύριε Φιλипπόπουλε; Και γιατί στείλατε στα Δικαστήρια ανθρώπους, που με παρόμοιες αναπόδεικτες αναγωγές όπως η δική σας —ή ακόμη χειρότερα αναδημοσιεύοντας απλώς ξένα άρθρα— σας φιλοδώρησαν με τις γνωστές κατηγορίες; Ο θυμός σας ήταν φτιαχτός και καπου σκεπτοσαστε οι αντίδικοι σας είχαν δίκιο, ή μήπως θα πρέπει, αντί για γράμματα στο ΑΝΤΙ, να μηνύσετε τον εαυτό σας;

Κούλογλου Στέλιος

→ *βαία...)* είναι «απαράδεκτη», «ακατάλληλη» και, προσέξτε το αυτό, «ύποπτη ιδεολογικά». Κε Φιλипπόπουλε με πολιτικό δέος σας φανταζόμαστε διευθυντή κάποιου καναλιού, Γραμματέα Τύπου και Πληροφοριών, ή Υπουργό Προεδρίας. Γιατί είμαστε σίγουροι ότι κάμποσα εκατομμύρια Έλληνες θα 'χαν χαρακτηριστεί «ύποπτοι ιδεολογικά» ή «ακατάλληλοι» στην παραμικρότερη άσκηση κριτικής προς την εκάστοτε (και όχι μόνον την τωρινή) κυβέρνηση που θα υπηρετούσατε.

Εμείς λοιπόν τον καταλάβαμε τον κ. Φιλί-

πόπουλο. Εκείνος δεν κατάλαβε ότι ο «πραγματισμός» του στηρίζει ακριβώς την αστυνομική του αντίληψη περί ελευθεροτυπίας, τον καθιστά νομοταγή πάσης εξουσίας. Γιατί τι άλλο από «πραγματισμό» σημαίνει η άποψη «οφείλουμε να κρίνουμε την κατάσταση στην ΕΡΤ κάτω από αυτό το συγκεκριμένο νομικό καθεστώς»; Προτείνουμε κάτι: αφαιρέστε το «στην ΕΡΤ» και το «νομικό» και από τη φράση που θα μείνει θα 'χετε κ. Φιλипπόπουλε ακέραια την πολιτική σας φιλοσοφία, αυτήν που «είτε το θέλετε είτε δεν το θέλετε» την υ-

πηρετείτε πιστά.

Εμείς δεν θέλουμε κ. Φιλипπόπουλε να μας λένε «είτε το θέλετε είτε δεν το θέλετε» γιατί πριν από υπάλληλοι και εκτελεστές είμαστε πολίτες, που δεν συγγέουν το ελεύθερο με το ασύδοτο, όπως εσείς κάνετε κατ' επιταγή της ιδεολογίας σας. Αυτά ως προς το πρώτο σημείο σας. Ως προς το δεύτερο, δηλαδή τη χουντική σας βράβευση, σας παραπέμπουμε στα όσα γράψαμε μέχρι εδώ. Αποτελεί φυσική απόρροια.

Σ Σ

Το σκάφος ταξιδεύει με χαλασμένες μηχανές...

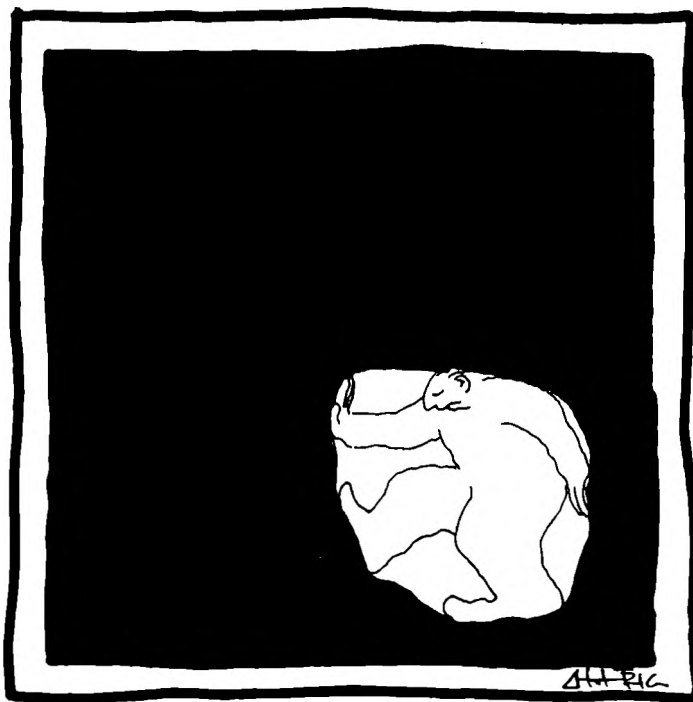
του Βαγγέλη Γιαχνή

Κατά τη συζήτηση του προϋπολογισμού στη Βουλή, επανεμφανίστηκε το σύνηθες σύμπτωμα της κοινοβουλευτικής υπερβολής. Η μισή Βουλή (κυβερνητική πλειοψηφία) υποστήριξε με πάθος τον προϋπολογισμό πλειοδοτώντας σε χαρακτηρισμούς όπως «αναπτυξιακός», «πρωτόγνωρος» και «κοινωνικά δίκαιος», ενώ η άλλη μισή (αντιπολίτευση) επιδόθηκε σε μια άκρατη και άκριτη καταστροφολογία προσεγγίζοντας το φορτισμένο προφητικό λεξιλόγιο της «Βίβλου».

Η κατακλυσμιαία δημαγωγική πλημμυρίδα καλύπτει όλα τα πραγματικά στοιχεία και παρασέρνει κάθε νηφάλια και σοβαρή προσπάθεια για διάγνωση της κατάστασης στην οικονομία. Έτσι, ακόμα και έγκριτοι οικονομικοί σχολιαστές αισθάνθηκαν την ανάγκη να θέσουν τις γνώσεις τους στην υπηρεσία του ενός ή του άλλου στρατόπεδου, προσδίδοντας μια επιστημονικοφανή διάσταση στο γενικότερο κομφούζιο. Ωστόσο, επειδή οι εξελίξεις δεν πρόκειται να υπακούσουν στους εξορκισμούς και στις βαρύγδουπες εκφράσεις είναι χρήσιμο να επιμείνουμε στην αναζήτηση της αλήθειας —παρά τις αντιξοότητες— για να κατανοήσουμε το εγχώριο «οικονομικό γίγνεσθαι» του παρόντος αλλά και του μέλλοντος. Άλλωστε συνηθίζεται αυτές τις μέρες —στη δύση του παλιού και στην αυγή του νέου χρόνου— να γίνονται διάφοροι απολογισμοί.

Συνοπτική επισκόπηση

Εξετάζοντας γενικότερα τις οικονομικές εξελίξεις της τελευταίας τριετίας θα μπορούσαμε να διατυπώσουμε ορισμένες εκτιμήσεις για τη μελλοντική πορεία της εθνικής οικονομίας. Κατ' αρχή τα βασικότερα στοιχεία που χαρακτήρισαν την οικονομική ζωή αυτό το διάστημα ήταν η μονιμοποίηση του πληθωριστικού δείκτη σε υψηλά επίπεδα και η καλπάζουσα άνοδος στα ελλείμματα των τρεχουσών συναλλαγών. Η πληθωριστική στασιμότητα οφείλεται —μάλλον— στη γενικότερη κρίση και στα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας. Η ραγδαία αύξηση των ελλειμμάτων στις τρέχουσες συναλλαγές καθώς και σ' αυτή του δημοσίου είναι αποτέλεσμα της κυβερνητικής πολιτικής που επιμένει στη λογική της «μικτής οικονομίας» ή αλλιώς στην αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, παραπέμποντας στις «καλένδες» τη λήψη κάθε ριζοσπαστικού μέτρου. Η πολιτική αυτή οδηγεί στο διαρκή δανεισμό, στη διόγκωση των ελλειμμάτων αλλά και στον αποκλεισμό της αισιόδοξης προ-

σμονής για την ανάδειξη ενός άλλου —έστω "τρίτου"— δρόμου. Πρόκειται για μια διαχειριστική πολιτική που η πεμπτούσια της συνίσταται στη διατήρηση της ισορροπίας των δεδομένων συσχετισμών. Παρ' όλα αυτά, το 1984 εμφανίστηκαν θετικές εξελίξεις σε ορισμένους δείκτες που δίνουν κάποια ανάσα στη γενική οικονομική ασφυξία. Αυτές είναι:

1) Η αύξηση της παραγωγής στη γεωργία καθώς και η άνοδος της βιομηχανικής παραγωγής. Στην πρώτη περίπτωση πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η φετεινή αύξηση της παραγωγής των αγροτικών προϊόντων ισοσκελίζει τις απώλειες του περσινού χρόνου και οφείλεται στις καλές καιρικές συνθήκες. Σ' ό,τι αφορά τη βιομηχανία η παρατηρούμενη βελτίωση εντοπίζεται μόνο σ' ένα μέρος της, ενώ άλλοι κλάδοι συνεχίζουν την καθοδική τους πορεία, υπογραμμίζοντας την αστάθεια του βιομηχανικού δείκτη. Επειδή, όμως, η γεωργική παραγωγή καλύπτει ένα μεγάλο μέρος του συνολικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος επηρεάζει σημαντικά το γενικό δείκτη του ΑΕΠ. Έτσι οι δυο αυτοί παράγοντες καθώς και η παρέμβαση του δημοσίου στον κατασκευαστικό τομέα, έδωσαν το τελικό αποτέλεσμα για το 1984 2,5% αύξηση του ΑΕΠ σε σύγκριση με τη στασιμότητα των προηγούμενων χρόνων.

2) Μια ακόμα θετική εξέλιξη παρουσιάστηκε στο δείκτη των εξαγωγών που ξεπέρασαν τα 5 δις δολάρια. Ευνοϊκοί παράγοντες στην εξέλιξη αυτή στάθηκαν τόσο η γενικότερη επίδραση της παγκόσμιας ανάκαμψης όσο και ο αποτελεσματικότερος συντονισμός της εξαγωγικής προσπάθειας. Πρέπει όμως να παρατηρηθεί ότι η αύξηση των εξαγωγών καθώς και η σχετική άνοδος του τουριστικού συναλλάγματος δεν κατάφεραν ν' αντισταθμίσουν το ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών.

3) Άνοδο επίσης παρουσίασε η ιδιωτική κατανάλωση, ενώ οι καταθέσεις στις τράπεζες ήταν το '84 πάρα πολλές, ανατρέποντας την πτωτική πορεία των προηγούμενων χρόνων. Πρέπει —κι εδώ— να παρατηρηθεί ότι η αύξηση στην κατανάλωση οφείλεται στην ελαστικότερη εισοδηματική πολιτική που εφαρμόστηκε το '84 σε σύγκριση με τον «ετεροχρονισμό» του '83, ενώ η άνοδος των καταθέσεων υπογραμμίζει την ανατολή των επενδύσεων ακόμα και στην κλίμακα της μικρής παραγωγής.

4) Στον τομέα του πληθωρισμού αν και είναι αρκετά θετική η κάμψη του από το 25% στο 18,5%, δεν αρκεί —ωστόσο— για την ανακοπή του ανασχετικού του ρόλου στις γενικότερες εξελίξεις.

5) Τέλος, η ανεργία αυξάνεται με ραγδαίους ρυθμούς αποδεικνύοντας την ανεπάρκεια των μέτρων που λήφθηκαν για την αντιμετώπισή της. Αυτές είναι σε λίγες γραμμές οι γενικές διαπιστώσεις για την πορεία των βασικότερων μακροοικονομικών μεγεθών.

Επειδή, όμως, οι διαπιστώσεις μπορούν εύκολα να χαρακτηρισθούν υποκειμενικές και μονομερείς, είναι σκόπιμο να παραθέσουμε συγκεκριμένα στοιχεία προκειμένου να τεκμηριωθεί η άποψή μας. Δίνουμε μεγαλύτερη έμφαση και έκταση στις επενδύσεις γιατί αποτελούν το «μείζον πρόβλημα» της εθνικής οικονομίας.

Οι πάγιες επενδύσεις

Αν υπάρχει κάποιο κριτήριο για τη διάγνωση της κατάστασης μιας οικονομίας (καπιταλιστικής ή σοσιαλιστικής) αυτό δεν είναι άλλο από τις επενδύσεις. Όπως είναι γνωστό οι επενδύσεις είτε αφορούν τον κεφαλαιουχικό εξοπλισμό της βιομηχανίας είτε την υποδομή άλλων τομέων της οικονομίας αποσκοπούν στην αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας και συνεπώς στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Οι επενδύσεις στη χώρα μας ακολούθησαν μια πολύ ανώμαλη πορεία. Πραγματοποιήθηκαν χωρίς προγραμματισμό αδιαφορώντας για την ανάπτυξη του συνόλου της οικονομίας. Το βασικότερο κριτήριο ήταν η άμεση αποκόμιση μεγάλου κέρδους και απομυζηση τραπεζικών δανείων, γι' αυτό και οι επιχειρήσεις διακρίνονται για τον καιροσκοπικό τους χαρακτήρα, την προχειρότητα και την αναρχία. Η συνδετική κλίμακα που ενώνει την παραγωγική διαδικασία δεν υπάρχει. Έτσι η έλλειψη μακροοικονομικού σχεδιασμού υπονόμωσε την αντοχή τους με αποτέλεσμα την κατάρρευσή τους ή την ένταξή τους στην κατηγορία των «προβλη-

μάτικων».

Η έλευση της κρίσης είναι φυσικό να προκαλέσει τη διόγκωση των προβλημάτων και ιδιαίτερα ν' αποθαρρύνει την επενδυτική δραστηριότητα του ιδιωτικού κεφαλαίου. Τα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και η κρίση είναι οι ουσιαστικότερες αιτίες που επιδρούν ανασταλτικά στις επενδύσεις. Οι ισχυρισμοί των βιομηχάνων ότι η αιτία της επενδυτικής αδράνειας είναι το «ασταθές κλίμα» που δημιουργήθηκε μετά την κυβερνητική αλλαγή, αποτελούν μνημειώδη παραποίηση της αλήθειας. Όπως θα δούμε και από τα στοιχεία που θα παραθέσουμε, η επενδυτική στασιμότητα δεν είναι φαινόμενο των τριών τελευταίων χρόνων αλλά της τελευταίας δεκαετίας.

Οι συνολικές επενδύσεις

Μέχρι το 1983 λόγω της γενικότερης οικονομικής ευεξίας αλλά και της άκριτης παροχής κινήτρων στο κεφάλαιο από τη χούντα, οι επενδύσεις είχαν φτάσει σε κορυφαία επίπεδα. Οι συνολικές επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου υπολογιζόμενες σε σταθερές τιμές το 1973 ξεπέρασαν κατά 42% τις αντίστοιχες του 1970. Μετά το 1974 αρχίζει μια απότομη καθοδική πορεία για να σταματήσει το 1983 στα επίπεδα του 1970. Έτσι μετά από δεκατρία ολόκληρα χρόνια ο δείκτης των επενδύσεων βρίσκεται στην ίδια στάθμη. Η καθίζηση των επενδύσεων δεν αποτελεί στοιχείο απλής στασιμότητας. Σηματοδοτεί την έντονη αποδιοργάνωση της οικονομικής ευρυθμίας. Γιατί τα ποσά που διατίθενται στον τομέα του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού όχι μόνο δεν φτάνουν για τη στοιχειώδη τεχνολογική ανανέωσή αλλά ούτε για την συντήρηση των παλιών μηχανών και της γενικότερης υποδομής. Οι μόνοι τομείς που παρουσιάζουν μια σταθερή ανοδική πορεία στις επενδύσεις είναι οι μεταφορές και τα ορυχεία - λατομεία. Πράγματι, οι μεταφορές - επικοινωνίες το 1982 ξεπέρασαν κατά 61% τις αντίστοιχες επενδύσεις του 1970. Η αναλογία ωστόσο των επενδύσεων στις μεταφορές - επικοινωνίες σε σχέση με το σύνολο των επενδύσεων του πάγιου κεφαλαίου είναι πολύ μικρή γι' αυτό και δεν αλλάζει τη γενικότερη εικόνα. Το ίδιο ισχύει και για τις επενδύσεις στα ορυχεία - λατομεία που αναλογούν μόνο το 4,7% των συνολικών επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου.

Συνεπώς, η αυξητική τάση που παρατηρείται στους προαναφερόμενους τομείς δεν επιδρά ουσιαστικά στη συνολική πορεία των επενδύσεων.

Μεταποίηση - Ενέργεια

Οι επενδύσεις στον τομέα της μεταποίησης - συναρμολόγησης — που αποτελεί και τον κορμό της ελληνικής βιομηχανίας— παρουσιάζουν την καταθλιπτικότερη εικόνα της τελευταίας δεκαετίας. Πρέπει να σημειωθεί ότι ακόμα και η κορυφαία τους ένδειξη (το 1974) δεν αρκούσε για την προώθηση μιας σοβαρής βιομηχανικής ανάπτυξης. Το 1975 οι επενδύσεις στη

μεταποίηση είχαν ξεπεράσει κατά 48% τις αντίστοιχες του 1970. Η πτώση τους μετά το 1975 δεν έγινε απότομη. Το 1983 το ύψος των επενδύσεων στη μεταποίηση έφτασε στα επίπεδα του 1970. Αυτό σημαίνει ότι η αποβιομηχανοποίηση άρχισε από το 1975 και συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας.

Στον τομέα της ενέργειας οι επενδύσεις παρουσίασαν μια κατακόρυφη άνοδο. Το 1973 φτάνοντας στο 73% των αντίστοιχων του 1970. Έκτοτε όμως ακολούθησαν μια καθοδική πορεία προσεγγίζοντας τα επίπεδα του 1970. Η κατανάλωση ωστόσο ηλεκτρικής ενέργειας είχε αντίστροφη κατεύθυνση απ' αυτή των επενδύσεων με αποτέλεσμα να καταφύγει το κράτος σε εισαγωγή ενέργειας προκειμένου να καλύψει τις καταναλωτικές πιέσεις.

Γεωργία

Η δυσμενέστερη εξέλιξη — απ' όλες τις άλλες κατηγορίες των επενδύσεων— παρουσιάζεται στο γεωργικό τομέα. Πράγματι, ακόμα και το 1973 που θεωρείται «έτος ορόσημο των επενδύσεων» στη γεωργία, η αύξηση είναι πολύ μικρή. Το 1973 φτάνει μόλις το 29% των αντίστοιχων του 1970. Μετά το 1974 ακολουθούν μια συνεχή πτωτική τάση για να μειωθούν το 1982 κατά 77% από τις αντίστοιχες του 1979 που βρίσκονταν στο ίδιο επίπεδο μ' αυτές του 1970. Η δραστική μείωση των επενδύσεων στο γεωργικό τομέα απομακρύνει τις ελπίδες για τον εκσυγχρονισμό και τις αναγκαίες αναδιαρθρώσεις της γεωργικής καλλιέργειας. Αν ληφθεί υπόψη και η γνωστή εμπλοκή των επιδοτήσεων από την ΕΟΚ για τα γεωργικά προγράμματα του Νότου η κατάσταση σ' αυτό τον τομέα είναι μάλλον τραγική.

Κατασκευές

Όπως όλοι σχεδόν οι τομείς της οικονομίας, έτσι και στις κατασκευές ενώ παρουσιάζεται μια εκρηκτική αύξηση το 1973, στη συνέχεια ακολουθεί η πτώση. Συγκεκριμένα το 1973 οι επενδύσεις στις κατοικίες είναι κατά 55% αυξημένες από τις αντίστοιχες του 1970. Το 1974 σημειώνεται μια κατακόρυφη πτώση. Το 1979 εμφανίζεται μια μικρή άνοδος ενώ το 1982 ξαναπέφτουν στα επίπεδα του 1970. Το 1983 παρουσιάσθηκε πάλι μια μικρή αύξηση που ήταν μάλλον περιστασιακό φαινόμενο και αποτέλεσμα της παράνομης και φοροδιαφεύγουσας οικονομικής δραστηριότητας. Πάντως η μείωση των επενδύσεων στις κατοικίες δεν αποτελεί αρνητικό φαινόμενο γιατί τα προηγούμενα χρόνια είχε παρουσιασθεί μια υπερβολική και αφύσικη αυξητική τάση.

Πρέπει ακόμα να σημειωθεί ότι τα στατιστικά στοιχεία αναφέρονται μόνο στην κατασκευή των νόμιμων οικοδομών και δεν συμπεριλαμβάνουν την ευρύτατη παράνομη οικοδομική δραστηριότητα.

Εκτιμήσεις

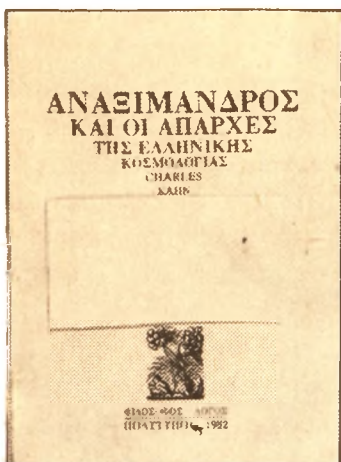
Από τη μικρή ανάλυση των στατιστικών στοιχείων που αναφέραμε, προκύπτει ότι

οι επενδύσεις όλων των κατηγοριών, βρίσκονται σε μια διαρκή καθοδική πορεία. Η μικρή αύξηση που παρουσιάστηκε φέτος (0,5%) δεν αποτελεί στοιχείο αισιοδοξίας. Αντίθετα το συνεχιζόμενο επενδυτικό τέλμα εγκυμονεί τεράστιους κινδύνους για το σύνολο της εθνικής οικονομίας. Ιδιαίτερα η καθήλωση των επενδύσεων στους τομείς της μεταποίησης και της γεωργίας — που είναι και οι βασικότεροι — αποτελεί την αισιόδοξη προοπτική για μια ουσιαστική οικονομική ανάπτυξη. Ο παλιός τεχνολογικός εξοπλισμός της βιομηχανίας καθώς και η κατακερματισμένη και αναχρονιστική γεωργική καλλιέργεια προδικάζουν την υποβάθμιση της παραγωγικότητας σε χαμηλότερα επίπεδα. Η γενικότερη κρίση καθώς και ο αναπόφευκτος ανταγωνισμός των ελληνικών προϊόντων μ' αυτά της ΕΟΚ — αλλά και άλλων χωρών — θα οδηγήσει στη συρρίκνωση της παραγωγής, πράγμα που θα προκαλέσει καταλυτικές επιπτώσεις σ' όλο το φάσμα της οικονομικής ζωής.

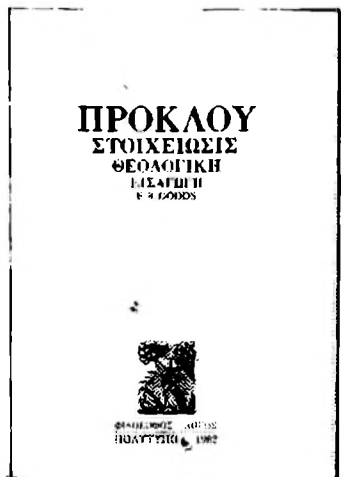
Δυστυχώς, η ατολμία και οι ταλαντεύσεις και της σημερινής κυβερνητικής πολιτικής δεν επέτρεψαν την αντιμετώπιση του μεγάλου προβλήματος των επενδύσεων. Τόσο ο φετινός προϋπολογισμός όσο και το πενταετές πρόγραμμα δεν προβλέπουν μεθόδους αναζωογόνησης των επενδύσεων άμεσης παραγωγικής αποδοτικότητας. Οι επενδύσεις στο δημόσιο τομέα είναι προσανατολισμένες σε έργα υποδομής και κοινωνικής ωφέλειας που δεν μπορούν να αντισταθμίσουν τις απώλειες από τη συρρίκνωση της παραγωγής καταναλωτικών αγαθών. Η τολμηρή ανάληψη από το δημόσιο των επενδύσεων αυτής της κατηγορίας δεν έγινε αναμενόμενος — εν πολλοίς — αμφιλεγόμενη δραστηριοποίηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Η τελευταία επιμένει να χειμάζει στη γλυκειά θαλπωρή των ελβετικών τραπεζών, δικαιολογώντας την αδράνειά της με το σαθρό επιχείρημα «του δυσμενούς πολιτικού κλίματος». Έτσι, προς το παρόν κανένας φορέας δεν επωμίζεται το βάρος των επενδύσεων με αποτέλεσμα την κορύφωση της αγωνίας για την προοπτική των οικονομικών εξελίξεων.

Βιομηχανία

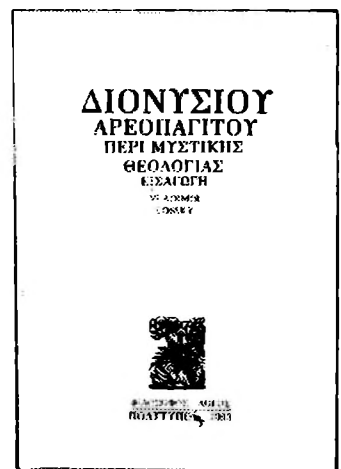
Συνολικά η βιομηχανική παραγωγή παρουσίασε το πρώτο εξάμηνο του 1984 αύξηση κατά 2,1% συγκριτικά με το αντίστοιχο εξάμηνο του '83. Μια λεπτομερέστερη ανάλυση των στοιχείων δείχνει ότι η αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής προέρχεται κυρίως από τα ορυχεία (14,5% έναντι 10,7%) και τον ηλεκτρισμό (5,4% έναντι 1%). Στη μεταποίηση παρατηρείται ότι η άνοδος είναι έντονη στα υφαντικά είδη, στην ένδυση και στην υπόδυση δέρματος που αντιπροσωπεύουν το 19% της μεταποίησης. Επίσης, ανάκαμψη παρατηρήθηκε και στους κλάδους χάρτου και εκδόσεων καθώς και στα μεταλλουργικά προϊόντα. Οι κλάδοι όμως μεταφορικών μέσων, ειδών διατροφής, ξύλου και φελλού, μηχανών και συσκευών, ηλεκτρι-

CHARLES KAHN
Ο Αναξίμανδρος και οι απαρχές
της ελληνικής κοσμολογίας
σελ. 384 δρχ. 480

ΠΡΟΚΛΟΥ
ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: E.R. DODDS
σελ. 269 δρχ. 380

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: VLADIMIR LOSSKY
σελ. 85 δρχ. 130

Στην ίδια σειρά
θα κυκλοφορήσουν προσεχώς:
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ
ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

κών μηχανών και παραγωγών πετρελαίου για άλλη μια φορά παρουσίασαν ζημιές. Έτσι η σχετική αύξηση του δείκτη της βιομηχανικής παραγωγής πρέπει να θεωρηθεί συγκυριακή και περιστασιακή. Η εξέλιξη αυτή δεν προδιαγράφει μια συνολικότερη ανάκαμψη στο βιομηχανικό τομέα.

Κατανάλωση

Σημαντική αύξηση της ζήτησης καταναλωτικών αγαθών σημειώθηκε σε όλη τη διάρκεια του 1984. Αν ληφθεί υπόψη η αρνητική πορεία της περασμένης δεκαετίας η εξέλιξη αυτή ήταν πραγματικά έκπληξη. Συγκεκριμένα, με βάση τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, το πρώτο εξάμηνο του '84 ο καταναλωτικός δείκτης αυξήθηκε κατά 5,2% έναντι 1,6% του αντίστοιχου εξαμήνου του '83. Το ίδιο συμβαίνει και με τις ιδιωτικές καταθέσεις των τραπεζών. Το πρώτο εξάμηνο του '84 υπερδιπλασιάστηκαν (182 δις δρχ.) έναντι του αντίστοιχου εξαμήνου του '83 (72 δις δρχ.). Το εξαιρετικά περίεργο φαινόμενο της εξέλιξης των προαναφερόμενων συντελεστών προκάλεσε μεγάλη σύγχυση στους ειδικούς που προσπαθούν να ερμηνεύσουν τις αιτίες. Οι επικρατέστερες ερμηνείες που δόθηκαν είναι οι εξής:

- α) Η ελαστικότερη εισοδηματική πολιτική που εφαρμόστηκε το '84 σε σύγκριση με τον «ετεροχρονισμό» του '83.
- β) Η αύξηση των εισοδημάτων της παραοικονομίας και η συνακόλουθη αύξηση της φοροδιαφυγής.
- γ) Η επενδυτική πτώση και ο αναπροσανατολισμός της συμπεριφοράς του καταναλωτικού κοινού.

Πληθωρισμός

Τα στοιχεία που αναφέρονται στον τομέα των τιμών δεν είναι αισιόδοξα. Ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή στο εξάμηνο Ιανουαρίου - Αυγούστου του 1984 παρουσίασε άνοδο 9,5% έναντι 10,5% της αντίστοιχης περιόδου του '83. Ενώ το μέσο επίπεδο του δείκτη κατά την ίδια περίοδο εμφανίζει μια μείωση κατά 2 εκατοστιαίες μονάδες (18,5% έναντι 20,5%) χωρίς να αποκλείονται οι μεταβολές στο τέλος του χρόνου. Πάντως, η μικρή αυτή επιβράδυνση οφείλεται κυρίως στην τεχνητή συμπίεση που ασκείται στα τιμολόγια των δημοσίων υπηρεσιών. Όλα τα υπόλοιπα καταναλωτικά αγαθά έχουν υπερβεί κατά πολύ το μέσο δείκτη (18,5%) του πληθωρισμού. Απόδειξη γι' αυτό είναι ότι ο δείκτης των τιμών χονδρικής πώλησης στους πρώτους μήνες του '84 αυξήθηκε κατά 21,6% έναντι 19,4% της αντίστοιχης περιόδου του '83. Με τις αναμενόμενες αυξήσεις σε βασικά καταναλωτικά είδη τους πρώτους μήνες του '85 δεν πρέπει να αποκλείεται η υποτροπή στον τομέα του πληθωρισμού.

Ελλείμματα

Σημαντική θέση στον κατάλογο των «προβληματικών» μεγεθών κατέχουν τα ελλείμματα του ισοζυγίου πληρωμών καθώς και το οριακό εξωτερικό χρέος της χώρας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία, ενώ το εμπορι-

κό ισοζύγιο για το επτάμηνο Ιανουαρίου - Ιουλίου παρουσίασε το θετικό αποτέλεσμα της μείωσης κατά 254 εκ. δολάρια, το έλλειμμα του ισοζυγίου των καυσίμων αυξήθηκε κατά 333 εκ. δολάρια. Στο ισοζύγιο των άδηλων πόρων η μικρή αύξηση του τουριστικού συναλλάγματος δεν αντισταθμίζει τη συνεχιζόμενη πτώση του ναυπηγικού συναλλάγματος. Οι εξελίξεις αυτές συντελούν στην επιδείνωση του ισοζυγίου των τρεχουσών συναλλαγών που προβλέπεται να προσεγγίσει το έλλειμμα των 2 δις δολαρίων. Όσο για το εξωτερικό χρέος είναι πλέον και επίσημα παραδεκτό ότι έχει υπερβεί τα 12 δις δολάρια, ενώ ανεπίσημοι έγκυροι υπολογισμοί που βασίζονται σε στοιχεία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου επιμένουν ότι το ποσό προσεγγίζει τα 20 δις δολάρια και αναλογεί περίπου 50% του ετήσιου ακαθάριστου εθνικού προϊόντος.

Γενικά συμπεράσματα

Με βάση τα στοιχεία αυτά μπορούμε να διατυπώσουμε ορισμένα συμπεράσματα και κάποιες γενικές εκτιμήσεις για τη μελλοντική πορεία της οικονομίας.

Πρώτο: Η αύξηση του ΑΕΠ δεν είναι αποτέλεσμα μιας γενικότερης βελτίωσης των μακροοικονομικών μεγεθών, αλλά της συγκυριακής επιρροής που άσκησαν ορισμένοι ασταθείς παράγοντες όπως η γεωργία και η μικρή αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής.

Δεύτερο: Η ανάκαμψη είναι αμφισβητούμενη λόγω του συνεχιζόμενου ανασχετικού ρόλου του πληθωρισμού, των ελλειμμάτων και της πτωτικής τάσης των επενδύσεων.

Τρίτο: Δεν πρέπει να αναμένονται ουσιαστικές μεταβολές στο άμεσο μέλλον, καθότι η γενική οικονομική πολιτική που ακολουθείται, χαρακτηρίζεται από τη διατήρηση της ισορροπίας των δεδομένων συσχετισμών και μάλιστα ενόψει των εκλογών.

Τέταρτο: Τα μέτωπα του πληθωρισμού και της ανεργίας, θα παρουσιάσουν μια όξυνση, γιατί δεν απομονώνονται στην αντιμετώπισή τους και ακολουθείται η επιλογή της ταυτόχρονης επίλυσης που είναι μάλλον ουτοπιστική.

Πέμπτο: Η ανάδειξη μιας άλλης οικονομικής πολιτικής, δεν είναι πλέον εφικτή —λόγω της μεγάλης απόστασης από τις άλλες βιομηχανικές χώρες, αλλά και των τεράστιων διαρθρωτικών προβλημάτων— παρά μόνο αν ακολουθηθεί ένας γενικότερος πολιτικός αναπροσανατολισμός σε φιλολαϊκότερες κατευθύνσεις και με πραγματικό ριζοσπαστικό περιεχόμενο.

Έκτο: Η πραγματικότητα της οικονομίας δεν δικαιολογεί τις καταστροφολογικές δημαγωγίες της δεξιάς, αλλά ούτε και τις διθυραμβικές εξάρσεις της κυβέρνησης. Απλά το σκάφος εξακολουθεί να παρασέρνεται από τα ρεύματα με μηχανές χαλασμένες και σε συνθήκες γενικής άπνοιας.

Σημείωση. Τα στοιχεία έχουν ληφθεί από την ΕΣΥΕ την Τράπεζα Ελλάδος και την οικονομική επιθεώρηση «Επιλογή».

και συνέντευξη του Παντελή Βούλγαρη στην Άννυ Βιτσέντζου

Παντελής Βούλγαρης: Η ιστορία αυτή ξεκίνησε πριν από δυο μήνες. Με ζητήσανε από τη Unicef και μου προτειναν να κάνω μια ταινία πάνω στο πρόβλημα της Αιθιοπίας. Η Unicef στην Ελλάδα, είχε αναλάβει την παραγωγή μιας ταινίας από τα κεντρικά γραφεία της Γενεύης, με την υποχρέωση να επιλέξει κάποια από τις χώρες του Τρίτου Κόσμου, που έχει κηρυχθεί σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης.

Η επιλογή ήταν φυσικά η Αιθιοπία.

Συναντηθήκαμε λοιπόν με τον Αντώνη τον Σαμαράκη, ο οποίος ήταν από την πρώτη στιγμή μέσα σ' αυτή την ιστορία, ενώ η επιλογή των υπόλοιπων συνεργατών έγινε με κριτήριο την καλή τεχνική τους κατάρτιση, αλλά και το ποιος ήταν διαθέσιμος για μια τέτοια ιστορία. Αναλάβαμε να δουλέψουμε χωρίς αμοιβή για την Unicef, ενώ η ΕΡΤ μπήκε εκ των υστέρων, για να βοηθήσει με τεχνικά μέσα, δηλαδή με μηχανή λήψεως, μαγνητόφωνο, φιλμ, και εργαστήρια.

Η ταινία που κάναμε τελικά, και η οποία θα είναι έτοιμη μέσα στο Γενάρη, είναι λοιπόν παραγωγή της Unicef, με τη συνεργασία της ΕΡΤ. Η ΕΡΤ έχει το δικαίωμα να την προβάλλει πρώτη στην Ελλάδα, και στη συνέχεια η ταινία θα παιχθεί απ' όλα τα κανάλια των χωρών όπου υπάρχει η Unicef. Η εκμετάλλευση δηλαδή θα γίνει από τη Unicef, ενώ η δικιά μας συμμετοχή τελειώνει με την παράδοση της κόπιας.

Ξεκινήσαμε λοιπόν στις 3 Δεκεμβρίου, το κινηματογραφικό συνεργείο που ήταν ο Γιώργος Αρβανίτης οπερατέρ, ο Άκης Αποστολίδης βοηθός οπερατέρ, ο Θανάσης Αρβανίτης ηχολήπτης, ο Γιάννης Χούγιας ηλεκτρολόγος, από την ΕΡΤ, ο Κώστας Ρεσβάνης εκπρόσωπος της ΕΡΤ, η Νίκη Τυπάλδου φωτογράφος από την ΕΡΤ, ο Αντώνης Σαμαράκης και εγώ. Μαζί μας ήταν και η Εύη Ρέβα εκπρόσωπος της Unicef από την Ελλάδα. Το ταξίδι αυτό, είχε προηγουμένα εγκριθεί από το Υπουργείο Εσωτερικών της Αιθιοπίας, κι εμείς όταν πήγαμε, είχαμε μαζί μας ένα τέλεξ που έλεγε σε ποια μέρη, και πότε θα πάμε.

Να σου πω, λοιπόν, τώρα το οδοιπορικό αυτής της ιστορίας: Καλύψαμε μέσα σε 15 μέρες, γύρω στα 5.000 χλμ. σε 3 αυτοκίνητα, και πήγαμε σε τέσσερα στρατόπεδα προσφύγων του Βορρά, και συγκεκριμένα, του Κόρεμ, του Μπάτι, του Μίλε και του Ασάια, όλα στην επαρχία Wolle. Στα δύο τελευταία στρατόπεδα, στο Μίλε και στο Ασάια, περάσαμε πολύ κοντά από τις περιοχές που ελέγχουν οι αντάρτες της Ερυθραίας, και υπάρχει φυσικά στρατός, οχυρωματικά έργα κτλ. κτλ. Αυτό το πρώτο ταξίδι στο Βορρά το καλύψαμε σε μία βδομάδα, και στη συνέχεια κατεβήκαμε στο Νότο, για να δούμε την άλλη πλευρά της χώρας, και επίσης ορισμένα έργα, ορισμένα προγράμματα, που κάνει το κράτος με τη συνεργασία της Unicef.

Λοιπόν. Ακούω τώρα τα ερωτήματά σου.

ΕΡ: *Ακόμα κανένα. Θα 'θελα μόνο, να ξεκινήσεις να μου διηγείσαι το ταξίδι από την αρχή. Τι είδες με το που φτάσατε.*

Π.Β.: Ναι. Μόλις φτάσαμε στην Αντίς - Αμπέμπα, φύγαμε αμέσως με τα αυτοκίνητα.

ΕΡ: *Η Αντίς - Αμπέμπα πώς είναι;*

Π.Β.: Κοίταξε. Υπάρχουν ορισμένα κτίρια δημόσια, βλέπει κανείς μια αρχή ανοικοδόμησης διαμερισμάτων, εργατικών πολυκατοικιών κτλ., αλλά το μεγαλύτερο μέρος της πόλης, είναι ένας μεγάλος μαχαλός. Θύμιζε Δραπετσώνα, της εποχής του '50 ξέρω γω.

ΕΡ: *Τα καθεστωτικά σύμβολα είναι εμφανή;*

Π.Β.: Βέβαια. Σημαίες κόκκινες, σφυροδρέπανα, η τριανδρία, Μαρξ - Λένιν - Ένγκελς, και ο Μεγκίστου. Αρκετά έντονα αυτά τα στοιχεία.

Στη συνέχεια λοιπόν, την ίδια μέρα, φύγαμε για το Βορρά. Μέναμε στο Ντέσι, που το είχαμε σαν ορμητήριο, κι από 'κει ξεκινάγαμε κάθε πρωί, για να πάμε στο Κόρεμ, και στα υπόλοιπα στρατόπεδα.

Λοιπόν: η πρώτη μας εμπειρία ήταν, όταν φύγαμε την επόμενη μέρα από το Ντέσι, και μείναμε στο χωριουδάκι Αλαμάτα, στους πρόποδες του βουνού, όπου βρίσκεται το

στρατόπεδο του Κόρεμ, σε ύψος 3.500 μέτρων. Οι εικόνες ήταν απίστευτες. Κόσμος, ο οποίος μαζεύεται απ' όλες τις περιοχές του Βορρά της Αιθιοπίας, συγκεντρώνεται στο δημόσιο δρόμο, τον κεντρικό, και ανεβαίνει προς την περιοχή της Αλαμάτας, που από 'κει θα τους πάρουνε τα φορτηγά να τους ανεβάσουν πάνω στο οροπέδιο, στο στρατόπεδο. Το υπόλοιπο κομμάτι της περιοχής, είναι σεληνιακό τοπίο: έχει τρία χρόνια να βρέξει, και δεν υπάρχει τίποτα απολύτως.

Ο κόσμος λοιπόν που μαζεύεται εκεί, τελείως σκόρπιος, χωρίς κανένα μέτρο οργάνωσης, περιφέρεται αλαφιασμένος, και μεις αντικρύσαμε εικόνες βιβλικές... Είχανε εκμεταλλευτεί τις ξεραμένες φραγκοσουκίες: είχανε ανοίξει χώρο μέσα, είχανε βγάλει τ' αγκάθια, και με κάτι πανιά επάνω, είχαν κατασκευάσει καταφύγια. 'Η το σπίτι τους... ο χώρος που μένανε ήταν μια σειρά από πετραδάκια και μέσα εκεί ήταν το δικό τους το κομμάτι. Ε... Η πρώτη επαφή με το θάνατο ήταν σ' αυτό το χωριό: Όταν βγήκαμε, πέσαμε αμέσως σε τέτοιες στιγμές, όπου όλα είναι απλά, πρόχειρα, και σύντομα: δηλαδή ο θάνατος σύντομος, ο νεκρός μπαίνει επάνω σε δύο ξύλινα τρίποδα μ' ένα πανί σκεπασμένος, και φεύγει.

Το πρωί, που ξεκινήσαμε για το στρατόπεδο, χάραμα, είδαμε μια εικόνα συγκλονιστική: όλος αυτός ο κόσμος, επειδή δεν μπορεί να περιμένει τα φορτηγά, πότε θα 'ρθουν να τον πάρουν, κι αν θα τον πάρουν —γιατί γίνεται κι εκεί μια επιλογή, ανάλογα με τη φυσική κατάσταση του καθενός—, λοιπόν, όλοι αυτοί οι άνθρωποι, αρχίζουν ν' ανηφορίζουν σιωπηλοί, μέχρι να φτάσουν στο οροπέδιο του Κόρεμ. Μας γεννήθηκε τότε η απορία, για ποιό λόγο έγιναν τα στρατόπεδα παροχής βοηθειών σ' αυτές τις άγριες αφιλόξενες περιοχές, όπου δύσκολα μπορεί να φτάσει βοήθεια, κι όχι κάπου πιο κοντά στην Αντίς - Αμπέμπα...

Εξάλλου, είναι γενική η εντύπωση, απ' όλο το ταξίδι, ότι δεν είδαμε, αυτό που εμείς λέμε «έκτακτη ανάγκη». Νομίζαμε συνεχώς, ότι κάποια στιγμή θα βρεθούμε μπροστά σ' έναν

άλλο ρυθμό δουλειάς οργάνωσης, βοήθειας, προσφοράς υπηρεσιών, πιο ταχύ, πράγμα που δεν έγινε όμως ποτέ.

Όταν φτάσαμε στο στρατόπεδο του Κόρεμ, που είναι σ' ένα οροπέδιο, έξω από το χωριουδάκι Κόρεμ, είδαμε χιλιάδες κόσμο, κάτι το απεριγράπτο, ριγμένους στα μικρά στενά δρομάκια που περίμεναν για να μπου-νε μέσα στο στρατόπεδο.

Στο στρατόπεδο βρίσκονταν 60.000 άνθρωποι περίπου, —σύμφωνα με πληροφορίες του ανθρώπου που μας συνόδευε—, η δε δύναμη σε γιατρούς ήταν: 4 γιατροί και 3 νοσοκόμες! 2 Γάλλοι γιατροί, νέοι, και 2 Αυστριακοί.

ΕΡ: Μισό λεπτό. Μιλάς τώρα για πληθυσμούς της Αιθιοπίας, έτσι; Όχι για κατοίκους της Ερυθραίας, οπότε και θα ήταν κατανοήσιμη η τακτική της κυβέρνησης. Γιατί αφήνει λοιπόν τους δικούς της ανθρώπους να πεθαίνουν; Μήπως δήλωσαν ποτέ αλληλέγγυοι με το αντάρτικο της Ερυθραίας;

Π.Β.: Κοίταξε. Επειδή δεν έχω απόλυτο έλεγχο στο τι ακριβώς συμβαίνει με τους αντάρτες της Ερυθραίας, κι αν αυτός ο κόσμος που είδαμε είναι συμπαθών ή όχι, εγώ θα σου περιγράψω ακριβώς την εμπειρία τη δική μας.

Σ' αυτό το στρατόπεδο λοιπόν, που το πρωί το καίει ο ήλιος, και το βράδυ κάνει τρομερό κρύο, γίνεται μια προσπάθεια να ταξινομείται κάπως αυτός ο κόσμος, ο οποίος όμως είναι αμέτρητος. Κάθε μέρα φτάνουν χιλιάδες άνθρωποι εκεί πάνω... Έχουνε στηθεί πρόχειρα ιατρεία, πρόχειροι θάλαμοι για τους άρρωστους, όπου εκεί πέρα πια, το πλήθος του κόσμου είναι κάτι το απίστευτο... Δηλαδή, σαν να βλέπουμε θαλάμους εργοστασίων, που είναι πια χιλιάδες άνθρωποι, ο ένας πάνω στον άλλο, κυριολεκτικά όμως, και που το στοιχείο που κυριαρχεί, είναι το νάυλον: έχουν στήσει πασάλους κατά διαστήματα, κι έχουν περάσει ένα χοντρό νάυλον πράσινο ή μαύρο, κι αυτός είναι ο τοίχος ας πούμε, της χειρουργικής αίθουσας. Τραβήξαμε μια συγκλονιστική σκηνή, μια γυναίκα που γεννούσε, όπου χωριζόταν από τον υπόλοιπο θάλαμο αναμονής των εγγύων, των ετοιμόγεννων του στρατοπέδου, με μία λαμαρίνα....

ΕΡ: Μια παρένθεση. Το Γάλλο γιατρό τον ρωτήσατε γιατί είναι μόνος του εκεί, και δεν είναι άλλοι 15 απ' αυτούς που κάνουν αιτήσεις, να πάνε εκεί να βοηθήσουν;

Π.Β.: Κοίταξε. Εμείς είχαμε μαζί μας ένα συνοδό της κυβέρνησης, και το τι θα τραβήξουμε, ή το τι θα ρωτήσουμε, έπρεπε να το συνηννοηθούμε με τον υπεύθυνο που μας ακολουθούσε. Η τοποθέτηση ήταν σαφέστατη: Μακριά από πολιτικές κουβέντες με τον κόσμο, δεν μπορείτε να τους ρωτήσετε τίποτα. Παρ' όλα αυτά, αυτός ο ίδιος ο συνοδός μας, κάποια στιγμή σε κουβέντα, παραδέχτηκε ότι ο κόσμος αυτός εκεί πάνω είναι τελείως εγκαταλελειμμένος. Δηλαδή, για 60.000 κόσμο, —μας είπε—, έχει μια γεννήτρια μόνο, που αν σταματήσει να δουλεύει, δεν θα 'χουνε νερό να πιούνε. Όσο γι' αυτό που τώρα υπάρχει, κάνουν τεράστιες ουρές για να

Οι γυναίκες της Ερυθραίας παίρνουν ενεργό μέρος στις διάφορες οργανώσεις του Μετώπου για την Απελευθέρωση, ακόμα και στον Απελευθερωτικό Στρατό (ΕΛΑ).

πάρουν μισό ντενεκεδάκι. Ή το φαγητό, ένα είδος στάρι, που μαγειρεύουν, αυτό δεν μαγειρεύεται, δεν βράζει με τα ξύλα, το τρώνε σχεδόν ωμό. Αλλά σε λίγο, ούτε αυτό δεν θα γίνεται, γιατί δεν έχουν πια ξύλα στην περιοχή.

Ήταν μια εικόνα που τη βλέπαμε πριν φτάσουμε στο στρατόπεδο, και λέγαμε γιατί αυτός ο κόσμος είναι φορτωμένος με δεμάτια ξύλα... Κλαίγοντας λοιπόν μας παρακαλούσαν οι άνθρωποι να φτάσει κάποια ηλεκτρική γεννήτρια, ώστε να μπορέσει να λειτουργήσει το στρατόπεδο. Και μιλάμε για το πιο οργανωμένο στρατόπεδο τώρα... Γιατί τα άλλα στρατόπεδα, όπως το Μπάτι και το Μίλε, είναι σε πιο άθλια κατάσταση. Το Μπάτι συγκεκριμένα, το οποίο έχει 25.000 κόσμο, είναι ένα εργοτάξιο θανάτου. Δεν μπορείς να διαννοηθείς τι γίνεται. Όταν φτάσαμε μας είπαν ότι την προηγούμενη μέρα είχαν πεθάνει 130 παιδιά.

Αρχίσαμε λοιπόν να φιλμάρουμε, και κάποια στιγμή είδαμε ένα πατέρα, που είχε πάρει το παιδάκι στα χέρια του, τυλιγμένο μ' ένα πανί, απ' αυτό που φέρνουν μέσα τη ζάχαρη, κι ανέβαινε το λόφο, που ήταν κυριολεκτικά κρανίου τόπος, κι εκεί, γύρω στα 200 άτομα σκάβανε. Σκάβανε κι ανοίγανε λάκκους. Εκείνη την ώρα δεν είχαμε φιλμ στη μηχανή, και λέω, κοίταξε τώρα μια εικόνα που θα μπορούσαμε να έχουμε, πού να φανταστώ ότι μετά από πέντε λεπτά, και με τέτοια συχνότητα γινόταν η ίδια πορεία, η ίδια διαδρομή.

Κατά τα άλλα, τα καταλύματα ήταν λάκκοι, σκαμμένοι στο χώμα, με μια κουβέρτα από πάνω, που πέφτανε μπρούμυτα, για να περάσουνε μέσα να προφυλαχτούνε. Στην αρχή έβλεπα γυναίκες, που μας καλούσαν με αργά νοήματα να πλησιάσουμε και νόμιζα πως θέλουνε βοήθεια, και πώς να βοηθήσεις εκεί πέρα... αλλά δεν θέλανε βοήθεια. Ήταν απλώς για να ξεσκεπάσουν, να σηκώσουν το κουρελάκι, και να μας δείξουν τα παιδιά τους.

Συνεχίσαμε, και πήγαμε στο στρατόπεδο του Μίλε. Εκεί έχει μαζευτεί μια αρχαία φυλή νομάδων, οι Αφάρ, ίσως είναι τα πιο όμορφα

πλάσματα που έχω δει ποτέ μου. Γυναίκες, άντρες και παιδιά, απίστευτα όμορφοι. Το στρατόπεδο αυτό λοιπόν, έχει «οργανωθεί» στην έρημο, και είδαμε κάτω από κάτι θάμνους, οικογένειες ολόκληρες: Ένα δέντρο, κατάξερο, φιλοξενούσε, όσο κι αν φαίνεται απίστευτο, 15-20 ανθρώπους που ζούσαν και πεθαινανε εκεί. Αλλά προσπαθώ να βρω τη λέξη. Γιατί «πεθαίνω», σημαίνει κάτι. Το «ψοφάω» είναι ίσως πιο κοντά σ' αυτό που γινότανε. Δεν υπήρχε κανένας άλλος ήχος, παρά το βήξιμο. Ο βήχας της φυματίωσης. Και το κλάμα των παιδιών.

Σε ερώτησή μας, σε κάποιον υπεύθυνο της Unicef από την Ουγκάντα, που δουλεύει 5 χρόνια στην Αιθιοπία, ότι τα έργα που γίνονται για να βοηθήσουν τον κόσμο είναι ανύπαρκτα, η απάντησή του ήταν «δεν μπορώ ν' απαντήσω, αυτή είναι πολιτική ερώτηση». Δεύτερη ερώτηση: Γιατί είναι τόσο λίγοι οι γιατροί; Η απάντηση ήταν ότι υπάρχει... πρόβλημα συνεργασίας των Ιταλών γιατρών με τους Γάλλους. Τρίτη ερώτηση: εμείς ξέρουμε ότι στην Ελλάδα υπάρχουν 19 γιατροί που ζητάνε να βοηθήσουν. Γιατί καθυστερεί τόσο η βίζα, γιατί δεν τους δίνετε άδεια; Απάντηση και πάλι: «Αυτή είναι πολιτική ερώτηση, δεν μπορώ ν' απαντήσω».

ΕΡ: Ξέρεις αν κανείς εκεί της Unicef, έκανε ποτέ καταγγελία στη Γενεύη, ότι η όλη βοήθεια είναι μπλοκαρισμένη, ώστε να τοποθετηθεί ίσως κάποια διεθνής επιτροπή ελέγχου και να φτάνει η βοήθειά της Unicef στον προορισμό της;

Π.Β.: Αυτό δεν το ξέρω. Είναι μια υπόθεση. Δεν μπορώ ν' απαντήσω. Δεν έχω στοιχεία για να υποστηρίξω καν ότι αυτό που λες, συμβαίνει. Εγώ σου μεταφέρω απλώς ντοκουμέντα. Ωστόσο, ο ίδιος αυτός άνθρωπος που σου λέω, ότι ήταν επιφυλακτικός και μετρημένος στις απαντήσεις του, κάποια στιγμή, —το βράδυ που μιλούσαμε στο ξενοδοχείο—, έσπασε: Ομολόγησε πόσο είναι απογοητευμένος, μου 'πε «είμαι πέντε χρόνια εδώ, και δεν μπορώ να κοιμηθώ, γιατί ξέρω ότι υπάρχουν οικογένειες ολόκληρες, οι

οποιες ξεκινάνε με τα πόδια, για να καλύψουν 600 χλμ. διαδρομή και να φτάσουν στους χώρους που ελπίζουν ότι θα βρουν κάποια βοήθεια, και τελικά απ' τα δέκα μέλη της οικογένειας φτάνουνε δύο, όπου ο πατέρας θάβει το τελευταίο του παιδί έξω από το στρατόπεδο. Άσε που συχνά φτάνουν, και δεν μπορούν να τους βρουν πια φλέβες για να τους περάσουν τον ορό. Τέτοια εξαθλίωση».

ΕΡ: Πώς κι όλος αυτός ο κόσμος δεν συρρέει τότε στην Αντίς - Αμπέμπα, να βρει κάποια καλύτερη περιθαλψη;

Π.Β.: Υποθέτω, ότι δεν μπορεί να κατέβει στην Αντίς - Αμπέμπα. Η πρόσβαση γίνεται από τον κεντρικό δρόμο, ο οποίος ελέγχεται. Και να θέλει ο κόσμος, δεν του επιτρέπεται να κατέβει προς την πρωτεύουσα, προς τα κάτω γενικά.

Για κάποιους λόγους, πολιτικούς ή άλλους, ο κόσμος κρατιέται μακριά από τη βοήθεια. Η βοήθεια είναι στην Αντίς - Αμπέμπα ή στο Νότο. Η εικόνα πάντως της χώρας και εκεί, φέρνει έντονα τα σημάδια και του προηγούμενου καθεστώτος. Των αιώνων της φεουδαρχίας...

Εδώ ας πούμε, το ΠΑΣΟΚ ζητάει άλλη μια τετραετία για ν' αλλάξει το νομικό καθεστώς του Εθνικού Θεάτρου. (γέλια). Πόσο μάλλον μια χώρα που βρισκόταν στο σκοτάδι.

ΕΡ: Ναι Παντελή, μα οι κτηνωδίες που γίνονται στην Αιθιοπία από τον Μεγκίστου, οφείλονται σε συγκεκριμένες πολιτικές σκοπιμότητες. Δηλαδή η χούντα εκεί, ή θεωρεί τον πληθυσμό στα βόρεια, ύποπτο συνεργασίας με τους αντάρτες της Ερυθραίας, είτε δεν τους βοηθάει για να μη μπαίνουν οι αντάρτες και παίρνουν τη βοήθεια, ή επωφελείται το ίδιο από τις επιχορηγήσεις, τα μεν χρήματα τα δίνει για τους εξοπλισμούς, τα δε τρόφιμα για να τα μεταπωλούν οι φαντάρτοι...

Αφού υπάρχουν συγκεκριμένες πληροφορίες ότι η ξένη βοήθεια που φτάνει εκεί, παραμένει αχρησιμοποίητη. Άρα: και ρωτάω εσένα, επειδή πήγες εκεί, απ' αυτά που είδες, τι μπορείς να υποθέσεις;

Π.Β.: Εγώ δεν μπορώ να φτάσω σ' αυτά τα συμπεράσματα. Είμαι υπεύθυνος σ' αυτά που θέλω να πω, ειδικά γι' αυτή τη χώρα. Είναι ένας λαός υπέροχος. Είναι πανέμορφοι οι άνθρωποι.

Σ' αυτή την αθλιότητα που έχουν φτάσει, και δεν ζητιανεύουνε. Υπάρχει μια αξιοπρέπεια κι ένα ήθος απίστευτο. Αυτά που λες είναι πολιτικά συμπεράσματα, που δεν έχω τα στοιχεία για να φτάσω εκεί. Αυτό όμως που είδα με τα μάτια μου, αυτό που μπορώ να μεταφέρω είναι ότι αυτοί οι άνθρωποι είναι πράγματι εγκαταλελειμμένοι.

Φαντάσου ότι η κρατική αεροπορική εταιρεία, δεν κάνει καμιά έκπτωση στο κόστος μεταφοράς των ειδών πρώτης ανάγκης! Ο Έλληνας Δεσπότης που ζει στην Αντίς - Αμπέμπα, μας έλεγε ότι είχε τρομακτική δυσκολία να φέρει ρουχισμό που είχε συγκεντρώσει εδώ στην Ελλάδα, γιατί το κόστος ήταν πάρα πολύ μεγάλο. Δεύτερο πρόβλημα υπάρχει από τη στιγμή που θα φτάσουν αυτά τα πράγματα και θα πρέπει να μεταφερθούν στα στρατόπεδα. Έχει κι αυτό ένα κόστος. Ένα μέρος λοιπόν της βοήθειας βγαίνει στη μαύρη αγορά, ώστε να καλυφθούν τα έξοδα αυτά της μεταφοράς. Εμείς δηλαδή, συναντούσαμε καθ' οδόν ανθρώπους, που μας σταμάταγαν να μας πουλήσουν καναδέζικο λάδι σε μπιτονάκι του Ερυθρού Σταυρού.

Όπως μας έλεγε και ο Έλληνας πρέσβης εκεί, η αιθιοπική κυβέρνηση έχει τον απόλυτο έλεγχο στη διακίνηση της βοήθειας που έρχεται απ' έξω. Έτσι, οι προξενικές αρχές των ξένων χωρών, δεν μπορούν να ελέγξουν, αν φτάνει τελικά η βοήθεια στον κόσμο.

Προχθές ωστόσο, είχε μια άλλη είδηση η τηλεόραση. Ότι πολλές χώρες δυτικές, στέλνουν άχρηστα είδη στην Αιθιοπία, για να γλιτώσουν από τη φορολογία. Αμερικάνικες εταιρείες στείλανε παπούτσια ψηλοτάκουνα, ή αθλητικά για το ράγκμπυ... Ή φτάνουν φάρμακα που έχει λήξει η προθεσμία τους.

Η Αιθιοπία δηλαδή, και το πρόβλημα αυτό, είναι τόσο σύνθετο, και τόσο μπλεγμένο, και τόσο εκμεταλλεύσιμο απ' οποιαδήποτε πλευρά, που δεν μπορεί να διανοηθεί άνθρωπος. Κι αυτό είναι το αίσχος αυτής της ιστορίας.

ΕΡ: Πάντως, απ' ό,τι μου διηγείσαι, είναι κάποια στοιχεία πολύ κραυγαλέα, που ναι μεν κατά τη δική μου γνώμη — απ' τις πληροφορίες που διάβασα στις ξένες εφημερίδες δηλαδή —, ερμηνεύονται σαν σκόπιμη ενέργεια του καθεστώτος, για επίσης συγκεκριμένους λόγους, όμως εσείς, δεν μπορέσατε να ρωτήσετε πχ. έναν ξένο

γιατρό στα στρατόπεδα, να σας πει κάποιες πληροφορίες παραπάνω;

Π.Β.: Όχι. Δεν μπορούσαμε να το ρισκάρουμε αυτό. Το μόνο που μας είπαν οι υπεύθυνοι του στρατοπέδου, ήταν ότι καλούν τον κόσμο, τη διεθνή συμπαραστάση, σε βοήθεια. Σε ορούς, σε γάλα, τέτοια πράγματα.

ΕΡ: Αυτοί δεν ξέρουν ότι υπάρχει κάποιο υλικό ήδη σταλμένο, που απλώς δεν φτάνει μέχρι τα χέρια τους;

Π.Β.: Πολύ πιθανό να μην το ξέρουνε. Ο σκοπός της ταινίας μας, ήταν περισσότερο να καταγράψουμε όσο γίνεται πιο πιστά τη φρίκη και το πρόβλημα που έχει ο πληθυσμός σ' αυτό το κομμάτι της γης. Από κει και πέρα, δεν είχαμε τρόπο, αλλά και δεν ήταν σκοπός της ταινίας, να γίνει ένα φιλμ για το πολιτικό πρόβλημα της Αιθιοπίας.

ΕΡ: Ναι μα φωτογραφίες της φρίκης, είδαμε πολλές. Και η βοήθεια έχει ήδη φτάσει. Εκείνο που προέχει τώρα είναι να πάψει να διαιωνίζεται η φρίκη. Να φτάσει η βοήθεια σ' όσους τη χρειάζονται. Κι αυτό είναι πολιτικό πρόβλημα.

Π.Β.: Κοίταξε. Ακόμα κι αν αποδείξεις ότι το πρόβλημα είναι οι αντάρτες της Ερυθραίας, ποιο είναι το θέμα; Ότι εδώ τα παιδιά πεθαίνουν κάθε μέρα και περισσότερα. Λοιπόν τουλάχιστον, αν μπορούσε η ταινία να βοηθήσει αυτή τη διακίνηση, να εξαναγκαστούν να το κάνουν αυτό, ναι, αυτό είναι μέσα στις προθέσεις μας.

ΕΡ: Αυτό ακριβώς εννοώ. Κατά πόσο είναι στις προθέσεις της ταινίας να καταγγεληθεί αυτή η κατάσταση.

Π.Β.: Πιστεύω ότι έχει να κάνει πάντως και με το τι πίεση ασκεί και η κάθε κυβέρνηση πάνω στο θέμα. Στο Ντέσι π.χ. είδαμε ιταλική αντιπροσωπεία, με διευθυντή γιατρό ο οποίος επέμενε να δει, να ελέγξει προσωπικά τη μεταφορά το πού θα πάει η βοήθεια. Και τα κατάφερε.

ΕΡ: Τον Έλληνα δεν τον ρωτήσατε γιατί δεν επιμένει αφού ο άλλος τα κατάφερε;

Π.Β.: Του Έλληνα οι αρμοδιότητες, είναι αρμοδιότητες πρεσβευτή, και οι πρεσβευτές δεν μπορούν να φύγουν από την Αντίς - Αμπέμπα πάνω από 150 χλμ. Κατάλαβες; Υπάρχουν μέτρα ασφαλείας, γιατί στο κράτος επικρατεί κατάσταση πολεμικής ετοιμότητας. Κι ακόμα, μια φοβερά δύσκαμπτη γραφειοκρατία.

Εμείς όταν φτάσαμε, μας ξεκαθαρίστηκε από την πλευρά της Unicef, ότι δεν μπορούμε να κουβεντιάσουμε πολιτικά με τους ανθρώπους, και ν' αποφύγουμε κάθε ανάμειξη στα εσωτερικά πράγματα της χώρας. Θέση σαφέστατη και αρκετά αυστηρή.

Όσο για μένα, αναρωτιέμαι καλά όλα αυτά που γινόντουσαν επί Χαϊλέ Σελασιέ. Υποτίθεται ότι έγινε και μια επανάσταση μετά... Δηλαδή τι άλλο πρέπει να γίνει εκεί πέρα για ν' αλλάξουν τα πράγματα;

ΕΡ: Ίσως ό,τι πρέπει να γίνει και σε άλλες «σοσιαλιστικές χώρες». Αλλά πάει μακριά η συζήτηση... Άσε που πρέπει να βρέξει κιόλας, και να πάψει να 'ναι χώρα της Αφρικής.

Από τη διαχείριση της δυσαρέσκειας στη δυναμική της αυταρχικότητας

Η συλλογική δράση για βελτίωση των συνθηκών στον τόπο δουλειάς, ψηλότερους μισθούς, μεγαλύτερη ασφάλεια, ευθύνη στην παραγωγική διαδικασία αντιβαίνει το «νόμιμο» συμφέρον του καπιταλιστή να μεταχειρίζεται τους εργάτες σαν απλό συντελεστή παραγωγής που θα αγοράζεται όσο πιο φθηνά και θα χρησιμοποιείται όσο πιο εντατικά γίνεται. Η παρέμβαση του κράτους στο επίπεδο εργασιακών σχέσεων αποσκοπεί στη δημιουργία συνθηκών που να επιτρέπουν, όσο το δυνατόν, την ομαλότερη αναπαραγωγή του κεφαλαίου και την απρόσκοπτη εφαρμογή του σταθεροποιητικού και νομιμοποιητικού ρόλου της καπιταλιστικής εξουσίας.

Βέβαια, η ταξική πάλη δεν διεξάγεται αποκλειστικά μέσα στην αρένα όπως θα ήθελε να την είχε οριοθετήσει η κυρίαρχη τάξη αλλά μέσα σ' ένα ιστορικά συγκροτημένο κι ακατάπαυστα εξελισσόμενο πλέγμα νομικών και θεσμικών αρχών, κανόνων, συνηθειών και παραδόσεων. Γιατί η ίδια η πάλη περικλείει και αποδεσμεύει στη δυναμική της σπέρματα αστάθειας

και αταξίας με απρόβλεπτα αποτελέσματα για την ανεμπόδιστη αναπαραγωγή του κεφαλαίου.

Στη Βρετανία, σε γενικές γραμμές, οι κυβερνήσεις του Εργατικού Κόμματος αποσκοπούσαν στη συνεργασία με το κεφάλαιο σε συνδυασμό με κοινωνικά και οικονομικά μέτρα αποδεκτά από τα συνδικάτα. Ενώ η πατερναλιστική πολιτική των Συντηρητικών κυβερνήσεων στόχευε να ξεπεράσει τις ταξικές αντιθέσεις και να υπονομεύσει την αλληλεγγύη ανάμεσα στους εργάτες με το να τους συνδέσει ατομικά με τους εργοδότες τους που θα εμφανίζονταν σαν χορηγοί και προστάτες. Από το 1979 οι κυβερνήσεις Thatcher προσπαθούν ν' αλλάξουν τους «κανόνες του παιχνιδιού».

Στη συνέχεια παραθέτουμε το κείμενο της συνέντευξης που έδωσε ο Βασίλης Δρουκόπουλος στην ελληνική εκπομπή του BBC και που μεταδόθηκε από το ραδιοσταθμό του Λονδίνου στις 22.10.1984.

Εισαγωγή συνεργάτη BBC: Στη δεκαετία του 1970 το συνδικαλιστικό κίνημα στη Βρετανία φαινόταν να είναι ισχυρότατο και μερικοί πρόβλεπαν πως μέσα σε λίγα χρόνια θα αποκτούσε μεγαλύτερη επιρροή στη διαχείριση της βρετανικής οικονομίας και από αυτή ακόμα που ασκούσε η διευθυντική τάξη. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο συνιστούσε απειλή στο οικονομικό σύστημα της χώρας και φυσικά προκαλούσε ανησυχίες στον εμποροβιομηχανικό κόσμο, στα τραπεζικά και πιστωτικά ιδρύματα και άλλους παράγοντες της οικονομίας καθώς και στο κοινοβουλευτικό κατεστημένο. Τόσο η Συντηρητική κυβέρνηση Heath όσο και οι Εργατικές κυβερνήσεις Wilson και Callaghan κατέβαλλαν προσπάθειες για να θέσουν κάποια όρια στην ελευθερία δράσης του εργατικού κινήματος ή να εφαρμόσουν πολιτικές που έρχονται σε αντίθεση με τα συμφέροντά του. Οι προσπάθειες όμως αυτές τελικά απέτυχαν λόγω των έντονων αντιδράσεων των συνδικαλιστών. Στο τέλος μάλιστα της δεκαετίας του '70 συζητιόταν πλατιά το θέμα του διορισμού στα διοικητικά συμβούλια των επιχειρήσεων εκπροσώπων

του εργατικού δυναμικού για να καλλιεργηθεί έτσι στους εργαζόμενους μεγαλύτερη διάθεση συνεργασίας και ακόμα κάποιο αίσθημα ταύτισης απέναντι στις επιχειρήσεις που τους απασχολούσαν. Όλα αυτά φαίνονται τώρα να ανήκουν σε μια άλλη μακρινή εποχή. Σήμερα η δύναμη του συνδικαλιστικού κινήματος έχει συρρικνωθεί και σχεδόν εξαφανιστεί. Όπως γράφτηκε πρόσφατα στον κυριακάτικο Observer «οι εργατικές ενώσεις δεν έχουν πια σχεδόν καμιά σημασία. Η κυβέρνηση μιλάει απ' ευθείας στους εργάτες και οι εργάτες απορρίπτουν τη μαχητική στάση των ηγετών τους. Οι ενώσεις βρίσκονται στο περιθώριο που κάποτε επηρέαζαν αποφασιστικά.

Ερώτηση συνεργάτη BBC: Στην αρχή της συνομιλίας μας θα ήθελα να ρωτήσω αν συμφωνείτε με την άποψη ότι τα τελευταία χρόνια μειώθηκε σημαντικά η δύναμη του συνδικαλιστικού κινήματος και υποβαθμίστηκε η πολιτική του επιρροή.

Βασίλης Δρουκόπουλος : Αναμφισβήτητα οι εργατικές ενώσεις, και το εργατικό κίνημα συνολικότερα, δεν παίζουν το ρόλο που έπαι-

ζαν πριν από το 1979 στην πολιτική, οικονομική και κοινωνική ζωή της Βρετανίας. Ειδικότερα, μπορούν να αναφερθούν τρία στοιχεία που υποδηλώνουν αυτήν την αποδυνάμωση. Το πρώτο αφορά στον αριθμό των μελών των συνδικάτων που ενώ αυξανόταν με ταχύ ρυθμό από το 1969 έφθασαν το ανώτατο σημείο το 1979 όταν περίπου 13,5 εκατομμύρια εργάτες και υπάλληλοι ανήκαν σε εργατικές ενώσεις και από τότε άρχισε μια έντονη πτωτική πορεία έτσι ώστε οι προβλέψεις για το χρόνο που διανύουμε, το 1984, είναι ότι περίπου 9,5 εκατομμύρια μέλη θα είναι γραμμένα στα συνδικάτα. Ο αριθμός αυτός είναι και ο χαμηλότερος για τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια. Το δεύτερο ενδεικτικό στοιχείο, είναι ο αριθμός των απεργιών, οι μέρες που χάθηκαν από απεργίες και ο αριθμός των εργαζομένων που συμμετείχαν σ' αυτές.

Το 1979 και πάλι είχαμε το ανώτατο σημείο και στους τρεις δείκτες. Σταδιακά μετά το 1979 οι δείκτες άρχισαν να υποχωρούν και το 1983 φθάσαν στο χαμηλότερό τους σημείο εδώ και για πολλά χρόνια. Το τρίτο στοιχείο έχει σχέση με τη συμμετοχή των συνδικαλιστικών ηγετών σε διάφορες κυβερνητικές ε-

πιτροπές που επεξεργάζονται οικονομικά και κοινωνικά θέματα. Η συμμετοχή τους μετά το 1979 είναι εντελώς ανύπαρκτη και αυτό οφείλεται στην ενσυνείδητη προσπάθεια της Συντηρητικής κυβερνήσεως ν' απομονώσει τους συνδικαλιστές από τα κέντρα, έστω περιορισμένης, εξουσίας.

ΕΡ.: Η αποδυνάμωση του βρετανικού συνδικαλιστικού κινήματος μέσα σε λίγα χρόνια και ο περιορισμός της πολιτικής του επιρροής χρήζει κάποιας εξήγησης. Τι την προκάλεσε κατά τη γνώμη σας;

ΑΠ.: Μια πρώτη δέσμη λόγων που εξηγούν αυτό το φαινόμενο προέρχονται από οικονομικές εξελίξεις που άρχισαν να πρωτοπαρουσιάζονται τις περασμένες δεκαετίες, δηλαδή δεν είναι κάτι που αμέσως ξεπήδησε απότομα μετά το 1979. Πολλές επιχειρήσεις ανταποκρίθηκαν στις κυβερνητικές επιδοτήσεις και κίνητρα, και αποφάσισαν ν' απομακρυνθούν από τις αστικές περιοχές και να εγκατασταθούν σε άλλες περιοχές όπου το εργατικό δυναμικό ήταν φθηνότερο αλλά και όπου επίσης δεν υπήρχε συνδικαλιστική παράδοση και δύναμη. Επιπρόσθετα, υπήρξε μια σταδιακή αναδιάρθρωση στους βιομηχανικούς τομείς. Οι παλιοί κλάδοι των ναυπηγείων, των ανθρακορυχείων και των χαλυβουργιών των οποίων το εργατικό δυναμικό μειώθηκε δραματικά ήταν και κλάδοι όπου ο βαθμός του συνδικαλιστικού κινήματος ήταν ιδιαίτερα αναπτυγμένος. Αντίθετα, αναπτύχθηκαν τα τελευταία χρόνια τομείς, ιδιαίτερα υπηρεσιών, όπου η συνδικαλιστική οργάνωση ποτέ δεν ήταν ιδιαίτερα πυκνή ή και ισχυρή όπως και οι τομείς όπου πλειοψηφούσαν γυναίκες και όπου ο βαθμός της συνδικαλιστικής οργάνωσης ήταν χαμηλός.

Ένας δεύτερος βασικός λόγος που εξηγεί την αποδυνάμωση των εργατικών ενώσεων είναι η βαθύτατη οικονομική κρίση που διέρχεται η βρετανική οικονομία τα τελευταία χρόνια. Η ανεργία έχει φθάσει σε πρωτοφανή επίπεδα και βέβαια είναι φυσιολογικό άνεργοι εργάτες να παύουν να είναι μέλη συνδικάτων. Επίσης, πολλοί εργάτες που εξακολουθούν ν' απασχολούνται είτε φοβούνται να γραφτούν σε εργατικές ενώσεις είτε νομίζουν ότι δεν θα κερδίσουν τίποτε με το να ανήκουν σε συνδικάτα, μια και αυτά δεν μπορούν, μέσα στο πλαίσιο της οικονομικής κρίσης, να τους προσφέρουν κάτι το συγκεκριμένο.

Ένας τρίτος λόγος είναι η ισχυρότατη επίθεση που έχει εξαπολύσει η Συντηρητική κυβέρνηση ενάντια στα συνδικάτα. Η επίθεση αυτή έχει πάρει πρώτα τη μορφή προπαγάνδας που προσπαθεί να πείσει την κοινή γνώμη ότι για την κρίση της οικονομίας υπεύθυνοι είναι οι εργατικές ενώσεις με την πρακτική τους και τις οικονομικές επιλογές που είχαν επιβάλλει στις προηγούμενες Εργατικές και Συντηρητικές κυβερνήσεις. Και η δεύτερη μορφή είναι το νομικό πλαίσιο που έχει θεσπίσει τα τελευταία χρόνια η Συντηρητική κυβέρνηση που αφορά στις εργασιακές σχέσεις.

ΕΡ.: Αντιλαμβάνομαι ότι σε προηγούμενες δεκαετίες το συνδικαλιστικό κίνημα απολάμβανε μεγαλύτερη ελευθερία δράσης και έχαιρε μεγάλης εκτίμησης από το κράτος. Αυτό που θα 'θελα να ρωτήσω είναι

πως και γιατί αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια όλο αυτό το πλέγμα της εργατικής νομοθεσίας που τουλάχιστον οι ηγέτες του κινήματος θεωρούν τόσο περιοριστικό για την ελεύθερη εξάσκηση της κοινωνικής του αποστολής.

ΑΠ.: Πράγματι, μεταπολεμικά οι κυβερνήσεις όλων των αποχρώσεων αποδέχτηκαν το εργατικό κίνημα σαν το νεότερο εταίρο στην προσπάθεια για την οικονομική ανασυγκρότηση της χώρας. Τα χρόνια του '50 και του '60 είχαμε την πολιτική του κράτους της ευημερίας, την πολιτική της συναίνεσης και την πολιτική του κορπορατισμού όπου οι εργατικές ενώσεις είχαν κατά κάποιον τρόπο απορροφηθεί μέσα στο πλαίσιο του κρατικού μηχανισμού και της οικονομικής οργάνωσης της Βρετανίας. Προς το τέλος όμως της δεκαετίας του '60 όταν έγινε φανερό ότι η βρετανική οικονομία έχανε τη διεθνή της ανταγωνιστικότητα απέναντι σε άλλες χώρες η πολιτική της πλήρους απασχόλησης αμφισβητήθηκε και θεωρήθηκε ότι οι επιδιώξεις των εργατικών ενώσεων δεν μπορούσαν πια να ικανοποιηθούν ανώδυνα από το κυρίαρχο σύστημα αξιών της καπιταλιστικής οικονομίας. Υπήρξαν προσπάθειες από κυβερνήσεις και των δυο κομμάτων να χαλιναγωγήσουν τις εργατικές ενώσεις που όμως εκείνα τα χρόνια δεν πέτυχαν. Την αποδυνάμωση και τον ευνουχισμό επιδίωξε με μεγαλύτερη αποφασιστικότητα η Συντηρητική κυβέρνηση μετά το 1979. Πιο συγκεκριμένα, ψηφίστηκαν τρεις νόμοι για την απασχόληση (Employment Acts) το 1980, το 1982 και το 1984 που ανάμεσα στα άλλα, καθιστούν παράνομες τις καταλήψεις εργοστασίων, τις απεργίες αλληλεγγύης και τις πολιτικές απεργίες, καθιστούν ευκολότερη την απόλυση εργαζομένων και απεργών και εισάγουν τη νομική ευθύνη των εργατικών ενώσεων για τις πράξεις και τις παραλείψεις τους. Έτσι, οι εργατικές ενώσεις δυσκολεύονται ιδιαίτερα στο να εκπροσωπούν ικανοποιητικά τα μέλη τους στην καθημερινή πρακτική αλλά και ακόμα περισσότερο να προσφέρουν τη μακροχρόνια στρατηγική που θα προστατέψει πιο γερά τα συμφέροντα και τις κατακτήσεις των μελών τους.

ΕΡ.: Συμπερασματικά, θα λέγατε ότι η σημερινή Συντηρητική κυβέρνηση έχει καθλώσει το συνδικαλιστικό κίνημα της χώρας;

ΑΠ.: Η ερώτηση αυτή αξίζει τουλάχιστον μια ολόκληρη εκπομπή από μόνη της. Κοιτάξτε, οι εργατικές ενώσεις δεν είναι ένα προκαθορισμένο φαινόμενο αλλά αναδειχνονται σ' ένα συγκεκριμένο θεσμό δηλαδή παίρνουν μια ορισμένη μορφή στην έκταση που η δύναμη και η θέληση των εργατών μπορούν να επιβάλουν την πολιτική τους. Η οικονομική κρίση έχει παρουσιάσει μια μεγάλη ευκαιρία για το κεφάλαιο να πάρει πίσω τις παραχωρήσεις που έγιναν στο παρελθόν και να κερδίσει επιπρόσθετα πλεονεκτήματα. Ο συσχετισμός των δυνάμεων σήμερα στη Βρετανία αναμφισβήτητα κλίνει προς το μέρος του κεφαλαίου αλλά υπάρχουν κάποιες ενδείξεις ότι αυτή η στροφή δεν είναι ανεπανόρθωτη ούτε και τελεσίδικη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΤΟΥ
ΕΡΓΑΤΕ

Αλκης Ραφτης

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΟΥ
ΕΡΓΑΤΕ

Αλκης Ραφτης

Η ΕΡΓΑΣΙΑ
ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

ποιήματα και τραγούδια για τη δουλειά σε ελληνική μετάφραση

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΟΥ
ΕΡΓΑΤΕ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

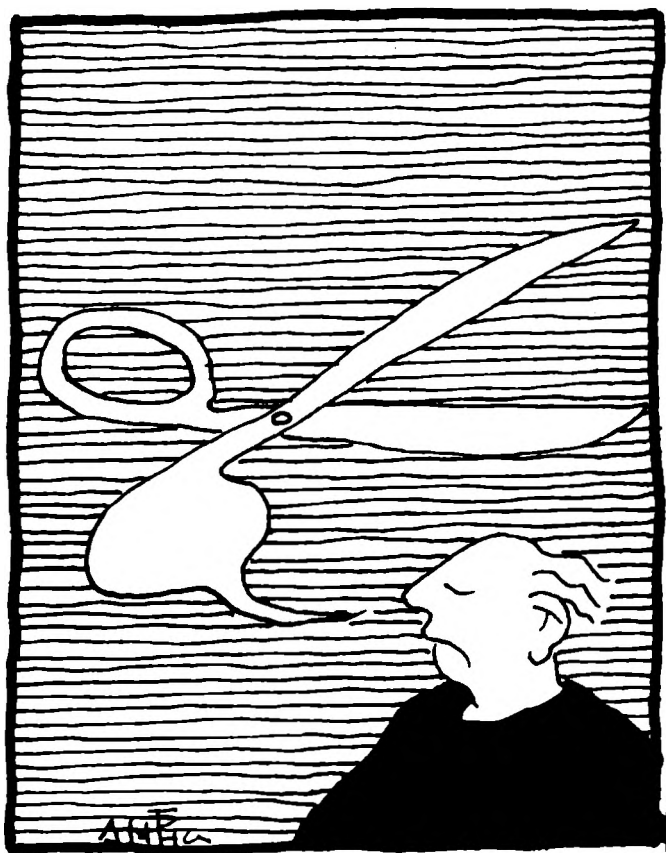
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,

Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,

Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

Με το ζύγι!

Σε μια από τις κλαδικές θεωρήσεις των προβλημάτων της ελληνικής βιομηχανίας φάνηκε καθαρά ότι ο τομέας της κατασκευής επίπλων είναι κορεσμένος. Ήταν, φυσικά, λογικό οι αρμόδιοι του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας να προσπαθήσουν να βρουν τις βαθύτερες αιτίες αυτής της μειωμένης παραγωγικότητας. Διαπίστωσαν ότι εκείνο που μας λείπει —εκτός των άλλων— είναι και η απουσία τυποποίησης.

Ας πάρουμε για παράδειγμα τις βιβλιοθήκες. Τα βιβλία που κυκλοφορούν —κατά ανεξήγητο τρόπο— έχουν διάφορα μεγέθη. Έτσι δεν είναι δυνατόν οι βιβλιοθήκες να έχουν όλες το ίδιο ύψος και φάρδος για τα ράφια. Αναγκαζόμαστε, λοιπόν, και χρησιμοποιούμε υποδοχές για να μπορούν τα ράφια να μετακινούνται σε διάφορα ύψη και να μπαίνουν τα μεγάλα βιβλία χώρια από τα μικρά. Η διαπίστωση ήταν τρομακτική. Αν τα βιβλία είχαν όλα το ίδιο μέγεθος δεν θα χρειαζόνταν βιβλιοθήκες μετακινούμενων ραφιών και θα μπορούσε το σύστημα ραφιών να σταθεροποιηθεί. Έτσι, θα ήταν δυνατόν οι βιβλιοθήκες να πουλιούνται φθηνότερα και ν' αυξηθεί η αποδοτικότητα της Εθνικής Οικονομίας.

Κάθησαν κι έκαναν εκτιμήσεις και υπολόγισαν ότι οι βιβλιοθήκες σταθερών ραφιών θ' απέφεραν στην ελληνική οικονομία κέρδος τουλάχιστον δυο Μιράζ. Το 2% δηλαδή της αγοράς του αιώνα! Χώρια η οικονομία που θα έχουμε επειδή τα σταθερά ράφια δεν πέφτουν κι έτσι θα συμβεί σημαντική μείωση στις εισαγωγές διακοσμητικών μπιμπελό, που σπάζουν όταν πέφτουν τα ράφια. Εδώ πρόκειται να κάνουμε και με οικονομία

πολύτιμου συναλλάγματος.

Όμως, οι βιβλιοθήκες σταθερών ραφιών προϋποθέτουν και βιβλία ισομεγέθη. Ποιοι αγοράζουν βιβλία; Οι φοιτητές μας, ήταν η περήφανη απάντηση. Ας δούμε λοιπόν πως θ' αντιμετωπισθεί το πρόβλημα με το Υπουργείο Παιδείας. Όταν πήγαν στο Υπουργείο Παιδείας οι αρμόδιοι του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, που μόλις είχαν έρθει από την Αμερική, είχαν μια ευχάριστη έκπληξη. Έμαθαν ότι οι φοιτητές μας παίρνουν τα συγγράμματά τους δωρεάν! Έκαναν νέους υπολογισμούς και διαπίστωσαν ότι η τυποποίηση των βιβλίων που μοιράζονται στους φοιτητές θ' απέδιδε και ένα φάντομ. Αντί να ξεχρεώσουμε την αγορά του αιώνα σε εβδομήντα χρόνια θα χρειαστούν μόνο 67 χρόνια και 4 μήνες.

(Το θέμα ήταν σοβαρότατο και σταμάτησαν επί του παρόντος τις σκέψεις για τυποποίηση στις καρέκλες και τις πολυθρόνες επειδή προϋποθέτουν ομοιομορφία στους πισινούς, κάτι δύσκολο επί του παρόντος).

Είναι γνωστό ότι τα πάντα στη δημόσια διοίκηση χαρακτηρίζει συντονισμός και επάρκεια. Κάθησαν, λοιπόν, οι αρμόδιοι του Υπουργείου Παιδείας και σκέφτηκαν. Γιατί να μην τυποποιήσουμε τα βιβλία; Για κάθε ώρα εβδομαδιαίου μαθήματος θα επιτρέπουμε εκατό σελίδες τυπωμένου συγγράματος. Έτσι θα κάνουμε και οικονομία χρόνου στους πολλαπλασιασμούς με το εκατό!

Βέβαια, είναι κάπως δύσκολο αυτός που κάνει διώρο μάθημα την εβδομάδα να γράψει ένα βιβλίο διακοσίων σελίδων ακριβώς. Πως, όμως, ο Ζεράρ ντε Βιλιέ γράφει βιβλία που είναι ακριβώς 196 σελίδες; Ας προσπαθήσουν.

Κάποιος —προφανώς χουντικός!— διαμαρτυρήθηκε στη σύσκεψη. Πώς είναι δυνατόν να λέμε εκατό σελίδες για κάθε ώρα; Είτε είναι μαθηματικά, είτε λατινικά, είτε ανατομία;

Τι ν' απαντήσει όμως σ' έναν χουντικό;

Η συνέχεια ήταν εύκολη, εφόσον υπήρχε η πολιτική βούληση. Η διαταγή βγήκε και για τρίτη φορά η Ελλάδα παίρνει παγκόσμια πρωτιά. Ας μην ξεχνάμε ότι η πρώτη μας νίκη στο παγκόσμιο στερέωμα είναι τ' αυτοκινητικά μας δυστυχήματα και τα ντοπαρίσματα στους ολυμπιακούς αγώνες. Όμως, εδώ, η νίκη είναι λαμπρή επειδή πρόκειται για ευτύχημα. Έτσι σύμφωνα με την εντολή του Υπουργείου Παιδείας όλα τα βιβλία που θα μοιράζονται στους φοιτητές μας θα είναι 100, 200 και 300 σελίδων, όσες οι ώρες διδασκαλίας σ' εβδομαδιαία βάση.

Με ρώτησε κάποιος αντιδραστικός

(προφανώς πράκτορας του ΝΑΤΟ από το οποίο σύμφωνα με πληροφορίες της Πανσπουδαστικής, είχε παρει υποτροφία διμήνης διάρκειας πριν τριάντα χρόνια). Μα, πως είναι δυνατόν βιβλία διαφορετικών αντικειμένων γραμμένα από διαφορετικούς συγγραφείς να έχουν το ίδιο μέγεθος; Μήπως το εκατό είναι κανένας ιερός αριθμός; Γιατί όχι 115 ή 95; Τι ν' απαντήσεις όμως σ' ένα αμερικανό-δουλο πράκτορα;

Το επόμενο, φαντάζομαι, βήμα θα είναι η δημιουργία στο Υπουργείο Παιδείας ειδικής αγορανομίας, που θα μετρά τις σελίδες των βιβλίων μία μία (το καθηγητικό κατεστημένο μπορεί να βάζει μόνο τους ζυγούς αριθμούς στις σελίδες...) και η οργάνωση υπηρεσίας διατίμησης που αντί να μετρά τις σελίδες θα ζυγίζει τα βιβλία.

Θα με ρωτήσει, βέβαια, κάποιος εκπρόσωπος του καθηγητικού κατεστημένου. Πώς θα με υποχρεώσετε να «διδάξω» βιβλίο που μου δίνει η συνελευση με το οποίο διαφωνώ; Τι θα κάνω εγώ, απαγγελία; Πού είναι η ελευθερία στη διδασκαλία που προβλέπει το σύνταγμα;

Σ' αυτόν θ' απαντήσω μ' επιχειρήματα σοβαρά γιατί πρέπει τέτοια κρούσματα σκοταδισμού να χτυπιούνται κατακέφαλα. Αν νομίζεις, θα του πω, ότι θα σαμποτάρεις την αναβάθμιση των σπουδών —που ήδη είναι φανερή— με προσφυγές σε δικαστήρια των οποίων οι δικαστές έβγαλαν το διαζύγιο του Παπαδόπουλου σε δέκα μέρες είσαι γελασμένος. Αν τολμήσεις να ξαναμιλήσεις κάηκες. Είσαι καταδικασμένος. Είσαι μασόνης και τραβεστί. Στη συνέχεια θα τον φτύσω!

Ξεκαθαρίσαμε λοιπόν —με χρησιμοποίηση δημοκρατικού διαλόγου— μ' αυτούς που νομίζουν ότι δεν μπορούν να διδάξουν με παραγγελία της γενικής συνελεύσεως.

Παρ' όλα τα παραπάνω πιστεύω ότι δεν πρέπει ν' αναπαυθούμε σ' αυτή την επιτυχία μας. Υπάρχουν ακόμη μέθοδοι που θα μας βοηθήσουν να καθήσουμε στην πρώτη θέση του τρένου της τεχνολογικής επανάστασης. Γιατί άραγε οι διδάσκοντες να μην περάσουν όλοι από ένα σεμινάριο ομοιόμορφης απαγγελίας για να μπορούν να τελειώνουν ακριβώς σε 45 λεπτά, όσο μια διδακτική ώρα, την εκφώνηση του μαθήματός τους των 5,7 σελίδων;

Γιατί άραγε να μην προχωρήσουμε σ' εγγραφή κασετών —έτος του Όργουελ γράφεται η σημερινή αντιστροφή— με το κείμενο του μαθήματος; Που θα τις μαθαίνουν οι φοιτητές μας με υπνοπαιδεία;

Ν.Σ. Μάργαρης

Από τη νεότερη ιστορία επαρχιακής πόλεως

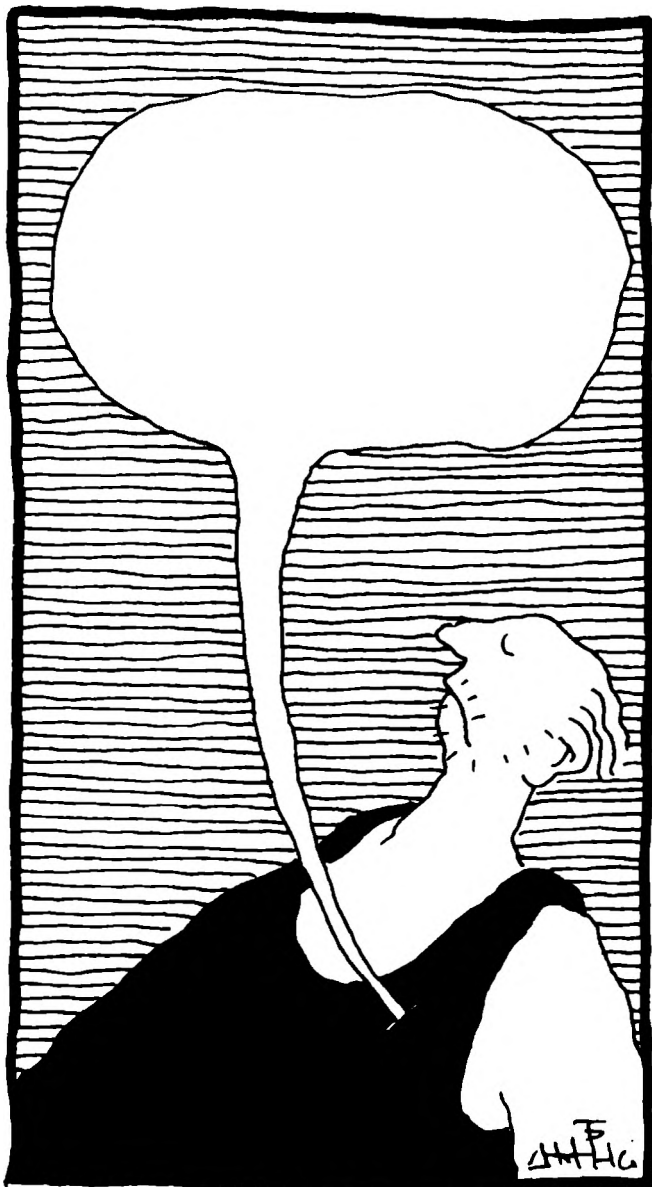
«... και κάποτε έφτασεν η είδηση: έρχονται οι λέξεις! Και κανείς δεν είχε ιδέα περί τίνος ακριβώς πράγματος επρόκειτο, επειδή σε τούτη την επαρχιακή πόλη κάθε ομιλία ήταν σαρκική. Κι άρχισαν τότε όλοι να συλλογίζονται κι ανάμεσά τους οι πιο πρακτικοί ν' ανησυχούν. Γιατί, απ' όσο μπορούσαν να θυμηθούν οι γεροντότεροι, τίποτε δεν ήρθε ποτέ σ' αυτήν την πόλη. Γι' αυτό και τίποτε δεν έφυγε ποτέ. Επειδή σε κείνα τα μέρη της επαρχίας όλα 'Ήσαν —και Γίνονταν. 'Ήσαν χωρίς να έρχονται και Γίνονταν χωρίς να φεύγουν. Και οι άνθρωποι ζούσαν ανάμεσα σε πράγματα που βρίσκονταν στη θέση τους, κι όταν τύχαινε να τα περιγράψουν, έλεγαν απλά: αυτό είναι έτσι. Εκείνο είναι αλλιώς.

Και ήρθε το γένος των λέξεων και κατέλαβε την πόλη νικώντας κατά κράτος την αντίσταση των σωμάτων. Κι εγκαταστάθηκαν λέξεις στην πόλη και την κατοίκησαν. Και σήκωναν οι άνθρωποι το κεφάλι τους ψηλά —όπως και παλιά έκαναν— κι έβλεπαν τώρα πια μονάχα «ουρανό». Το κατέβαζαν και κοιτούσαν κάτω κι έβλεπαν τώρα πια μονάχα «γη». Και με την επικράτηση των λέξεων μπήκε το κάθε πράγμα σε θέση καινούργια. Κι από τότε έπρεπε συνεχώς να βάζει κάποιος το κάθε τι στη θέση του. Και το είπαν αυτό «φιλοσοφία».

Κι ολοένα έρχονταν λέξεις καινοφανείς και πρωτάκουστες στην πόλη, κι άλλες έφευγαν και κανείς πια δεν τις θυμόταν. Και γέμισε ο τόπος πρόσωπα νέα. Και σώματα έρχονταν κι αγόραζαν λέξεις, και οι λέξεις πάλιωναν γρήγορα

κι έφευγαν και χάνονταν για πάντα. Και το πήγαινελα αυτό τ' ονόμασαν «εμπόριο».

Κι όταν τίποτα πια δεν 'Ήταν και τίποτα πλέον δε Γινόταν, γέμισε ο τόπος πλήξη. Και πήραν ν' αυξάνονται ταχύτατα οι λέξεις. Και να τις μετρούν άρχισαν «κατά κεφαλήν». Και σχολειά χτίστηκαν αμέτρητα, μικρά και μεγάλα, ό-

που οι λέξεις μοιράζονταν χωρίς οίκτο κανένα, δεξιά κι αριστερά. Και προσφέρονταν λέξεις σε βιβλία, και οι εφημερίδες έγιναν απαραίτητες. Κι όλ' αυτά τα έλεγαν «δημοκρατία».

Και περπατούσαν οι λέξεις στα πεζοδρόμια και στις πλατείες. Και κάθε φορά άλλαζαν τη σημασία τους. Έμπαινε η λέξη «γη» στην πόλη και την καλού-

σαν «οικόπεδο». Γύριζε ξανά στο σπιτικό της και την έλεγαν «χωράφι». Κι έπινε τον καφέ της η λέξη «άνθρωπος» σε καφετέρια, κι προσφωνείτο «Κύριος». Έπινε τον καφέ της στο καφενείο και την φώναζαν «ρε». Κι άλλαζεν έτσι η σημασία των λέξεων στην πόλη εκείνη, την επαρχιακή. Κι ονόμασαν «σημασία» τον τόπο όπου κάθε φορά στεκόταν μια λέξη.

Κι έγιναν οι δρόμοι της πόλης προτάσεις, κι έγιναν οι πλατείες της πόλης φράσεις ολάκερες. Και σ' άλλες προτάσεις έσμιγαν μονάχα οι λέξεις της γειτονιάς, και σ' άλλες κυκλοφορούσαν λέξεις άσχετες μεταξύ τους, σε περισσότερες λωρίδες κυκλοφορίας, τρέχοντας μάλιστα με διαφορετική ταχύτητα. Και είπαν τις προτάσεις αυτές, τις μεγάλες και κατάφωτες, «λεωφόρους». Και περιέβαλλαν οι λεωφόροι τις πλατείες, και οι λέξεις οι άσχετες μεταξύ τους ξεχύνονταν από τις λεωφόρους με διαφορετική ταχύτητα προς όλες τις κατευθύνσεις. Και απορούσε κανείς για το που ήταν δυνατό να συνυπάρχουν σε φράσεις τροχοφόρα τόσο ανόμοια, και για το που κολλούσαν αλλοπρόσαλλα το ένα στ' άλλο κι έκαναν με την εξαλλοσύνη τους την Ομιλία πορνείο. Γιατί στην πόλη τούτη την επαρχιακή συνευρίσκονταν τώρα λέξεις, εκεί που κάποιτ' έσμιγαν σώματα.

Και συνέχιζαν οι λέξεις να κινούνται μέσα σ' ολοένα και πιο πλατειές φράσεις: ένα ρεύμα κυκλοφορίας ν' αφήνει την πόλη, ένα άλλο να κατευθύνεται προς αυτήν. Κι έτσι κατά ρεύματα έμπαιναν κι έβγαιναν οι λέξεις συνεχώς στην πόλη. Και καθώς κινούνταν οι λέξεις κι άλλαζαν τόπους, άλλαζαν ταυτόχρονα και τη σημασία τους. Και ήταν τ ό π ο ς η σημασία των λέξεων. Και οι σημασίες έμπλεκαν σαν τύχαινε στον ίδιο τόπο να συνευρίσκονται λέξεις που έρχονταν ή προ-έρχονταν από μέρη διαφορετικά. Και ήταν το μπλέξιμο αυτό

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ
Συνηγορία της
παραλογοτεχνίας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ
Μεροληπτική
Κατάθεση

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

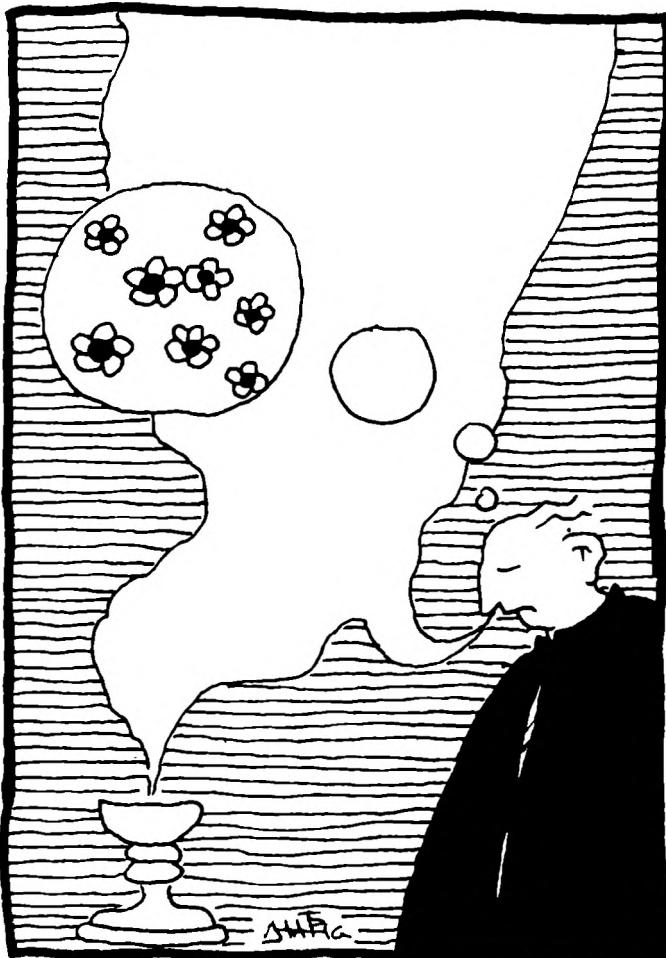
που έφερε τις λέξεις γρήγορα στη μοναξιά. Και στην πόλη όπου κάθε ομιλία ήταν φραστική, έφτασε κάποτε η ειδηση: «έρχεται! η μοναξιά!» Και οι λέξεις όλες κατάλαβαν πως η μοναξιά ήταν ο λαβύρινθος της σημασίας τους.

Κι όταν το απόλυτο μπλέξιμο των λέξεων οδήγησε στην απόλυτη μοναξιά, τρελάθηκαν οι λέξεις. Και στον γενικό αυτό πανζουρλισμό απόκτησεν η κάθε λέξη το καταδικό της περιεχόμενο. Και ήταν η τρέλα που έστρεψε λέξεις κι ολόκληρες φράσεις στην απόλυτη υποκειμενικότητα. Η τρέλα απελευθέρωσε τα πάντα από τη σημασία τους, κι έδωσε σε κάθε λέξη τη δυνατότητα να διακτινίζεται εν ριπή οφθαλμού σ' οποιονδήποτε τόπο: του παρελθόντος, του παρόντος ή του μέλλοντος. Κι έγινε ο χρόνος διαφορετικά παραθύρια απ' όπου έβλεπε κανείς τον ίδιο τόπο. Και κοίταζαν οι λέξεις κάθε φορά τη σημασία τους από τα παραθύρια του χρόνου.

Κι όταν απελευθερώθηκαν με τον τρόπο αυτό οι λέξεις από τόπο κι από χρόνο, έγιναν απόλυτα υποκειμενικές. Κι όντας απόλυτα πλέον υποκείμενα, μπορούσαν να βρεθούν αυτοστιγμεί σε κάθε χρόνο οποιουδήποτε τόπου. Και οι λέξεις έγιναν αθάνατες, επειδή πανταχού παρούσες. Και ανακάλυψαν, τότε μονάχα, πως επειδή βρίσκονταν παντού δεν μπορούσαν πλέον να πάνε πουθενά. Και μεμιάς σώπασαν. Και σταμάτησε το πήγαινελά τους στην πόλη τούτη την επαρχιακή, και μονομιάς κόπασε η κυκλοφορία τους στις φράσεις. Και ήρθε η σιωπή τους και πλήρωσε τα πάντα. Και με τη σιωπή ξανάρχισαν όλα στην πόλη να είναι και να γίνονται —επειδή σταμάτησαν να έρχονται, να φεύγουν. Και τις ασέληνες νύχτες του Μαγιού γέμιζεν η σιωπή τα περιβόλια. Και πήραν από τότε οι λέξεις να βγαίνουν δειλά, και σαν ψίθυροι να περπατούν στα μονοπάτια...».

Νίκος Λίβος

Απορία ψάλτου, βήξ

Σύμφωνα με τις εφημερίδες, το συνδικαλιστικό όργανο των ιεροψαλτών διατύπωσε το αίτημα να καταταγεί το επάγγελμα στα ανθυγιεινά και, άρα, να παίρνουν και επίδομα ανθυγιεινής εργασίας. () λόγος: το λιβάνι, που χρησιμοποιείται κατά κόρο στις εκκλησίες είναι, λέει, καρκινογόνο.

Προφανώς, αν γίνει δεκτό το αίτημα, νέοι λαμπροί δρόμοι ανοίγονται σ' ένα σωρό ενδιαφερομένους. Πρώτα - πρώτα στους παπάδες. Αν το λιβάνι είναι ανθυγιεινό για τους ψάλτες μία φορά, για τους παπάδες είναι δέκα, αφού δεν έχει πάντα ψάλτες μια εκκλησία που λειτουργεί ενώ έχει πάντα παπά. Αφήστε που η γειτνίαση του λιβανιού προς τον παπά είναι σαφώς αμεσώτερη από αυτήν προς τους ψάλτες.

Εξάλλου σίγουρα θα ωριμάσει ένα

καινούργιο αίτημα για μια νέα διακλαδική σπουδή, την εκκλησιαστική ιατρική.

Κάτι τα ντεσιμπέλ της καμπάνας (το "μπελ" του ντεσιμπέλ πάντως είναι από τον μακαρίτη τον Bell όχι από την καμπάνα), κάτι τα μικρόβια στα εικονίσματα, τώρα το λιβάνι, νάτη η ειδικευση.

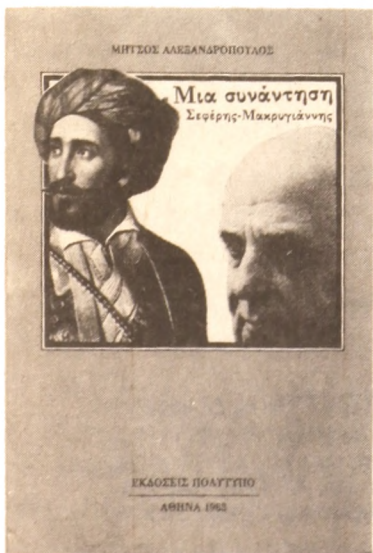
Όμως, είναι σαφές ότι με την αποδοχή του αιτήματος των ψαλτών ασφαλώς μπορούν να κινητοποιηθούν αντίστοιχα οι τακτικοί πιστοί. Θα μπορούσαν μάλιστα να συμπήξουν συλλόγους τακτικών πιστών κατά ενορία και μετά βέβαια την πανενοριακή ομοσπονδία. Το αίτημα: επίδομα λόγω ανθυγιεινής λατρείας. Στο κάτω κάτω αν είναι να κινδυνεύει η υγεία τους στην προσπάθεια να σωθεί η ψυχή τους, λογικό δεν είναι να πάρουν κάποια αποζημίωση; Εκτός και αν κι αυτή παραπεμφθεί στην επόμενη ζωή.

Βέβαια, θα μπορούσαν οι ψάλτες να διατυπώσουν το αίτημα να καταργηθεί το λιβάνι στις εκκλησίες. Θα μπορούσαν να υποστηρίξουν ότι το λιβάνι διαταράσσει την οικολογική ισορροπία (βρε σε ποιο λογοπαίγνιο μπλέχτηκε) μια και έχει βλαβερές συνέπειες σε βασικό είδος του οικοσυστήματος, σ' αυτό που λέγεται άνθρωπος και μάλιστα ψάλτης. Όμως, αυτού του αιτήματος είναι μάλλον απίθανη η ικανοποίηση, γιατί το λιβάνι στις εκκλησίες είναι παραδοσιακό, άρα διατηρητέο.

Όμως ας προσέξουν οι ψάλτες. Έτσι και πολυμαθευτεί το σκεπτικό του αιτήματός τους μπορεί οι πιστοί να φοβηθούν σαν τον διάολο το λιβάνι και ν' αραιώσουν από τις εκκλησίες. Άμα αραιώσουν θα υπάρχουν λιγότερες δουλειές για τους ψάλτες. Λιγότερες δουλειές σημαίνει —υποθέτω— λιγότερες αποδοχές. Η κατακλείδα μιας τέτοιας διαδικασίας είναι η απορία. Άσε που έτσι και εισπνεύσεις λιβάνι σου φέρνει και βήχα...

Σπύρος Καβουνίδης

ΜΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΕΦΕΡΗΣ-ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ

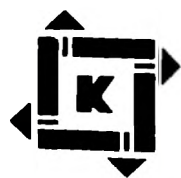

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥ
ΕΤΟ

Συνολική θεώρηση -σε τρεις τόμους-όλου του Σεφερικού κόσμου με σχόλια και παρεκβάσεις.

Α. Κ. Χριστοδούλου
Η ΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΣΕΦΕΡΗ

Κεντρική διάθεση
ΚΑΛΕΝΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΕ
Κολοκοτρώνη 15
Τηλ. 32 34 270
105 62 ΑΘΗΝΑ

Ο Καζαμίας που περιμέναμε

Ανταπόκριση από το Αστεροσκοπείο των Άκην Κοσών και Στέλιου Κούλογλου.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ: Συνταρακτικά γεγονότα σημειώνονται τη μέρα των Θεοφανείων στον Πειραιά. Στην επίσημη δοξολογία ο αρχιεπίσκοπος Σεραφείμ ρίχνει το σταυρό στη θάλασσα και οι κ. Παπανδρέου και Μητσοτάκης, που παρακολουθούν από κοινού την τελετή ύστερα από προτροπή του προέδρου για τη διατήρηση του ήπιου κλίματος, πέφτουν με τα ρούχα τους για να πιάσουν το σταυρό. Άγρια υποθαλάσσια μάχη διεξάγεται, ενώ οι φανατικοί οπαδοί της αλλαγής και της Δεξιάς, υποστηρίζουν με συνθήματα τους αρχηγούς τους. «Ο αγώνας τώρα καταδύεται» κραυγάζουν οι πασοκτζήδες, οι δεξιοί απαντούν: «Πούντα είναι θα περάσει», ενώ παρευρισκόμενοι οπαδοί του ΕΚΚΕ λανσάρουν το σύνθημα «Των Θεοφανείων ένας μικρός λαός έδειξε πόσο είναι δυνατός». Σύμφωνα με πηγές της Προεδρίας ο κ. Καραμανλής ακούστηκε να μουρμουρίζει «... το σταυρό σας» και «Πέτρο, πέσε δίπλα τους». Στο δελτίο ειδήσεων των 9 μεταδίδεται ότι «ο πρωθυπουργός και οι άλλες υποβρύχιες δυνάμεις κατήγαγαν περήφανη νίκη επί της δεξιάς», ενώ η ΝΔ με ανακοίνωσή της υποστηρίζει ότι «ο κ. Παπανδρέου χρησιμοποίησε ύπουλα μέσα για να νικήσει τραβώντας από το σπασουάρ τον κ. Μητσοτάκη».

● Νέα κρίση ξεσπάει στην ΕΡΤ-1 μετά την παραίτηση του κ. Μαθιόπουλου ο οποίος δηλώνει ότι «τελευταία άρχισε να υποσιάζεται ότι η κυβέρνηση παρεμβαίνει στο έργο του». Νέος γενικός Διευθυντής αναλαμβάνει ο ανταποκριτής του συγκροτήματος Λαμπράκη στην Κουάλα Λουμπουρ. Στις πρώτες δηλώσεις του υπογραμμίζει: «Το λάθος του κ. Μαθιόπουλου ήταν ότι ήθελε να κάνει την ελληνική τηλεόραση σαν την ελβετική. Εγώ θα την κάνω σαν της Ουγκάντα».

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ: Ο κ. Κουτσόγιωργας καταθέτει το σχέδιο εκλογικού νόμου το οποίο προβλέπει σημαντικές καινοτομίες. Στα πλαίσια της πάταξης του πολιτικαντισμού που ήταν μια από τις βασικές επαγγελίες της αλλαγής ο αριθμός των βουλευτικών εδρών αυξάνεται σε 1.200. Απαγορεύεται να θέσουν υποψηφιότητα υποκείμενα των οποίων το όνομα τελειώνει σε -ακης και -ωφ. Ο «Ριζοσπάστης» αποκαλύπτει ότι πρόκειται για σχέδιο που αποσκοπεί στον αποκλεισμό από την ενεργό πολιτική δράση του σ. Ορέστη Κολοζώφ. Στο μεταξύ μεγάλη αναταραχή εκδηλώνεται στους κόλπους του ΠΑΣΟΚ από αγωνιστές που τα ονόματά τους τελειώνουν σε -ακης (Βερυβάκης, Βαλυράκης, Παπαδονικολάκης), ενώ από το μέτρο εξαιρείται η κ. Κυπριωτάκη - Περράκη, γιατί δύο αρνήσεις κάνουν μία κατάφαση. Απαντώντας σε ερωτήσεις δημοσιογράφων για το θέμα της επαναφοράς του σταυρού, ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ απαντά «η μάχη του σταυρού δόθηκε των Θεοφανείων και κερδήθηκε». Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Δημήτρης Μαρούδας, διαψεύδοντας τις πληροφορίες για αναταραχή στο ΠΑΣΟΚ δηλώνει ότι «στο κίνημα δεν υπάρχουν φέουδα και οικογενειοκρατία, ο καθένας καλείται να παλαίψει για την αλλαγή από το μετερίζι του». Πληροφορίες από τον Παρνασσό αναφέρουν ότι ο γηραιός πολιτικός Ευάγγελος Αβέρωφ έχει συστήσει ανταρτικές ομάδες που καθοδηγούνται ιδεολογικά από το νέο του βιβλίο «Φωτιά στα μπατζάκια σας». Ο ίδιος (σύμφωνα με τις πηγές μας) έχει το αντάρτικο παρατσούκλι «Βάγγος».

ΜΑΡΤΙΟΣ: Το θέμα του εκλογικού νόμου εξακολουθεί ν' απασχολεί σύσσωμο τον πολιτικό κόσμο. Ενώ ο κ. Μαρούδας διαψεύδει τις πληροφορίες για τροποποίησή του, ο πρωθυπουργός ανακοινώνει ότι «το -ακης ήταν πράγματι λίγο υπερβολικό» και θ' αποκλείονται μόνο όσοι τ' όνομά τους τελειώνει σε -τάκης. Συγχρόνως διευκρινίζεται ότι 500 από τις 1.200 έδρες πηγαίνουν στο κόμμα που θα πρωτεύσει στο νομό Λασηθίου. Οι υπόλοιπες μοιράζονται με το σύστημα της γνήσιας και ανόθευτης αναλογικής σε όλα τα κόμματα. Ο κ. Μαρούδας που είχε διαψεύσει την τροποποίηση υφίσταται καρδιακό επεισόδιο στο ασανσέρ της οδού Ζαλοκώστα. Λίγο πριν, στη διάρκεια του «μπρήφινγκ» είχε δηλώσει: «εάν σας λέω ψέματα να μην προλάβω να κατέβω τις σκάλες».

● Μετά την πρόσφατη αλλαγή ηγεσίας στην ΕΡΤ-1, νέος άνεμος πνέει στο κανάλι του οποίου η ακροαματικότητα ανεβαίνει σε ύψη ρεκόρ. Πιστός στις εξαγγελίες του ο νέος διευθυντής κ. Πανούργος Ντομίνης, έχει δώσει πραγματικά ένα νέο πρόσωπο στο πρόγραμμα. Το δελτίο ειδήσεων μεταδίδουν εκφωνητές ντυμένοι με τοπικές ενδυμασίες της Κεντρικής Αφρικής, ενώ το προηγούμενο άχαρο φόντο έχει αντικατασταθεί από μια αυθεντική σκηνή ζούγκλας: ο πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου εμφανίζεται ως Ταρζάν, πηδώντας από το ένα δέντρο στο άλλο, φωνάζοντας: «Ποιός π... έβαλε σαπούνι στο σκοινί». Την Τζένη υποδύεται η κ. Μάργκαρετ, ενώ στο ρόλο του Ποκοπικό ο κ. Μητσοτάκης.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ: Ξεκινάνε οι διαδικασίες για την εκλογή νέου προέδρου της Δημοκρατίας, με άγνωστες τις προθέσεις του κ. Καραμανλή, οι οποίες αποτελούν αντικείμενο 3.485 αναλύσεων από τις στήλες του αθηναϊκού Τύπου. Το «Ποντίκι» φέρνει στη δημοσιότητα τις επιστολές που ανταλλάγησαν μεταξύ των κ. Καραμανλή και Παπανδρέου. Το γράμμα του τελευταίου αναφέρει: «Αντιπαθέστατε Κώστα, είσαι όπως έχω επανειλημμένα δηλώσει ο βασικός εκπρόσωπος του ιμπεριαλισμού της ξένης πλουτοκρατίας και της ντόπιας αντίδρα-

σης. Με τη βία και τη νοθεία του 1961 έγραψες ιστορία. Με τις υπερεξουσίες που σου δίνει το αντιδραστικό σύνταγμα του 1975, έχεις φρενάρει πολλές φορές την υπόθεση της αλλαγής. Δεν μπορώ λοιπόν παρά να σε ψηφίσω. Μαζοχιστικά δικός σου, Ανδρέας».

Εξάλλου στην απάντησή του ο πρόεδρος της Δημοκρατίας τόνιζει.

«Μικρέ Ανδρέα, με τους τυχοδιωκτισμούς στην εξωτερική πολιτική και τα αλλοπρόσαλλα μέτρα στο εσωτερικό, έχεις πάει τη χώρα 20 χρόνια πίσω. Στη μακρόχρονη πολιτική μου καριέρα, δεν έχω συναντήσει άλλον που ν' αποτελεί τόσο μεγάλο κίνδυνο για το έθνος, όσο εσύ. Δεν μπορώ λοιπόν, παρά να δεχθώ τις ψήφους σου. Ειλικρινά αηδιασμένος, Κώστας».

● Στις φοιτητικές εκλογές η Πανσπουδαστική (ΚΝΕ) κατακτά το 80% των ψήφων, με καθοδήγηση λαμπρή του στρατηλάτη μας του Στάλιν ξεψυχάει ο αγκυλωτός του φασισμού.

Ο κ. Μητσοτάκης αναφερόμενος στο συνέδριο της ΟΝΝΕΔ δηλώνει: «το συνέδριο θα γίνει σίγουρα, αν δεν γίνει να με πουν αποστάτη».

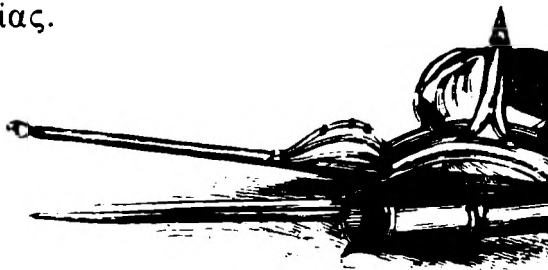
ΜΑΪΟΣ: Ο σ. Κωνσταντίνος Καραμανλής εκλέγεται παμπηφεί πρόεδρος της Δημοκρατίας. Με την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ χειροκροτούν όρθιοι τον νεοεκλεγέντα φωνάζοντας το σύνθημα «εμπρός στο δρόμο που χάραξε ο Καρδάρης». Ο κ. Γιάννης Κάτρης, του οποίου η πρόταση να εκλεγεί πρόεδρος κάποιος από τους κ. Ντεγιάννη, Γλέζο και Μάρκο Βαφειάδη, δεν βρήκε τόσο ευνοϊκή απήχηση, διορίζεται πρεσβευτής στην Αβάνα.

● Υψηλού επιπέδου και γεμάτη ζωντάνια η συζήτηση που διεξάγεται στο συνέδριο του ΚΚΕ εσωτερικού, περιστρέφεται γύρω από το κρίσιμο για τις πλατιές λαϊκές μάζες ερώτημα, αν το κόμμα πρέπει να έχει πρόεδρο ή όχι. Η απόφαση του συνεδρίου που πραγματοποιήθηκε στον κινηματογράφο «Έμπασσυ» χαράζει σαν κατευθυντήρια γραμμή την μπολσεβικοποίηση και τη στροφή προς την εργατική τάξη. «Θα χτυπήσουμε τους δογματικούς κατακούτελα» εξηγεί στους δημοσιογράφους ο γ.γ. Γιάννης Μπανιάς, που ανακοινώνει την με κοπτάτσια είσοδο στο Πολιτικό Γραφείο του Γιάγκου Πεσματζόγλου. Χολωμένος ο Λεωνίδας Κύρκος αποχωρεί μαζί με μερίδα της νεολαίας από το κόμμα συγκροτεί την οργάνωση Γ' Πανελλαδική κι εκδίδει το περιοδικό «Χολιαστής».

ΙΟΥΝΙΟΣ: Σύμφωνα με δημοσιογραφικές πληροφορίες ο κ. Παγορόπουλος εξακολουθεί ν' ασχολείται με το όργανό του.

Ο καθηγητής Βασίλης Φίλιας για την προσφορά του στην ελεύθερη διακίνηση των ιδεών αναλαμβάνει διευθυντής της ενοποιημένης Ελληνικής Αστυνομίας. Ευθύς αμέσως, «επιχειρήσεις αρετής» ξετυλιγονται αταλάντευτα σ' όλη την Ελλάδα με χιλιάδες συλλήψεις, βασανιστήρια και κανά δυο εκτελέσεις. Επιθέσεις εναντίον γραφείων αριστεριστικών οργανώσεων, οδηγούν τον κ. Κ. Τσολάκη, μέλος του ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ, να παρασημοφορήσει τον κ. Φίλια με το βραβείο «Μπέρια». Δεκάδες χιλιάδες απογοητευμένοι αριστεριστές που είχαν πάει στα σπίτια τους, κατεβαίνουν σε διαδηλώσεις. Το Υπουργείο Νέας Γενιάς που σύμφωνα με έγκυρες πηγές αντιτίθεται στις αστυνομικές επιθέσεις τονίζει σε ανακοίνωσή του τα παρακάτω: «Οι θλιβερές απομιμήσεις του φασίζοντος χουλγκανισμού της παρακμάζουσας Δυτικής Ευρώπης, πρέπει ν' αντιμετωπιστούν ως κοινωνικό φαινόμενο που έχει τις ρίζες του στην καπιταλιστική αλλοτρίωση της εξουσιαστικής δομής του κοινωνικού μας είναι. Σε κάθε περίπτωση, η σοσιαλιστική κυβέρνηση ως ποιοτική διαφορά των προηγούμενων που ήθελαν ν' ακινητοποιήσουν το λαό, είχε υποσχεθεί ότι θα παράξει κίνημα και το πράττει καθημερινά». Εξάλλου στους κ. Καραμπελιά και Κατίντζαρο, προτείνεται ν' αναλάβουν ειδικοί σύμβολοι του κ. Φίλια, πρόταση, την οποία οι παραπάνω αγωνιστές απορρίπτουν μετά βδελυγμίας.

ΙΟΥΛΙΟΣ: Σε επιχείρηση αρετής στη Ν. Ιωνία, συλλαμβάνεται η σ. Ρούλα Κουκούλου - Ζαχαριάδη ντυμένη Πανκ τη στιγμή που μοίραζε το περιοδικό «Κράξιμο». Από τον κ. Φίλια αφαιρείται το βραβείο «Μπέρια» ενώ οι σ. Μπορίς Πονομαριώφ, Μπού Τζωρτζ, Ντέιβιντ Μπόουι, Γκας Χωλ, Ντουράν - Ντουράν, Βιτάλι Βορόνικωφ και Μάικλ Τζάκσον, κάνουν διπλωματικό διάβημα, για την απελευθέρωση της συντροφισας. Ο κ. Δανίκας προσφέρεται να πάει ο ίδιος στη φυλακή, αρκεί ν' αποφυλακιστεί η σ. Ρούλα «ώστε να συνεχίσει την

ανεκτίμητη προσφορά της στα πολιτιστικά πράγματα της χιλιοβασανισμένης μας πατρίδας».

● Στο μεταξύ ο κ. Μαρούδας που έχει αναρρώσει από την καρδιακή κρίση, προσβάλλεται από νέα ασθένεια. Μετά από κάθε «μπρήφινγκ» στο πρες - ρουμ η μύτη του αυξάνεται κατά τρεις πόντους. Ο γ.γ. Τύπου και Πληροφοριών κ. Σωτήρης Κωστόπουλος κυκλοφορεί και νέο βιβλίο με τίτλο «Ο Μαρουδισμός - παιδική ασθένεια του Μυνχαουζενσιμού».

● «Φωτιές ξεσπούν σ' όλη την Ελλάδα». Ο κ. Ράλλης εμφανίζεται στην τηλεόραση, γεγονός που προς στιγμή εκλαμβάνεται σαν προσέγγιση με το ΠΑΣΟΚ. Στην πραγματικότητα, ο κ. Ράλλης εξηγεί ως ειδικός, ότι «οι κουκουναγες εκσφενδονίζονται με ταχύτητα βλημάτων προς τις αγροτικές και τις κατωκημένες πεγιοχές».

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ: Σύμφωνα με αποκλειστικές πληροφορίες του περιοδικού μας, οι παρακάτω φίλοι παραθερίζουν στα εξής νησιά:

Κουφονήσια: ο κ. Κωνσταντίνος Καραμανλής με τον κ. Λαμπρία και τον κ. Κάτρη.

Γυάρος: Ο Στέλιος Κούλογλου φιλοξενείται από το εκδοτικό τμήμα του «Οδηγητή».

Κέρκυρα: Ο κ. Γεώργιος Ράλλης με τον Άκη Κοσώνα και ο Γιάννης Φλώρος με τον Λεωνίδα Κύρκο.

Στην Σκύρο ο Πέτρος Ευθυμίου διασκεδάζει με τον Αντώνη Μαούνη και την εκδοτική ομάδα του «Χολιαστή», δενδροφυτεύοντας το νησί.

● Άλλωστε, αργά χθες το βράδυ έγινε γνωστό, ότι στην Αιθιοπία βρίσκονται ο Χρήστος Βακαλόπουλος με την Άννυ Βιτσέντζου, ενώ ο Γιώργος Μασσαβέτας απολαμβάνει τη συντροφιά του κ. Γεράσιμου Αρσένη στην Ιερουσαλήμ. Επίσης έγινε γνωστό ότι στην Τασκένδη περνούν τις διακοπές τους οι κ. Ρήγκαν, Ρομανώφ, Μπόμπολας, Φιλίππουλος, Μπλαχίν, Κομίνης, Γάτος, αδελφοί Κουρή, Γεφτουσένκο και Ουάινμπεργκερ.

● Η αφρικανοποίηση της τηλεόρασης σύμφωνα με τις υγιείς εξαγγελίες του κ. Πανούργου Ντομίνη έχει φθάσει στο αποκορύφωμά της. Ο κ. Μητσοτάκης καταγγέλλει τη φασιστική αφρικάνικη ΕΡΤ και την εκπομπή «ανοιχτά ταμ - ταμ» γιατί καλούν εκπροσώπους άλλων φυλών κι όχι από τη δική του. Τα πράγματα εκτραχύνονται όταν ο δημοσιογράφος Μάκης Γιομπαζολιάς καρφώνει με ακόντιο στην καρδιά τον Αντώνη Αμπατιέλο, επειδή ξεπέρασε το χρόνο του.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ: Απολύεται από τη θέση του Γενικού Διευθυντή της ΕΡΤ-1 ο Πανούργος Ντομίνης επειδή στο δελτίο ειδήσεων, η λέξη πρωθυπουργός αντικαταστάθηκε με τη λέξη «φύλαρχος», αλλά και επειδή ο κ. Παπανδρέου δεν είχε δει ποτέ με καλό μάτι το σκηνικό με το σκοινί και το σαπούνι. Σάλο προκαλεί δήλωση του κ. Μαρούδα ότι «την τηλεόραση πρέπει ν' αναλάβουν οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι», δήλωση που εκλαμβάνεται σαν πρόθεση της κυβέρνησης για εκδημοκρατισμό των μέσων ενημέρωσης. «Εμείς είμαστε οι δημοσιογράφοι» συμπληρώνει ο κ. Μαρούδας, ο οποίος και αναλαμβάνει προσωπικά τη σύνταξη και παρουσίαση των ειδήσεων και στα δύο κανάλια. Στο βάθος της εικόνας ο κ. Σωτήρης Κωστόπουλος αναλαμβάνει την ενημέρωση των κωφαλάλων.

● Μέσα σε ήπιο πολιτικό κλίμα η προεκλογική περίοδος. Την πρώτη βδομάδα έχουμε 10 νεκρούς και 1.032 τραυματίες. Μιλώντας για τους θανάτους, ο υπουργός Συγκοινωνιών κ. Περάκης διευκρινίζει ότι κατά τις Πασχαλινές και Χριστουγεννιάτικες εξόδους (όπως άλλωστε και στην έξοδο του Μεσολογγίου) οι νεκροί είναι περισσότεροι. Εξάλλου ο υπουργός Υγείας Γιώργος Γεννηματάς τονίζει ότι με το νέο Εθνικό Σύστημα Υγείας οι τραυματίες θα τύχουν άμεσης περίθαλψης. Αρχίζουν οι συγκεντρώσεις των φυλών, όπου οι φύλαρχοι παρουσιάζουν το επόμενο τετραετές πλάνο κυνηγιού στην άγρια ζούγκλα. Στις συγκεντρώσεις των Παπούα το παραδοσιακό τραγούδι «θα τον σηκώσουμε τον ήλιο σίγουρα ναι» έχει αντικατασταθεί από το ιθαγενές άσμα «τα ταμ - ταμ στην Αθήνα ηχούνε κι οι Ζουλού φεύγουν μόλις τ' ακούνε, αρχηγέ μας Ανδρέα τσακάλι, νικητής θα γυρίσεις και πάλι». Στις συγκεντρώσεις των Ζουλού κυριαρχεί το τραγούδι του αστεριού της ρέγγε Ρόμπερτ Ουίλιαμς «Μπλακ ιζ δε νάιτ ιν δε μάουνταινς», ενώ στις ίδιες συγκεντρώσεις εμφανίζεται περιεργός Ευρωπαίος με κοντό παντελονάκι που λέει «δεν θέλω ου». Το ΚΚΕ εσ. προβάλλει το σύνθημα «δεν είμαστε Παπούα δεν είμαστε Ζουλού, Κάπα Κάπα Έψιλον Εσωτερικού». Παράξενη αν μη τι άλλο χαρακτηρίζεται από τους πολιτικούς παρατηρητές η σιγή που τηρεί το ΚΚΕ.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ: Λίγες μέρες πριν τις εκλογές συλλαμβάνεται από τις δυνάμεις ασφαλείας ο κ. Πάνος Λουκάκος, επειδή συμμετείχε στην εκπομπή της Μαρίας Ρεζάν. Ο κ. Λυκούργος Κομίνης με πρωτοσέλιδο άρθρο του στην εφημερίδα «Τα Νέα» αναρωτιέται γιατί δεν έχει συλληφθεί ακόμη ο διευθυντής του «Οικονομικού Ταχυδρόμου» κ. Γιάννης Μαρίνος.

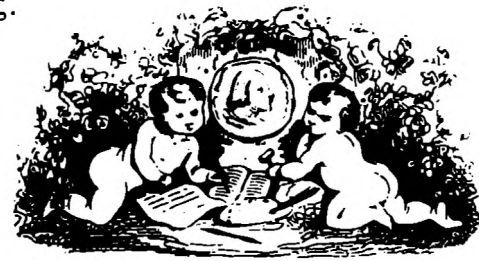
Αιφνίδια φθάνει στην Αθήνα ο Πολωνός κομμουνιστής ηγέτης στρατηγός Βούτσεχ Γιαρουζέλσκι για 15νήμερη επίσημη επίσκεψη. Γίνεται γνωστό ότι ο στρατηγός είχε γιαγιά Ελληνίδα που το 1910 είχε πάει στο Καλπάκι. Έκτοτε αγνοείται η τύχη της. Αφού παρακολουθεί με προσοχή τις συγκεντρώσεις και αντιδράσεις των φυλών, ο στρατηγός Γιαρουζέλσκι δηλώνει: «Είμαι βαθιά συγκινημένος από το νέο πείραμα αυτοδιαχείρισης της ζούγκλας, που είδα με τα μάτια μου». Σε μια βαθιά ανθρώπινη τελετή, κι ενώ ο δήμαρχος Αθήνας Δημήτρης Μπέης προσφέρει στον Πολωνό ηγέτη το χρυσό κλειδί της πόλης, ο Βούτσεχ Γιαρουζέλσκι χαρίζει τα γυαλιά του στον δήμαρχο. Εκπληρώνεται η επιθυμία του στρατηγού να συναντηθεί με τον κ. Θανάση Πόπωτα, στον οποίο προσφέρει την αρχισυνταξία της «Τριμπούνα Λούντου». Στους διαδρόμους των φυλάκων Κορυδαλλού συναντάει και τον διάσημο ηθοποιό Γιάννη Γκιωνάκη στον οποίο λέει: «Βλάκα, εμείς δεν αστοχούμε ποτέ».

● Τ' αποτελέσματα των εκλογών δεν δίνουν σε κανένα κόμμα τη δυνατότητα να σχηματίσει κυβέρνηση.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ: Λόγω του εκρρυθμού της καταστάσεως, σχηματίζεται μεταβατική κυβέρνηση «Εθνικής ανάγκης» υπό τον κ. Γεώργιο Μαύρο, ο οποίος εξακολουθεί να παραμένει και Ευρωβουλευτής για λόγους εθνικού συμφέροντος. Έξι μόλις μέρες αργότερα, η κυβέρνηση καταρρέει κάτω απ' την πίεση του ρωμαλέου λαϊκού κινήματος μ' επικεφαλής τον κ. Ιωάννη Ζιγδη. Μέσα στη γενική ακυβερνησία, το ΚΚΕ ρίχνει το σύνθημα «Κου Κου Ε — πρωτοπορία, εργάτες αγρότες στην εξουσία». Με το άκουσμα του συνθήματος εκατοντάδες χιλιάδες ξεχύνονται στους δρόμους. Οι καταναλωτές γκρεμίζουν τα σούπερ - μάρκετ ενώ έγχρωμες τηλεοράσεις και βίντεο εκσφεδρονίζονται από παράθυρα πολυκατοικιών. Η περήφανη νεολαία καίει τα φαστ - φουντάδικα και οι δημόσιοι υπάλληλοι με τους τραπεζικούς κατα-

στρέφουν τα εξοχικά τους στη Λούτσα και στα Παλούκια, στήνοντας και τ' αυτοκίνητά τους στους δρόμους για οδοφράγματα. Τις ίδιες ώρες, η ηρωική αγροτιά μ' υψωμένα τα δρεπάνια, πολιορκεί την πρωτεύουσα με τρακτέρ, Ντάτσουν, Ισούζου και Μιτσουμπισί. Έχοντας επικεφαλής ο λαός τους κ. Φαράκο και Κοτζιά κατευθύνεται προς το Τατόι (όπου και τα χειμερινά ανάκτορα) αλλά την τελευταία στιγμή ύστερα από επέμβαση των ανανεωτικών στελεχών του κόμματος, το πλήθος στρέφεται στη Βουλή. Ο κ. Καραμανλής δίνει εντολή για σχηματισμό επαναστατικής κυβέρνησης στον κ. Φλωράκη. Πρώτο μέλημα της επαναστατικής κυβέρνησης, η απελευθέρωση του αγωνιστού Π. Λουκάκου. Ο τέως πρωθυπουργός κ. Μαύρος αναλύοντας την κατάσταση τονίζει: «ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ». Ο κ. Μητσοτάκης, σε μια πράξη πολιτικής υπευθυνότητας και ρεαλισμού προσχωρεί στο ΚΚΕ μαζί με τον κ. Θανάση Κανελόπουλο, ενώ ο κ. Μπούτος προτιμά την παρανομία και περνάει στις γραμμές της οργάνωσης που αυτοαποκαλείται «Νέα Δημοκρατία». Στο μεταξύ, σύγχυση επικρατεί στις τάξεις του ΠΑΣΟΚ όταν ο κ. Παγορόπουλος διαγράφει τον κ. Ανδρέα Παπανδρέου και αντιστροφή.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ: Στην πλατεία Συντάγματος εκτελούνται για παραδειγματισμό οι προγραφέντες από τον κ. Δημήτρη Δανίκα (λόγω της εκπομπής για τον Κορνήλιο Καστοριάδη) υπεύθυνοι του «Παρασκήνιου» Λ. Παπαστάθης, Τάκης Χατζόπουλος και Τέτα Παπαδοπούλου. Το ΚΚΕ εσωτ. με την ευκαιρία αυτή τονίζει ότι «είναι υπέρ του σοσιαλισμού αλλά με ανθρώπινο πρόσωπο». Σε συνέντευξή του στο μέγαρο Μάξιμ(ου) Γκόρκι ο πρωθυπουργός Χαρίλαος Φλωράκης διαλύει τις ανησυχίες περί εγκαθιδρύσεως ενός δογματικού μονοκομματικού κράτους, τονίζοντας ότι «τα κόμματα που θα λειτουργούν θα είναι τουλάχιστον δύο, δηλαδή το ΚΚΕ και το Αγροτικό Κόμμα Ελλάδας του κ. Νάση», κι ότι, «οι εκλογές με τη συμμετοχή των δύο αυτών κομμάτων θα διεξάγονται με απλή αναλογική». Τέλος σε ερώτηση σχετικά με την παραμονή ή όχι του κ. Καραμανλή στην προεδρία της Δημοκρατίας ο κ. Φλωράκης απαντάει: «Νομίζω ότι με τις παρούσες συνθήκες είναι ο πιο κατάλληλος. Βλέπετε εσείς κανένα καλύτερο».

Η πλατεία των συναντήσεων

Όλοι οι δρόμοι οδηγούσαν κάποτε στην πλατεία. Της πόλης, του χωριού. Εκεί συγκεντρώνονταν οι δραστηριότητες —επαγγελματικές και δημόσιες. Εκεί ο κοινός χώρος ανάπαυλας. Εκεί κάποτε η μπάντα. Εκεί τα παιδιά τις Κυριακές. Εκεί το πέρασμα μετά το σχόλασμα της εκκλησίας. Εκεί, κάποτε, στο χρόνο τον «ειδυλλιακό» του παρελθόντος.

Η πλατεία της περιοχής με τα
ζαχαροπλαστεία και τα τραπεζάκια
γύρω γύρω. Η πλατεία με το
συντριβάνι. Η πλατεία με τις κούνιες. Η
πλατεία με τη βόλτα στον περιφερειακό
δρόμο.

Πλατεία. Χώρος συνάντησης. Ζωτικός
- αναγκαίος σε μια πόλη στο μέτρο του
ανθρώπου. Η καρδιά μιας τέτοιας
πόλης. Εκεί όπου ανταλλάσσονται οι
παλμοί, τα αισθήματά της. Ο χώρος
όπου καλλιεργείται η βεβαιότητα των
συναντήσεων, δημόσιων και ιδιωτικών.

Η πλατεία των συναντήσεων. Εκεί
όπου εκτός από την κοινωνική
συμβατικότητα, την πολιτική ζύμωση,
παίζεται το αιώνιο παιχνίδι των
ερώτων, των βλεμμάτων. Η πλατεία
αυτή ανήκει πια στο παρελθόν της
Αθήνας, μιας πόλης που ο γιγαντισμός
της μετέτρεψε τους κατοίκους της σε
μυρμήγκια. Γιατί, όταν μια πόλη χάνει
το μέτρο αναλογίας της με τον
άνθρωπο, μικραίνει στην ουσία και ό,τι
περιέχει.

Έτσι, οι μικροσκοπικοί άνθρωποι της
Αθήνας κλείνονται όλο και περισσότερο
στα σπίτια τους, περιμένοντας
καθοδήγηση από την τηλεόραση, ακόμη
και σε ώρα κινδύνου. Τρυπώνουν στα
κλειστά μαγαζιά και διασχίζουν την
πόλη μέσα στο κινητό τους σπίτι, το
αυτοκίνητο. Έτσι οι πλατείες γίνονται
περάσματα, μικρά στεφάνια
κυκλοφοριακά, μεγάλες διασταυρώσεις.
Με οδηγό - ευαγγέλιο τον Κώδικα
Οδικής Κυκλοφορίας, ο Αθηναίος ζει
πια στον μικρόκοσμο της
μεγαλούπολης. Γιατί, ας μη γελιόμαστε.
Η εικόνα που μπορεί να αποκομίσει
ένας άνθρωπος μέσα σ' ένα τέτοιο
πλαίσιο ζωής είναι όλο και περισσότερο
μικροσκοπική. Τα φωτεινά σήματα, οι
ενδείξεις δρόμων και κατευθύνσεων, οι
στάσεις των λεωφορείων.

Και δεν είναι αλήθεια ότι οι Αθηναίοι
δεν αγαπάνε πια την πόλη τους.
Αντίθετα, η Αθήνα δεν αγαπά πια τους
ανθρώπους της, δεν περιέχει πια
ανθρώπους γι' αυτήν. Και δεν είναι
παραδοξολογία αυτό. Είναι μια πόλη
που προκαλεί τον έρωτα χωρίς η ίδια
να μπορεί να ανταποκριθεί, έτσι
αλωμένη που είναι από χιλιάδες
βλέμματα θαυμασμού. Θαυμασμού για
το παρελθόν της, θαυμασμού για τις
διαστάσεις της, θαυμασμού
φαντασιακού.

Οι πλατείες του κέντρου της Αθήνας.
Σύνταγμα, Κολωνάκι, Εξάρχεια,
Ομόνοια. Και οι ενδιάμεσοι κρίκοι:
Πλατεία Κολοκοτρώνη, πλατεία

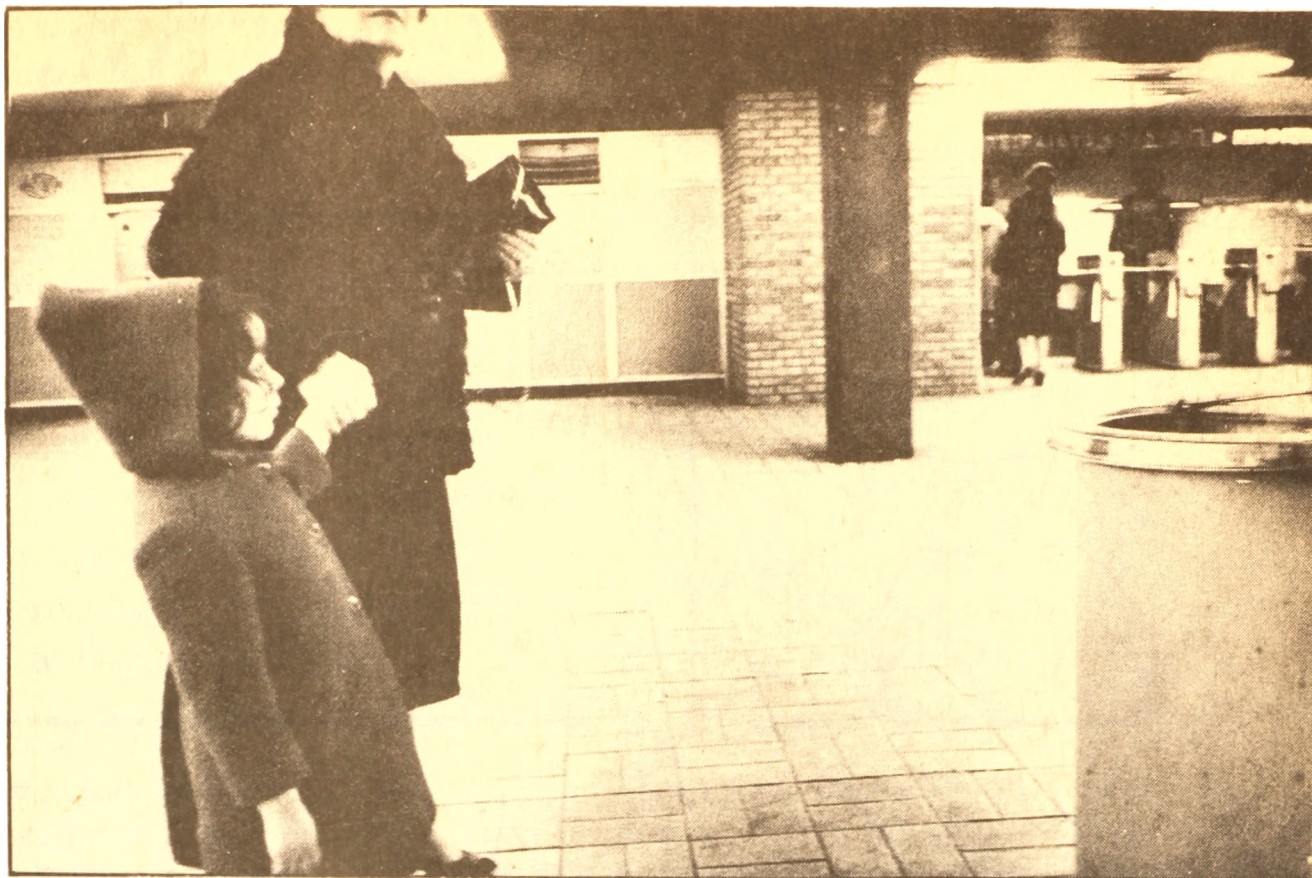
Κλαυθμώνος, πλατεία Κοτζιά, πλατεία Κάνιγγος. Με τα κοινά γνωρίσματα: στάσεις λεωφορείων, αφετηρίες και τέρματα συγκοινωνίας, κάποια καφεενία, ζαχαροπλαστεία ή καφετέριες, με ή χωρίς συντριβάνια.

ΣΥΝΤΑΓΜΑ: πλατεία δημόσιου θεάματος. Για να βλέπουμε τη Βουλή, τα πολυτελή μας ξενοδοχεία και κυρίως τους τουρίστες μας. Μια πλατεία συγκροτημένη για να προκαλεί το θαυμασμό των ξένων. Η πλατεία των μεγάλων πολιτικών συγκεντρώσεων. Η πλατεία στην οποία κανείς δε συναντά κανέναν. Εκτός από όσους — Έλληνες; — συνηθίζουν να δίνουν ραντεβού στην American Express, ή στον Παπασπύρου.

ΚΟΛΩΝΑΚΙ: Η πλατεία της κοινωνικής αναβάθμισης όλων των Αθηναίων. Οι οποίοι συρρέουν για να χαζέψουν και να «μπολιαστούν» το σικ της περιοχής. Με τα παπουτσάδικα να την περιβάλλουν, με τα δεντράκια στο κέντρο, που προσέχουν μόνο τα γεροντάκια, με το «μπιντέ» και τα πολλά ζαχαροπλαστεία, όπου όλοι κάθονται για να τους δουν. Χωρίς καμιά ποιότητα στη συνάντηση, παρά μόνο στην τρέχουσα κοσμικότητα του πιο ευτελισμένου τύπου ζωής. Η «αριστοκρατική» πλατεία της Αθήνας, μιας πόλης -πρωτεύουσας μιας χώρας, που μόνο αριστοκρατία δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι διαθέτει. Ας είναι. Αφθονούν οι νεόπλουτοι, οι οποίοι συναγωνίζονται σταθερά τους νεόφτωχους και τους τραπεζικούς υπαλλήλους.

ΕΞΑΡΧΕΙΑ: η μόνη πλατεία που κάτι πήγαινε να κάνει και να πει στους θαμώνες της. Με τον κόσμο να στριμώχνεται στα τραπεζάκια και στα πεζοδρόμια. Τώρα σιωπηλή και έρημη. Μεταβλήθηκε σιγά σιγά και ανεπαισθήτως σε γκέτο —αληθινό ή ψεύτικο, αδιάφορο— των περιθωριακών. Τώρα άδεια πλατεία και επομένως πεθαμένη. Μια πλατεία που την εμψύχωναν οι φοιτητές και οι οικογένειες της περιοχής, που πήγαιναν με τα πιτσιρίκια τους για ένα σουβλάκι. Με τους ποδοσφαιρόφιλους στο «Τσαφ», τα μαθητικά ραντεβουδάκια -κοπάνια στη «Μαρωνίτα». Μια πλατεία, που ζέσταινε τους ανθρώπους της, πέθανε πρόσφατα, μέσα στον ασφυκτικό αποκλεισμό που ορίζει κάθε γκέτο.

ΟΜΟΝΟΙΑ: Εδώ το θέαμα παραχωρείται στα συντριβάνια. Ναι, το περίφημο «λοξό» του Καραμανλή επί υπουργείας του Δημοσίων Έργων,

παραμένει χαριτωμένο. Η πλατεία αυτή θα μπορούσε να ή τ α ν , αλλά ακυρώθηκε από το γεγονός και μόνο ότι μ ε τ α β λ ή θ η κ ε σε μία περιφέρεια κύκλου. Μια ζωηρή εμπορική κίνηση την ημέρα διαστέλλει τον θύλακα, που είναι αυτή η πλατεία, στη γύρω περιοχή. Ο «επαρχιώτης στην ΟΜΟΝΟΙΑ» μόνιμος κάτοικος ενός συνεχούς κύκλου σημάδεψε την πλατεία και σημαδεύτηκε. Η πλατεία με την «περιθωριακή νύχτα», η πλατεία με τα «πηγαδάκια», τις νυχτερινές πρώτες εκδόσεις του ημερήσιου Τύπου και τα κουλούρια. Η πλατεία με τις κασέτες «ποικίλης ύλης», τα γαλατάδικα και τον απόηχο από τα πατσατζήδικα της Κεντρικής Αγοράς. Η μόνη που κρατά κάτι από την παλιά ζωντάνια, που όμως φανερά διώκεται και προσπαθεί να

επιβιώσει θραυσμένη στη γύρω περιοχή. Η πλατεία που κρύβει τον κόσμο των ανθρώπων κάτω από αυτήν. Γιατί η μόνη αληθινή πλατεία των συναντήσεων, που ακόμη λειτουργεί μες στην Αθήνα, μέσα στην αθλιότητα και παρά τη μιζέρια, είναι ο υπόγειος σταθμός της Ομόνοιας. Όχι στο πρώτο επίπεδο, αλλά πιο κάτω, εκεί που φεύγει το τρένο. Εκεί που η ατμόσφαιρα βαριά από τον άθλιο εξαερισμό, κακοφωτισμένη και στραπατσαρισμένη, εκεί που συγκεντρώνονται —στο βάθος της μυρμηγκοφωλιάς τους οι Αθηναίοι κι οι επαρχιώτες. Εκεί, στη χειρότερη εκδοχή της, υπάρχει ακόμη η ζωή της παλιάς, μακρινής και ξεχασμένης πλατείας των συναντήσεων.

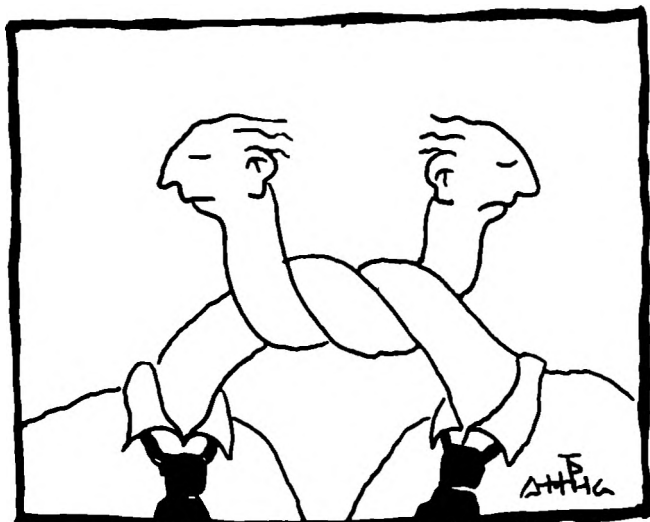
Άντεια Φραντζή

Φωτογραφίες: Κώστας Πιττακής

Ένα άρθρο, έτσι, χωρίς τίτλο

του Γιάννη Παπαμιχαήλ

Μέσα σ' ένα ήπιο κλίμα ψευδούς ρεαλισμού, κυνισμού και σκεπτικισμού οι δυτικές κοινωνίες υπνοβατούν και περιφέρονται πάνω στα συντρίμια των οδυνηρών εμπειριών του 20ού αιώνα: οι αποτυχημένες εξεγέρσεις και τα προδωμένα κινήματα δεν αποτελούν πια παρά τα πλαίσια μιας καταδικασμένης δήθεν αυταπάτης, αυτής της αποφασιστικής επέμβασης των μαζών στο χώρο που διαδραματίζονται τα πεπρωμένα τους.

ΑΝ ΚΑΤΙ τρομάζει τους Ευρωπαίους και κατ' επέκταση τους Έλληνες προοδευτικούς, αυτό δεν είναι τόσο η επιτάχυνση των εξοπλισμών, η σιωπηλή παραδοχή του πυρηνικού ενδεχόμενου, ούτε ακόμα η εντυπωσιακή άνοδος της άκρας Δεξιάς ή η αδιαφορία μπροστά στον αφανισμό με την πείνα ή με τα όπλα λαών και κινήματων. Είναι κυρίως το κλίμα απάθειας που τα περιέχει, η ανησυχητική εντύπωση της αντικατάστασης της ιστορίας από μια διάρκεια που θυμίζει έντονα κώμα: ένα ακαθόριστο σύνολο επεισοδίων, μια νεκρή αιωνιότητα.

ΜΕ ΚΕΝΤΡΙΚΟ ιδεολογικό άξονα την «επιστοφή» στο άτομο με θεωρητικό υπόβαθρο την πάλη ενάντια στον ουμανισμό της ισότητας, με τρία ρευστά οικονομικο-κοινωνικά μοντέλα (τις ΗΠΑ του Ρήγκαν, την Ιαπωνία και την Ελβετία) και με το ιδεολογικό άλλοθι, του πλουραλισμού ή «νεο-φιλελεύθερη επανάσταση» της δεκαετίας του ογδόντα, αφού κατέκτησε τη Δύση, κάνει δειλά τα πρώτα βήματά της στην Ελλάδα.

ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ του μοντέλου της κοινωνικής οργάνωσης, η λειτουργία του νεο-φιλελευθερισμού είναι απλοϊκή: καταδικάζοντας το σοβιετικό πρότυπο σοσιαλισμού, στηρίχτηκε στο απειλητικό φάσμα των σιβηρικών στρατοπέδων για να αποτρέψει κάθε αντικαπιταλιστική προοπτική. Ταυτόχρονα, το σουηδικό μοντέλο έχασε την αίγλη που διατηρούσε στα μάτια του φιλελεύθερου σοσιαλίζοντος κόσμου. Ο κρατισμός της σουηδικής σοσιαλδημοκρατίας θεωρήθηκε υπεύθυνος για τον διαρκή έλεγχο των εισοδημάτων, την αυστηρή φορολογική του πολιτική. Έγινε ύποπτος ολοκληρωτισμός, ένοχος της δέσμευσης του ατόμου στα προστατευτικά κελεύσματα της συλλογικότητας.

ΣΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ, ο κυνισμός των θεωριών της ανισότητας κέρδισε έδαφος. Οι σοσιαλιστές —και κατά μείζονα λόγο, οι κομμουνιστές— κατηγορήθηκαν για την τάση τους να ισοπεδώνουν τις ατομικές διαφορές, να «κόβουν ότι περισσεύει» κάτω από το πρόσχημα της κοινωνικής τους πολιτικής και της ισότητας. Ενάντια σε κάθε κεκτημένο δικαίωμα, ο νεο-φιλελευθερισμός, στην πολιτική του αποδοχή, προωθεί την ιδέα της σκοπιμότητας μιας κοινωνίας που θα εξόριζε κάθε μέριμνα κοινωνικής δικαιοσύνης για να μην παρεμποδίσει τους μηχανισμούς της αγοράς. Η οικονομική βία που υποθάλλει μια τέτοια αντίληψη (αυτή λόγου χάρη του Χάγιεκ ή της νέας γαλλικής δεξιάς), δεν ενοχλεί: γλυστρώντας στην επιφάνεια των φαινομένων, οι θεωρητικοί της μη ισότητας αποκαλούν «ελευθερία» τον οικονομικό πειθαναγκασμό και κάτω από το φλάμπουρο του πλουραλισμού, πολεμούν την «ανελευθερία του κρατισμού» αυτού του Λένιν ή εκείνου του Κέννεν, στην οικονομία ή στην κοινωνία, και στην πληροφόρηση φυσικά.

Ο ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ, ταυτισμένος με την κατά πολύ μυθική ιδιαιτερότητα του ατόμου σαν εκφραστή πολύμορφων επι-

λογών και υπερτονίζοντας τη διαφορά (σαν πολιτικό δικαίωμα και σαν επιστημονικό δεδομένο) λειτουργεί πολλαπλά σαν αρνητικός καταλύτης του συνόλου της σύγχρονης σκέψης. Υποστηρίζοντας την ελεύθερη έκφραση απέναντι στον απολυταρχισμό και την στρατιωτική ομοιομορφία του (πλουραλισμού που δεν αμφισβητήθηκε ποτέ από κανένα προοδευτικό), ξεχείλισε και έτεινε στην θεωρητική ταύτιση της ισότητας με τον απολυταρχισμό (καταχρηστική γενίκευση στο πολιτικό επίπεδο) και του ντετερμινισμού με τη μηχανιστική προδιαγραφή της εξέλιξης (καταχρηστική γενίκευση στο ιστορικό και επιστημονικό επίπεδο). Όμως, ακριβώς όπως δεν μπορεί να υπάρξει μια μη ντετερμινιστική επιστημονική σκέψη, έτσι και η ανελευθερία δεν μπορεί να ανάγεται στις προσπάθειες εξισορρόπησης των κοινωνικών ανισοτήτων.

ΠΑΡ' ΟΛΕΣ τις ιδεολογικές του παραστάσεις, ο νεο-φιλελευθερισμός είναι εκείνος που καταδικάζει πρώτος το βασικό νόημα του πλουραλισμού, υποτιμώντας όσες διαφορές δεν εντάσσονται στη λογική της καπιταλιστικής ανάπτυξης. Ο νεο-φιλελευθερισμός τείνει πράγματι πρώτος στο διαχωρισμό της κοινωνίας, όχι βέβαια στη βάση της κοινωνικής προέλευσης των πολιτών, μα στη βάση της ιδεολογικής τους «ισορροπίας». Επιλέγοντας την ατομικότητα σε αντιπαράθεση με τη συλλογικότητα η νεο-φιλελεύθερη πλουραλιστική ιδεολογία τεμαχίζει το κοινωνικό σώμα σε «εκτεθειμένους» και «προστατευμένους». Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν εκείνοι που παίρνουν (επιχειρηματικά) ρίσκα, πρωτοβουλίες, εκείνοι που επενδύουν, που κερδίζουν χρήματα, που πληρώνουν μεγάλους φόρους. Είναι οι «διαλεχτοί», αυτοί που αγαπούν την περιπέτεια, τη ζωή, αυτοί στους οποίους απευθύνονται οι διαφημίσεις προϊόντων για «λίγους». Στην άλλη κατηγορία, οι ηττημένοι, οι δειλοί, οι υποταγμένοι στη μοίρα τους, οι κακομοίρηδες, γέροι, γυναίκες, μαύροι (στις ΗΠΑ), όλοι αυτοί που επωφελούνται, από την κοινωνική πολιτική, όλα εκείνα τα «παράσιτα» μ' ένα λόγο που σπεύδουν να οργανωθούν και να συνδικαλιστούν για να διαχειριστούν συλλογικά τη μιζέρια τους.

Ο ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ του νεο-φιλελευθερισμού προσπαθεί να οδηγήσει τη μεγάλη μάζα των πολιτών στη φανταστική ταύτιση με το κομμάτι των «εκλεκτών» και στην περιφρόνηση των υπολοίπων¹, στην παραγνώριση κι εξάλειψη κάθε δυνατής αντικειμενικότητας της σύλληψης και της κατανόησης των συνθηκών ύπαρξης της κοινωνίας. Ο φαντασιακός ιδεολογικός κύκλος αυτός κλείνει με την πολιτική αλλοτρίωση των ε-

1. Παρατηρήθηκε έτσι ότι όσο πιο ακριβό είναι ένα προϊόν, τόσο πιο πολύ αγοράζεται —αρκεί η διαφήμιση να έχει συνδυάσει την τιμή του προϊόντος με την σπανιότητα της κατανάλωσής του, έτσι ώστε ο καταναλωτής να έχει την εντύπωση ότι η αγορά του αυτή τον κάνει να ξεχωρίζει.

ξατομικευμένων κοινωνικών συνόλων, την έλλειψη ανοχής απέναντι στις διαφορές, την πλουραλιστική μ' ένα λόγο αδιαφορία.

ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ της πληροφόρησης ιδιαίτερα, η πλουραλιστική αντίληψη ισχυρίζεται ότι μια πληροφορία δεν μπορεί ποτέ να είναι αντικειμενική. Η πολλαπλότητά της γίνεται έτσι η μόνη εγγύηση δημοκρατίας, επιτρέποντας στον καθένα να κάνει τη δική του επιλογή. Σχετικοποιημένη, η έννοια της αντικειμενικότητας, γίνεται γρήγορα ύποπτη απολυταρχισμού και συγκεντρωτισμού της εξουσίας. Όμως, αν μια λανθασμένη πληροφορία δεν δίνεται σκόπιμα (πρόβλημα που άπτεται πια της χρήσης των μέσων πληροφόρησης κι όχι της ίδιας της πληροφόρησης), αυτός που τη δίνει έχει πάντα το συναίσθημα της αντικειμενικότητας, της αντιστοιχίας δηλαδή, της πληροφορίας με το πραγματικό.

ΜΟΝΟ ΠΟΥ, ενώ αυτή η αντιστοιχία προϋποθέτει τη δυνατότητα της σφαιρικής σύλληψης του πραγματικού, όπως συμβαίνει με όλες τις ιδεολογικές προσεγγίσεις, στην περίπτωση της μη εσκεμμένης λανθασμένης πληροφορίας, ο καθορισμός τους αντικειμενικού γίνεται από τον πομπό με μια «ψευδή συνείδηση» του πραγματικού. Το γεγονός όμως ότι ποτέ, καμιά πληροφορία δεν είναι οριστικά και σφαιρικά τεκμηριωμένη (η αλήθεια είναι πάντα πολύπλευρη με ατελείωτες συνιστώσες) θεωρήθηκε από τον πλουραλιστικό φιλελευθερισμό σαν συνώνυμο της εξίσωσης των «εξ' ορισμού» πια ψευδών πληροφοριών και ειδήσεων. Η καταργημένη έτσι αντικειμενικότητα, μπορεί, σύμφωνα μ' αυτή την αντίληψη, να αντικατασταθεί με μια πιραντελικού τύπου πολλαπλότητα: «μια αλήθεια για κάθε πολίτη». Είναι σαφέστατο ότι η μηχανιστική θεώρηση του «μαύρο - άσπρο» οδηγεί σε λογικά αδιέξοδα —που προοδευτικά όπως επικρατούν. Στο όνομα του αδιανόητου και του ασύλληπτου της απόλυτης αλήθειας ο πλουραλιστικός οδοστρωτήρας εξισώνει όλες τις πολιτικές και ιδεολογικές αντιφάσεις που ενέχονται σε δύο αντίθετες μα συναφείς πληροφορίες.

Μ' ΕΝΑ ΛΟΓΟ, το «πιο κοντά» η «πιο μακριά» από το πραγματικό παύει να απασχολεί. Χάνοντας τον μονοδιάστατο χαρακτήρα τους, η αλήθεια και το πραγματικό έχασαν κάθε νόημα, τεμαχίστηκαν σε μυριάδες κομμάτια, καθένα από τα οποία έχει μια αυτούσια οντότητα: ένα θραύσμα αλήθειας για κάθε εξατομικευμένο πολίτη. Κάθε προσπάθεια σύνδεσης είναι ύποπτη απολυταρχισμού (γιατί κάθε σύνδεση επανασυνθέτει τον κοινωνικό ιστό και συγκεκριμενοποιεί τις ταξικές του ρωγμές). Είναι ενδιαφέρον όμως, ότι κανένας αξιοπρεπής πλουραλιστής δεν διατύπωσε ακόμα αμφιβολίες για την αντικειμενικότητα της πληροφορίας $1+1=2$ που δίνει ο δάσκαλος στα παιδιά. Το σύνδρομο του πιραντελισμού δεν πέρασε την πόρτα του σχολείου και η αλήθεια εκεί δεν διαμελίστηκε σε πολλαπλότητες. Λειτουργεί ο μύθος της προοδευτικής ωρίμανσης: εξ ορισμού ανώριμα, τα παιδιά φτάνουν στη δυνατότητα υπεύθυνης επιλογής μεγαλώνοντας. Τι είναι όμως «ωριμότητα» στο επίπεδο της πολιτικής και κοινωνικής πράξης; Ποια η διαπαιδαγώγηση και με τι κριτήρια επιτελούνται οι επιλογές; Ο νεοφιλελευθερισμός αποφεύγει συστηματικά αυτά τα ερωτήματα. Αντίθετα, λειτουργεί κοινωνικά, κατασκευάζοντας μια σειρά εξατομικεύσεων.

ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΖΟΝΤΑΣ τους ψευδοπρωτότυπους λόγους, μια «σημειοδότηση που ξεχωρίζει», το πρωτότυπο και το ειδικό κατακτά τα μεγάλα αστικά κέντρα της Δύσης, εκείνους δηλαδή τους χώρους στων οποίων τα ομογενοποιημένα κι ανώνυμα θεμέλια απωλέσθη παν τι προσωπικό. Η κρίση του προσωπικού αιτήματος οδηγεί κατευθείαν στην αναζήτηση της χαμένης ταυτότητας —είτε προς τις «χαμένες ρίζες», είτε προς την αντιπαράθεση προς τον άλλο— αντιπαράθεση της οποίας οι πιο συνήθεις εκφράσεις είναι η εκκεντρικότητα και η βία. Εκεί όπου η πρώτη αποτυχαίνει, η παρουσία των άλλων γίνεται

αφόρητη, γιατί μειώνει την εξεζητημένα κατασκευασμένη «προσωπική ιδιομορφία» σ' ένα απλό ενδεχόμενο, μια πιθανότητα ανάμεσα σε τόσες άλλες, ένα επιπλέον «γιατί όχι;» Για να αναδειχτεί και να αναγνωριστεί, η ατομικότητα της πλουραλιστικής κοινωνίας τείνει στην κατάργηση των άλλων ατομικότητων, μέσα στις οποίες χάνεται. Χωρίς αντικειμενικές αξίες, η βία χάνει τους πλουραλιστικούς διαζυγμούς της αντικειμενικότητας και βρίσκει άμεση έκφραση στο καθόλου επίπεδο. Όπως ακριβώς δεν είναι ο θεός που επισκέφτηκε το Σαββόπουλο, έτσι δεν είναι ούτε η «ανθρώπινη τρέλα» που οδηγεί στην παγίωση του πολεμικού λόγου: ούτε θεός, ούτε σατανάς, οι «ρίζες» και η βία είναι παράγωγα του νεο-φιλελευθερισμού και της ιδεολογίας του. Η επιστροφή στα ιδεώδη της ελεύθερης επιχείρησης δεν είναι παραλήρημα του ρηγκανισμού, είναι επιστροφή κι αυτή στις ρίζες της αμερικάνικης κοινωνίας, ο βασικός μύθος της οποίας ήταν η ελευθερία του ατόμου και της αγοράς. Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα του Ρήγκαν απέναντι σ' άλλους υποψήφιους είναι ότι αυτός είναι και καουμπόης...

ΕΛΛΕΙΨΕΙ πραγματικών κοινωνικών εκπλήξεων, ο σύγχρονος βιομηχανικός πολίτης αποζητά (για τον εαυτό του) το απρόσμενο και χωρίς να το θέλει, χωρίς καν να μπορεί να το λογιστεί, εντάσσει τη «μόδα», το «στιλ» του στο πολιτικό δίλημμα «δημοκρατία - απολυταρχισμός». Η εξατομίκευση στο επίπεδο της συνείδησης και της ιδεολογίας δημιουργεί τα ερείσματα μιας υπεραπολυταρχικής κοινωνικής «έκπληξης» που τείνει στη συνάθροιση της αφόρητης κοινοτυπίας των τόσων εξεζητημένων πρωτοτύπων σ' ένα σύνολο κοινωνικών μικροανταγωνισμών λειτουργεί εναλλακτικά στην ταξική αντιπαράθεση. Μέσα σ' ένα ήπιο κλίμα ψευδούς ρεαλισμού, κυνισμού και σκεπτικισμού οι δυτικές κοινωνίες υπνοβατούν και περιφέρονται πάνω στα συντρίμια των οδυνηρών εμπειριών του 20ού αιώνα: οι αποτυχημένες εξεγέρσεις και τα προδωμένα κινήματα δεν αποτελούν πια παρά τα πλαίσια μιας καταδικασμένης δήθεν αυταπάτης, αυτής της αποφασιστικής επέμβασης των μαζών στο χώρο που διαδραματίζονται τα πεπρωμένα τους.

ΠΡΑΓΜΑΤΙ, η κυρίαρχη ιδεολογία άντλησε κάποια διδάγματα της μαρξιστικής μεθόδου και σήμερα επιχειρεί να δώσει μαθήματα. Με τη μηχανιστική της λογική, η νεοφιλελεύθερη και πλουραλιστική Δεξιά μοιάζει να ισχυρίζεται ότι έφτασε το τέλος της ιστορίας, γιατί σήμερα «ξέρουμε να κάνουμε τον απολογισμό της». Κάθε γεγονός, κάθε κατάκτηση του λαϊκού κινήματος και της Αριστεράς προβάλλεται στο μέλλον της. Η ανατροπή της βασιλείας καταλήγει στο Ροβεσπιέρο, όπως και η ανατροπή του Τσάρου στο Στάλιν και τον Τσερνένκο, του δε Σάχη στο Χομεινί. Το ελεύθερο Βιετνάμ καταπατά την Καμπότζη. Οι αδυναμίες και οι αντικειμενικές συνθήκες που οδήγησαν τις επαναστάσεις στα αδιέξοδα και τα λάθη δεν λαμβάνονται υπόψη. Απεναντίας μάλιστα, τα αδιέξοδα αθρώνουν εκ των υστέρων τους πρώην δικτάτορες, σατράπες, φασίστες, τύραννους και εκμεταλλευτές. Ο πολιτικός ορίζοντας είναι έτσι εκ των προτέρων κλειστός. Τα κοινωνικά κινήματα της ισότητας όπως αυτό των γυναικών, με τη σειρά τους υποχωρούν. Πρώτα απ' όλα στις ΗΠΑ βέβαια, όπου ο αντρισμός ξαναγεννήθηκε τόσο στον κινηματογράφο όσο και τις διαφημίσεις. Τα επιθετικά αντρικά στερεότυπα του κατακτητή (Σούπερμαν, Ρόκυ κτλ.) αναδεικνύουν το ρετρό μοντέλο του αντρισμού: αποφασιστικός, προστάτης, ανδροπρεπής ο νέος άντρας είναι πάνω απ' όλα αρσενικός και ξέρει να εκτιμά την κρυφή γοητεία της γυναικειάς υποταγής. Δεν είναι λοιπόν ο πολιτικός μόνο ορίζοντας μα λίγο - λίγο κι αυτός των κοινωνικών δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων που άρχισε επίσης να κλείνει. Η εικόνα δεν κάνει παρά ν' αντανakλά, επιταχύνοντας αυτή τη διαδικασία. Οποιαδήποτε εικόνα: φωτογραφία, κινηματογράφος, διαφήμιση. Και ιδιαίτερα, βέβαια, η τηλεόραση. Είναι λογικό λοιπόν τα πολιτικά κόμματα να ενδιαφέρονται για τον έλεγχο των

τηλεοπτικών μέσων. Το ενδιαφέρον της Δεξιάς δεν είναι τυχαίο: γνωρίζει καλά ο κ. Μητσοτάκης ότι στη σημερινή κρίση ιδεών και θεσμών στις ΗΠΑ και στη Γαλλία, η τηλεόραση έπαιξε ένα ρόλο αρκετά σημαντικό. Με την εχθρική τους προκατάληψη εναντίον κάθε προοδευτικής κίνησης, αντιδραστικές ειρωνικές νύξεις κι απαράδεκτες «σπόντες», ασύδοτοι λόγω πλουραλισμού, οι «αδέσμευτοι» Γάλλοι δημοσιογράφοι της τηλεόρασης εξάσκησαν κακόπιστα μια ανελέητη κριτική στο κυβερνητικό έργο και συνέβαλαν αποφασιστικά στη διαμόρφωση της σημερινής γαλλικής ρηγκανολατρίας.

ΑΝ ΚΑΤΙ ενοχλεί στη σημερινή ελληνική τηλεόραση, αυτό είναι η φτώχεια των προγραμμάτων της. Μα σ' αυτή τη φτώχεια της η Ελλάδα δεν έχει να ζηλέψει τίποτα από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ακόμα, παρά τους μύθους, κι αυτό το Β.Β.Σ. επί Θάτσερ θατσεροποιήθηκε. Αν κάτι, λοιπόν, εξοργίζει, αυτό δεν είναι η έλλειψη πολυφωνίας μα ο θόρυβος που άρχισαν να δημιουργούν οι «πλουραλιστές». Πράγματι, όταν η Δεξιά μονοπωλούσε την τηλεόραση, η Αριστερά εξασκούσε κριτική πάνω στην ποιότητα των προγραμμάτων και την ατελή πληροφόρηση. Σαν αντιπολίτευση, όμως, η Δεξιά ανακάλυψε τον πλουραλισμό. Όλος ο κόσμος που ενδιαφέρεται ξέρει πόσο θανάσιμα η Δεξιά μισούσε την ιστορική αλήθεια και την αντικειμενικότητα. Όλος ο κόσμος ξέρει —ή υποψιάζεται— ότι αντίθετα με τη ραδιοφωνία, η δημιουργία ιδιωτικών καναλιών είναι τόσο πολυέξοδη που αυτόματα μετατρέπεται σε χόμπυ πλουσίων ή πολιτική επέμβαση του μεγάλου κεφαλαίου. Όλος ο κόσμος διαισθάνεται ότι η περιβόητη «ελευθερία» των δημοσιογράφων χαροποιεί περιέργως τη Δεξιά. Όχι, βέβαια, γιατί οι δημοσιογράφοι μας είναι «αντιδραστικοί», ούτε γιατί θα κάνουν απευθείας προπαγάνδα υπέρ της ΝΔ. Πιο υπόγεια, πιο λεπτά, στην πολιτική ηθική, όπως και στην καθωσπρέπει κοσμικότητα, ο μοντερνισμός επιβάλλει μια γνήσια ανταλλαγή ση-

μάτων χειραφετημένων από την υποχρέωση να αντιστοιχούν σε κάποιο αντικειμενικά τεκμηριωμένο γεγονός. Τίποτα δεν είναι απόλυτο: όπως το νόημα της φράσης «χαίρω πολύ» μετά τις συστάσεις δεν δηλώνει καμιά ιδιαίτερη χαρά, έτσι και στον πλουραλιστικό πολιτικό λόγο, οι λέξεις ανταλλάσσονται μεταξύ τους πληθωριστικά, χωρίς ν' ανταλλαχθούν με την περιοριστική πραγματικότητα. Η γλώσσα και το ήθος του νεοφιλελευθερισμού δημιουργεί έτσι μια «αισθητική παραίσθηση της πραγματικότητας». Κινούνται συνειδητά πέρα απ' τα όρια του αντικειμενικού, εξισώνοντας με κυνισμό θύτες και θύματα, εκμεταλλευτές και εκμεταλλευόμενους. Ως ένα βαθμό, η τρομοκρατία του νεο-εισαχθέντος αυτού στην Ελλάδα λόγου μένει περιορισμένη.

ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΡΑΦΟΙ της ευρωπαϊκής τηλεόρασης και του ραδιοφώνου, άξιοι αντιπρόσωποι του πλουραλισμού, οφείλουν να χαίρουν της ίδιας απεριόριστης εκτίμησης που ο καθένας διατηρεί για τη συμπαθέστατη κι ευγενική επαγγελματική τάξη των ταξιτζήδων της Αθήνας. Άλλωστε, ο Ευρωπαίος τηλεοπτικός και ραδιοφωνικός δημοσιογράφος, που άνευ ουδεμίας επιφύλαξης κάποιοι μας προτείνουν για παραδειγματισμό, συμπεριφέρεται ακριβώς όπως ο ταξιτζής μας: όχι τόσο γιατί φυσικά, διαλέγει τις πληροφορίες που του αρέσουν και πηγαίνει την πληροφόρηση όπως τον βολεύει κι εκεί που θέλει αυτός (πράγμα που δεν κάνουν μεν όλοι οι ταξιτζήδες, κάνουν όμως πολλοί δημοσιογράφοι) όσο κυρίως γιατί, όπως κάθε ταξιτζής της πρωτεύουσας, ο Ευρωπαίος δημοσιογράφος του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης είναι πάντα έτοιμος να εκνευριστεί απέναντι σε κάθε διαμαρτυρία, να υπερασπίσει το «λειτουργημά του», να υπεραμυνθεί της ελευθερίας του να δρα όπως αυτός νομίζει, να συγκρουστεί προκειμένου να εξασφαλίσει την ασύδοτη χρήση των μέσων που ανήκουν στο κοινωνικό σύνολο και όχι σε προνομιακούς διαχειριστές τους.

□

ΚΕΔΡΟΣ - ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

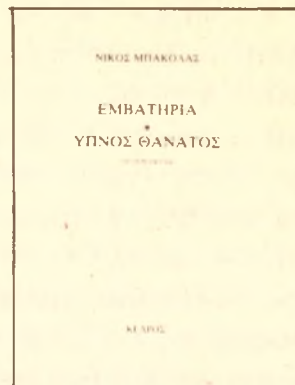
ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ
TANAGRAIES
Ποίηση

ΣΠΥΡΟΣ ΠΛΑΣΚΟΒΙΤΗΣ
ΤΟ ΤΡΕΛΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ
Διηγήματα

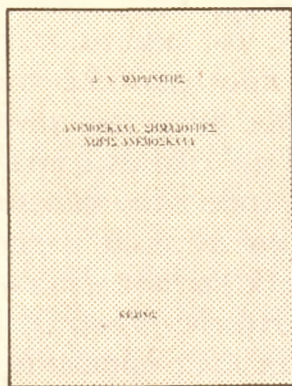
ΦΙΛΙΠΠΟΣ Δ. ΔΡΑΚΟΝΤΑΕΙΔΗΣ
ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ
Μυθιστόρημα

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ
ΕΜΒΑΘΡΙΑ
ΥΠΝΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ
(δεύτερη έκδοση)

ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΡΑΧΡΗΣΤΟΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΦΙΣΕΣ
ΛΕΥΚΩΜΑ

Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ
ΑΝΕΜΟΣΚΑΛΑ, ΣΗΜΑΔΟΥΡΕΣ
ΧΩΡΙΣ ΑΝΕΜΟΣΚΑΛΑ

ΣΤΕΛΙΟΣ ΡΑΜΦΟΣ
MARTYRIA KAI GRAMMA
Απόλογος για τον Μάρξ
και λόγος για τον Καστοριάδη

DOCTEUR PIERRE VELLAY
ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΚΑΙ ΜΗΤΡΟΤΗΤΑ
(Ανώδυνος τοκετός)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ Ζαλόγγου 6 - Αθήνα - Τηλ. 36.15.783

Το ξεκίνημα του αντιστασιακού αγώνα στην κατεχόμενη Ελλάδα

ΚΑΤΑΒΟΛΕΣ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

του Χάγκεν Φλάισερ

Τέσσερις δεκαετίες έχουν ήδη περάσει από την απελευθέρωση της Ελλάδας από τη φασιστική κατοχή, και ακόμα δεν έχει ξεπεραστεί η αντιπαράθεση με την εποχή αυτή, τόσο αποφασιστικής σημασίας για τη διαμόρφωση της μεταπολεμικής σκηνής της Ελλάδας.

Η σημαντική αυτή καθυστέρηση —σε σύγκριση με άλλες χώρες— αφορά πρώτα την ηθική κάθαρση, αφού πριν από μερικά χρόνια ίσχυε ακόμα η ξέφρενη αντιστροφή των αξιών. Συγκεκριμένα, ο περιβόητος νόμος «Περί Εθνικής Αντιστάσεως» κωδικοποίησε μια ντε φάκτο ήδη καθιερωμένη πρακτική, αναγνωρίζοντας τα μέλη των Ταγμάτων Ασφαλείας σαν «Αντιστασιακούς», εφόσον «αντιστάθηκαν» στο ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, δηλαδή στις «Οργανώσεις αντεθνικώς δράσασαι και αποσκοπούσαι εις την επιβολήν εν τη χώρα καθεστώτος διαφόρου του νόμιμου τοιούτου...»¹.

Με τον νόμο 1285/1982 έχει επιτέλους αναγνωριστεί ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας σε όλη του την έκταση, χωρίς να εξαιρεθεί πλέον η κατά πολύ μεγαλύτερη οργάνωση.

Ωστόσο αυτή η καθυστέρηση εξηγεί και την υστέρηση σε σχέση με την επιστημονική θεώρηση της περιόδου εκείνης. Είναι πάντως παρήγορο, ότι η εκδοτική έξαρση για τα θέματα αυτά που παρατηρείται μετά την μεταπολίτευση του 1974, δεν περιλαμβάνει μόνον πληθώρα προσωπικών και κατά συνέπεια υποκειμενικών αναμνήσεων —ενδιαφερόντων κατά τ' άλλα πηγών, όμως συχνά απολογητικών και όχι σπάνια ακόμα παραπλανητικών— αλλά και πιο «ψυχραιμες» προσεγγίσεις, στις οποίες έχω αναφερθεί αλλού².

Σήμερα θα θέλα να περιοριστώ σε ορισμένες προϋποθέσεις και γεγονότα της πρώτης, κατοχικής περιόδου που αποτελούν σταθμούς για την κατοπινή εξέλιξη του αντιστασιακού αγώνα.

Θεωρώ κάπως άσκοπο να επιχειρήσω συγκεκριμένη χρονολογική οριοθέτηση των καταβολών του αγώνα αυτού. Επανειλημμένα πάντως έχω χαρακτηρίσει το καθεστώς της 4ης Αυγούστου σαν «εσωτερική κατοχή». Αφού ο Γεώργιος ο Β' είχε επανέλθει στο θρόνο «Του» με τη βοήθεια ενός νόθου δημοψηφίσματος, που ακόμα και ο πρέσβης της «συγγενικής» Δανίας

το θεωρεί «αναμφίβολα τη μεγαλύτερη κωμωδία που έχει ήδη παιχθεί στην Ευρωπαϊκή Σκηνή από πολύ καιρό»³. Ακολουθεί ένα σύντομο μόνον ιντερμέτσο δημοκρατίας. Ήδη την 4-8-36 επιβάλλει με ψευδή επιχειρήματα («κομμουνιστικός κίνδυνος», «χρεωκοπία του κοινοβουλευτισμού») μια δικτατορία που η «φιλοσοφία» της υπερφαλαγγίζει τουλάχιστον φραστικά ακόμα και εκείνη των απριλιανών διαδόχων του. Αντίθετα με τον Γ. Παπαδόπουλο, που το 1967 «αρκέστηκε» να βάλει τη δημοκρατία στο γύψο, ο Γεώργιος Β' θα δικαιολογήσει την εγκαθίδρυση της δικής του δικτατορίας στον αντίθετο Σουηδό πρέσβη με την εξής καταπληκτική παρομοίωση: ισχυρίζεται ότι δυστυχώς βρισκόταν με τον ελληνικό λαό και τους πολιτικούς αντιπροσώπους του ακριβώς στην «ίδια μοίρα όπως ένας άνθρωπος μ' ένα πόδι που έχει προσβληθεί από τη γάγγραινα, και το οποίο πρέπει να κοπεί, είτε το θέλει ο ίδιος, είτε όχι»⁴.

Αυτός ο «ακρωτηριασμός» της πολιτικής βούλησης των Ελλήνων αποτελεί όχι μόνο παραβίαση του βασιλικού όρκου στο Σύνταγμα, αλλά δημιουργεί και την αναφερόμενη κατάσταση εσωτερικής κατοχής. Και ταυτόχρονα δημιουργεί τις ιδανικές προϋποθέσεις, ώστε η κατοπινή εξωτερική κατοχή να μπορέσει, μετά από ορισμένες αλλαγές «προσωπικού» να χρησιμοποιεί «το αυταρχικό καθεστώς στη μέχρι τώρα μορφή του», όπως ικανοποιημένα θα σχολιάσουν οι ειδήμονες των γερμανικών αρχών κατοχής⁵.

Όταν τελικά, τον Οκτώβριο του 1940, από ένα «καπρίτσιο της ιστορίας» το βασιλομεταξικό καθεστώς συστρατεύεται στο αντιφασιστικό στρατόπεδο, βρίσκεται σε μια *Sui generis* εφήμερη «εθνική ενότητα» με την συντριπτική πλειοψηφία του λαού⁶. (Διαφωνούν μόνον οι ελάχιστοι της —ιδεολογικής ή απλώς καιροσκοπικής— πέμπτης φάλαγγας καθώς και, από εντελώς άλλους λόγους, μια μικρή μερίδα της Αριστεράς που θεωρεί την εξωτερική απειλή ευνοϊκή προϋπόθεση για την ανατροπή της ντόπιας τυραννίας).

Η αντίσταση των Ελλήνων έχει λοιπόν τώρα πρωταρχικό στόχο τους επιδρομείς του φασιστικού άξονα, Ιταλούς και Γερμανούς· ωστόσο, η αντίσταση του επίσημου καθεστώτος και εκείνη του λαού συμπίπτουν απλώς στην εξωτερική διάσταση, ενώ δεν είναι και ταυτόσημες. Το φανερώνουν όχι μόνο οι διευκρινίσεις των κυβερνούντων, πως δεν πολεμούσαν εναν-

Το άρθρο αυτό βασίζεται εν μέρει σε ομιλία του υποφαινόμενου, στο Σύλλογο Φοιτητών Πανεπ. Κρήτης, με ευκαιρία τις εκδηλώσεις για την Επέτειο του Γοργοπόταμου και γενικά την Αντίσταση (1982).

τίον του φασισμού, αλλά κατά των Ιταλών· το δείχνουν επίσης ξεκάθαρα οι σχετικές εκδηλώσεις των Ελλήνων δημοκρατών στο εξωτερικό, που αρκετά συχνά διαφέρουν από την στάση των ελληνικών διπλωματικών αρχών.

Ενδεικτικό είναι, ότι και η αυθόρμητη ατομική αντίσταση αρχίζει από πολύ νωρίς, ακόμα πριν από την κατάληψη της χώρας. Δυστυχώς, η πρώτη μάλλον σημαντική πράξη μεμονωμένης αντίστασης έχει μείνει ως σήμερα ακόμα παντελώς άγνωστη. Έγινε ήδη, αρχές του 1941, όταν οι φάλαγγες της Βέρμαχτ διασχίζουν τη Ρουμανία, προωθώντας τις θέσεις τους για την εισβολή που θα ανακουφίσει τους πλευροκοπημένους Ιταλούς συμμάχους τους. Τότε ένας Έλληνας ομογενής, διαβλέποντας τις προθέσεις τους, σκοτώνει με δύο πυροβολισμούς το διοικητή της Υπηρεσίας Μεταφορών, ο οποίος ήταν σ' εκείνη τη φάση, μάλλον το σημαντικότερο μέλος του γερμανικού επιτελείου⁷.

Μετά την εισβολή της πανίσχυρης τότε Βέρμαχτ, και ακόμα μετά την κατάρρευση του επίσημου μετώπου υπάρχουν ενδείξεις ότι η αντίσταση θα συνεχιστεί —στην ανάγκη και χωρίς ή ενάντια στην συγκατάθεση των στρατιωτικών προϊσταμένων. Τέτοια περιστατικά συνέβηκαν σε ορισμένα οχυρά της «Γραμμής Μεταξά», στον στόλο όπου μερικά πλοία αποπλέουν προς τη Μέση Ανατολή παρά τις αντίθετες διαταγές λιγόψυχων κυβερνητών και, τέλος, κατά την οπισθοχώρηση από το μέτωπο, όταν επανειλημμένα κρύβεται οπλισμός για να χρησιμοποιηθεί μελλοντικά. (Τέτοιες ενέργειες γίνονται με πρωτοβουλία και προτροπή πατριωτών ανεξάρτητα από πολιτική τοποθέτηση. Επειδή όμως το ΚΚΕ συχνά έχει κατηγορηθεί ότι εξαιτίας της συμφωνίας Ρίμπεντροπ-Μολώτωφ «λούφαξε» μέχρι τη γερμανική εισβολή στην ΕΣΣΔ (22-6-41), ας αναφερθεί ότι π.χ. στην Καβάλα βρέθηκαν ήδη τον Απρίλη τέτοιες «ανατρεπτικές» προκηρύξεις κομμουνιστικής προέλευσης⁸.

Μετά από την οριστική κατάληψη της ηπειρωτικής Ελλάδας επίλεκτα τμήματα γερμανών αλεξιπτωτιστών και αλпинιστών κυριεύουν στα τέλη Μαΐου με βαριές απώλειες και την Κρήτη. Επωφελούνται εν μέρει από το γεγονός ότι η μεγαλόνησος δεν είχε οχυρωθεί αρκετά εξαιτίας του φόβου και της δυσπιστίας του Μεταξά για το «άπιστο» εκείνο νησί. Κατά τη διάρκεια των μαχών οι Κρητικοί δικαίωσαν τη μακραίωνη παράδοσή τους. Μεγάλα τμήματα του Λαού, ανάμεσά τους πολλές γυναίκες, ακόμα και παιδιά, αντιστέκονται απεγνωσμένα ενάντια στους εισβολείς. Εξαιτίας αυτής της ένοπλης δράσης «άτακτων πολιτών», οι νικητές ισοπεδώνουν τις επόμενες βδομάδες αρκετά χωριά και τουφεκίζουν εκατοντάδες Κρήτες.

Από τα πρώτα αυτά αντίποινα ξεφεύγουν πολλοί άνδρες σαν αντάρτες στα βουνά. Παρόλο που αποκτούν μόνο περιορισμένη στρατηγική σημασία, εξαιτίας της διάσπασής τους και της περιορισμένης έκτασης του νησιού, πρέπει πάντως να τους αναγνωρισθεί ο αδιαφιλονίκητος απόηχος που είχαν στην ηπειρωτική Ελλάδα. Εκεί, όπως αποδειχνουν οι πρώτες παράνομες προκηρύξεις όλων των παρατάξεων, θεωρείται η Κρήτη σαν το ζωντανό σύμβολο της συνέχισης του εθνικού και συμμαχικού αγώνα.

Πραγματικά, οι πρώτες ζυμώσεις για την ίδρυση νέων «Φιλικών Εταιρειών» αρχίζουν αρκετά νωρίς στο βενιζελογενή χώρο, στη μη —δοσίλογη πλειοψηφία των εθνικιστών και κυρίως στο χώρο της ευρύτερης αριστεράς όπου, μετά από τη σταδιακή ανασυγκρότηση του επί 4ης Αυγούστου σχεδόν διαλυμένου ΚΚΕ, ο κομμουνιστικός παράγοντας αποκτάει όλο και περισσότερο βάρος.

Ωστόσο, η αντίσταση που εκδηλώνεται στους πρώτους μήνες της κατοχής είναι κατά κανόνα αυθόρμητη —χωρίς οργάνωση ακόμα και χωρίς οργανώσεις. Αυτή η αντίσταση έχει πολλές πτυχές: Οι διαβάτες που χειροκροτούν τους μεταφερόμενους βρετανούς αιχμαλώτους, που τους ρίχνουν λουλούδια, τσιγάρα ή δώρα. Στους φυγάδες παρέχεται πρόθυμα καταφύ-

γιο. Σκόρπια όπλα κρύβονται για το μέλλον, παρά την απειλή της θανατικής ποινής.

Ενώ οι μάχες μαίνονται στην Κρήτη, οι αυθόρμητες αυτές ενέργειες παίρνουν μια άλλη διάσταση. Έτσι στις 30 Μαΐου στον Πειραιά ανατινάζονται δυο βουλγαρικά πλοία με πολεμοφόδια. Την επομένη νύχτα δυο σπουδαστές, ο Μ. Γλέζος και ο Α. Σάντας, σκαρφαλώνουν στον ιερό βράχο της Ακρόπολης και κατεβάζουν τη μισητή σημαία με τον αγκυλωτό σταυρό —μια πράξη που εγκωμιάζεται από όλους τους συμμαχικούς σταθμούς σαν σύνθημα αντίστασης για ολόκληρη τη σκλαβωμένη Ευρώπη. Ακόμα και ο επιτετραμμένος της από το 1940 επίσης κατεχόμενης Δανίας ενημερώνει, με κρυφή αλλά έκδηλη ικανοποίηση, τους προϊσταμένους του στην Κοπεγχάγη για το κατόρθωμα αυτό καθώς και για την πικρόχολη γερμανική αντίδραση...⁹.

Μακροπρόθεσμα την ίδια αν όχι περισσότερη σημασία έχουν οι ενέργειες με «πολλαπλασιαστικό» αποτέλεσμα, δηλαδή π.χ. το βρετανικό σήμα της νίκης ("V") ή και άλλα αντιφασιστικά συνθήματα γραμμένα στους τοίχους· το σχίσιμο των ανακοινώσεων του 'Αξονα· τα γυμνασιόπαιδα που αρνούνται να μάθουν τις νέες υποχρεωτικές ξένες γλώσσες, τα γερμανικά και τα ιταλικά· τα γεμάτα τραμ όπου κανένας δεν θυμάται πια τις τυχόν γνώσεις του στα γερμανικά και σ' όλες τις ερωτήσεις ακούγεται η στερεότυπη και προκλητική απάντηση: «English spoken». Τελικά πρέπει να μνημονεύσουμε και την πλήρη αδιαφορία και άρνηση σχεδόν όλων των γυναικών απέναντι στις γερμανοϊταλικές προσεγγίσεις και τους βαρείς χαρακτηρισμούς στις πόρτες των λίγων εξαιρέσεων.

Τη μεγαλύτερη δραστηριότητα αναπτύσσουν τα παιδιά και οι νέοι που καταστρέφουν λάστιχα αυτοκινήτων, ρίχνουν άμμο σε κινητήρες κτλ. Οι περίφημοι σαλταδόροι συνδέουν το πατριωτικό με το ωφέλιμο: πηδούν, «σαλτάρουν» πάνω σε κινούμενα φορτηγά της στρατιωτικής επιμελητείας και ρίχνουν στους στρατηγικά τοποθετημένους φίλους τους τρόφιμα. Αμούστακα παιδιά οργανώνουν κανονικές εκστρατείες σε βάρος των κατακτητών και τρέφουν έτσι τις οικογένειές τους. Τέτοιες εμπειρίες ενισχύουν ταυτόχρονα την αυτοπεποίθηση και επιτυγχάνουν την πρώιμη ωριμότητα, γεγονός που φαίνεται το 1943/44. Η αντίσταση στην πόλη και στο βουνό βασίζεται σε μεγάλο μέρος στη γενιά των (μόλις) εικοσάχρονων.

Ως μια μαρτυρία έχω στη διάθεσή μου π.χ. το χειρόγραφο μιας ομιλίας που έκανε η 17χρονη τότε μαθήτρια Ναυσικά Φλέγγα το 1942 στην επέτειο της 25ης Μαρτίου συγκρίνοντας την άθλια κατάσταση του λαού με παλαιότερες εποχές, καλώντας τους συμπολίτες της να δείχνουν έμπρακτη αλληλεγγύη για τα πεινασμένα παιδιά και όλους τους άπορους. Προχωράει ωστόσο ακόμα πιο πέρα με το έναυσμα να θυμηθούν το παράδειγμα των προγόνων και τους αιματηρούς αγώνες τους για τη λευτεριά, τώρα μάλιστα «με το πλάκωμα της νέας σκλαβιάς, της πιο φοβερής σκλαβιάς που γνώρισε ποτέ ο τόπος μας, της φασιστικής σκλαβιάς». Η μαθήτρια αυτή αργότερα οργανώθηκε στην ΕΠΟΝ, και ανέλαβε μάλιστα υπεύθυνη θέση. Ας σημειωθεί όμως, ότι η ομιλία αυτή στο σχολείο του Καρπενησίου έγινε νωρίτερα, πολύ πριν τα μηνύματα της οργανωμένης αντίστασης φτάσουν στα δύσβατα μέρη της ορεινής Ελλάδας.

Σε αντίθεση με τον ενθουσιασμό των νέων, οι περισσότεροι ενήλικοι δεν είχαν συνέλθει από το σοκ ενός σχεδόν πενταετούς πολιτικού κενού. Στο μεταξύ η γενιά τους είχε συνηθίσει κάπως στον μεταξικό έλεγχο της ελεύθερης γνώμης και ελεύθερης δράσης. Και απ' αυτό επωφελούνται τώρα οι ξένοι κατακτητές. Έτσι η αντίσταση χάνει μόνο σταδιακά τον παθητικό της χαρακτήρα. Επιπλέον χωρίζουν τα πνεύματα σχετικά με τον εξόριστο βασιλιά και την κυβέρνησή του. Πάρα πολλοί δημοκράτες φοβούνται ότι με τον αγώνα ενάντια στον εξωτερικό εχθρό θα διευκολύνουν ταυτόχρονα την επιστροφή στους παρμονευόντες ντόπιους καταπιεστές.

Εδώ, αναμφισβήτητα, οι κατεστημένες πολιτικές δυνάμεις είχαν το καθήκον να επέμβουν, να διαφοροποιήσουν το δίλημμα, να δώσουν κατευθυντήριες γραμμές στις μάζες των κομματικών οπαδών τους. Με ελάχιστες εξαιρέσεις ωστόσο προτιμούν μια «αξιοπρεπή σιγή», μερικοί μάλιστα πρόκειται να επιλέξουν ακόμα και το δρόμο της εθνικής μειοδοσίας.

Η μομφή της παθητικότητας βαραίνει ιδιαίτερα τα παραδοσιακά αστικά κόμματα και τους ηγέτες τους που καταφεύγουν σε αφορισμούς. Έτσι πολιτικός ηγέτης υπογραμμίζει ακόμα το 1942: «πρώτη αρετή του πολιτικού η σωφροσύνη, και δεύτερα η γενναιότητα»... Ένας άλλος αρχηγός είναι πιο ευγλωττος: «Για τους καλούς πατριώτες θα ήταν καλύτερα να κοιμηθούν και να ξυπνίσουν όταν θα μας έχουν απελευθερώσει οι μεγάλοι μας σύμμαχοι». Μερικοί πολιτικοί, ακόμα και αριστεροί φιλελεύθεροι υπολογίζουν μάλιστα με τη νίκη του Άξονα, χωρίς να στενοχωρηθούν αρχικά ιδιαίτερα γι' αυτήν την προοπτική αφού θεωρούν την «απελευθέρωση» από την προηγούμενη δικτατορία σαν κάποιο θετικό αποτέλεσμα της ξένης κατοχής...¹⁰. Παρόλο που τέτοιες αυταπάτες διαλύονται γρήγορα, ελάχιστοι μιμούνται το παράδειγμα του Π. Κανελλόπουλου, που από την πρώτη στιγμή είχε καταβάλλει σύντονες προσπάθειες για τη δημιουργία και προώθηση αντιστασιακών πυρήνων (π.χ. ΠΕΑΝ), ώσπου —απομονωμένος και καταζητούμενος από τη Γκεστάπο— αναγκάζεται να φύγει το Μάρτιο του 1942 για τη Μέση Ανατολή. Οι περισσότεροι συνάδελφοί του, ωστόσο, επιμένουν στην ιδεολογία της αναμονής.

Έτσι, όταν το ΚΚΕ με την απόφαση της ολομέλειας της ΚΕ (1-7-41) καλεί «τον Ελληνικό Λαό, όλα τα κόμματα και τις οργανώσεις του, σ' ένα εθνικό μέτωπο της απελευθέρωσης», η απήχηση στις καταστημένες πολιτικές δυνάμεις είναι πενιχρή. Παρά τις συνεχείς εκκλήσεις τους για ένα ευρύτερο αντιστασιακό συνασπισμό συγκροτούν τελικά, στις 27/28-9-1941, μόνον τρεις σοσιαλιστικές μικροομάδες από κοινού με το ΚΚΕ το ΕΑΜ. Μάταια αποφεύγουν άλλωστε τα ιδρυτικά μέλη στο καταστατικό τα επαναστατικά ή ταξικά χρωματισμένα συνθήματα, για να διευκολύνουν έτσι μια διεύρυνση προς τα δεξιά, ακόμα και μέχρι τους «τίμιους βασιλόφρονες».

Έναν άλλο δρόμο ακολουθεί η δεύτερη σε μέγεθος ελληνική οργάνωση, ο «Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος»,

ο ΕΔΕΣ. Ο συνταγματάρχης Ναπολέον Ζέρβας, ένας έμπειρος πραξικοπηματίας και —κατά την κρίση των Άγγλων— «γοητευτικός κατεργάρης»¹¹, γνωρίζοντας την κακή του προσωπική φήμη, κάνει κατάχρηση του ονόματος του στρατηγού Πλαστήρα που ζει στη γαλλική εξορία. Με τον ανύποπτο Πλαστήρα σαν ονομαστικό αρχηγό ο Ζέρβας συντάσσει, επίσης τον Σεπτέμβριο του 1941, ένα κραυγαλέο σοσιαλιστικό αντιμοναρχικό ιδρυτικό, που όμως αντίθετα από κείνο του ΕΑΜ, αποφεύγει να παίρνει θέση εναντίον των κατακτητών και ακριβώς για τον λόγο αυτό παρουσιάζει ορισμένα σημεία επαφής με τα πολιτικά κόμματα.

Το χειμώνα ο Ζέρβας όμως συνδέεται με απεσταλμένους των βρετανικών μυστικών υπηρεσιών (SOE κτλ.) και αυτό δεν μένει χωρίς συνέπειες. Ήδη το Μάρτιο του 1942 ο ευέλικτος συνταγματάρχης στέλνει κρυφά στο Γεώργιο Β' μια πρώτη «προσωπική δήλωση νομιμοφροσύνης», για να κερδίσει έτσι και τους Άγγλους¹². (Σε αντίθεση με το τηλεγράφημα ένα χρόνο αργότερα, η προσέγγιση αυτή έχει μείνει ως τώρα άγνωστη στην Ελλάδα).

Το τέχνασμα πετυχαίνει. Μέσα σε λίγες εβδομάδες καταφάνουν 24.000 λίρες για τον ηγέτη του ΕΔΕΣ¹³. Όταν όμως συνεχίζει να απαιτεί όλο και νέες πληρωμές χωρίς αντάλλαγμα ο σύνδεσμος του Καίρου (Κουτσογιαννόπουλος) τον απειλεί τελικά με δημόσια κατάγγελη μέσω του BBC. Μετά από αυτό ο Ζέρβας ξεκινά βιαστικά τον Ιούλιο του '42 με τέσσερις έμπειρους για τα βουνά του Βάλτου για να οργανώσει εκεί το αντάρτικο.

Δεν είναι όμως ο πρώτος. Το 1941 κιόλας είχαν δημιουργηθεί σ' ολόκληρη τη χώρα ένοπλες μικροομάδες που αποτελούνταν συνήθως από φυγάδες της κατοχικής «δικαιοσύνης». Έτσι πλαισιομένοι ανακαλύπτουν ακόμα και παραδοσιακοί ζωοκλέφτες το πατριωτικό τους φρόνημα. Αν και οι κυνηγημένοι επιζούν αρχικά μόνο με μεγάλες δυσκολίες, προσφέρουν ξαφνικά στον κατατρεγμένο λαό της υπαίθρου μια εναλλακτική λύση, ένα άσυλο.

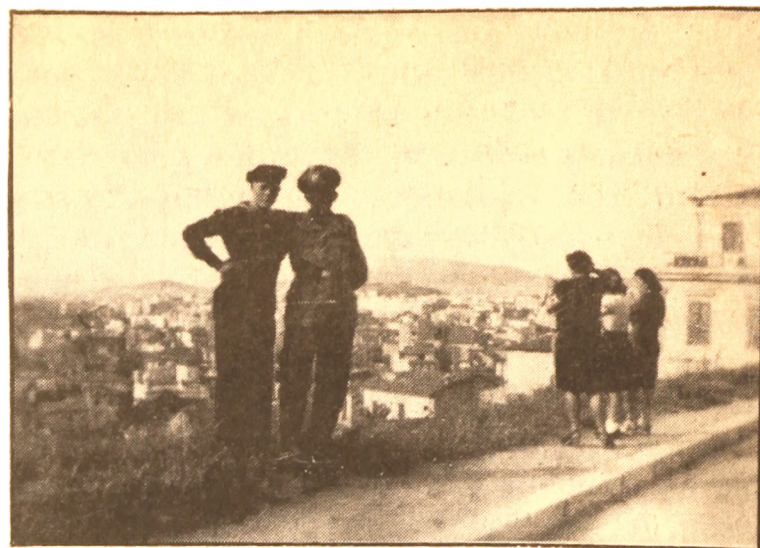
Στη φάση αυτή μόνο λίγες ομάδες κατέχουν κάποια ιδεολογική υποδομή· εκείνες είναι ωστόσο οι μοναδικές που αποφασίζουν να εγκαταλείψουν την αρχική παθητική στάση.

Έτσι το Γραφείο της Μακεδονίας - Θράκης του ΚΚΕ είχε αποφασίσει ήδη τον Ιούνιο του 1941 τη δημιουργία αντάρτικων μονάδων. Το καλοκαίρι συγκροτήθηκαν δυο ομάδες με ονομασία ηρώων του '21 (του Αθ. Διάκου και του Οδ. Ανδρούτσου). Σε λίγο οι αντάρτες αποτολμούν μικρές δολιοφθορές καθώς και επιδρομές εναντίων χωριών, όπου αφοπλίζονται χωροφύλακες και παραβιάζονται κρατικές αποθήκες σιτηρών, που τα λαφυραγωγημένα αποθέματα διανέμονται ανάμεσα στους κατοίκους. Όταν τελικά στις 22-9-41 ένα αυτοκίνητο του γερμανικού στρατού δέχεται επίθεση κοντά στη Θεσσαλονίκη και δυο επιβάτες σκοτώνονται, η προϊσταμένη αρχή αποφασίζει να ανταποδώσει αμέσως το κτύπημα, σύμφωνα με τις εντολές του Χίτλερ, «με τα αυστηρότερα διαθέσιμα μέτρα» —γιατί κατά τους ίδιους ένας τέτοιος τρόπος «είναι πιο απλός και αναίμακτος (για τους Γερμανούς φυσικά) παρά να προκληθεί με ημίμετρα μια απειλητική εξέλιξη». Αρκετά χωριά καταστρέφονται σαν επακόλουθο, 400-500 άντρες μεταξύ 16 και 60 χρόνων εκτελούνται, οι υπόλοιποι μεταφέρονται σ' άλλες περιοχές. Όπως εξυμνούν οι Γερμανοί, τουλάχιστον ένα μέρος των ελληνικών αρχών παρέχει στις ενέργειες αυτές μια εξαιρετική «νομιμόφρονη υποστήριξη»... Οι αντάρτες, όσοι επέζησαν, διασκορπίζονται και περιμένουν καλύτερες εποχές¹⁴.

Σχεδόν ταυτόχρονα, τέλη Σεπτεμβρίου του 1941, ένα φιλόδοξο στέλεχος του ΚΚΕ, ο «Αλέκος» Χαμαλίδης, διοργανώνει στη βουλγαρική ζώνη την —όπως ονομάστηκε— «πρώτη εξέγερση στην κατεχόμενη Ευρώπη». Στην περιοχή της Δράμας, του Δοξάτου κτλ. γίνονται επιθέσεις εναντίον των βουλγαρικών υπηρεσιών, εξωντόνονται φασίστες χωροφύλακες και δη-

Πάνω: εκτελέσεις στο Αγρίνιο. Δεξιά: ο συνταγματάρχης Παύλος, αρχηγός του πρώτου τάγματος Ασφαλείας στην Μακεδονία και τοπικός αρχηγός της φασιστικής ΕΕΕ που συνεργάστηκε με τους Γερμανούς από το 1941.

Πάνω: αναμνηστική φωτογραφία Γερμανών φαντάρων κάτω απ' την Ακρόπολη (1941). Κάτω: οι Γερμανοί καταλαμβάνουν τη Λήμνο.

μαρχοι. Η βουλγαρική μυστική υπηρεσία Οχράνα είχε βέβαια προειδοποιηθεί πρωύτερα αφού μπόρεσε να μπάσει πράκτορες στις τάξεις των συνωμοτών. Κι όμως η Οχράνα αφήνει να ξεσπάσει η εξέγερση ανεμπόδιστα, γιατί αναζητεί μία πρόφαση για αντίποινα εναντίον του ελληνικού πληθυσμού με σκοπό την αραιώσή του και την εκβουλγαροποίηση της Μακεδονίας - Θράκης. Το επόμενο πρωί κιόλας αρχίζει για το λόγο αυτό μια φοβερή εκστρατεία αντιποίνων. Οι επαναστάτες που μάχονται γενναία αλλά χωρίς επιτελικό σχέδιο συντρίβονται μέσα σε λίγες μέρες. Αρκετές χιλιάδες αμέτοχοι έλληνες πολίτες εκτελούνται, δεκάδες χιλιάδες εκδιώχνονται.

Έτσι και στις δύο ζώνες κατοχής το 1941 η μαγιά της μελλοντικής αντίστασης έχει καταστραφεί σε μεγάλο βαθμό, οι κάτοικοι έχουν τρομοκρατηθεί. Αλλά και στην τρίτη ζώνη διαπιστώνεται σοβαρό πλήγμα όταν η ανταρτοομάδα στην περιοχή Αλμυρού διαλύεται αιματηρά μετά από εκβιασμό και παρασπονδία των Ιταλών. Έτσι δεν είναι παράξενο που και οι υποστηρικτές του αντάρτικου στην Αθήνα απορρίπτουν κάθε πρόωρη δραστηριοποίηση με τη σκέψη, ότι πρώτα πρέπει να δημιουργηθούν οι οργανωτικές προϋποθέσεις.

Εδώ βέβαια, δεν πρέπει να ξεχαστεί ότι τον χειμώνα του '41-'42 φοβερή πείνα αποδεκατίζει κυρίως τους κατοίκους της πρωτεύουσας.

Μπροστά σ' αυτό το τρομερό σκηνικό ο Γ. Σιάντος, γραμματέας του ΚΚΕ, αναγκαστικά θέτει προτεραιότητες: θεωρεί τον ανταρτοπόλεμο αναγκαίο, όμως μόνο δεύτερο μετά τον αγώνα για τη φυσική επιβίωση των Ελλήνων. Επειδή, όπως υπογραμμίζει στη 8η Ολομέλεια, «με την κουμπούρα δεν τρώει ο Λαός ψωμί!».

Στην πραγματικότητα το ξεκίνημα του ένοπλου αγώνα καθυστερεί εξαιτίας των δισταγμών των αξιωματικών —κυρίως των ανωτέρων. Σχεδόν ανεπηρέαστα από την πολιτική τους τοποθέτηση οι στρατιωτικοί με ελάχιστες εξαιρέσεις προβάλλουν την άποψη ότι ένα «νέο 1821» δεν είναι εφικτό. Τότε ο εξοπλισμός των επαναστατών Ελλήνων και εκείνος των Τούρκων παρουσίαζαν ελάχιστες μόνον ποιοτικές διαφορές που άλλωστε μπορούσαν να εξισορροπηθούν με τη δοκιμασμένη τακτική της κλεφτουργιάς. Τώρα όμως το αντάρτικο μπροστά στην ανώτερη τεχνολογία εξοπλισμού (κυρίως την αεροπορία) των κατακτητών —θα ήταν ένα μάταιο και αναχρονιστικό τόλμημα.

Η ηττοπάθεια αυτή πολλών επαγγελματιών στρατιωτικών ανοίγει τον δρόμο σε έναν ερασιτέχνη, σε έναν τύπο «κλέφτη». Ο Θανάσης Κλάρας, μεσαίο στέλεχος του ΚΚΕ, «δηλωσίας» μάλιστα απ' τα μεταξικά μπουντρούμια, γίνεται —με το ψευδώνυμο Άρης Βελουχιώτης— ο μεγάλος αντίπαλος του Ζέρβα. Όπως εκείνος ξεκινάει και ο Άρης —μάλιστα μερικές εβδομάδες νωρίτερα— με λίγους μόνο συντρόφους που εμφανίζονται αρκετά αισιόδοξα ως ΕΛΑΣ, δηλαδή «Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός». Τις πρώτες δάφνες δρέπει ο

ΕΛΑΣ, όπως και ο ΕΔΕΣ, αιφνιδιάζοντας μικρές Ιταλικές μονάδες που αποδείχνονται σε σύγκριση με τους Βουλγάρους και τους Γερμανούς σαν πιο άνετοι αντίπαλοι.

Το Νοέμβρη του 1942 οι δύο οργανώσεις συμπράττουν για την πρώτη και μοναδική, πραγματικά κοινή ενέργεια, η οποία συγκαταλέγεται μάλιστα στις εξέχουσες πράξεις της ευρωπαϊκής αντίστασης στο Β' παγκόσμιο πόλεμο: Η από στρατηγική άποψη σημαντικότερη γέφυρα του Γοργοπόταμου ανατινάζεται μετά από σκληρή μάχη με την Ιταλική φρουρά. Η μοναδική σιδηροδρομική σύνδεση Βορρά - Νότου διακόπτεται έτσι για πολλές εβδομάδες. Μέχρι σήμερα, ωστόσο δεν έχει λήξει η διαμάχη για τη «μοιρασιά» της δόξας. Τόσο ο ΕΔΕΣ όσο και ο ΕΛΑΣ έχουν φθάσει επανειλημμένα ως το σημείο ν' αποσιωπούν ή τουλάχιστον να ελαχιστοποιούν την συμμετοχή (και προσφορά) της άλλης οργάνωσης. Προσωπικά δεν θα 'θελα να λάβω μέρος σ' αυτήν την διεγκυστίνδα: τελευταία, όμως, ο τότε υπαρχηγός της βρετανικής αποστολής, «Κρις» Γούντχαουζ, σε διάλεξή του για την «ανατομία της αντίστασης», προσπάθησε πάλι να «αποστομώσει» τους (ομολογουμένα επίσης συχνά υπερβολικούς) υμνητές του Άρη Βελουχιώτη, υπερβάλλοντας ταυτόχρονα ο ίδιος την συμβολή του Ζέρβα ως «γενικού αρχηγού» κατά πολύ...¹⁵ Για να αποκατασταθεί όμως πραγματικά «η αληθινή ιστορία της επιχειρήσεως», ο Γούντχαουζ δεν θα 'πρεπε να ξεχάσει την επίσημη έκθεση του επικεφαλής της αποστολής, Έντυ Μάυερς, η οποία σαν πιο αυθεντική πηγή, ενσωματώθηκε και στον τελικό απολογισμό της SOE για την Ελλάδα¹⁶, ένα σπουδαιότατο ντοκουμέντο που, ωστόσο, δεν είναι ακόμα προσιτό στα Κρατικά Βρετανικά Αρχεία («PRO»). Θα αναφέρω τότε εγώ ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από την έκθεση του Έντυ: «Ορισμένα ενδιαφέροντα σημεία αναδειχθηκαν σ' αυτήν την επιτυχή επιχείρηση. Μολονότι ο Ζέρβας, ως στρατιωτικός, ήταν κατά πολύ πιο έμπειρος, μόνο χάρη στην παρέμβαση του Άρη, (...) δεν επέμενε να ξεκινήσει η επίθεση μία ώρα νωρίτερα, δηλαδή πρωτού ήταν δυνατά τα τμήματα να καταλάβουν τις θέσεις τους. Ευτυχώς είχα πλή-

ρη υποστήριξη από τον Άρη, ώστε ν' αλλαχθεί αυτό.

Κατά τη διάρκεια της επιχείρησης, από τους δύο ο Άρης ήταν κατά πολύ πιο ψυχραιμος. Όταν τα πράγματα δεν πήγαιναν καλά, ο Ζέρβας καταπτοήθηκε πολύ —κάτι το χαρακτηριστικό για τους Έλληνες στρατιωτικούς (sic!). Ο Άρης ταραχθηκε πολύ λιγότερο».

Στο τέλος επισημαίνει ο Μάυερς κάποια υπεροχή των Ελασιτών σε αγωνιστικότητα και πειθαρχία.

Αυτά για την «ιστορική αλήθεια»!

Επειδή όμως ο όρος αυτός είναι πολύ μεγάλη (και επικίνδυνη) έννοια, είμαι υποχρεωμένος να επισημάνω ένα άλλο δεδομένο. Ούτε ο ΕΛΑΣ ήταν σε θέση να κάνει μόνος του τον άθλο του Γοργοπόταμου. Προϋπόθεση για να πετύχει ήταν η σύμπραξη και των τριών παραγόντων: των Βρετανών σαμποτέρ (με την πείρα καθώς και τη γενική πρωτοβουλία τους), του ΕΛΑΣ (που προσέφερε το μεγαλύτερο ποσοστό σε έμψυχο υλικό —και οπλισμό άλλωστε) καθώς και του ΕΔΕΣ (προσφέροντας λιγότερο αλλά επίσης απαραίτητο έμψυχο υλικό).

Επιπλέον υπάρχει αρκετά μεγάλη δόση αλήθειας σε μια παλαιότερη διατύπωση του «Κρις» που υποστήριζε ότι χωρίς την συμμετοχή του Άρη δεν θα μπορούσε να πετύχει η ανατίναξη της γέφυρας, χωρίς τον Ζέρβα όμως δεν θα είχε λάβει χώρα καθόλου.

Πραγματικά, ο Άρης αρχικά δισταζε πολύ να «μπλεχτεί» με τα αγγλικά σχέδια, ενώ η άφιξη των Εδσειτών στην περιοχή του επεβαλλε κατά κάποιο τρόπο και τη δική του συμμετοχή. Είναι πολύ αμφίβολο αν είχε πάρει την απόφαση αυτή χωρίς την εμφάνιση του νέου παράγοντα στη σκηνή.

Οι δισταγμοί όμως του Άρη οφείλονται κυρίως στην προσωπική του δυσπιστία απέναντι στις βρετανικές προθέσεις και όχι σε τάχα εντολές της Κ.Ε., όπως ο Γούντχαουζ και οι περισσότεροι μη —Εαμικοί συγγραφείς επιμένουν. (Συνήθως ισχυρίζεται ρητά, ότι ο Άρης με τη συμμετοχή του στην επιχείρηση «παραβίασε τις ντιρεκτίβες της κομματικής ηγεσίας» — γεγονός που δήθεν δεν του συγχώρεσαν ποτέ, παρόλο που «σφετερίστηκε» την στρατηγική επιτυχία ...).

Η πραγματικότητα όμως είναι άλλη. Όταν, τον Νοέμβριο του 1942, ο Β. Παπαδάκης με ψευδώνυμο («Τάσος Λευτεριάς») φεύγει σαν εκπρόσωπος του κόμματος στο βουνό για να αντικαταστήσει τον Άρη (εξαιτίας «διαφόρων εξτρεμιστικών πράξεών του, που εξέθεσαν την πολιτική του κόμματος»), έχει ρητή εντολή, να διεξαχθεί «ο πόλεμος κατά του κατακτητή με συνεργασία του Ζέρβα και των Εγγλέζων».

Εδώ συμφωνούν απόλυτα και άλλες μαρτυρίες, όπως εκείνη του Ανδρέα Τζήμα, κομματικού υπεύθυνου τότε για το αντάρτικο και αργότερα —ως «Βασίλης Σαμαρινιώτης»— πολιτικού καθοδηγητή στο Γ.Σ. του ΕΛΑΣ¹⁷.

Όταν ο Λευτεριάς φθάνει στο βουνό, έχει γίνει η επιχείρηση. Η επιτυχία όμως αυτή —*σύμφωνη* με τη γραμμή της ηγεσίας— είναι ακριβώς μια από τις αιτίες γιατί ο απεσταλμένος με δική του πρωτοβουλία δεν κοινοποιεί, προς το παρόν, στον Άρη την απόφαση να «αποσπαστεί εντελώς από τον τομέα της αντάρτικης δράσης» και να γυρίσει στην Αθήνα.

Μετά από αυτή την αναγκαία διευκρίνιση θα 'θελα να πω μερικά μόνο λόγια για την κατοπινή εξέλιξη της αντίστασης. Στο ενδιάμεσο διάστημα είχαν ξεπηδήσει αρκετές οργανώσεις και άλλες εξακολουθούν να συγκροτούνται, κυρίως στην Αθήνα. Πολλές δεν θα παρουσιάσουν καμία δράση, εκτός από την έκδοση κάποιας εφημεριδούλας.

Άλλες πάλι, κυρίως ομάδες κατασκοπείας και δολιοφθοράς, παρόλο που είναι ολιγομελείς, έχουν σημαντική συμβολή στον συμμαχικό αγώνα. Και πολλοί από τους αγωνιστές αυτών των οργανώσεων προσφέρουν και τη ζωή τους ακόμα. Λόγω του περιορισμένου χώρου αναφέρω σαν ελάχιστο φόρο τιμής μόνον μερικές από τις πιο αποτελεσματικές: ΠΕΑΝ, Απόλλων, Προμηθεύς Β, ΜΙΔΑΣ, Μπουμπουλίνα κτλ.

Επίσης ξεπηδούν και άλλες αντάρτικες οργανώσεις —μερικές δυστυχώς είναι αμφίβολου χαρακτήρα, ενώ ανάμεσα στις πατριωτικές συγκαταλέγονται οπωσδήποτε η ΕΚΚΑ (με το 5/42 Σύνταγμα Ευζώνων) καθώς και η Εθνική Οργάνωση Κρήτης (ΕΟΚ). Θα εξακολουθήσουν ακόμα πολλά σαμποτάζ, αμέτρητες ενέδρες και μάχες, ώσπου το 1944 μόνον οι κεντρικές συνοικίες των αστικών κέντρων βρίσκονται υπό σχετικά πλήρη και μόνιμο έλεγχο των κατακτητών —γεγονός για το οποίο συμφωνούν, εκτός από τις ελληνικές πηγές και εκείνες των γερμανικών, βρετανικών, αμερικανικών και των ουδέτερων αρχείων.

Αντίθετα, στην Ορεινή Ελλάδα, αλλά με έντονες και αυξανόμενες επιδράσεις σ' όλη την επικράτεια, έχει δημιουργηθεί ένα νέο, ιδιόμορφο κράτος. Σ' αυτή τη φάση κύριος μοχλός για τη λειτουργία αυτής της «Ελεύθερης Ελλάδας» δεν είναι πλέον τόσο η ένοπλη παρουσία των αντάρτων αλλά ιδίως η αυτοδιοίκηση με πρωτοβουλία των αντιστασιακών οργανώσεων, δηλαδή πρωταρχικά του ΕΑΜ, καθώς και —πιο χαλαρά— στις ζώνες επιρροής ορισμένων εξω-εαμικών οργανώσεων, κυρίως του ΕΔΕΣ.

Θα 'θελα να τελειώσω ωστόσο την επισκόπηση αυτή με τον άθλο του Γοργοπόταμου που κλείνει την πρώτη, την «κλέφτικη» φάση του αντάρτικου. Και έτσι δεν χρειάζεται καν να προχωρήσω στα ορισμένα μελανά σημεία —εμφύλιες συγκρούσεις, ακρότητες, καθώς και εφήμερες επαφές με τον εξωτερικό εχθρό— σημεία που άλλωστε δεν έλειπαν ούτε από τον συχνά εξωραϊσμένο εθνικό αγώνα του '21. Για τα θέματα αυτά έχω λάβει θέση αρκετές φορές¹⁸. Οι «παραλείψεις» αυτές δεν έχουν λοιπόν άλλο σκοπό παρά να τιμήσουν την σημερινή επέτειο που αφιερώνεται στο κοινό αντιστασιακό αγώνα ολόκληρου του ελληνικού λαού— ένα κίνημα που αποκτάει διαστάσεις όπως ελάχιστα άλλα στη σκλαβωμένη Ευρώπη.

1. *Κώδιξ Νομικού Βήματος* XVII (1969), σ. 628-638 (Ν.Δ. 179 της 25/26-4-69). Για τα Τ.Α. γενικότερα βλ. και Χ. Φλάισερ, «Νέα Στοιχεία για τη σχέση γερμανικών αρχών κατοχής και Ταγμάτων Ασφαλείας». *Μνήμων*, τομ. VIII (1980-82), σ. 189 κ.έ.

2. Π.χ. σε «βιβλιογραφικό οδηγό»: Χ. Φλάισερ, «Η Ελλάδα υπό την κατοχή των δυνάμεων του άξονα», σ. 13-181 στο *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950*, τομ. Β' (Αθήνα: Θεμέλιο, 1984). Στο προκείμενο άρθρο θα αναφερθώ —λόγω περιορισμένου χώρου— στις πιο σημαντικές μόνο παραπομπές, όπου μπορεί να βρει κανείς περισσότερα στοιχεία. Μια λεπτομερέστατη τεκμηρίωση θα περιέχεται στην υπό έκδοση τρίτομη «Ιστορία της Κατοχής» του γράφοντα (Αθήνα: Παπαζήσης, 1985).

3. Αρχεία Υπουργείου Εξωτερικών Κοπενχάγης: εμπιστευτική έκθεση Δανέζικης Πρεσβείας, 5-12-1935, κ.ά.

4. Αρχεία Υπ. Εξωτερικών Στοκχόλμης, εκθέσεις Σουηδικής Πρεσβείας 19-1-37 και 4-2-38.

5. Π.χ. ο «σύμβουλος στρατιωτικής διοίκησης» Parisius στο επίσημο *Reichsverwaltungsblatt*, 19-2-42.

6. Βλ. π.χ. και το πρώτο «ανοιχτό γράμμα» του Ν. Ζαχαριάδη στις εφημερίδες της 2-11-40.

7. Στρατιωτικά Αρχεία Γερμανίας, Φράμπουργκ: Πολεμικό Ημερολόγιο του ΧΙ Σώματος Στρατού, 18-1-41.

8. Αρχεία Φράμπουργκ: Πολ. Ημερολόγιο XXX. Σώματος Στρατού, 19-4-41.

9. Αρχεία Υπ. Εξωτερικών Δανίας: έκθεση 4-6-41.

10. Παν. Κανελλόπουλος, *Ημερολόγιο* 7-5-43. Αν. Πεπονής, *Προσωπική Μαρτυρία* (Αθήνα 1970), σ. 86. Χρ. Χρηστίδης, *Χρόνια Κατοχής 1941-1944* (Αθήνα 1971), σ. 21-22. Συνέντευξη G. Altenburg κ.α. —Τον ξέχωρο ρόλο του Κανελλόπουλου υπογραμμίζουν πολλές ελληνικές, αγγλικές αλλά και γερμανικές πηγές.

11. Report on SOE Activities in Greece and the Islands of the Aegean Sea. 27-6-45 (αδημοσίευτο).

12. Στο ίδιο. 13. Στο ίδιο.

14. Χ. Φλάισερ, «Η κατάπιξη της εξέγερσης στη γερμανοκρατούμενη Ελληνική Μακεδονία, Σεπτ. - Οκτ. 1941», *Μνήμων* VII (1979), σ. 182 κ.έ. Για το γενικότερο πρόβλημα του ξεκινήματος του αντάρτικου, βλ. Χ. Φλάισερ, «Πως έβλεπε το ΚΚΕ την αντίσταση», *Αντί*, 3-5-75.

15. Βλ. και ανακεφαλαίωση στην «Καθημερινή», 11/15-11-84.

16. Έκθεση SOE (πρβλ. υποσημ. 11). Η SOE (κατά καιρούς «ΜΟ4» κ.ά.) ήταν η επιτελική βρετανική οργάνωση για την προώθηση και τον συντονισμό της αντίστασης στην κατεχόμενη Ευρώπη.

17. Επιστολή Β. Παπαδάκη, 8-4-75, στο γράφοντα: προσωπική μαρτυρία Α. Τζήμα, Απρίλη 1971 κ.ά.

18. Π.χ. Χ. Φλάισερ, «Επαφές μεταξύ των γερμανικών αρχών κατοχής και των κυριοτέρων οργανώσεων της ελληνικής αντίστασης —Ελιγμός ή συνεργασία» στο *Η Ελλάδα στη δεκαετία του 1940-1950*, τομ. Α', σ. 91-115.

Εορταστικά και πολύ μοναχικά

Είθισται πλέον, στα αριστερά έντυπα να έχουν αναπτύξει τρυφερές σχέσεις με τη μοναξιά. Όχι ότι η μοναξιά δεν ανήκει στην επικράτεια μιας ζητούμενης νέας ανθρώπινης επικοινωνίας. Ούτε πάλι ότι η μοναξιά θα συμπεριληφθεί σε κάποια νέα αναμέτρηση των επαναστατικών κεφαλαίων.

Η Αριστερά πρέπει να ασχολείται με τη μοναξιά γιατί το πεδίο της είναι η ανθρώπινη κοινότητα, είναι οι όροι και οι τρόποι συγκρότησης αυτής της κοινότητας. Και όταν η Αριστερά ασχολείται με τη μοναξιά, δεν ξαναανακαλύπτει την μοναδικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης. Δεν περνάει στο «πεδίο του αντιπάλου», δεν ξεχνάει τα μεγάλα που την γέννησαν και τα μεγαλύτερα που θα έπρεπε να την περιμένουν.

Αλλά επειδή πια ξέρει ότι τίποτε δεν την περιμένει που δεν θα το φτιάξει η ίδια, και επειδή ξέρει επίσης καλά ότι οι κοινότητες της δεν θα είναι κάποιες ανώνυμες μάζες αλλά η οργανική συνένωση ανθρώπινων προσώπων, αναγνωρίσιμων και ονοματισμένων, ασχολείται με τη μοναξιά όχι για να την εξορκίσει, ούτε για να την αθροίσει, αλλά για να τη βιώσει. Για να μπορέσει δηλαδή, μέσα απ' τη μοναξιά, να ξαναβρεί τους νέους όρους για νέες κοινωνικότητες.

Και είναι γι' αυτό που θα γράψουμε για τη μοναξιά τούτων των «εορταστικών» ημερών. Γιατί μπορέσαμε να δούμε, για άλλη μια φορά, πως έχουν πια οριστικά αποπτωχευθεί όλοι οι παλιοί κώδικες που συγκροτούσαν και ονομάτιζαν την ανθρώπινη επικοινωνία μέχρι πριν κάποιο καιρό.

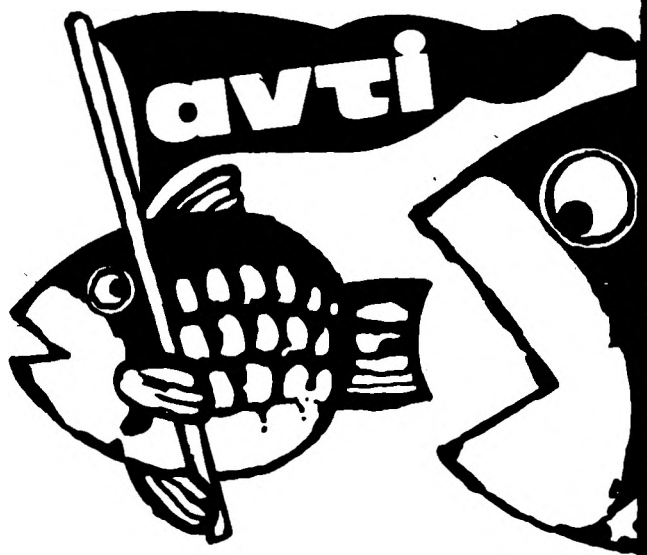
Και είδαμε, μέσα απ' τις παγερές λεωφόρους των πόλεων με τις εορταστικές περικοκλάδες των λαμπονιών, μέσα από την κατίσχυση του γειτονικού σκυλάδικου στα χωριά, μέσα από την «ρετρό» εκτέλεση των κάλαντων από χορωδίες, πως κανένας καλλικάντζαρος δεν κινείται πια στη φαντασία μας ή κανένας ρέρε Νοέλ δεν μπολιάστηκε πραγματικά στις δεκτικότητές μας.

Τώρα όλα αυτά γιατί; Τι ζητάμε δηλαδή, να κάνουμε κάτι όλοι μαζί ντε και καλά;

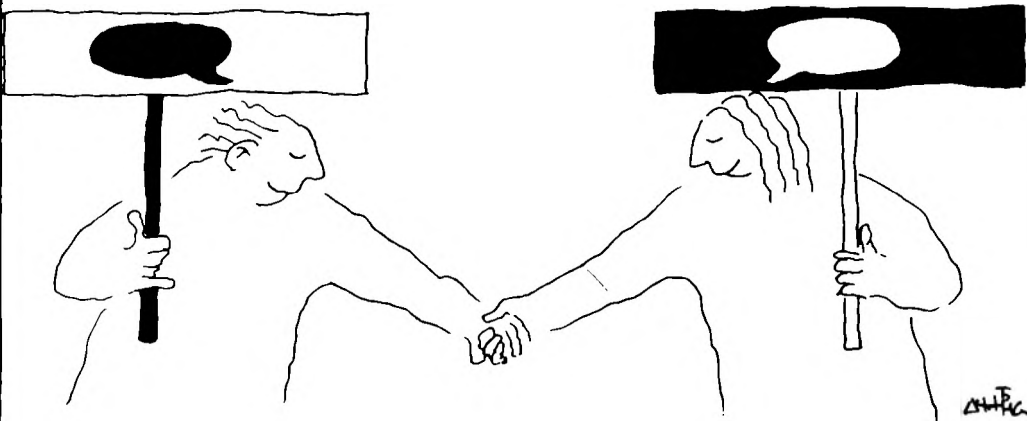
Όχι βέβαια, Αριστερά δεν σημαίνει χωροταξία της αγέλης. Ούτε όμως είναι ατομικό αντηχείο η ζωή μας.

Αν μπορείς να ξαναστήσεις δρόμους, πίσω απ' τα λαμπιονία, τους κουραμπιέδες και την πλήξη των ειδικών προγραμμάτων, αν τη μοναξιά την αναγνωρίσεις στην ευαισθησία του άλλου, όπως και στη δική σου, έκανες το εορταστικό σου χρέος ως αριστερό άτομο, δηλαδή ως δημιουργός κοινωνίας.

Αυτά και οι ευχές μας.

Σημειωματάριο ειδήσεων

● Τέλος της χρονιάς... και τι δεν άκουσε το απελθόν 1984. Έτος Όργουελ θεσπισμένο. Έτος συμφορών, λιμών και καταποντισμών. Λέτε να φταιί ο Όργουελ που το «γουρσούζεψε» προ 35ετίας; Όπως και να 'χει το πράγμα, συσσωρευτικά ή συμβολικά, η χρονιά που πέρασε θεωρήθηκε πως συγκέντρωσε στο δωδεκάμηνό της όλες τις δυστυχίες: εθνικές, οικονομικές, προσωπικές, και πάει λέγοντας. Τόσο που μερικοί κόντεψαν να αυτοανακηρυχτούν προληπτικοί. Γιατί, συν τοις άλλοις, το '84 ήταν και δίσεχτο. Προσχωρώ και γω στην άποψη, αλλά προληπτικός δεν γίνομαι. Βάζω στοίχημα με όλους που θα διατηρήσετε τη μνήμη —και την υπομονή να μας διαβάσετε ως τότε— ότι το 1988 (το επόμενο δίσεχτο) θα πάει καλά. Με τούτα και με τ' άλλα και από το πολύ φορτσάρισμα, έχουν όλοι υποσχεθεί ότι το 1985 θα είναι καλύτερο.

Στο κάτω κάτω έτσι πρέπει. Δεν είναι πως παίρνουμε τοις μετρητοίς όσα διαλαλούν οι ηγέτες μας με τα διαγγέλματα και τις πανομοιότυπες ευχές τους, αλλά μετράει κυρίως η δική μας θέληση, η δική μας «πολιτική βούληση» για να μιλήσουμε σύμφωνα με το συρμό... Πάντως όπως παρατήρησε και ένας φίλος μου, που σέβομαι τη γνώμη του και εμπιστεύομαι την κρίση του, ό,τι κυρίως ενοχλεί είναι η τυποποίηση που παίρνει τις πιο

εξωφρενικές διαστάσεις κυρίως με τις επετειακές αφορμές. Έτσι, παρατηρούμε να επαλαμβάνονται πληκτικά, όχι τόσο οι χιλιοειπωμένες ευχές που, στο κάτω κάτω, μπορεί και να είναι ειλικρινείς εξ αιτίας της γιορταστικά φορτισμένης ατμόσφαιρας, αλλά διάφορα άλλα που θα μπω στον κόπο να σας τα υπενθυμίσω: στην τηλεόραση θεωρείται υποχρεωτικό λ.χ. να ετοιμαστεί όπως όπως ένα γιορταστικό «σόου». Οι εφημερίδες κάνουν έναν ημερολογιακό απολογισμό των «κυριοτέρων συμβάντων» του έτους, το αμερικανικό «TIME» δημοσιεύει και φέτος τα πιο σημαντικά φωτογραφικά ντοκουμέντα της χρονιάς που πέρασε ενώ το «Βήμα» και πάλι φέτος, συνιστά δια στόματος εγκύρων συνεργατών τα καλύτερα βιβλία και η Ακαδημία επιβραβεύει τις «άκρως ανθρωπιστικές» συμπεριφορές.

Δεν ξέρω γιατί, αλλά κάτι με ενοχλεί με αυτές τις βιασμένες αναδρομές που, του χρόνου πια, θα αρνηθούμε να τις συζητήσουμε.

Με αυτά στο μυαλό μου θυμήθηκα έναν σεβάσμιο γέροντα ενός χωριού στις ρίζες των Λευκών Ορέων που μου είπε σ' ένα πανηγύρι «Κοίτα παιδί μου. Οι καλοί οι χορευτές είναι κείνοι που φέρνουν σάλτο κάθε μέρα κι όχι οι πανηγυριώτες του Δεκαπενταύγουστου». Η παρατήρησή του, έτσι σοφή που

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΕΙΣ

Στο προηγούμενο τεύχος προαναγγέλλοντας την αύξηση της τιμής ισχυριζόμαστε ότι η αύξηση της τιμής επιβάλλεται μεν από οικονομικές αναγκαιότητες, θα δικαιωθεί όμως και απ' τη συνολική βελτίωση του τεύχους.

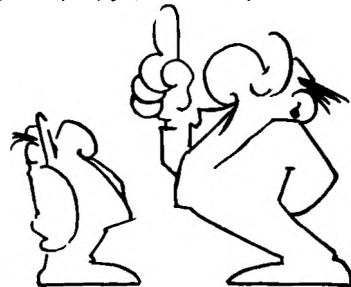
Ω του παραδόξου όμως, το προηγούμενο τεύχος έσπασε κάθε ρεκόρ του ANTI ως προς μικρές και μεγάλες παραλείψεις.

Συγκεκριμένα:

● Τα άρθρα της σ. 16 με τίτλο «Πλουραλισμός σημαίνει...» και της σελ. 18 με τίτλο ο «Δεκάλογος του Καλού Δημοσιογράφου» υπογραφόντουσαν από τον Στέ-

λιο Κούλογλου, αλλά το όνομα του συντάκτη υπήρχε μόνο στη στήλη περιεχομένων και όχι στα ίδια τα άρθρα.

● Στο «Δεκάλογο του Καλού Δημοσιογράφου» στη δεύτερη στήλη, μια θεία ή δαιμονική παρέμβαση ανέτρεψε τη σειρά στην αρίθμηση (και μόνο) της δεύτερης στήλης (όπου 7 βάλε 4, όπου

είναι, μπορεί να κολλά παντού, αλλά εμένα τώρα μου φαίνεται πως σχολιάζει σωστά, όλα εκείνα τα καμώματα που βρίσκουν αφορμές με τις γιορτάδες ή τις επετείους για να επιχειρήσουν την ανασκόπηση. Αλίμονο σ' αυτούς, που το κλείσιμο της ημέρας είναι η αρχή του ύπνου τους και όχι η ώρα των ισολογισμών —όχι βεβαίως των μπακαλίστικων— και η ώρα των ονειροπωλήσεων —καθόλου βέβαια των φυγομαχικών— αλλά των μαχόμενων. Να όμως που και γω, κάπως ασυναισθητα, μπήκα στο κλίμα των επετειακών αναφορών. Αλλά, ελλείποντος του καθ' ύλην αρμόδιου συντάκτη, ζήτησα την άδεια να δοκιμάσω στο γράψιμο αυτής της στήλης. Έτσι και πάρω την έγκριση θα με διαβάσετε για κάμποσο καιρό —μέχρι τότε δηλαδή που, ως άλλη Ρεζάν, θα εξαναγκαστώ από τα πράγματα σε παραίτηση. Πού ξέρετε... Και στο ANTI συμβαίνουν αυτά.

Και μια και ήρθε ο λόγος για το δικό μας το περιοδικό, πρέπει να σας πω μερικά δικά μας. Έτσι, εν είδει εσωτερικού —και καταργημένου από καιρό— εσωτερικού μονόλογου: Δεν είχαμε Βασίλη κανέναν. Έχουμε όμως Χρήστους και Γιάννηδες. Καθιερώνεται όπως φαίνεται —αν και οι ψήφοι είναι μοιρασμένοι —το καλό χαρτί για το εξώφυλλο. Και ακριβαίνει η τιμή του περιοδικού από 50 γίνεται 70 δρχ. Και άλλο ένα ημερολογιακό: μπαίνουμε στον δωδέκατο χρόνο της έκδοσης του ANTI. Σε 22 τεύχη θα συμπληρωθεί ο αριθμός 300 στα νούμερά του και, δεν μπορεί, κάτι πρέπει να σκαρφιστούμε φέτος - θύματα και μεις των επετειακών αναδρομών για να το γιορτάσουμε. Αυτά είναι τα προφανή και όσα έχουν σχέση με αριθμούς. Όσο για τα άλλα, τα αναμενόμενα και μέλλοντα να συμβούν ερήμην ημών, θα τα χειριστούμε με αγωνιστικό πάθος και επαγγελματική επάρκεια —αυτήν που διαθέτουμε και που παραπαiei

μεταξύ ερασιτεχνισμού και αφηρημάδας.

Να απόψε, έτσι που ξενυχτάμε για να κλείσουμε το τεύχος που θα φυλλομετράτε τώρα εσείς, θα κόψουμε μια πίττα που μας έστειλε φίλος αναγνώστης από την επαρχία— ζυμωμένη λέει, στο σπίτι και ψημένη στο σπιτικό φούρνο σύμφωνα με την παραδοσιακή πρακτική... Ποιος τα πιστεύει αυτά. Από το ζαχαροπλαστείο της γωνιάς μοιάζει να 'ρχεται. Να μου το θυμηθείτε... Δεν θα μου τύχει το φλουρί. Όχι πως με νοιάζει, αλλά να, θα 'χω να το λέω για δυο τρεις μέρες και θα σκάσει απ' το κακό του ο αντικρινός μου που όλη την ώρα καρβέλια και πίτες ονειρεύεται. Καλό και ευλογημένο λοιπόν το 1985 και όχι μόνον αυτό. Εγώ, σας το είπα από την αρχή: έχω βάλει πλώρη για το 1988 και όποιος από σας αντέξει —και δεν το 'χει στο μεταξύ ξεχάσει— ραντεβού στο ίδιο στέκι. Και για αναγνώριση μήπως και δεν τον γνωρίσω, να κρατά στο ένα χέρι το 450 τεύχος του ANTI —που θα κυκλοφορεί κείνες τις μέρες— και στο άλλο, ένα κόκκινο γαρύφαλο. Εγώ, τι θα κρατώ; Σας αφήνω να το μαντέψετε: δεν είναι δύσκολο... Πάντως, ούτε το 'να ούτε τ' άλλο. Εγώ θα κρατώ —αλλά αφήστε με τέλος πάντων. Έχω και εγώ ένα μυστικό και θέλω να σας το κρύψω. ΚΑΛΗ ΧΡΟΝΙΑ για φέτος και να καλλιεργείτε άνθη και

πρασινάδες. Ο αστερισμός σας βρίσκεται κάτω από την ευνοϊκή επιρροή του..., πως τα λένε αυτά, 'δεν σκαμπάζω γρυ παιδιά απ' αυτά, αλλά, πιστέψτε με είναι όπως σας τα λέω και φτάνουν οι φλυαρίες. Είμαστε σοβαροί άνθρωποι και οι υπεύθυνοι μου αρπάζουνε το χειρόγραφο από τα χέρια. Και ήμουν στο τσακ να σας πω...

6 βάλε 5, όπου 5 βάλε 6, όπου 4 βάλε 7).

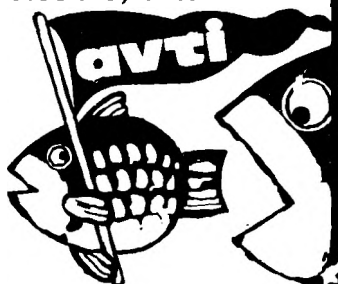
● Στη σελ. 29 στο άρθρο με τίτλο «Κίτς και στην Ιερά Οδό» η δεύτερη στήλη δεξιά πρέπει να μεταφερθεί στην πρώτη αριστερά και αντιστρόφως. Έτσι αποκαθίσταται και η πολλαπλώς τραυματισθείσα Ιερά Οδός.

Η εξήγηση τώρα αυτών των μπερδεμάτων για τους παλιούς αναγνώστες του ANTI είναι σαφής: κάνοντας αυτά τα λάθη σε τεύχος των 50 δρχ. και λιγότερα σε τεύχος των 70, αποδείχνουμε την άμεση ποιοτική βελτίωση του περιοδικού χάρη στην αύξηση της τιμής του!

Οι ακόμα παλιότεροι αναγνώ-

στες μπορούν να σηκώσουν ό-πως και εμείς τους ώμους, γεμάτοι κατανόηση για τον πιο παλιό και σταθερό μας φίλο, τον οικογενειακό δαίμονα του περιοδικού.

Χρόνος μπαίνει, χρόνος βγαίνει, ο δαίμων μας ακλόνητος αλωνίζει τα γραφεία μας. Του ευχόμαστε δυσάρεστη σταδιοδρομία στο (μη δισεκτο) 1985.

Ο Τροβαδούρος της Λατινικής Αμερικής

Η εμφάνιση του Αταγουάλα Γιουπάνκι τον περασμένο Οκτώβριο στη Ρόδο και την Αθήνα, υπήρξε αναμφισβήτητα ένα από τα σημαντικότερα πολιτιστικά γεγονότα της χρονιάς.

Παρόλο που καμιά διαφημιστική καμπάνια δεν προηγήθηκε, ο κόσμος που έτρεξε να ακούσει το μεγάλο καλλιτέχνη, ήταν πολύ περισσότερος από τις δυνατότητες χωρητικότητας της αίθουσας της Γαλλικής ακαδημίας στην οδό Σίνα, με επακόλουθο τα γωνστά παρατράγουδα που παραλίγο να ματαιώσουν την εκδήλωση.

Ο Γιουπάνκι είναι ένας από τους λίγους εναπομείναντες, ζωντανούς μύθους της Λατινικής Αμερικής, μιας χώρας που η φύση, η ιστορία, ο πολιτισμός, αλλά και η σύγχρονη της πραγματικότητα, μας συγκινούν και μας ελκύουν. Έζησε μια μυθιστορηματική, περιπετειώδη ζωή που την αφηγείται έμεσα στο πολύστιχο ποίημά του «Payador Perseguido» (σε ελεύθερη μετάφραση: «Ο Καταδιωγμένος Περιπλανώμενος Τροβαδούρος»). Συνθέτης, φιλόσοφος και ποιητής, ο Γιουπάνκι, γνώρισε τις μεγάλες μορφές της Λατινικής Αμερικής, τις επαναστάσεις και τα κινήματα, για να καταλήξει στο Παρίσι όπου ζει σήμερα, «πάντα έτοιμος να γυρίσει στη γη του, όταν χρειαστεί να ποτίσει το δέντρο του».

Γεννήθηκε το 1908 στα βόρεια του Μπουένος Άιρες από μητέρα Βάσκα και πατέρα criollo και στα έξη χρόνια του άρχισε να μαθαίνει βιολί και αργότερα κιθάρα κοντά στον don Bautista Almirón. Από πολύ νεαρή ηλικία ήρθε σε επαφή με την παραδοσιακή Αργεντινική μουσική, και μαθήτευσε κοντά σε λαϊκούς μουσικούς που έπαιζαν κιθάρα, άρπα και μπόμπο.

Ο Αταγουάλα Γιουπάνκι ήταν ένας από τους πρωτοπόρους μουσικούς που κατάφεραν να συνδυάσουν με επιτυχία την ποιητική και μουσική παράδοση της Λατινικής Αμερικής με τη σύγχρονη πραγματικότητα.

Ο μεγάλος κιθαρίστας, μπήκε στη σκηνή διακριτικά, αγκαλιάζοντας απαλά το αγαπημένο «σώμα» της κιθάρας του και με μια τρυφερά αγέλαστη έκφραση στο πρόσωπό του, έκφραση που διατήρησε ως το τέλος του κοντσέρτου, όταν οι επευφημίες και τα χειροκροτήματα τον προκάλεσαν να ξαναπιάσει την κιθάρα του για ένα τελευταίο τραγούδι.

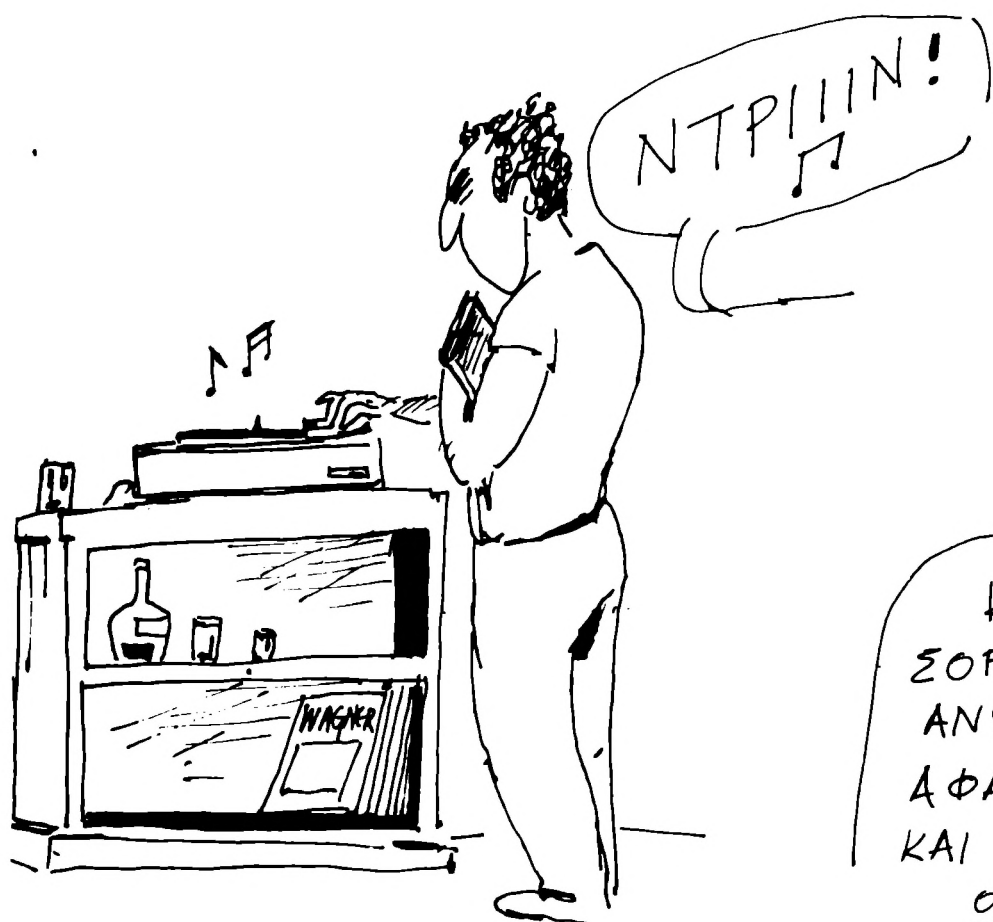

Ο Αταγουάλα Γιουπάνκι έπαιξε λίγες από τις δικές του συνθέσεις (που φτάνουν περίπου τις 1.500) και αφιέρωσε ένα μεγάλο μέρος του κοντσέρτου του στην παραδοσιακή μουσική της πατρίδας του, όπου μας οδήγησε σε ένα μουσικό ταξίδι, με τους ρυθμούς της Μιλόνγκα, της Βιτάλα και της Μπαγκουάλα.

Νοσταλγικές και μελαγχολικές οι μελωδίες του Αταγουάλα Γιουπάνκι, πλημμυρισμένες όμως από αγάπη για τη ζωή και τους ανθρώπους. Μιάμιση ώρα περίπου μας μιλούσε, απάγγειλε στίχους και τραγουδούσε σε μια γλώσσα μαγική που δεν γνωρίζαμε την ακριβή σημασία των φθόγων της, αισθανόμαστε ωστόσο τις μυστικές πηγές της: τη νοσταλγία, τη γη, το δρόμο, τη μοναξιά, την περιπέτεια, τον έρωτα, την επανάσταση, τη συναισθηματική δάκτυλα του μεγάλου κιθαρίστα, παρά την παραμορφωτική αρθρίτιδα και τα ίχνη του χρόνου, τότε χαϊδεύοντας και τότε χτυπώντας τις χορδές της κιθάρας, βάθαιναν την επικοινωνία μας με αυτή την παγκόσμια γλώσσα της αρμονίας και της τέχνης, που με σοφία και γνήσιο πάθος έχει υπηρετήσει.

Κλείνουμε το σημείωμα αυτό, πολύ μικρό για ένα καλλιτέχνη ενός τέτοιου διαμετρήματος, υπενθυμίζοντας στους αναγνώστες ότι οι δίσκοι του Αταγουάλα Γιουπάνκι που έχουν εκδοθεί στην Ευρώπη, κυκλοφορούν στη σειρά «Le Chant du Monde», και υπάρχουν στις προθήκες κάποιων κεντρικών δισκάδικων της Αθήνας.

X. N.

Το κιτς μπήκε στη ζωή μας

Πληθώρα επιστολών, όπως σας έχουμε ήδη πει, εξακολουθούν να φτάνουν στα γραφεία μας, καθυστερημένα, μαζί με τις γιορταστικές κάρτες. Πληθώρα αντιδράσεων. Άλλοτε για να μας ενισχύσουν στην προσπάθειά μας, άλλοτε θέτοντας προβλήματα και ερωτήματα σε σχέση με το εγχείρημά μας και άλλοτε με σχετική γκρίνια και αμφισβήτηση. Πάντα και όλα ευπρόσδεκτα. Το γεγονός και μόνο της συνεχιζόμενης συζήτησης είναι το θετικό στοιχείο.

Έτσι και σ' αυτό το τεύχος επιχειρούμε μια μερική —έστω— δημοσίευση επιστολών, σχετικών με το θέμα. Και, ω του θαύματος, δίχως να το καταλάβουμε ανακαλύψαμε ότι οι περισσότερες από τις επιστολές που λάβαμε έχουν γραφτεί από γυναίκες.

● Το πρόβλημα που θέτει η αναγνώστριά μας Δ. Ανδριτσάνου είναι στ' αλήθεια ένα από τα σοβαρότερα και δεν κρύβουμε πως το αντιμετωπίσαμε ήδη. Όμως, η δυσχέρεια εύρεσης ενός ελληνικού ομολόγου όρου με το γερμανικό kitsch παραμένει. Να ένα θέμα που αξίζει πολλή η επισήμανσή του, γιατί μόνον έτσι ενδέχεται και η ευαισθητοποίηση ειδικότερων σ' αυτά τα ζητήματα, οι οποίοι και είναι πιθανόν να προτείνουν μια ελληνική αντίστοιχη λέξη. Μας γράφει, λοιπόν η φίλη μας:

Μέσα στον απόηχο που άφησε η ωραία προσπάθειά σας για μια πρώτη και πολύπλευρη σπουδή της κακογουστιάς μας δεν μπορώ, φίλη κι εγώ από μακριά του «Αντί», να μη σας γράψω μερικές σκέψεις που στηρίζουν μια ένσταση. Σημείο εκκίνησης ένας ορισμός του ωραίου, που εδώ κι ένα χρόνο που τον διάβασα έχει καρφωθεί στο μυαλό μου: «Είναι ωραίο ό,τι είναι αρνητικά εντροπικό», που περιέχει νομίζω και τον ετυμολογικό εκείνο, του Γιάννη Ρίτσου αν δεν κάνω λάθος, πως είναι ωραίο ό,τι είναι στην ώρα του (νέο, εύλογο, λειτουργικό κτλ.). Μ' αυτή την έννοια θεωρώ ωραία την προσπάθειά σας, γεμάτη ζωντάνια και σίγουρα στην ώρα της.

Αλήθεια —επειδή δεν μπόρεσα να παρακολουθήσω τις συζητήσεις— ειπώθηκε άραγε ξεκάθαρα πόσο θάνατο περιέχουν όλ' αυτά τα αντικείμενα και τα κείμενα, που όλα τους κάτι νεκρό κουκουλώνουν ή κάτι ζωντανό υποκαθιστούν απατηλά και τρισαθλία;

Επιστρέφω όμως στην ένστασή μου: kitsch είναι για μένα και η πρόταξη της γερμανικής αυτής λέξης ως τίτλου και όρου -κλειδιού της εκδήλωσής σας και ομολογώ πως τη βρίσκω ασυγχώρητη για σας ειδικά. Τόσο μάλιστα περισσότερο, όσο βλέπω πως έγινε κιόλας (kitsch) μόδα κι επιβλήθηκε πια οριστικά. Και είναι, τι κρίμα, τόσο αντιαισθητική καθώς γράφεται κιτς και προφέρεται λανθασμένα. (κιτς - κιτς φωνάζουν στις Κυκλάδες στα κατοικοπρόβατα). Το πως έχει γίνει πια διεθνής όρος δεν ξέρω αν μπορεί στ' αλήθεια ν' αποτελέσει άλλοθι.

Είναι πια κοινός τόπος η απαίτηση της εποχής μας για μονολεκτικούς, πολυσήμαντους κι εύστοχους όρους. Δεν έχει άραγε η ελληνική γλώσσα τη δυνατότητα να μας τους προσφέρει; Με το kitsch ουσιαστικά η απάντησή σας είναι αρνητική κι αυτό επιτρέψτε μου να μην το βλέπω «ωραίο» (παραπέμπω στον παραπάνω ορισμό), γιατί δε χρειάζεται να είναι κανείς γλωσσολόγος ή φιλόλογος για να υποπτευθεί μια τέτοια αδυναμία της γλώσσας τι σημαίνει...

Φιλικά
Δ. Ανδριτσάνου
Νομικός

● Αβέβαιη ακόμη και για το... όνομά της, η αναγνώστριά μας, όλο αγωνία, διεκτραγωδεί «τα πάθη του κιτς», που η ίδια τραβάει. Και μεις, τραβάμε τα μαλλιά μας!

Αγαπητοί φίλοι του ΑΝΤΙ,

Τι θα πει «κιτς»; εξηγήστε μου στα γρήγορα. Χάνομαι και δεν ξέρω γιατί. Νιώθω μια καθολική επίθεση στη ζωή μου και δεν ξέρω από πού να προφυλαχτώ. Σιχάθηκα τα μπιμπελό μου, σιχάθηκα τα ρούχα μου, σιχάθηκα τη μουσική που ακούω, σιχάθηκα τα φαγητά που τρώω, δεν πατάω σε σπίτι γνωστού μου για να μην βλέπω τα αντικείμενά του, μέχρι και οι φάτσες τους πολύ «κιτς» άρχισαν να μου φαίνονται. Τι θα πει «κιτς»; Από πού αρχίζει και πού σταματάει; Γιατί δεν μας το εξηγήσατε από την αρχή, να 'χουμε το κεφάλι μας ήσυχο; Αυτό δεν είναι απλώς κάποιος όρος της καλής μας κοινωνιολογίας όπως είπατε, αυτό είναι μια πανούκλα, ένα καινούργιο κόμπλεξ που μπήκε στη ζωή μας. Τι δεν είναι «κιτς», τέλος πάντων; Και πως θα τα ξεχωρίσω; Και τι θα κάνω μ' αυτά που ήδη είναι «κιτς»; Γρήγορα, γιατί άρχισα να βλέπω εφιάλτες και στα όνειρά μου ακόμα εισέβαλε το «κιτς».

Μια αναγνώστρια είμαι
το όνομά μου δεν το γράφω
γιατί μου φαίνεται πολύ «κιτς»

● «Ζητείται ήθος», αναφωνεί ο αναγνώστης μας Βύρων Β. Χαρίσης, ο οποίος και συντάσσεται «μεθ' ημών» ως προς την προσπάθειά μας ν' αντισταθούμε στην κιτσοπληξία της ζωής μας.

Αγαπητό ΑΝΤΙ

Μπράβο για την καινούργια σου έμπνευση. Θαυμάσια ιδέα η έκθεση του KITSCH. Μακάρι

να συνεχίσεις με τέτοιες αφυπνιστικές πρωτοβουλίες.

Μπράβο και για το αυτοσαρκαστικό σου εξώφυλλο!

Νομίζω, όμως, ότι θα 'πρεπε οι στήλες σου πιο συστηματικά να επισημαίνουν, να σχολιάζουν και να σατιρίζουν την καθημερινή μας μικροαστική πρακτική. Δυστυχώς καμιά «πολιτιστική αποκέντρωση» και κανένα «σύστημα απλής αναλογικής» δεν φαίνονται ικανά να διαλύσουν τη μόνιμη χυδαιότητα που μας περιβάλλει και —να μην το πω;— το φασισμό που εμπεριέχεται συχνά στη συμπεριφορά ημών των νεοελλήνων (ατόμων, μαζικών φορέων και βέβαια πολιτικών κομμάτων).

Ζητείται ήθος. Δεν συμφωνείς;

Φιλικά

Βύρων Β. Χαρίσης

Υ.Γ. Εκείνος ο πανέξυπνος τίτλος —του «δημοκρατικού» ΕΘΝΟΥΣ αν δεν κάνω λάθος— «ΚΙΤΡΙΝΗ ΚΑΡΤΑ ΣΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ» δεν φαντάζομαι να σας έχει ξεφύγει.

● Η αναγνώστριά μας Μαργαρίτα Κοτζαμάνη μας στέλνει «ένα κάγκελο αλλιώτικο από τ' άλλα». Πρόκειται για τη φωτογραφία την οποία δημοσιεύουμε εδώ, και που ενισχύει τη «συλλογή κιτσοντατσούν», ειδική κατηγορία στη μεγάλη σειρά των διακοσμημένων αυτοκινήτων.

Αγαπητό «Αντί»,

Καθώς αντίκρισα το φορτηγό που εικονίζεται στη σελίδα 30 του τεύχους σου 275, θυμήθηκα ότι έχω κι εγώ απαθανάτισει ένα ημιφορτηγό που μπορεί να μην είναι Volvo, turbo και τόσων κυβικών σαν το «δικό σου» αλλά δεν έχει τίποτα να ζηλέψει από πλευράς κιτσοδιακόσμησης: ανθρωπάκια, πτηνά, χάντρες, αυτοκόλλητα πονηρά γαλάζια μάτια, σήματα του κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας. Το εντυπωσιακότερο όμως μέρος της διακόσμησης που κάνει το κιτσοντατσούν αυτό μοναδικό είναι ότι κοσμείται από ένα είδος κάγκελου αλλιώτικο από τ' άλλα!

Η φωτογραφία θα σε πείσει.

Φιλικά

Μαργαρίτα Κοτζαμάνη

Κηφισιά

ΥΓ. Πρόκειται για φωτογραφία, που τραβήχτηκε στο Μέτσοβο τον φετινό Απρίλη.

Ο Παύλος Παλαιολόγος στην Ύδρα το 1961.

Στην τελευταία του συνέντευξη, που έτυχε να παραχωρήσει στον υπογραφόμενο τον περασμένο Μάρτη, μεταξύ των άλλων είχε πει και τούτη τη φράση:

«Δυστυχώς δεν έφτιαξα όνομα με πάραση. Έχω ξεχαστεί ήδη πριν με θάψουνε...».

Φυσικά, δε συμφωνούσα μαζί του και όλα εκείνα τ' αποκαρδιωτικά, που μου αράδιαζε, τ' απεδίδα στο γεγονός που δεν μπορούσε να γράψει. Στην πίκρα του που δεν χτυπούσε το τηλέφωνό του καθώς και στην αδυναμία του να κυκλοφορήσει όξω και να 'ρθει σ' επαφή με τον κόσμο.

Μετά τη δημοσίευση της συνέντευξης φάνηκε να παίρνουν κάποια διαφοροποίηση τα πράγματα. Το τηλέφωνο άρχισε να χτυπάει και μερικοί μετρημένοι φίλοι του και γνωστοί κάνανε τον κόπο ως την Αμύντα 4 που έμενε ο Παλαιολόγος. Όμως αυτό κράτησε πολύ λίγο. Ύ-

στερα ξανάρθε η σιωπή, ακολούθησε ο θάνατος και την ημέρα της κηδείας του —τι τραγική ειρωνεία!— εκείνος ο αχαρτος λόγος του επαληθεύτηκε. Συγκεντρώθηκαν γύρω στα εκατόν πενήντα άτομα. Από πλευράς δε της γυναίκας, που τόσο την ύμνησε και την ανέβασε, η αναλογία της ήταν ένα προς δέκα.

— Κοίτα κατάντημα... ακούστηκε στο πλάι μου, ο Ασημάκης Γιαλαμάς.

Εκεί μαζί, και ο Πάνος Παπαδούκας παρενέβη με τούτη την... παρήγορη υπενθύμιση.

— Στην κηδεία του Σπ. Μελά δεν ξεπερνούσανε τους τριάντα! Ενώ στου Αντώνη

μερικά από τούτα τα γράμματα. Σ' ένα δε απ' αυτά θυμάμαι —χοντρικά— τούτο το περιεχόμενο:

«... εσείς, ο τόσο ευαίσθητος στη λεπτομέρεια, στο χρώμα, και στα θαύματα της φύσης, πως είναι δυνατόν ν' αγνοείτε την καυτή πραγματικότητα; Ακόμη και οι πέτρες ξεσηκώθηκαν με τα Ιουλιανά κι εσείς νομίζετε πως προσφέρετε με χρονογραφήματα της κρεβατοκάμαρας; Ευλογημένο το χάρισμά σας να δημιουργείτε τέχνη από το τίποτα. Όμως να συμβαδίζουν και οι κατ'άλληλοι καιροί ώστε αυτή η λεπτή ευαισθησία σας ν' αποβαίνει, για τον α-

Ο απρόμοιαστος Παύλος Παλαιολόγος

Βώττη (του γνωστού γελοιογράφου - επιθεωρησιογράφου) ήσανε μόνον δύο: Εγώ, κι ένας άλλος!

Παρ' ότι δεν είμαι ο ειδικός, για να εξηγήσω το φαινόμενο, υποπτεύομαι ωστόσο πως στην περίπτωση του Παλαιολόγου παραμένει ακόμη εκείνη η παρεξήγηση: Ότι τάχα δεν στάθηκε στο πλάι του λαού με τη μαχητικότητα που έπρεπε. Κάτι που του το παρατηρούσα και ο ίδιος μερικές φορές σ' αυτό το διάστημα της 25ετίας, περίπου, που είχαμε συνδεθεί με φιλία. Ότι σε χρόνια που έβραζε το καζάνι της πολιτικής ο Παλαιολόγος, επέμενε στο δικό του «περιθώριο της ζωής» κι εκεί διαφωνούσαμε. Μερικοί δε, από τους αναγνώστες του, τον βρίζανε χυδαία, άλλοι απειλούσανε πως δεν θα τον ξαναδιαβάσουν, κι άλλοι του δηλώνανε με οργή πως θα ζητούσανε από τον διευθυντή του να τον... καθαιρέσει!

Κατά καιρούς μου 'δινε και διάβαζα

ναγνώστη, χρήσιμη κι ευχάριστη...

Ύστερα, αν έχετε αντιρρήσεις με τη γραμμή της εφημερίδας σας —γιατί το υποδηλώνετε κι αυτό— τι αποσκοπείτε; Ελπίζετε πως κάποτε θα δικαιωθείτε από τον διευθυντή σας ή δεν γνωρίζετε ότι τέτοιου είδους τερτίπια δεν τα σηκώνουνε οι άλλες εφημερίδες;

Ο Παλαιολόγος, ατάραχος στη σταθερότητά του, δε δίσταζε να επαναλάβει:

«Το είπαμε και άλλοτε: Χρονογράφημα και Πολιτική είναι δυο έννοιες ασυμβίβαστες...».

Και η ανταπάντηση:

«κι όμως, αυτή η δήθεν αποχή σας, επιβεβαιώνει πολιτική του χειρίστου είδους!».

Και το ξέσπασμα του Π. Παλαιολόγου:

— Μόνο σ' αυτόν τον κωλότοπο συμβαίνουν αυτά! Δεν μπορούσα να μουνά στο σπέρμα ενός Σουηδού;

ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ

Λεπτομέρειες

Λεπτομέρειες, ναι! Που κάνουν τη ζωή μας δύσκολη, εκνευριστική. Ο Σπύρος Καβουνίδης χρονο - εικονογραφεί μια γνωστή σε όλους μας καθημερινότητα, που μας περιβάλλει και μας ταλαιπωρεί. Με χιούμορ πάντα και μια διάθεση συμπάθειας καταγράφει τη μικροκλίμακα των ημερήσιων μαρτυριών του νεοέλληνα. Και σχολιάζει.

Στην έκδοση περιλαμβάνονται 28 κείμενά του. Τα σκίτσα είναι του Δημήτρη Χαντζόπουλου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΟΛΥ
ΕΛΤΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Δεινοκράτους 131 • Αθήνα 115 21 • Τηλ. 72.29.237 & 72.32.819.

Ωστόσο, αυτή η «απαθής ουδετερότητα» που του αποδίδανε, δεν ήταν και η αλήθεια. Εκτός κι αν το πάμε κι εδώ με ποσοστά, με βάση την πολιτικολογία, και βγάλουμε τελικά το «μείον». Γιατί μέσα στις τριάντα χιλιάδες κομμάτια του —τόσα υπολογίζονται τα κείμενα του Παλαιολόγου— είναι υπεραρκετά και κείμενα που γράφτηκαν για τα στρατοδικεία (στον εμφύλιο και μετά), για τους εξόριστους και φυλακισμένους, ενώ —όπως έλεγε και ο Ν. Παπαπερικλής την ημέρα της κηδείας του Παλαιολόγου— όσα υπομνήματα του πηγαίναμε τα υπέγραφε όλα. Και είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα, πως ανάμεσα στα στεφάνια που ρίχτηκαν στον τάφο του Παλαιολόγου (που αυτά, περιέργως, ήσανε πολλά) ήτανε κι ένα από τους αξωματικούς της δίκης των αεροπόρων που έλεγε: «Στον αγωνιστή του Δικαίου».

Κι αυτό το θάρρος του Παλαιολόγου στους πιο δύσκολους καιρούς. Τότε που ο Λουντέμης σερνότανε από δικαστήριο σε δικαστήριο και ο Παλαιολόγος του παραστεκότανε, όχι σαν συνάδελφος, αλλά σαν αδερφός. Του 'γραφε ο Λουντέμης υμνητικά και συγκινητικά γράμματα κι όποτε γινόταν το θαύμα να φτάσει ως το γραφείο του τον αγκάλιαζε δακρυσμένος.

Γεγονότα που βγαίνουν από τα ίδια τα χρονογραφήματα του Παλαιολόγου αλλά κι από τις σχετικές επιστολές που πρέπει να υπάρχουν στο αρχείο του.

* *

Όμως ξέχωρα, από τα παραπάνω, μήπως πρέπει να κάνουμε κι αυτή τη σκέψη: ότι ο Π. Παλαιολόγος είχε τέτοια προωθημένη αντίληψη και καθαρή σκέψη ώστε εκείνα που τον ενοχλούσανε και τον αηδίαζαν τότε έχουν αρχίσει

Στο Ναύπλιο με τον πρόωρα χαμένο γιό του Δημήτρη. Φωτ. Γ. Καραμάνου

να μας αναγουλιάζουν κι εμάς σήμερα; Γιατί έρχονται κάποια γεγονότα που σε υποχρεώνουν να κάνεις περιεργές συγκρίσεις. Όπως, να πούμε, με την περίπτωση του Γκατζογιάννη όπου για την «Ελένη» του δημοσιεύτηκαν οι πιο αντιφατικές απόψεις, στον ίδιο χώρο εφημερίδων και περιοδικών, πράγμα που άλλοτε ούτε να το διαννοηθούμε δεν θα μπορούσαμε. Και αναρρωτιέμαι τώρα: Πώς άραγε να σκέπτονται σήμερα εκείνοι οι παλιοί αναγνώστες του Παλαιολόγου που τον έβριζαν με ασυγκράτητη οργή επειδή συνέβαινε μερικές φορές να ξεφεύγει από τη βασική γραμμή της εφημερίδας του;

Αλλά, πέρα από τούτα τα χτυπητά, γιατί πρέπει να 'ναι κατώτερης αξίας και κείμενα τα άλλα —τα αμέτρητα— χρονογραφήματά του που πιάνουν όλο το κοινωνικό φάσμα και επιβεβαιώνουν την καταπληκτική αίσθηση του δημιουργού, το απaráμιλλο ύφος, και το

λεπτό και ραφινारισμένο πνεύμα του; Υπήρξε άραγε, άλλος χρονογράφος μας που να σπατάλησε τόση ευγένεια ψυχής, τόση αγάπη και κατανόηση για τον απλό και ταπεινό πολίτη;

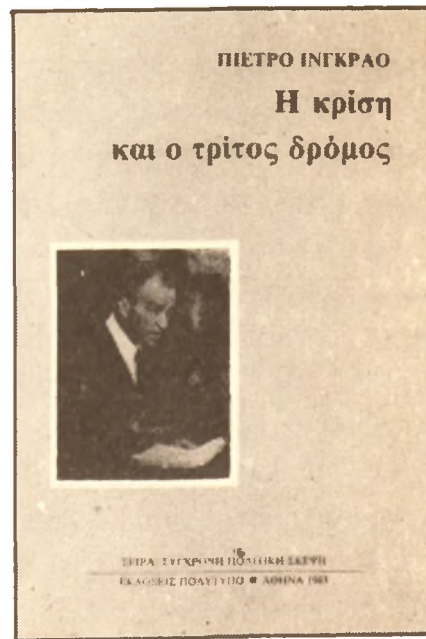
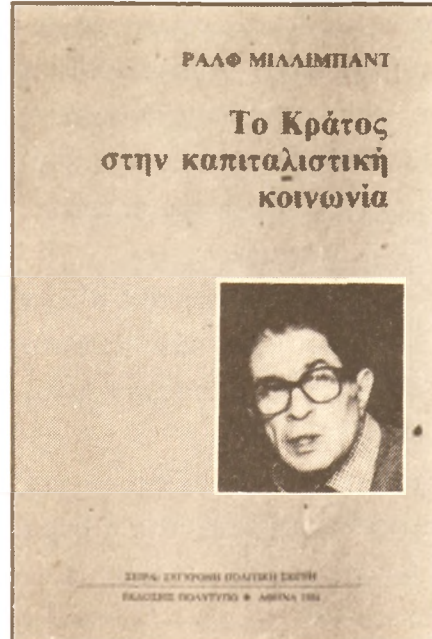
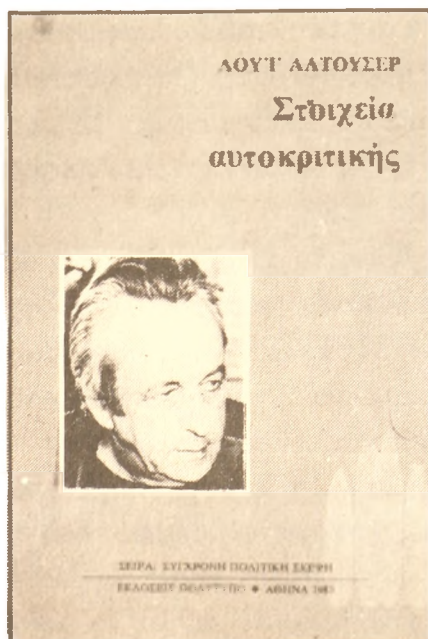
Και πώς προσδιορίζεται, τέλος πάντων, αυτή η έννοια του χρονογραφήματος; Ποια στοιχεία πρέπει να συνθέτουν την ύλη του κι από ποιους παράγοντες επιβάλλεται αυτό;

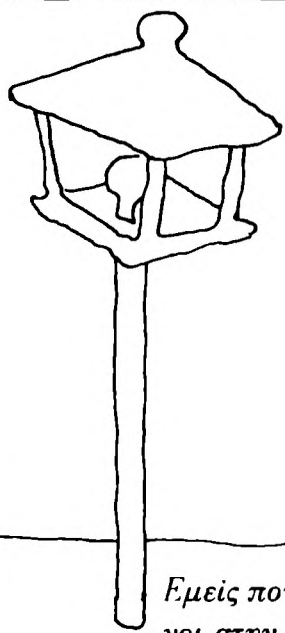
Προσωπικά, αδυνατώ να χαράξω όρια μέσα σε πλαίσια ειδικών κανόνων. Ξέρω μόνον πως ο Παλαιολόγος είχε έναν ιδιότυπο δυναμισμό, μια μοναδική τρυφερότητα και μια αποφθεγματική σοφία για όλα τα θέματα που χειριζότανε. Υπάρχουν λέξεις, μέσα στα κείμενά του, τόσο όμορφες που δόκιμοι λογοτέχνες δεν τις κατάφεραν ποτέ τους. Κι αυτό γιατί ο Παύλος Παλαιολόγος ήτανε απαρόμοιαστος. Ένα μοναδικό ταλέντο που δεν μπορείς να το εντάξεις πουθενά.

Γιώργος Καραμάνος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΤΥΠΟ**

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237

«SYMPHONIA»

του Χριστόφορου Μηλιώνη

Εμείς που κάποτε διαβαίναμε το βονερό κύμα του Αιγαίου τώρα θαμμένοι στην απέναντι στέππα των Εκβατάνων.

(Φιλόστρατος)

Κοίτα λοιπόν πώς τα 'φερε ο καιρός· ένα τουριστικό ταξίδι, απ' αυτά που κι η κουτσή Μαρία σήμερα δε δυσκολεύεται να κάνει —αυτή μάλιστα ευκολότερα θα 'λεγα— με ξανάφερε τελικά σε τούτη την ερειπωμένη σκάλα, χωρίς την κρεβάτα της με την παλιά κεραμιδένια στέγη, που τη σκέπαζε άλλοτε, και το χειρότερο χωρίς καν το σπίτι πια. Μια σκάλα δηλαδή που δεν ανεβάζει πουθενά.

Το περασμένο καλοκαίρι κάτι φίλοι —τι φίλοι δηλαδή; Γνωστοί πες καλύτερα— μου γίνανε φόρτωμα να ταξιδέψω κι εγώ μαζί τους στις σοσιαλιστικές χώρες —να ιδούμε, μου λέγανε, πως είναι εκεί το σύστημα, πως περνάει ο κόσμος· να βγάλουμε μόνοι μας συμπέρασμα κι όχι ν' ακούμε λόγια, άλλος το κοντό κι άλλος το μακρύ του.

Στην αρχή είχα τις αντιρρήσεις μου. Και δηλαδή; Τι θα γίνει, αν μας αρέσει; Σάμπως θα κάνουμε επανάσταση; Ή μήπως θα διώξουμε τις πολυεθνικές και θα μας αφήσει το κεφάλαιο ν' αλλάξουμε σύστημα; Κι αν, δηλαδή δεν μας αρέσει, θα πούμε πως μια χαρά είμαστε εδώ, μες στις μιζέριες μας, κι ας καίγεται η καρδιά μας;

Εκείνοι όμως επιμένανε. Στο κάτω - κάτω να γνωρίσουμε κόσμο, να ιδούν τα μάτια μας τόπους. Όλοι αυτό κάνουν, εμείς τι είμαστε δηλαδή;

Και τελικά δήλωσα κι εγώ συμμετοχή και συμπληρώθηκε το γκρουπ.

Περιττό να μιλήσω για κείνο το ατέλειωτο ταξίδι με το πούλμαν όπου όλοι κοιτούσαν έξω από το παράθυρο με το ένα μάτι μισοσβησμένο και με το άλλο κοιμόντουσαν, για κείνο το λίγωμα στο στομάχι, για τις δεκάλεπτες στάσεις, όταν πήγαινε πια να σπάσει η φούσκα μας, για τα προγραμματισμένα εστιατόρια με όλες τις φυσικές συνέπειες. Περιττό ακόμη να μιλήσω και για τα ανέκδοτα και τα σχόλια που κάνανε κάτι τύποι, κάτι ανόητοι απόστρατοι —αχ, θε μου, αυτή η φάρα— με κρεμασμένα προγούλια και κοντομάνικα άσπρα πουκάμισα, μαρκαρισμένα στο αριστερό τσεπάκι: «Μπάμιες βρε παιδιά! Δεν είδαμε πουθενά μπάμιες».

Φτάσαμε βράδυ στη Βουδαπέστη και μας εγκαταστήσανε σ' ένα ξενοδοχείο, κοντά, λέει, στη Μόσχβα Τερ, που λεγότανε κι αυτό «Βουδαπέστη». Ψηλό, καμιά δεκαριά πατώματα, ολοστρόγγυλο, δηλαδή ένας ογκώδης κύλινδρος.

Την άλλη μέρα, ύστερα από μια ξενάγηση στ' αξιοθέατα —στα παλάτια και στον Άγιο Ματθία, που καθρεφτίζεται στα φουμέ κρύσταλλα του Χίλτον, και, αφού φάγαμε στην ταβέρνα των Ψαράδων, στο νησί Μαργαρίτα, το νησί των ερωτευμένων— καταλή-

ξαμε κατά το δειλινό στην περίφημη Βάτσι Ούτσα, στον εμπορικό δρόμο με τα κρύσταλλα, τις φαγιάντσες και τις φωτογραφικές μηχανές. Όπου όλο εκείνο το χαυνωμένο ως τότε κοπάδι, ζωντάνεφε ξαφνικά, αγρίεψαν και όρμησαν στους πάγκους των καταστημάτων. Κι έτσι βρέθηκα μονάχος και τράβηξα κατά το Δούναβη.

Εκεί βρέθηκα μπροστά στο άγαλμα του Πέτοφι, το περιεργάστηκα και κάθισα στο βάθρο του. Θυμήθηκα τότε και τον άλλον ποιητή, τον Γιόζεφ Άτтила, που πέθανε κι αυτός νέος, μες στα οράματά του, και σκεφτόμουν πως δεν μπορεί, κάπου θα 'ναι κι εκείνου το άγαλμα στημένο, και πως έπρεπε να ρωτήσω, μα δεν ήξερα πως. Είδα τότε να 'ρχεται προς το μέρος μου ένας ψηλός άντρας, γεροδεμένος κι ασουλούπωτος, που κούτσαινε, και σκέφτηκα πως ήταν ευκαιρία, αλλά πριν ανοίξω το στόμα μου, «Dollars; Dollars;» με ρώτησε με μια φωνή τραχιά, μπάσα. Δολλάρια ήθελε ν' αγοράσει. Είχα κιόλας πληροφορηθεί από κείνους τους τύπους στο πούλμαν γι' αυτό το εμπόριο κι είχα πιχαριστεί —όχι γι' άλλο λόγο, αλλά μόνο που το λέγαν εκείνοι. «'Αε παράτα μας» του απάντησα στα ελληνικά. —«Ρε πατριωτάκι είσαι;» έκανε εκείνος και μου φούχτωσε το χέρι. Ακούμπησε δίπλα μου στο κιγκλίδωμα και πιάσαμε κουβέντα. Είχε ρίξει μια σύντομη βροχή κατά το απόγευμα και τώρα όλα ήταν γλύκα, όλα χρυσίζανε: το ποτάμι που κυλούσε ήρεμα, οι κρεμαστές γέφυρες, οι μεγάλοι θόλοι, κι αντίκρυ ο πράσινος λόφος με το μνημείο στην κορφή του. —«Ο λόφος της Ελευθερίας» μου είπε ο πατριώτης. «Εκεί σκοτώθηκαν τριάντα χιλιάδες σοβιετικοί». Τον ρώτησα για την αναπηρία του. —«Αλβανικό» είπε. «Αλβανικό και Γράμμος». Ήταν από τα χωριά της Φλώρινας. Τον ρώτησα ύστερα για τους πρόσφυγες, πόσοι ζουν εκεί, τι σκέφτονται για μας εκεί κάτω. Και ξαφνικά μ' έπιασε μια σιγαλή διαβρωτική επιθυμία, μια νοσταλγία θα 'λεγα, να πάω να τους δω, στην Ταταμπάνια, που μου 'λεγε, στο Μίσκολτς, στο χωριό Μπελογιάννης. Συμφωνήσαμε για το χωριό. Μου το υποσχέθηκε να μου στείλει το πρωί ένα ταξί, κι αυτός θα μου κανόνιζε καλή τιμή.

Έτσι το άλλο πρωί, την ώρα που το γκρουπ συνάζονταν για το πούλμαν μπροστά στο ξενοδοχείο —το πρόγραμμα ήταν για τη λίμνη Μπάλλατον—, κατέφθασε κι ο ταξιτζής μου, με τ' όνομά μου γραμμένο σ' ένα χαρτάκι, και με ζητούσε. Δεν τους είπα βέβαια τίποτε για τον προορισμό μου —καλύτερα να φυλάγεται κανείς, σκέφτηκα—, χρειάστηκε όμως να απολογηθώ που δε θα πήγαινα μαζί τους: περνάμε βέβαια τόσο ωραία όλοι μαζί, με τ' αστεία μας, —τι τα θέλεις, εμείς οι Έλληνες όπου πάμε κουβαλάμε μαζί μας την Ελλάδα—, αλλά να με συγχωρούν, πρέπει να κάνω ένα τσε-

κάπ, βλέπεις —όχι, όχι, τίποτε το σημαντικό, αλλά να, είναι ευκαιρία για μένα, να ιδώ πού βρίσκομαι. Και ξαφνικά το θέλανε κι εκείνοι, όλοι μαζί, κι ήταν ευκαιρία και για κείνους να 'ρθούνε με το ίδιο ταξί, θα μου κόστιζε λιγότερο κι εμένα. Ασφάλισα από μέσα την πόρτα και ξεκινήσαμε, ενώ εκείνοι μιλούσαν ακόμα από το κλειστό παράθυρο στον οδηγό.

Ύστερα από μιας ώρας διαδρομή —το βρεγμένο χόρτο μύριζε ευχάριστα μια πιπεράτη μυρουδιά που ακόμα τη σέρνω μαζί μου— φτάσαμε στο χωριό με τα ισόγεια σπίτια και τις ψηλές στέγες, που το χτίσανε πριν τριάντα χρόνια οι πρόσφυγες. Στην πλατεία κατέβηκα. Κι ενώ ο οδηγός μου μου 'δειχνε στο ρολόι του πως έπρεπε σε μια ώρα να είμαι εκεί, στο ίδιο σημείο, εγώ προχώρησα μονάχος και στάθηκα στη μέση της πλατείας. Άρχισαν τότε να βγαίνουν από τις πόρτες γύρω κάτι φιγούρες σιωπηλές, με γκριζα μαλλιά, με σκαμμένα πρόσωπα, γερασμένα. Δε θέλω να μιλήσω για πράγματα που δεν κουβεντιάζονται, για τα βλέμματα με την καχυποψία και τον πανικό παραμέσα. Μονάχα να πω για κείνο το νεκροταφείο, πέρα από το δασάκι με τις ακακίες και τα κυπαρίσια. Πάνω στις όρθιες μαρμάρινες πλάκες οι φωτογραφίες, γέροι με κρεμασμένα μουστάκια, γριές με μαύρα τσεμπέρια, σφιγμένα κάτω από το πηγούνι: Δημήτριος Ράπτης. Ευανθία Ράπτη. Γύρω η απέραντη πεδιάδα.

Δύο πρόσφυγες με συνόδεψαν στο καφενείο για ένα ραχί, ενώ στους δρόμους παίζανε τα ελληνόπουλα και φλυαρούσαν ουγγαρέζικα. Οι άντρες άφησαν το τάβλι και τα χαρτιά και μαζεύτηκαν γύρω στο τραπέζι μας. Μονάχα ένας γέρος, πετσί και κόκαλο, ετοιμόρροπος, δεν έλεγε ν' αφήσει την καρέκλα του μπροστά στο παραθύρι. Καθόταν εκεί ασάλευτος όλη την ώρα, με τα χέρια του ακουμπισμένα σ' ένα χωριάτικο μπαστούνι, κι αγνάντευε μακριά, κατά το Δούναβη, που δε φαινόταν —μονάχα η πεδιάδα. Καταλάβαινες πως ήταν κουραστικό γι' αυτόν να συγκρατεί το σαγόνι του, γιατί κάθε τόσο έκανε μια προσπάθεια να το κλείσει, κι ύστερα το σκούπιζε με μια μικρή βρώμικη πετσέτα μαγειρείου, από εκείνες τις παλιές με τα καρουδάκια, που είχε ριγμένη στα γόνατά του. Ρώτησα ποιος είναι.

«Α», μου κάνουν. «Ο μπαρμα-Μήτσος ο Ντούλιας». Δεν πίστευα στα μάτια μου. Πλησίασα κι έβαλα το χέρι μου στον ώμο του.

«Τι κάνεις, θείο;» τον ρώτησα.

Κούνησε το κεφάλι του και κατάφερε να πει: «Δε σε γνωρίζω».

Του είπα το όνομά μου. «Μεγάλωσες» είπε.

Όσην ώρα ύστερα πίναμε ραχί, στο μυαλό μου εμένα τριγυρούσε η κρεβάτα του Ντούλια, το κεφαλόσκαλο όπου καθόμουν μαζί του κι αγνάντευα.

Και δεν θυμάμαι πως, καθώς αγνάντευα, έφερνα στο νου 'μου αυτά που λέγανε, πως πίσω από κείνο το μακρύ βουνό ήταν η θάλασσα, όλο γαλάζιο —ένας αναποδογυρισμένος ουρανός, για να καταλάβεις. Μου φαινόταν πως λέγανε για κόσμους πολύ μακρινούς, πραγματικά πίσω από τον ήλιο, που εκείνη την ώρα βασιλευε κι ακουμπούσε στην κορυφή του βουνού. Κι ο Ντούλιας ξαπλωμένος εκεί στο ντιβάνι του, το καλοκαίρι,μισόγερτος στο μαξιλάρι, με το χέρι ακουμπισμένο στην παλάμι του, όλο αγνάντευε.

«Γιατί, θείο, ο ήλιος κοκκινίζει, όταν κατεβαίνει στο βουνό;»

«Γιατί εκεί είναι η Αλβανία, που είναι οι κόκκινοι». Και συμπλήρωνε. «Όχι σαν και μας εδώ».

Προσπαθούσα τότε να φέρω στο νου μου κάτι χωριανούς μας, που ήξερα πως είχαν έρθει από την Αλβανία, τα παλιά τα χρόνια. Έβρισκα πως τα πρόσωπά τους είχαν πραγματικά κάτι το κοκκινωπό, όμως πάλι όχι και μεγάλη διαφορά. Τι διαφορά άλλωστε;

Ολωνών τα πρόσωπα ήταν φημένα από τον ήλιο και την κακοπέραση, σωστά τηγάνια. Το 'λεγα του Ντούλια. «Άσε τους αυτούς» μου απαντούσε, «αυτοί έχουν τόσα χρόνια εδώ, μπαστάρδεψαν, μαύρισαν σαν κι εμάς».

«Και τι σημαία έχει η Αλβανία, θείο;»

«Εμ, τι σημαία! Κόκκινη τι άλλο;»

«Α, ώστε γι' αυτόοο».

Γι' αυτό κι εγώ έβλεπα μια μεγάλη κόκκινη σημαία, μεταξωτή, απλωμένη πέρα πέρα σ' όλο το δυτικό ουρανό, κι απάνω της είχε τον ήλιο, ακόμα πιο κόκκινο. Του το 'πα κι ευχαριστήθηκε.

«Μόνο, ξέρεις;» είπε. «Μην το λες στους άλλους, δεν καταλαβαίνουν αυτοί».

Και πού να το 'λεγα; Ποιος είχε την όρεξη να κάθεται να κοιτάζει την ήλιο και τον ουρανό; Δεν είχε κλείσει χρόνος ακόμα που είχαν φύγει οι Γερμανοί κι όλοι παλεύανε να συμμαζέψουν τα καμένα τους, να βάλουν από κάτω το κεφάλι τους. Μόνον εγώ κι ο Ντούλιας. Το σπίτι του, στην άκρη του χωριού καθώς ήταν, είχε γλιτώσει από τη φωτιά. «Ούτε οι Γερμανοί δεν το καταδέχτηκαν» έλεγε εκείνος.

Πριν από τον πόλεμο δούλευε αρτεργάτης στην Αθήνα, κι ήταν, λέγανε, πρώτος συνδικαλιστής, η αστυνομία τον είχε σταμπαρσμένο. Ο Μεταξάς τον είχε στείλει στην Ικαρία, λέγανε, κι εκεί μορφώθηκε. Πως είχε στο χωριό μια μάνα γριά, τόσο σκυφτή που έτρωγε η μύτη της χώμα. Κάθε Σάββατο που ερχόταν ο ταχυδρόμος, να 'την εκείνη στο καφενείο, ακουμπώντας σ' ένα ξύλο στραβό, που το 'χε μπαστούνι. «Ο Μήτσος μου, λέλε μου, θα φέρει την ισιότητα». Και κοροϊδεύανε βάνουσα οι χωριανοί, πως θα ισιώσει και το κορμί της γριάς του. Όταν όμως ήρθε ο Ντούλιας στο χωριό, όπως τόσοι άλλοι Αθηναίοι τον καιρό της Κατοχής, ήβρε το σπίτι του κλειστό, δεν την πρόλαβε.

Αυτά λέγανε, κι ότι ήταν άνθρωπος μυστήριος. Εκείνη η ξύλινη κρεβάτα με την κεραμιδένια στέγη, είχε γίνει για τους χωριανούς κάτι σαν ημερολόγιο που έδειχνε τις δυο μεγάλες εποχές, χειμώνα και καλοκαίρι, τις μόνες άλλωστε που είχαν ενδιαφέρον εδώ πέρα και ξεχώριζαν. Μόλις χινοπώριαζε και συννέφιαζε η Μουργκάνα, ο Ντούλιας κάρφωνε την πόρτα του σπιτιού, που ήταν η κρεβάτα, και κατέβαινε στο μαντζάτο, για να ξεχειμωνιάσει, στο ισόγειο. Μπαινόβγαινε πια από την είσοδο που βρισκόταν κάτω από τη σκάλα, αν και, για ν' ακριβολογούμε, σπάνια τον έβλεπε κανείς να μπαينوβγαινεί το χειμώνα. «Πάει ο Ντούλιας, λέγανε, ναρκώθηκε σα ρούσικη αρκούδα».

Ήταν όμως κι άλλοι που λέγανε άλλα, πως μην κοιτάς, λέγανε, που δε βγαίνει την ημέρα από το σπίτι του. Είναι η ταχτική, για να μη δίνει στόχο. Τις νύχτες όμως, όταν φυσάει και βρέχει, εκεί που δε βλέπεις τη μύτη σου απ' το σκοτάδι, και ψυχή ανθρώπου δεν κοιτάει να ξεμυτίσει, αυτός ανταμώνει με τ' άλλα στελέχη της Λάκας, στο Μεγάλο Ρέμα, στο μύλο του Αλιούση, και κάνουν τις συσκέψεις. Και πως όλα αυτά τα χρόνια αυτός τελικά ο κομματικός του ΕΛΑΣ, αυτός έδινε τις κατευθύνσεις. Κι άλλα τέτοια.

Πάντως, μόλις έμπαινε η άνοιξη, εκείνος κουβάλαγε τα συμπράγκαλά του στο ξάγναντό του: ένα παλιό σιδερένιο ντιβάνι με λάμες, ένα γιατάκι με τζίβα και άχερο και μια πετσέτα δίπλα στο πατικωμένο μαξιλάρι, μαύρη από τη λέρα. Και παραδίπλα, στο πάτωμα με τα χοντροπελεκημένα σανίδια, ο μαστραπάς με το χρύο νερό. Αγγάρευε όποιο παιδί έβλεπε να διαβαίνει στο δρόμο: «Ε, φιλαράκο! Πιάσε το μαστραπά να τον γεμίσεις στη βρύση». Τις πιο πολλές φορές βέβαια έστελνε εμένα, και το 'χανα με ευχαρίστησή μου, γιατί με άφηνε ύστερα να καθήσω στο κεφαλόσκαλο και μου 'λεγε για τον Τζιμη τον Λόντο, που είχε κερδίσει την αδα-

μαντοκόλλητη ζώνη. Τζιμη Λόντο λέγανε κι εμένα, κατά παράδο-
ξο τρόπο, γιατί ήμουν το πιο αχαμνό παιδί στο χωριό μας. Κατο-
χή είχαμε περάσει και λίγο - πολύ είχαμε τα κακά μας τα χάλια,
αλλά τα δικά μου παραήταν. Τον είχε λοιπόν το Τζιμη Λόντο σ' έ-
να μεγάλο περιοδικό κιτρινισμένο, και μου τον έδειχνε που είχε α-
πλωμένα στα πλάγια τα μπράτσα του, με φουσκωμένα μούσκου-
λα, σαν να σήκωνε δυο μεγάλους βαριούς κουβάδες, μα τίποτε δε
σήκωνε. Είχε ακόμα εκείνο το περιοδικό τους πρώτους αεροπό-
ρους, τον Ίκαρο που έπεφτε στη θάλασσα, ανάμεσα σε σκόρπια
φτερά, και παρακάτω το Δαίδαλο, με το πρόσωπο στις χούφτες
του. «Εγώ έχω πάει, Ικάριον Πέλαγος» μου 'λεγε ο Ντούλιας.
«Δεν είναι παραμύθια αυτά, αυτοί ήτανε πρωτοπόροι. Έτσι γίνε-
ται, χάνονται αυτοί κι έρχονται ύστερα άλλοι και βρίσκουν το δρό-
μο ανοιχτό».

Το ευχαριστιόμουν λοιπόν να του φέρνω κρύο νερό και να το
πίνει με λαχτάρα. Όλο έπινε νερό κι όλο ιδρώνε, και πάντα από
τη μια μεριά του προσώπου. Κι όλο σκούπιζε τον ιδρο με την πε-
τσέτα.

Ύστερα άκουσα πως ήταν πειραγμένα τα πλεμόνια του, δηλαδή
το ένα του πλεμόνι, από κείνη τη μεριά που ιδρώνε. «Μωρέ χαμέ-
νε, μην πηγαίνεις σ' αυτόν, είναι χτικιάρης και θα κολλήσεις», μου
είπε εκείνος ο Καφίρης με το κοχοράκι και το μαύρο γυαλί, ο
Ζουμπάς που τον λέγανε. Και πρόσθετε: «Είναι και μαρξιστής».

Ωστόσο δεν θα μπορούσε να πει κανείς πως ήταν άρρωστος.
Άλλωστε όλο το πρωινό —δηλαδή από την άνοιξη ως το φθινό-
πωρο— δούλευε στους κήπους. «Η δουλειά η δική μου είναι επο-
χιακή» έλεγε. Ξεχέρωνε με τον κασμά μικρά πεζούλια στο Με-
γάλο Ρέμα, τους έφτιαχνε ξερολιθιές, για να στεριώσουν, άνοιγε
αυλάκι για να πηγαίνει το νερό, κι ύστερα τα πουλούσε ή τα νοί-
κιαζε για ζαρζαβατικά. Έπιανε δουλειά τα χαράματα, νύχτα ακό-
μα, και κατά το μεσημέρι γυρνούσε στο χωριό, με μια παλιά τρα-
γιάσχα φορεμένη στραβά, και την πετσέτα ριγμένη στον ώμο του.
«Οχτάωρο» έλεγε, «δεν το χαλάω εγώ το οχτάωρο. Χύθηκε αί-
μα». Και μου 'λεγε για την πρωτομαγιά στο Σικάγο και για τα
τρία οχτάρια, οχτώ ώρες δουλειά, οχτώ ψυχαγωγία, οχτώ ώρες
ύπνος. «Αυτή είναι η δική μου ψυχαγωγία» έλεγε, «το διάβασμα
καί τ' αγνάντιο». Αργότερα σκεφτόμουν πως αν δεν μου κόλλησε
τελικά το χτικιό —μολονότι για μια περίοδο είχα και μια τέτοια
υποψία—, πάντως από κείνον φαίνεται πως πήρα κι εγώ αυτές τις
συνήθειες. Διάβαζε κάτι φυλλάδες κιτρινισμένες, που τις έχωνε κά-
τω από το στρώμα του. Κάτι «η διαρκής επανάστασις», «το παγ-
κόσμιο προλεταριάτο», «όταν οι λαοί ξυπνούν», όλο τέτοια. «Αν
δεν μορφωθεί ο λαός, μην περιμένεις προκοπή. Τι προκοπή να κά-
νεις με τον Ζορμπά; Αυτός άλλο από δαντελωτά βραχιά δε βλέπει.
Αλλά το κεφάλαιο δεν μας αφήνει ν' ανοίξουμε τα μάτια μας, για
να μας έχει του χεριού του».

«Τι είναι θείο το κεφάλαιο;»

«Τέρας. Σαν τη Λερναία Ύδρα, για να καταλάβεις». Κι ύστερα
μου εξήγούσε: «Τον ξέρεις τον καταρράχτη στο Μεγάλο Ρέμα;

Θησαυρός, λευκός άνθραξ —ξέρεις τι θα πει λευκός άνθραξ; Ηλε-
κτρικό για όλα τα χωριά της Λάκας, να λάμψει ο τόπος. Και τα
πετρέλαια της Λάβδανης, γιατί λες δεν τα βγάζουν; Για να μας έ-
χουν του χεριού τους με τα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής. Κι οι
Ιταλοί το είπαν, έχετε εδώ πετρέλαιο, είπαν, να πνίξετε την Ευρώ-
πη. Και γιατί, νομίζεις, τον κάνανε τον πόλεμο οι Ιταλοί; Για τα
πετρέλαια της Αλβανίας και της Λάβδανης. Στην Αλβανία πρόλα-
βαν και τα βγάλανε, και τώρα βάλανε και ηλεκτρικό. Τα βλέπεις
τα χωριά της Δερόπολης το βράδυ; Όλα ηλεκτροφωτισμένα».

Δεν μπορώ να βεβαιώσω πως εκείνα τα χωριά είχαν ηλεκτρικό
από τότε. Όπως είπα, ήταν ο καιρός αμέσως μετά την Κατοχή
και μάλλον είναι αμφίβολο. Δηλαδή αμφιβάλλω σήμερα, όμως
τότε δεν είχα καμιά αμφιβολία —όπως φαντάζομαι δεν είχε ούτε
εκείνος. Τα φώτα τους λαμπύριζαν γοητευτικά σε όλον τον κάμπο
της Δερόπολης, σωστοί αστερισμοί που τους είχε αδειάσει εκεί ο
ουρανός.

Πάντως, με όλα αυτά που μου 'λεγε και με όλα που άκουγα για
κείνον, έβγαλα τελικά το συμπέρασμα πως ο Ντούλιας δεν ήταν
άνθρωπος σαν τους άλλους. Γι' αυτό, κι όταν μια μέρα ακούστηκε
πως εξαφανίστηκε —ήταν εκείνες τις μέρες που κυκλοφορούσαν
φήμες για κάτι ομάδες που φάνηκαν κατά τον Κασιδιάρη και τρά-
βηξαν για τη Μουργκάνα—, μου φάνηκε ολότελα φυσικό, σαν κά-
τι που ήταν να το περιμένει κανείς. «πάει αυτός» είπαν, «διάβηκε
με τους άλλους». Και μερικοί είπαν: «μας ξέφυγε ο Ντούλιας,
μεσ' από τα χέρια μας». Ο Καφίρης μάλιστα το φώναζε στο μεσο-
χώρι.

Από κει και ύστερα όλα ήρθαν άνω κάτω. Κι αν με ρωτούσες
ποιος ζει και ποιος πέθανε, δε θα 'ξερα να σου πω. Σκόρπισαν οι
άνθρωποι και ρήμαξε ο τόπος. Όσπου ήρθε εκείνο το ταξίδι μου,
και να 'τος ο Ντούλιας, ένα φάντασμα δηλαδή, δίπλα στο παραθύ-
ρι. Εν τω μεταξύ η ώρα φαίνεται πως είχε περάσει κι ο οδηγός μου
μπήκε στο καφενείο μουτρωμένος και με ζητούσε. Καθώς έπιασα
το παγωμένο του χέρι για να τον αποχαιρετήσω, ο γέρος κατάφερε
να με ρωτήσει:

«Το σπίτι μου; Είναι το;»

Τι να του 'λεγα; Τον βεβαίωσα πως με την πρώτη ευκαιρία θα
πάω στο χωριό μας, μόλις γυρίσω, θα καθήσω στην κρεβάτα του
και θα τον περιμένω. Κούνησε το κεφάλι του. Συμφώνησε.

Και να με τώρα εδώ στο «σπίτι του», σ' αυτή την ερειπωμένη
πέτρινη σκάλα, χωρίς την κρεβάτα της και χωρίς το σπίτι πια
—μια σκάλα δηλαδή που δεν ανεβάζει πουθενά, όπως είπα. Κάθο-
μαι στο κεφαλόσκαλο, μονάχα για ν' αγναντέψω και να καπνίσω
ένα ουγγαρέζικο τσιγάρο, από το πακέτο που μου χάρισαν στο κα-
φενείο, την ώρα που με ξεπροβοδούσαν. Η μυρουδιά του μου θυμί-
ζει εκείνη την πιπεράτη μυρουδιά του βρεγμένου χόρτου. Είναι ένα
πακέτο άσπρο, με φέτες κόκκινες και μαύρες, με μια λύρα επάνω.
ΑΡΑ 9,60, τιμή δηλαδή 9,60 φιορίνια, πες είκοσι δραχμές δικές
μας. Μάρκα SYMPHONIA. Και δίπλα μου ο Ντούλιας που τον
ξανάφερα στην κρεβάτα του και τον έβαλα να ξαπλώσει στο ντιβάνι
—το μόνο που περνούσε από το χέρι μου να κάνω.

Γραφτείτε συνδρομητές στο ΑΝΤΙ

θα έρχεται σπίτι σας και θα ενισχύετε έτσι το περιοδικό

Αξιότιμε Κύριε Διευθυντά,

φίλος παλαιός των ημερών, υπηρέτών την «Αλλαγή» εις τον Οργανισμόν Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, ου μην αλλά και τον κομματικόν Μαρωνάν, και επιθυμών να αιφνιδιάσει εμέ τον «άπιστόν της» μου απέστειλε δεσμην βιβλίων («Αναγνωστικών» όπως ελέγοντο το παλαι - νυν δε η «Γλώσσα μου» επιγραφόμενα) όλων των τάξεων του Δημοτικού Σχολείου, εκδοθέντα μ.Α. (= μετά την Αλλαγήν).

Ομολογώ ευθαρσώς ότι εντυπωσιάσθηκα τα μέγιστα από την εξαιρετικώς επιτυχή εικονογραφησιν, την μεθοδικότητα της διδασκόμενης ύλης και την εκδοτικήν φιλοκαλίαν των βιβλίων αυτών.

Η μοναδική αντίρρησίς μου την οποίαν θεωρώ ουσιώδη αναφέρεται εις την κακήν μεταχειρίσιν την οποίαν επεφύλαξαν οι συντάκται των εν θέματι βιβλίων εις την ελληνικήν ποιήσιν, ήτις και από της νεότητος μου αποτελεί την αδυναμίαν μου.

Επειδή θεωρώ τας φλυαρίας πε-

Ο προσεκτικός και φιλόπονος αναγνώστης μας Σπυρίδων Διοσκουρίδης, με πολύ εύγλωττο τρόπο μας παρουσιάζει το θέμα της μεταχειρίσεως της ποίησης στα αναγνωστικά του δημοτικού σχολείου. Πρόκειται, βέβαια, για τα πρόσφατα «σοσιαλιστικά» αναγνωστικά. Όσο για τους συντάκτες τους, που άδραξαν την ευκαιρία για να μετατρέψουν εαυτούς σε ποιητές, δεν είναι μόνον εκ του προχείρου, αλλά και εκ του πονηρού.

ριττάς σας επισυναπτω αναλυτικόν πίνακα των βαρβαροτήτων που διεπράχθησαν και τον οποίον είχαν την υπομονήν να συντάξω χάριν των ευγενών αναγνωστών σας, με τας εξής παρατηρήσεις:

1. Τέσσαρες εκ των συντακτών των βιβλίων (Χωρεάνθης, Κανάκης, Σακελλαρίου, Καλαπανίδας) εκάλυψαν το 24% των ποιημάτων και το 22% των στίχων καταλαμβάνοντες την 2αν, 3ην, 4ην και 5ην θέσιν, ίνα πληρωθεί το ρηθέν υπό του προφήτου ότι «ο παπás ευλογεί πρώτον τα γένηα του»!

2. Εξαιρουμένου του Παπαντωνίου που διεσώθη εις την 1ην θέσιν με ποσοστά 6,5% και 11,6% αντιστοιχώς η πλειονότης των κορυφαίων μας ποιητών περιορίσθη εις τον ρό-

λον «κομπάρσου», ή «τσόντας» αν θέλετε, ως κάτωθι προκύπει: α) Ελύτης 3,9% των ποιημάτων και 3,1% των στίχων, β) Βρεττάκος 2,6% και 4% γ) Παλαμάς 2,6% και 1,6%, δ) Σολωμός 2,6% και 1,3%, ε) Ρίτσος 1,3% και 3,6%, στ) Παναγιωτόπουλος 1,3% και 1,2%.

3. Δια τους Μαβίλη, Άγρα, Κρυστάλλη, Ρώτα, Πάλλη, Μόντη, Καβάφη, Εμπειρικό, Βιζυηνό κ.ά. τα ποσοστά δεν ξεπερνούν το 0,5-1%.

4. Αγνοήθηκαν παντελώς οι ποιητές μας Στασινόπουλος, Σπεράντζας, Πολέμης, Κοτζιούλας, Σικελιανός, Σκαρίμπας, Σεφέρης, Αναγνωστάκης, Λειβαδίτης, Μπούμη - Παπά, Μαυροειδή - Παπαδάκη, Καρέλλη, Μελισσάνθη, ενώ δεν παρελήφθησαν ήσσονες ή ασήμαντοι ή

γνωστοί μόνον εις τους συντάκτας στιχοπλόκοι.

5. Οι γυναίκες ποιήτριες (επειδή ομιλούμεν διαρκώς περί ισότητος) αντιπροσωπεύουν το 9% μόνον του συνόλου των ποιητών με συμμετοχή 10,5% των ποιημάτων και 9,1% των στίχων.

Βεβαίως με αρκετήν καλήν θέλησιν θα ημπορούσε κανείς να συγχωρήσει πολλά εκ των ανωτέρω καταμαρτυρουμένων εκτός δύο: Την υποβάθμισιν της νεοελληνικής ποιήσεως (... και της νοημοσύνης των μαθητών) της διδασκόμενης εις τα σχολεία της Δημοτικής Εκπαιδεύσεως, που αν μη τι άλλο δεικνύει άγνοιαν των επιτευγμάτων της. Και την περιφρόνησιν του διατυμπανιζομένου «σοσιαλιστικού ήθους» το οποίον οι συντάκται των βιβλίων έγραψαν κυριολεκτικώς εις τα παλαιά των υποδήματα καταχρώμενοι της ιδιότητός των δια να εξασφαλίσουν εις εαυτούς την μερίδα του λέοντος.

Διατελώ μετά τιμής
Σπυρίδων Διοσκουρίδης
συναξιούχος ιατρός

Α' τάξη

«Η γλώσσα μου», τεύχη 2,3. Συγγραφή: Α. Βελαλίδης, Κ. Καλαπανίδας, Ν. Κανάκης. Καθοδήγησιν - εποπτεία: Α. Βουγιούκας, Δ. Μελάς. Αθήνα 1983, β' έκδοση.

Ανθολογούνται 11 ποιήματα 7 ποιητών με σύνολο 126 στίχων:

1. Ν. Κανάκης (Η νερατζούλα, Το αλογάκι, Το Μαρουσάκι, Ο παππούς και η γιαγιά) 4/43
2. Κ. Καλαπανίδας (Η γιαγιά κι η εγγονή, Εγώ, εσύ κι εμείς) 2/33
3. Γ. Κρόκος (Ο μικρός μου αδερφός) 1/16
4. Γ. Μ. Μαρίνος (Ειρήνη) 1/12
5. Θ. Χορτιάτης (Τα παιδιά της γης) 1/8
6. Κ. Παλαμάς (Το καλοκαίρι) 1/8
7. Γ. Βιζυηνός (Το φεγγαράκι) 1/6

Β' τάξη

«Η γλώσσα μου», τεύχη α,β. Συντακτική ομάδα: Α. Βελαλίδης, Α. Βουγιούκας, Κ. Καλαπανίδας, Ν. Κανάκης. Αθήνα 1983, α' έκδοση.

Ανθολογούνται 12 ποιήματα 8 ποιητών με σύνολο 190 στίχων:

1. Β. Ρώτας (Που' ναι πιο καλά;, Ο Φακής) 2/36
2. Κ. Καλαπανίδας (Η γιορτή του όχι, Το δικό μου χωριό) 2/30
3. Ν. Κανάκης (Το ποτάμι, Το ρημοκκλήσι) 2/25
4. Ν. Χατζηνικολάου (Πώς να χαρούμε; Συννεφάκια) 2/24
5. Ζ. Παπαντωνίου (Τσιριτ-ρό) 1/24
6. Χ. Σακελλαρίου (Η γαϊδουρίτσα) 1/21
7. Κ. Χωρεάνθης (Κρύο) 1/18
8. Ρ. Καρθαίου (Η σακαράκα) 1/12

Γ' τάξη

«Η γλώσσα μου», τεύχη 1,2. Συντακτική ομάδα: Δ. Μελάς, Θ.

Μπλούνας, Χ. Σακελλαρίου, Κ. Χωρεάνθης. Αθήνα 1983, α' έκδοση.

Ανθολογούνται 10 ποιήματα 5 ποιητών με σύνολο στίχων 177:

1. Κ. Χωρεάνθης (Το μεθυσμένο αμάξι, Το τρένο, Ανοίγω τα πορτοπαράθυρα, Στον ύπνο μου) 4/72
2. Χ. Σακελλαρίου (Ειρήνη, Η πάστα της Αλίκης) 2/48
3. Ζ. Παπαντωνίου (Το εγγονάκι του τσαγκάρη) 1/22
4. Γ. Νεγρεπόντης (Το τραγούδι της αγάπης) 1/19
5. Τ. Άγρας (Καιρός για παραμύθια, Χριστούγεννα) 2/16

Δ' τάξη

«Η γλώσσα μου», Ι. Συντακτική επιτροπή: Α. Λαμπρινίδης, Δ. Μελάς, Γ. Περπιράκης, Χ. Σακελλαρίου, Κ. Χωρεάνθης, Ν. Κουμέντος (συνεργασία). Αθήνα 1984 α' έκδοση.

Ανθολογούνται 4 ποιήματα 4 ποιητών με σύνολο στίχων 79:

1. Ο. Ελύτης (Η Μάγια) 1/22
2. Ν. Σφυρόερας (Ελληνικός όρθρος) 1/22
3. Γ. Αθάνας (Στου σπιτιού μου την αυλή) 1/21
4. Ζ. Παπαντωνίου (Σύννεφα) 1/14

Ε' τάξη

«Η γλώσσα μου», πρώτο μέρος. Συντακτική επιτροπή: Α. Βελαλίδης, Α. Βουγιούκας, Κ. Καλαπανίδας, Ν. Κανάκης, Α. Μπλούνας, Χ. Παπαδημητρίου (συνεργασία). Αθήνα 1984, α' έκδοση.

Ανθολογούνται 8 ποιήματα 8 ποιητών με σύνολο στίχων 157:

1. Α. Πάλλης (Ο κυνηγός) 1/36
2. Όμηρος (Άργος, ο σκύλος του Οδυσσέα) 1/29
3. Τ. Άγρας (Περίπατοι) 1/26
4. Ο. Ελύτης (Παιδί με το γρατσουνισμένο γόνατο) 1/17
5. Γ. Κρόκος (Το σύννεφο) 1/16

6. Ν. Βρεττάκος (Μάνα και γιος) 1/16
7. Κ. Φίλος (Το λαφάκι) 1/9
8. Α. Εμπειρικός (Υπερωκεάνειον) 1/8

ΣΤ' τάξη

Π. Νικόδημος, Α. Βαρελλά, Ι. Θεοχάρης, Χ. Σακελλαρίου, «Αναγνωστικό». Αθήνα 1983, α' έκδοση.

Ανθολογούνται 31 ποιήματα 28 ποιητών με σύνολο στίχων 723

1. Ζ. Παπαντωνίου (Το τραγούδι στο νέο καράβι. Η κατάρα του πεύκου) 2/111
2. Γ. Ρίτσος (Ξύπνησες κοριτσάκι;) 1/54
3. Κ. Κρυστάλλης (Το κέντημα του μαντιλιού) 1/51
4. Ν. Βρεττάκος (Γράμμα στον Τσάρλυ Τσάπλιν) 1/43
5. Τ. Δόξας (Το φως της Ολυμπίας) 1/41
6. Σ. Μπολέτσης (Η πείνα) 1/36
7. Ρ. Καρθαίου (Ελλάδα, Τα χέρια του πατέρα) 2/36
8. Δ. Ζευγώλη - Γλέζου (Βουβόι δρόμοι) 1/30
9. Φ. Βαρελής (Ευαγόρας Παλληκαρίδης) 1/27
10. Γ. Γεραλής (Ο θεός είναι παντού) 1/24
11. Ν. Χατζηνικολάου (Μόχθος) 1/24
12. Ν. Καζαντζάκης (Κ. Παλαιολόγος) 1/23
13. Δ. Σολωμός (Ύμνος εις την Ελευθερίαν, Η ημέρα της Λαμπρής) 2/20
14. Μ. Λυγίζος (Αναρρίχηση) 1/18
15. Τ. Βαρβιτσιώτης (Στην Παναγιά) 1/18
16. Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος (Ο ταχυδρόμος του διαστήματος) 1/18
17. Γ. Δροσίνης (Το ψωμί) 1/17
18. Τ. Ολύμπιος (Δωσ' μου το χέρι σου) 1/17
19. Π. Κρινάιος (Η αληθινή πατρίδα για τον ξενητεμένο) 1/16
20. Κ. Παλαμάς (Του βιολιστή

- του Μπαταριά το εγκώμιο) 1/16
21. Α. Μαβίλης (Καλλιπάτειρα) 1/15
22. Κ. Π. Καβάφης (Σπίτι με κήπον) 1/14
23. Α. Δημουλάς (Στο μουσείο) 1/14

24. Ν. Κανάκης (Το διψασμένο λαφάκι) 1/13
25. Σ. Παυλέας (Πάτριο) 1/11
26. Κ. Μόντης (Τουρκική εισβολή) 1/9
27. Π. Σπάλας (Δοξάζω το θεό) 1/9
28. Ο. Ελύτης (Πάει καιρός) 1/7

Συγκεντρωτικός πίνακας ποιητών, ποιημάτων και στίχων. Ανθολογήθηκαν 76 ποιήματα 44 ποιητών με σύνολο στίχων 1.471:

1. Ζ. Παπαντωνίου 5/171, 2. Κ. Χωρεάνθης 5/100, 3. Ν. Κανάκης 7/81, 4. Χ. Σακελλαρίου 3/69, 5. Κ. Καλαπανίδας 4/63, 6. Ν. Βρεττάκος 2/59, 7. Γ. Ρίτσος 1/54, 8. Κ. Κρυστάλλης 1/51, 9. Ρ. Καρθαίου 3/48, 10. Ν. Χατζηνικολάου 3/48, 11. Ο. Ελύτης 3/46, 12. Τ. Άγρας 3/42, 13. Τ. Δόξας 1/41, 14. Β. Ρώτας 2/36, 15. Σ. Μπολέτσης 1/36, 16. Α. Πάλλης 1/36, 17. Γ. Κρόκος 2/32, 18. Δ. Ζευγώλη - Γλέζου 1/30, 19. Όμηρος 1/29, 20. Φ. Βαρελής 1/27, 21. Κ. Παλαμάς 2/24, 22. Γ. Γεραλής 1/24, 23. Ν. Καζαντζάκης 1/23, 24. Ν. Σφυρόερας 1/22, 25. Γ. Αθάνας 1/21, 26. Δ. Σολωμός 2/20, 27. Γ. Νεγρεπόντης 1/19, 28. Τ. Βαρβιτσιώτης 1/18, 29. Μ. Λυγίζος 1/18, 30. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος 1/18, 31. Γ. Δροσίνης 1/17, 32. Τ. Ολύμπιος 1/17, 33. Π. Κρινάιος 1/16, 34. Α. Μαβίλης 1/15, 35. Α. Δημουλάς 1/14, 36. Κ.Π. Καβάφης 1/14, 37. Γ. Μ. Μαρίνος 1/12, 38. Σ. Παυλέας 1/11, 39. Κ. Μόντης 1/9, 40. Π. Σπάλας 1/9, 41. Κ. Φίλος 1/9, 42. Α. Εμπειρικός 1/8, 43. Θ. Χορτιάτης 1/8, 44. Γ. Βιζυηνός 1/6.

Ο Σάκης Παπαδημητρίου
γράφει για το βιβλίο του
Κρίστοφερ Σμωλ: «Μουσική,
κοινωνία, εκπαίδευση»
μετάφραση Μιχάλης
Γρηγορίου, εκδ. Νεφέλη,
1983

Κοντεύει χρόνος που κυκλοφόρησε αυτό το πολύ σημαντικό βιβλίο και δε βλέπω να προσέχτηκε ιδιαίτερα από τις στήλες βιβλιοπαρουσίασης ή από τα μουσικά περιοδικά. Κι αυτό το λέω γιατί συνήθως γκρινιάζουμε ότι τίποτε δε γίνεται στη μουσική, ότι μας λείπουν βασικές πληροφορίες, ή πάλι ότι οι εκδόσεις που βγαίνουν είναι πολύ ειδικές και άλλα παρόμοια. Να λοιπόν τώρα που κυκλοφορεί ένα βιβλίο το οποίο θεωρείται και διεθνώς σαν ένα από τα 3-4 έργα που έχει προσφέρει πρωτότυπες ιδέες στο χώρο της μουσικής στη δεκαετία του '70.

Προσωπικά πιστεύω ότι για τα ελληνικά βιβλιογραφικά δεδομένα είναι **ΤΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟ** βιβλίο που έχει κυκλοφορήσει στη δεκαετία που μας πέρασε (μια και γιορτάζουμε κι αυτήν την επέτειο). Ένα έργο που αποκλείεται να αφήσει ανεπηρέαστο όποιον το διαβάσει, ακόμα κι αυτόν που διαφωνεί έντονα —και κάτι μου λέει ότι θα 'ναι πολλοί στη χώρα μας. Γι' αυτό και το προτείνω ανεπιφύλακτα σε νέους, μεσήλικες και ηλικιωμένους παντός φύλου, σε ειδικούς και μη, σε φιλόμουςους και φιλότεχνους (καλύτερα), σε εκπαιδευτικούς (ναι, πολύ εξαιρετικά γι' αυτούς), ανανεωτικούς, πραγματιστές, αυτοσχεδιαστές και λαϊκο-έντεχνους, κλασικοκλασικούς κι αβαντγκαρντίστες τη σάρα και τη μάρα. Ναι, κάνει για όλους και μπορεί να γίνει κατανοητό απ' όλους τους αναγνώστες που δεν χρειάζεται να έχουν μελετήσει προηγουμένως τις διάφορες πολύτομες ιστορίες της μουσικής, τις βιογραφίες των κλασικών αστέρων με τους αρραβώνες και τα οικογενειακά τους, τις θείες εμπνεύσεις τους, τις αυτοκρατορικές επιχορηγήσεις τις πενταγραμμικές αναλύσεις των ορατορίων τους, τις αυλικές παραγγελιές, τις οργανολογίες που αγνοούν τα μισά όργανα της γης γιατί δεν χωρούν στη συμφωνική ορχήστρα, τα εγχειρίδια του καλού ωδείου κτλ. κτλ.

Μιλάμε για αναγνώστες που θα στρώσουν τον κώλο τους να το διαβάσουν και όχι να το φυλλομετρήσουν τηλεφώντας και «όλα γνωστά», ή να τοποθετήσουν στη διακοσμητική μουσική γωνιά της βιβλιοθήκης τους.

Από δω και κάτω ό,τι βλέπετε προέρχεται σχεδόν αυτούσιο από το βιβλίο του Κρίστοφερ Σμωλ. Γι' αυτό το λόγο αποφεύγω να ανοιγοκλείνω συνέχεια εισαγωγικά —έτσι κι αλλιώς οι δικές μου προσθήκες είναι ελάχιστες.

() Σμωλ υποστηρίζει ότι η μουσική παράδοση της δυτικής κοινωνίας έχει χρεωκοπήσει. Ότι η μουσική ακούγεται σε τεχνητές συνθήκες και χάνει την επαφή της με τη σύγχρονη ζωή. Σ' αντίθεση μ' αυτά που συμβαίνουν στη μεταβιομηχανική κοινωνία μας, ο συγγραφέας εξετάζει τον πολύ διαφορετικό ρόλο που έχει η μουσική στους Ανατολικούς, στους Αφρικανούς και στους λιγότερο βιομηχανοποιημένους πολιτισμούς. Εκεί όπου ολόκληρα χωριά και κοινότητες συμμετέχουν άμεσα στη μουσική δημιουργία. Εκεί όπου η μουσική δεν αποτελεί, μια τεχνητή όαση έξω από την υπόλοιπη ζωή, αλλά ένα ουσιαστικό τμήμα της καθημερινής εμπειρίας. Βασικό επιχείρημα του βιβλίου ότι η κοινωνία, ο μουσικός πολιτισμός κι η εκπαίδευση είναι αδιαχώριστα συνδεδεμένες κι αλληλοκαθρεφτίζουν κάθε μεταβολή.

Στον πρόλογό του γράφει ότι βάσισε τις αναζητήσεις του σε δύο αξιώματα: α) ότι η τέχνη είναι κάτι περισσότερο από την παραγωγή όμορφων, ή ακόμα και, εκφραστικών αντικειμένων που φτιάχνονται με σκοπό να θαυμάζονται απ' τους άλλους. Η Τέχνη είναι βασικά μια διαδικασία, μέσω της οποίας διερευνούμε το εσωτερικό και εξωτερικό μας περιβάλλον και μαθαίνουμε να ζούμε μ' αυτά· β) το δεύτερο αξίωμα είναι ότι η τέχνη, ανεξάρτητα από την υποτίμηση που έχει υποστεί στην κοινωνία μετά την Αναγέννηση, είναι μια τόσης ζωτικής σημασίας δραστηριότητα όσο και η επιστήμη, και μάλιστα αγγίζει σφαίρες δραστηριότητας που η επιστήμη δε μπορεί να φτάσει. Κάνει τη διάκριση ότι στόχος της τέχνης είναι να μας κάνει ικανούς να ζήσουμε στον κόσμο, ενώ στόχος της επιστήμης είναι να μας κάνει ικανούς να κυριαρχήσουμε πάνω του. Το βασικότε-

ρο εργαλείο της τέχνης είναι το ανεπανάληπτο της εμπειρίας.

Από την ιστορία της μουσικής των τελευταίων 400 χρόνων, ο συγγραφέας οδηγείται στα δικά του συμπεράσματα δείχνοντας ότι ο τωρινός χαρακτήρας, αλλά και το μέλλον μιας κοινωνίας μπορούν να φανούν από τη μουσική της και πως οι αλλαγές των μουσικών πεποιθήσεων συνδέονται άμεσα με τις κοινωνικές αλλαγές. Εξετάζει συνθέτες και μουσικές σχολές που συνήθως αγνοούνται από τους μουσικολόγους και τους φιλόμουςους, όπως η πρώτη αμερικανική μουσική του William Billings, οι πειραματισμοί του Harry Partch και η μουσική του Μπαλί και της Αφρικής. Κριτικάρει τις αδυναμίες της δυτικής κοινωνίας, τους σύγχρονους μουσικούς θεσμούς που έχασαν τους στόχους τους και πάνω απ' όλα κρίνει ιδιαίτερα σκληρά τα παιδαγωγικά συστήματα και το ρόλο της μουσικής εκπαίδευσης στη σημερινή εποχή.

Ειδικά για τα σχολεία γράφει δεν ενδιαφέρονται σχεδόν αποκλειστικά για την αφηρημένη γνώση, την οποία οι μαθητές υποτίθεται ότι πρέπει να την απομωώσουν και να την επιδεικνύουν σε πρώτη ζήτηση. Οι μαθητές μαθαίνουν όλοι τους ένα βασικό μάθημα: ότι θα είναι καταναλωτές και όχι παραγωγοί γνώσης, ότι η μόνη γνώση που έχει αξία είναι αυτή που τους προσφέρεται μέσα από το σχολικό σύστημα. Και συνεχίζει, ότι στο σημερινό πολιτισμό μας ξέρουμε τα περισσότερα πράγματα για τον κόσμο κι όμως έχουμε τις λιγότερες εμπειρίες από οποιαδήποτε προηγούμενη γενιά στην ιστορία. Το ίδιο συμβαίνει και στη μουσική. Χάρη στη μουσικολογία έχουμε αποκτήσει περισσότερες γνώσεις από κάθε άλλη εποχή, κι όμως η μουσική μας εμπειρία είναι ξεθυμασμένη σε μεγάλο βαθμό, ακριβώς επειδή παρεμβάλλεται η γνώση των ειδικών ανάμεσα σε μας και στη μουσική. Φοβόμαστε τις νέες μουσικές εμπειρίες γιατί εκεί η γνώση και η εξειδίκευση δεν μπορούν να μας βοηθήσουν, γιατί εκεί ο μόνος οδηγός θα είναι η προσωπική μας αντίληψη, γι' αυτό και καταφεύγουμε στη ασφάλεια του παρελθόντος, όπου τουλάχιστον ξέρουμε τι περιμένουμε.

Ο Κρίστοφερ Σμωλ, στη μελέ-

τη του, ισχυρίζεται ότι η καλλιτεχνική δραστηριότητα, αν κατανοηθεί σωστά, μπορεί να προσφέρει όχι μόνο μια απάντηση σ' αυτό το αδιέξοδο της μουσικής αξιολόγησης, αλλά και μια απάντηση για την αναμόρφωση της εκπαίδευσης, και ίσως και της ίδιας της κοινωνίας μας. Ο καλλιτέχνης θέτει τους δικούς του στόχους και εργάζεται με όλο του τον εαυτό. Χρησιμοποιεί τη λογική του, τη διαίσθησή του, ασκεί την πιο αυστηρή αυτοκριτική, ενώ ταυτόχρονα σταθμίζει ρεαλιστικά τα αποτελέσματα των επιλογών του, κι όλα τούτα τα κάνει ελεύθερα, χωρίς εξωτερικούς καταναγκασμούς αλλά με αγάπη. Γι' αυτό το λόγο ακριβώς η Τέχνη αποτελεί ένα μοντέλο για το τι θα μπορούσε να είναι η εργασία στην καθημερινή μας ζωή, αν γινόταν ελεύθερα και με αγάπη και όχι όπως είναι δυστυχώς σήμερα για τους περισσότερους, δηλαδή μονότονη και καταπιεστική.

Από όλες τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες του ανθρώπου, γράφει ο Σμωλ, η μουσική είναι εκείνη που μας φέρνει σε πιο στενή επαφή με τις πρωτογενείς πηγές του μύθου, της μαγείας, της τελετουργίας και της θρησκείας, που όλες τους δίνουν ένα περίγραμμα των πιθανών μορφών αυτής της μελλοντικής κοινωνίας που δεν μπορούμε ακόμα να αγιάσουμε. Δυστυχώς η σημερινή κοινωνία νοιάζεται περισσότερο για το τελικό προϊόν και λιγότερο για την ποιότητα της εμπειρίας.

Ο συγγραφέας καταλήγει ότι ίσως αν επιζήσουμε από τις διάφορες θανατηφόρες παγίδες που στήσαμε στον ίδιο μας τον εαυτό και στις μελλοντικές γενιές, ίσως να μπορέσουμε να κάνουμε δικό μας το απόφθεγμα του Μπαλί: «δεν έχουμε Τέχνη, κάνουμε απλώς διάφορα πράγματα όσο μπορούμε καλύτερα». Και να προσθέσουμε δίπλα σ' αυτό και το δικό μας αφορισμό: «δεν έχουμε επιστήμη, προσπαθούμε απλώς να γνωρίζουμε όσο μπορούμε καλύτερα».

Αυτά είναι μόνο μερικά σημεία από το βιβλίο που αριθμεί τριακόσιες κάτι σελίδες. Ένα εκ βαθέων εύγε στον Μιχάλη Γρηγορίου για την επιλογή και τη μετάφραση του βιβλίου.

Γραφτείτε συνδρομητές στο **ΑΝΤΙ**

θα έρχεται σπίτι σας και θα ενισχύετε έτσι το περιοδικό

Ζ. ΣΜΙΤ

**Οι δάσκαλοι σύντροφοι
και οι σχολικές κοινότητες**
Εκδ: Ανδρομέδα, Αθήνα 1984

Στην επιτυχημένη σειρά των εκδόσεων «Ανδρομέδα» «Παιδεία και Αυτοδιαχείριση» εκδίδεται τώρα το βιβλίο του Ζ. Σμίτ που παρουσιάζει ένα από τα μεγαλύτερα πειράματα της σύγχρονης παιδαγωγικής δηλαδή τις ελεύθερες σχολικές κοινότητες του Αμβούργου που λειτούργησαν από το 1919 ως το 1924, και, (σε μια περίπτωση), ως το 1933, που το ναζιστικό καθεστώς έδωσε οριστικό τέλος σ' αυτούς τους πειραματισμούς.

Όπως ορθά επισημαίνει ο επιμελητής της γαλλικής έκδοσης, το πείραμα του Αμβούργου είναι η πιο ριζοσπαστική παιδαγωγική εμπειρία του εικοστού αιώνα, σημαντικότερη ακόμα και από το Σάμμερχιλ, μια και πρόκειται για εμπειρία σε κοινοτικά σχολεία που μπορούσαν να πηγαίνουν όλα τα παιδιά, χωρίς διάκριση.

Το ενδιαφέρον του βιβλίου του Ζ. Σμίτ, βρίσκεται επίσης στο γεγονός ότι ενώ πρόκειται για μια εξαιρετικά συστηματική παρουσίαση του παιδαγωγικού αυτού πειράματος, γράφεται από έναν επικριτή αυτών των αντιλήψεων, επιτρέποντας έτσι να λάμψουν περισσότερο οι αρχές των παιδαγωγών του Αμβούργου.

Στα πολύ θετικά στοιχεία του βιβλίου πρέπει να σημειωθεί η συσχέτιση αυτού του πειράματος με το γερμανικό κίνημα νεολαίας πριν και μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, κίνημα που στην παρουσίασή του ο συγγραφέας δεν παραλείπει την κριτική αποτίμησή του.

Με λίγα λόγια, ένα πολύ ενδιαφέρον βιβλίο και όχι μόνο για ειδικούς.

**ΝΕΟ ΛΕΞΙΚΟ ΟΛΗΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ**
Εκδ: Χρ. Γιοβάνης, Αθήνα 1984

Να μια νέα προσπάθεια στο χώρο των λεξικών, που κινδυνεύει από τον εκδότη της. Πράγματι, η πολύ σοβαρή προσπάθεια της σύνταξης και του επιτελείου της έκδοσης πριν φτάσει στα χέρια του αναγνώστη, περνάει από ένα «μεγαλοπρεπές» εξώφυλλο με την σεμνή ένδειξη «Παγκόσμιος Εκδοτικός Οργανισμός» (sic)! Χρήστος Γιοβάνης Α.Ε.Β.Ε. διαβάσει τον πρόλογο του εκδότη (μετά της φωτογραφίας του), πριν φτάσει στο «ψητό», δηλαδή σε μια πολύμορφη λεξικογραφική προσπάθεια.

Αν λοιπόν ξεχάστε το εξώφυλλο κτλ., κρατάτε στα χέρια σας ένα πολύ καλά συγκροτημένο σώμα ενός λεξικού που πρωτοτυπεί στα περιεχόμενά του. Πράγματι, πέρα από τη ληματογράφηση στο λεξιλόγιο των πιο δόκιμων αρχαίων, εκκλησιαστικών και μεσαιωνικών συγγραφέων,

το βάρος δόθηκε στη συγκρότηση ενός ζωντανού λεξιλογίου της νεοελληνικής γλώσσας.

Και παρόλο που η έκδοση είναι «μονοτονική» οι συντάκτες της έκδοσης —και ορθά— διατηρούν στα κύρια λήμματα και υπολήμματα το πολυτονικό σύστημα, όπως το ίδιο ισχύει —φυσικά— για τις αρχαίες και μεσαιωνικές φράσεις. Τα ερμηνεύματα τώρα και οι νεοελληνικές φράσεις στο κυρίως λεξικό είναι γραμμένα σύμφωνα με τις απλοποιήσεις του τονικού συστήματος που καθιερώθηκαν πρόσφατα και επίσημα.

Η σύνταξη του λεξικού στηρίχθηκε σε δυο λειτουργικά επίπεδα: το καθαρά γλωσσικό και το εγκυκλοπαιδικό. Κάθε λήμμα δηλαδή αναπτύσσεται τόσο σε σχέση με τις καθαρά γλωσσικές χρήσεις των λέξεων, το ιστορικό και σημασιολογικό τους ενδιαφέρον όσο και σε σχέση με το εγκυκλοπαιδικό - πραγματολογικό ενδιαφέρον τους.

Πρόσθετη ενδιαφέρουσα όψη αυτής της έκδοσης είναι η συμπερίληψη επιμέρους «λεξικών» εγκυκλοπαιδικού χαρακτήρα και ενδιαφέροντος: λεξικό ιστορικών και πολιτικών γεγονότων, λεξικό του διαστήματος, των διεθνών και εθνικών βραβείων, αρχαίων τοπωνυμίων, λεξικό της υδρογείου, ελληνικών και διεθνών οργανισμών, λεξικό γαστριμαργικό, λεξικό Αγίας Γραφής, κτλ. Συνοπτικά βρισκόμαστε μπροστά σε μια καλή προσπάθεια στο χώρο αυτό.

ΜΑΡΙΑ ΗΛΙΟΥ
Εκπαιδευτική και κοινωνική δυναμική
Εκδ: Πορεία, Αθήνα 1984

Το σύγγραμμα της Μαρίας Ηλιού έχει το διπλό χάρισμα, αφ' ενός μεν να κινείται στα σημεία διαπλοκής και αλληλοσυνάρτησης της κοινωνιολογικής σκέψης και της θεσμικής κριτικής του εκπαιδευτικού φαινομένου, αφ' ετέρου δε να ανάγει την εμπειρική παρατήρηση και ανάλυση των, καθ' ημάς, εκπαιδευτικών δομών, διαδικασιών και λειτουργιών στις θεωρητικές συναρτήσεις του.

Ο τόμος στοιχειοθετείται από κείμενα - εισηγήσεις σε εκπαιδευτικά συνέδρια και συμπόσια και από άρθρα δημοσιευμένα σε επιστημονικές επιθεωρήσεις, που καλύπτουν μία περίοδο δέκα σχεδόν χρόνων (1975-1984). Το γνωστικό αντικείμενο του έργου έχει μεθοδολογικά αναχθεί σε τρεις ενότητες. Η πρώτη αφορά την έννοια της ισότητας ευκαιριών και τις εμπειρικές επαληθεύσεις - εκδοχές της στην εκπαιδευτική πραγματικότητα της Ελλάδας. Η δεύτερη ενότητα αποτελεί ολοκληρωμένο δείγμα - πρόταση θεσμικής κριτικής του εκπαιδευτικού φαινομένου στην Ελλάδα με κεντρικούς άξονες τις αμφισημίες της μεταρρύθμισης

του 1976, τον αναπαραγόμενο αναλφαριθμητισμό, το πείραμα της εναλλακτικής εκπαίδευσης μέσω του θεσμού της λαϊκής επιμόρφωσης, τους όρους και τις προϋποθέσεις ανάπτυξης της έρευνας στα ΑΕΙ, την περιθωριοποίηση μέσω της εκπαίδευσης, κ.ά.

Στην τρίτη ενότητα τίθεται το πρόβλημα της κοινωνικής δυναμικής και της ανάπτυξης στη συνάρτησή του με το γυναικείο φύλο και με άσφυξη τεκμηρίωση καταδειχεται η αναίρεση της αρχής της ισότητας των δύο φύλων μέσω του ανδρικού λόγου και πρακτικής που διέπει πολλούς από τους κλάδους της (εκπαιδευτικής) παραγωγής γνώσης.

Το πόνημα της Μαρίας Ηλιού πέρα από την ακαδημαϊκή αρτιότητα θα μπορούσε να αποτελέσει και εγχειρίδιο προσανατολισμού της εκπαιδευτικής (και όχι μόνον) δράσης πολλών κοινωνικών φορέων, και οδηγό ανασύνταξης και επανατοποθέτησης πολλών από τις μονοσήμαντα προσανατολισμένες εργασίες (αλλά και συνειδήσεις) στο χώρο της εκπαιδευτικής και πολιτισμικής κριτικής.

ΝΙΚΟΥ Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Μελέτες πάνω σε θέματα μετάφρασης
Εκδ: Μπαρμπουνάκη, Θεσσαλονίκη 1984

Ένα πολύ ενδιαφέρον βιβλίο για ένα θέμα αρκετά παρθένο ακόμα στον τόπο μας, που αφορά την εργασία του μεταφραστή, και χωρίζεται σε δύο μέρη: στο πρώτο μέρος («Προβλήματα της λογοτεχνικής μετάφρασης», περιλαμβάνονται απόψεις γύρω από τη θεωρία και τη διαδικασία της μετάφρασης, ενώ στο δεύτερο «Ένα γράμμα - πέντε μεταφράσεις», ο συγγραφέας σχολιάζει μεταφράσεις πέντε διαφορετικών ελλήνων μεταφραστών, που αφορούν ένα τμήμα του πρώτου γράμματος, από τα γράμματα σ' ένα νέο ποιητή του Ράινερ Μαρία Ρίλκε, ενώ ταυτόχρονα παρουσιάζει μια νέα μεταφραστική εκδοχή, δική του.

ΑΝΤΙΧΑΡΗ
Αφιέρωμα στον καθηγητή Σταμάτη Καρατζά
Εκδ: Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου, Αθήνα 1984

Ένας καλαισθητός τόμος, στον οποίο συνεργάστηκαν παλιοί φοιτητές, συνεργάτες και φίλοι του Γλωσσολόγου και Νεοελληνιστή καθηγητή Σταμάτη Καρατζά και αφιερώνουν στη μνήμη του ως «μια μικρή απόδειξη σεβασμού στο φωτισμένο δάσκαλο και αγάπης στον εκλεκτό φίλο».

Το βιβλίο περιλαμβάνει βιογραφία και εργογραφία του καθηγητή Στ. Καρατζά και σαρανταοκτώ μελέτες πάνω σε θέματα κυρίως λογοτεχνίας και γλώσσας, από ισάριθμους Έλληνες και ξέ-

νους μελετητές. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις μελέτες του Λίνου Πολίτη για «τη χρήση των επιθέτων στο Σολωμό», του Γιάννη Δάλλα για την ποίηση του Βάρναλη, του Ερατοσθένη Καψωμένου για τον Καβάφη, του Ιωάννη Κακριδή για τη χρήση της «ανορθόδοξης τελικής πρότασης» στη γλώσσα του Ομήρου και στη νεοελληνική, του Γιώργου Κεχαγιόγλου για τον «Απόκοπο» του Μπεργαδή, του Γ. Π. Σαββίδη για τους Αριστοτέλη Βαλαωρίτη και Παύλο Λάμπρο, του Μ. Σετάτου για «το γένος και τη νεοελληνική κλίση» και του Κώστα Στεργιόπουλου για την πεζογραφία του Καρκαβίτσα.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΓΙΑΝΝΑΡΗ
Βιβλιογραφία Βασίλη Βασιλικού 1949-1982
Εκδ: Δωρικός, Αθήνα 1984

Μια εξαντλητική βιβλιογραφία γύρω από το έργο του Βασίλη Βασιλικού, που δεν περιορίζεται μόνο στα έντυπα που κυκλοφορούν στην Ελλάδα, αλλά περιλαμβάνει και εκδόσεις, άρθρα και μελέτες που έχουν εκδοθεί ξενόγλωσσα.

Ο κ. Γιώργος Γιάνναρης εργάστηκε συστηματικά για να μας δώσει τελικά μια απλή, χρηστική, οδηγητική, ενδεικτική και κριτική ταξινόμηση του έργου - μυθιστόρημα, άρθρα, χρονογράφημα, ποίηση, θέατρο, μεταφράσεις και συνεντεύξεις —του Βασίλη Βασιλικού, σε όλες τις γλώσσες που έχουν γραφτεί, μεταφραστεί, εκδοθεί.

Ένα βιβλίο ενδιαφέρον και χρήσιμο, όχι μόνο για τους φιλόλογους και ερευνητές, αλλά και για τους απλούς φιλιαναγνώστες.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ
Η ελληνική αρχαιολογία
Εκδ: Τυπογραφείο ΚΕΙΜΕΝΑ, Αθήνα 1984

Ο Στέφανος Κουμανούδης εκθέτει πολλά από τα χρόνια, αλλά και τα πρόσφατα προβλήματα της αρχαιολογικής έρευνας στην Ελλάδα με αμεσότητα και οξύ, συχνά ειρωνικό τόνο.

Το βιβλίο περιέχει, στο πρώτο μέρος του δύο κεφάλαια: Την «Ηρωική εποχή» όπου επιχειρείται μια σύντομη ανασκόπηση της ιστορίας της ελληνικής αρχαιολογίας, κυρίως στο 19ο αιώνα, και τη «Δημοσιούπαλληλική εποχή», όπου ο Σ. Κουμανούδης, εκφράζει την αποψη του για τη σημερινή κατάσταση και τη θέση των Ελλήνων αρχαιολόγων.

Στο δεύτερο μέρος περιέχεται ενδιαφέρον Ανθολόγιο με κείμενα των «εν αρχαιολογία διαλαμπάντων Ελλήνων, που υπήρξαν ερμηνευτές και η δράση τους ή το έργο τους δεν ενδιαφέρουν μόνο τους ειδικούς, αλλά αγγίζουν γενικότερα προβληματισμούς της επιστήμης και της ζωής».

ΥΠΑΡΚΤΟΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

● Σε μια εκτεταμένη επιστολή του ο Τάσος Δύσπυρος από την Αυγόρου - Αμμοχώστου της Κύπρου αναφέρεται στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού και εκφράζει την αντίθεσή του με την στάση του ANTI απέναντί τους με αφορμή σχετική αρθρογραφία του συνεργάτη μας Στ. Κούλογλου για τη Λ.Δ. Γερμανίας, την Τσεχοσλοβακία και την Ουγγαρία, τα κινήματα ειρήνης εκεί και την κατάσταση στο χώρο της νεολαίας (ANTI τχ. 268 και 269). Να ποιες είναι μεταξύ άλλων οι απόψεις του Κύπριου αναγνώστη μας:

... Κατ' αρχήν θα 'θελα να παρατηρήσω πως άρθρα τέτοια δεν έχουν σα σκοπό την παρουσίαση μερικών αρνητικών φαινομένων ή προβλημάτων που πιθανόν να συναντιούνται στις σοσιαλιστικές χώρες, με διάθεση καλόπιστης κριτικής (δηλαδή από σοσιαλιστικές θέσεις), αλλά αντίθετα έχουν σα σκοπό τη δυσφήμιση του σοσιαλιστικού συστήματος. Συχνά πυκνά στο περιοδικό «ANTI» φιλοξενούνται άρθρα για τις σοσιαλιστικές χώρες (την πρώτη θέση κατέχουν φυσικά τα άρθρα για την Πολωνία). Το «παράξενο» (ας πούμε) είναι, πως το «ANTI» —σαν «ανεξάρτητο» περιοδικό της Αριστεράς, όπως θέλει να παρουσιάζεται— ουδέποτε έχει γράψει και δυο καλά λόγια για τις σοσιαλιστικές χώρες, λες και ο υπαρκτός σοσιαλισμός είναι ένα σύστημα λαθών και προβλημάτων. Και αν καμιά φορά μέσα στα πλαίσια της δημοσιογραφικής δεοντολογίας παρουσιάζεται και η άποψη της άλλης πλευράς (και τούτο πολύ σπάνιο), όπως π.χ. με τη συνέντευξη του ROF WUNCHE (ανώτατου κρατικού λειτουργού της Λ.Δ. της Γερμανίας), τότε με τα ανάλογα εισαγωγικά σχόλια γίνεται κάποια προδιάθεση του αναγνώστη για να δεχτεί με επιφυλακτικότητα και δυσπιστία τις αντίθετες απόψεις...

Δεκάδες είναι οι προτάσεις της Σοβιετικής Ένωσης και των άλλων σοσιαλιστικών χωρών για τον αποπλισμό. Αλλά δυστυχώς ή δεν απαντώνται ή δεν γίνονται δεκτές. Και πραγματική προσφορά του «ANTI» στην υπόθεση της ειρήνης θα 'ταν η προβολή τούτων των προτάσεων ή τουλάχιστον η απλή παρουσίασή τους, γιατί πολλές φορές ο αστικός Τύπος τις κρατεί μυστικές από τους λαούς, παρά «να γυρεύει ψύλλους στ' άχυρα» προβάλλοντας κάποια «ανεξάρτητα» κινήματα ειρήνης στις σοσιαλιστικές χώρες...

Δεύτερο σημείο της αναφοράς μου είναι η νεολαία των σοσιαλιστικών χωρών. Κι εδώ ο συγγραφέας των άρθρων αδυνατεί να δει μια μεγάλη αλήθεια: Τις μεγάλες προσπάθειες που καταβάλλουν

οι αστοί ιδεολόγοι, με τα πάρα πολλά μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, για διάβρωση της συνείδησης των νέων στις σοσιαλιστικές χώρες, δηλαδή να τους επηρεάσουν ιδεολογικά, πολιτικά, ηθικά και ακόμα ψυχικά και έτσι να τους απομακρύνουν και να τους αποξενώσουν από την κομμουνιστική κοσμοθεωρία και τα ιδανικά, τη ζωή και τα προβλήματα του σοσιαλισμού.

Κανείς δεν αμφισβallesti πως στις σοσιαλιστικές χώρες υπάρχουν ατέλειες και προβλήματα και πως γίνονται λάθη. Αλλά γιατί στ' όνομα αυτών των ατελειών ή λαθών να απορρίπτουμε τον υπαρκτό σοσιαλισμό στο σύνολό του και να ξεγράψουμε το σοσιαλιστικό σύστημα. Ο συντάκτης του περιοδικού επισκέφτηκε μερικές σοσιαλιστικές χώρες και είχε μια «εμπειρική» γνώριμία με τον υπαρκτό σοσιαλισμό, η οποία όμως είναι επιφανειακή. Και μάλιστα μας παρουσιάζει τα γεγονότα με τέτοιο τρόπο που δίδει την ευκαιρία στην αστική προπαγάνδα να τα εκμεταλλευτεί (εκτός φυσικά αν τέτοια πρόθεση είχε και ο αρθρογράφος που ως φαίνεται πήγε σε τούτες τις χώρες και είδε μόνο ό,τι ήταν προδιατεθειμένος να δει). Ζητήματα όπως η «μαύρη αγορά», το «λάδωμα», διάφορες περιπτώσεις κοινωνικού παρασιτισμού (π.χ. τα ναρκωτικά), η ανάπτυξη περιθωριακών κινήματων κτλ. γίνονται στο μυαλό και κρύβουν την πραγματικότητα. Τα διάφορα προβλήματα της νεολαίας παρουσιάζονται επιφανειακά, δε γίνεται ούτε καν προσπάθεια να αναζητηθούν οι ρίζες και οι αιτίες τους —οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, ιστορικές που γεννούν τα διάφορα αρνητικά φαινόμενα.

Και ο αναγνώστης μας τελειώνει με τα παρακάτω εκφράζοντας ταυτόχρονα και τη γνώμη του για το πως το ANTI θα προσφέρει στον αγώνα για το «ξεπέρασμα της καπιταλιστικής κοινωνίας».

Δεν πρέπει να μας διαφεύγει πως η καπιταλιστική κοινωνία έχει στα χέρια της πάρα πολλά μέσα (χιλιάδες έντυπα, ραδιόφωνο, τηλεόραση κ.ά.) που της επιτρέπουν τη διάδοση της ιδεολογίας της σ' όλο και πιο μεγαλύτερο μέρος των μαζών, σ' αντίθεση βέβαια με τις δυνάμεις εκείνες που παλεύουν για το ξεπέρασμά της. Το «ANTI» θα μπορούσε να προσφέρει σ' αυτή την πάλη μειώνοντας την «ANTI» - ΚΚΕ, την «AN-

TI» - ΑΚΕΛική και την «ANTI» - σοσιαλιστική αρθρογραφία του ή τουλάχιστον παρουσιάζοντας και τις σπόψεις των άμεσα θυγόμενων (στο τεύχος 270 στο άρθρο

για το κίνημα των στρατιωτών, γιατί δεν παρουσιάζονται και οι απόψεις της ΚΚΕΔ στα σχετικά ερωτήματα;)

Κλείνοντας θα 'θελα να τονίσω πως σήμερα ο αριστερός όταν σταθμίζει τα προβλήματα και τις προοπτικές μιας σοσιαλιστικής χώρας, είναι όποια προβλήματα και όποιες δυσκολίες και αν υπάρχουν ιστορικά αισιόδοξος και όχι να καλλιεργεί την απαισιοδοξία και να προσπαθεί να κλονίσει την πίστη των εργαζομένων προς τα ιδανικά του σοσιαλισμού.

Φιλικά,
Τάσος Δύσπυρος
Αυγόρου - Αμμοχώστου
Κύπρος

Σ.Σ. Σε ό,τι αφορά ένα θέμα δεοντολογίας του περιοδικού που θίγει ο αναγνώστης μας, την παρουσίαση της άποψης της ΚΚΕΔ δηλαδή, για το κίνημα των Στρατιωτών, το ANTI ζήτησε από την ΚΚΕΔ τη γνώμη της για τη συνδιάσκεψη της ΕΚΚΟ και το κίνημα γύρω από το Στρατό, αλλά δεν πήρε απάντηση μέχρι που τυπώθηκε το τεύχος, αλλά ούτε και για το επόμενο. Για τις υπόλοιπες παρατηρήσεις του αναγνώστη μας θέλουμε να επισημάνουμε ότι τα προβλήματα που θίγει έχουν τεθεί από τις στήλες του ANTI και η συζήτηση γύρω από αυτά συνεχίζεται. Όσον αφορά την άποψή του για τις «ατέλειες» και τα «λάθη» των καθεστώτων των χωρών του υπαρκτού σοσιαλισμού, οφείλουμε να πούμε ότι μας βρίσκει αντίθετους. Δεν είναι τυχαίο λοιπόν που τα άρθρα για την Πολωνία στο ANTI «κατέχουν» την πρώτη θέση...

ΤΡΟΤΣΚΙ - ΚΚΕ εσ. ΚΑΙ ΕΔΕ

● Από το Σάββα Μιχαήλ Γ.Γ. της ΕΔΕ πήραμε μια εκτεταμένη επιστολή που αναφέρεται στη μη δημοσίευση ενός γράμματός του στην εφημερίδα «Αυγή» με αφορμή το άρθρο του Τζανφράνκο Μπεράντι «Τα μυστικά γράμματα του Τρότσκι», που δημοσιεύτηκε στην ίδια εφημερίδα στις 14-10-84. Να τι γράφει στο γράμμα του στο ANTI μεταξύ άλλων, ο Σ. Μιχαήλ εκ μέρους της ΕΔΕ, με τίτλο «Γιατί σιωπάει η Αυγή».

Στις 17 Οκτώβρη έστειλα, σαν γραμματέας της ΕΔΕ, ένα γράμμα στην «Αυγή» με ερωτήματα που ανακύπταν από την αρθρογραφία της για τον Τρότσκι. Πιο συγκεκριμένα, τα ερωτήματα προκλήθηκαν από την αναδημοσίευση του άρθρου του Τζανφράνκο Μπεράντι, με τίτλο «Τα μυστικά γράμματα του Τρότσκι», στην κυριακάτικη «Αυγή» στις 14 του Οκτώβρη.

Πώς γίνεται —ρωτούσαμε— η εφημερίδα του ΚΚΕ εσωτερικού, με τα δημοσιεύματά της, να θέλει

να δείξει ότι δεν θεωρεί τον Τρότσκι επικατάρατο ταμπού κι ότι αναγνωρίζει έμμεσα τη συνεισφορά του στην Οκτωβριανή Επανάσταση, κι από την άλλη, το ίδιο το ΚΚΕ εσωτερικού, 16 χρόνια μετά τη διάσπαση του ΚΚΕ και μετά από 3 Συνέδρια να αρνείται μέχρι τώρα να αποκαταστήσει πολιτικά τον Τρότσκι και τους συντρόφους του, τον παλιό γραμματέα του ΚΚΕ κι αργότερα τροτσκιστή Π. Πουλιόπουλο κι όλους τους τροτσκιστές που συκοφάντησαν ή και δολοφόνησαν οι σταλινικοί του ΚΚΕ και της Ο.Π.Α.;

Το γράμμα στην «Αυγή» κατάληξε ως εξής:

«Δεν μπορείται να έχετε και τον σκύλο χορτάτο και την πίττα σωστή.

Δεν μπορείται από τη μια να γράφετε για τον «ρώσο επαναστάτη» Τρότσκι και από την άλλη να αρνείστε την πολιτική αποκατάστασή του και την αποκατάσταση των συντρόφων του. Δεν μπορείτε να ζητάτε εύσημα «δημοκρατικότητας» δημοσιεύοντας άρθρα σαν αυτό της περασμένης Κυριακής και από την άλλη να διατηρείται την πολιτική κληρονομιά του σταλινισμού.

Δεν υπάρχουν περιθώρια υπεκφυγής στα παραπάνω ερωτήματα. Περιμένουμε τη δημοσίευσή της στην «Αυγή» και την απαραίτητη απάντησή.

Το γράμμα παραδόθηκε αυθημερόν, στις 17 του Οκτώβρη, από τον αρχισυντάκτη της «Σοσιαλιστικής Αλλαγής» σ. Θ. Κουτσουμπό στα χέρια του υπεύθυνου της «Αυγής» κ. Γιάνναρου —που διαβεβαίωσε ότι οπωσδήποτε θα δημοσιευθεί. Από τότε, άκρα σιωπή. Ο κ. Γιάνναρος βρήκε καιρό να γράψει επαινετικά σχόλια για τα άρθρα του Ανδρουλάκη στον «Ριζοσπάστη» για την ΕΣΣΔ αλλά τίποτα για τα ερωτήματά μας. Στις 25 του Οκτώβρη, καθώς ήταν αδύνατο να επικοινωνήσουμε με τον πάντοτε πολυάσχολο κ. Γιάνναρο, ο σ. Κουτσουμπός συνάντησε τον αρχισυντάκτη της κυριακάτικης έκδοσης της «Αυγής» κ. Ματζουράνη. Ο τελευταίος δήλωσε πλήρη άγνοια του γράμματος κι αναρμοδιότητα, παραπέμποντας στον... κ. Γιάνναρο.

Η πολιτική υπεκφυγή είναι πιο ολοφάνερη. Η σιωπή της «Αυγής» κάτι περισσότερο από εύλογη. Είναι καιρός τώρα να δώσουμε εμείς την απαραίτητη πολιτική εξήγηση, μπροστά σ' όλο το εργατικό κίνημα, όπως και στα μέλη και στους υποστηρικτές του ΚΚΕ εσωτερικού και της πολυθρύλητης «ανανέωσης».

Γιατί προσκρούει σε προληπτική λογοκρισία ένα γράμμα από τους τροτσκιστές; Γιατί είναι απαγορευμένο ταμπού; Τι τους φοβίζει;

Η στάση αυτή δεν δείχνει, όπως θεωρούν ορισμένοι και ελπίζουν ακόμα στο ΚΚΕ εσωτερικού, τα «όρια της ανανέωσης» (το ότι κάποια βήματα γίνονται αλλά δεν προχωρούν παραπέρα, μένουν στη μέση του δρόμου κτλ., κτλ.). Δείχνουν τη φύση της «ανανέωσης» που επαγγέλλεται το ΚΚΕ εσωτερικού. Από τη μια θέλει να κερδίσει την υποστήριξη ενός πλατύτερου χώρου δυσανεσθημένων κι «ανένταχτων της Αριστεράς», πράγμα που το υποχρεώνει να δείχνει ότι κρατάει απόσταση από πιο κραυγαλέες και δυσφημισμένες πλευρές του «παραδοσιακού» σταλινισμού, όπως είναι οι σταλινικές συκοφαντίες ενάντια στον Τρότσκι. Από την άλλη, φροντίζει να περιφρουρεί στα καίρια σημεία της η σταλινική κληρονομιά και να μη θηγούν οι θεματοφύλακες της μέσα στον κομματικό μηχανισμό. Μ' αυτή την «πολυσυλλεκτική» τακτική, ελπίζει ότι θα κερδίσει υποστήριξη και ψηφοφόρους από κάθε κατεύθυνση, θα αξιοποιήσει το 3,4% των τελευταίων ευρωεκλογών, θα το εκμεταλλευτεί απέναντι στο «αντίπαλο δέος» του ΚΚΕ και θα προωθήσει, από ενισχυμένες θέσεις, τις προτάσεις συνεργασίας με το κυβερνητικό ΠΑΣΟΚ.

Από τη μια τα άρθρα περί Τρότσκι. Από την άλλη, η συνεχής αρθρογραφία, ιδιαίτερα στην «Αυγή» της Κυριακής, για την ανάγκη της συμμαχίας «σοσιαλιστών του ΠΑΣΟΚ και κομμουνιστών της ανανέωσης», η συνέντευξη Κύρκου στη «Θεσσαλονίκη» για τη δυνατότητα κοινού ψηφοδελτίου ΠΑΣΟΚ - ΚΚΕ εσωτερικού στις επόμενες εκλογές κτλ. Αυτές είναι οι δύο αντίθετες όψεις του ίδιου νομίσματος. Ενός νομίσματος με βαθιά επάνω του τη σφραγίδα του σταλινισμού, ή, αν θέλετε, του ευρωσοσιαλισμού...

...Δεν αποτελούν έκπληξη για μας η εκκωφαντική σιγή της «Αυγής», η λογοκρισία του γράμματός μας ή η άρνηση του ΚΚΕ εσωτερικού να αποκαταστήσει πολιτικά τον Τρότσκι, τους συντρόφους του κι όλα τα θύματα του σταλινισμού. Οι πράξεις αυτές πηγάζουν άμεσα από τον ιστορικό δεσμό του ΚΚΕ εσωτερικού με το σταλινισμό.

Φυσικά ο Τρότσκι δεν έχει ανάγκη να αποκατασταθεί πολιτικά από το ΚΚΕ εσωτερικού. Η στάση, όμως, του ΚΚΕ εσωτερικού, πολλά έχει να διδάξει στα μέλη και στους αναγνώστες της «Αυγής».

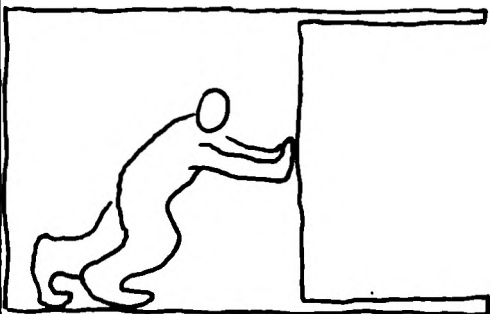
Οι ευρωσταλινικοί δεν δυσκολεύονται να φλυαρούν περί Τρότσκι, να καλούν αποστάτες του Τροτσκισμού σαν τον Πάμπλο στο Φεστιβάλ της «Αυγής», και να διαφημίζουν στην εφημερίδα τους το (αντί) «Μαρξιστικό Δελ-

τίο» της ψευδοτροτσκίζουσας ΟΚΔΕ. Όταν όμως, οι πραγματικοί τροτσκιστές τους βάζουν τα σημαντικά ερωτήματα της ιστορίας, τότε καταπίνουν τη γλώσσα τους, και θάβουν το γράμμα της ΕΔΕ.

Το ανέχονται αυτό τα μέλη και οι υποστηρικτές του ΚΚΕ εσωτερικού; Έχουν, τώρα, οι ίδιοι τον λόγο. Η τροτσκιστική εφημερίδα η «Σοσιαλιστική Αλλαγή», θα δημοσιεύσει ελεύθερα την άποψή τους.

1/11/84

Σάββας Μιχαήλ
Γ.Γ. της ΕΔΕ

ΝΕΑ ΔΙΕΘΝΗΣ;

● Συμμετοχή στη «διεθνή» των «προοδευτικών και δημοκρατικών δυνάμεων» διαβλέπει για το *ΑΝΤΙ* ο αναγνώστης μας *Λευτέρης Τσάγγαρης*. Στην επιστολή που ακολουθεί αναφέρεται σε σχόλιο του *ΑΝΤΙ* για το μήνυμα του Κολ προς τη «ΝΔ» και με αφορμή αυτό και στη στάση του περιοδικού για αντίστοιχες καταστάσεις. Δημοσιεύουμε την επιστολή του αναγνώστη μας, με την παράκληση να ξαναδιαβάσει την αρθρογραφία του περιοδικού για τα θέματα που θίγει, γιατί άλλη και διαφορετική ήταν η θέση και η επιχειρηματολογία των σχολίων του *ΑΝΤΙ* στα θέματα για τα οποία θεωρεί μειωμένη την «ευαισθησία» του περιοδικού. Εκτός και αν ο ίδιος είναι ιδιαίτερα «ευαίσθητος» προς μία και μοναδική πλευρά...

Κύριε Διευθυντά,

Με έκπληξη διάβασα στο τεύχος 274, της 9ης Νοεμβρίου 1984, ότι εκδηλώσεις συμπαραστάσης, όπως το μήνυμα του Κολ προς τη Νέα Δημοκρατία, «έχουμε να δούμε από την εποχή της κομμουνιστικής διεθνούς».

Σε ποια κατηγορία «συμπαραστάσης» εντάσσει λοιπόν το περιοδικό σας τα λόγια του πρωθυπουργού της Λιβύης προς τον πρωθυπουργό μας, κατά την επίσκεψή του στη χώρα αυτή; (Σας δοκίμασαμε, σας εγκρίναμε, θα κάνουμε το παν για να παραμείνετε στην εξουσία κτλ.) (Εδώ άλλωστε ταιριάζει και το όμοιος ομοίω αεί πελάζει, για να μην αναφέρουμε και τις νεοελληνικές παραλλαγές του με τα λάχανα, ή το φτυάρι).

Η την επέμβαση της ελληνικής κυβερνήσεως κατά την προεκλογική περίοδο στη Δυτική Γερμανία, όταν εκφράσθηκε η προτίμηση προς το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα και η εκτίμηση ότι αν

κερδίσει τις εκλογές ο Κολ ο γερμανικός λαός θα γνωρίσει «πισωγυρίσματα»;

Σύμφωνα με τη λογική του άρθρου σας αυτό μάλλον πρέπει να θεωρηθεί προπέτεια και μήνυμα «προτεκτοράτου» προς «κραταιά χώρα».

Φαντάζομαι ότι η εμφάνιση στα μπαλκόνια των προεκλογικών συγκεντρώσεων του ΠΑΣΟΚ ξένων σοσιαλιστών ηγετών θα πρέπει να κατατάσσεται σε άλλη κατηγορία συμπαράστασης.

Θα πρέπει δε να κατασκευάσουμε και κάποια άλλη κατηγορία συμπαραστάσης για να εντάξουμε τα λόγια του εκπροσώπου του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης κατά το τελευταίο Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ.

Φαίνεται λοιπόν από τα παραπάνω λίγα παραδείγματα ότι η μόνη ενεργός διεθνής δεν είναι η διεθνής της «αντίδρασης» αλλά υπάρχει και διεθνής των «προοδευτικών και δημοκρατικών δυνάμεων». Μόνο που η συμπάρασταση των τελευταίων δεν μπορεί να χαρακτηριστεί «χοντρή», κατά τη λογική σας, ενώ της πρώτης είναι πράγματι «χοντρή».

Αυτά, με την ελπίδα ότι η ευαισθησία σας θα ενισχυθεί και προς την άλλη πλευρά ώστε να μην κατηγορησθε για ημιπληγία.

Λευτέρης Τσάγγαρης

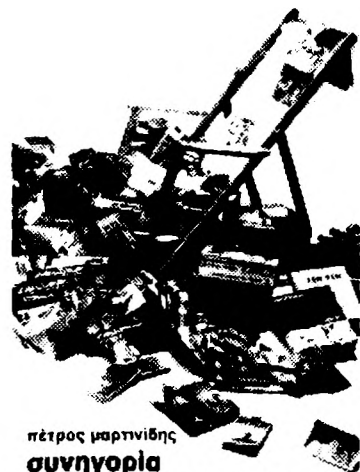
ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ

Από την Ομάδα Τύπου του Α.Κ.Ο.Ε. (Απελευθερωτικό Κίνημα Ομοφυλόφιλων Ελλάδας) λάβαμε την παρακάτω επιστολή, που είναι και μαρτυρία, για τα όσα, επί των ημερών μας, «ολισθήματα» διαπράττονται από μερίδα του Τύπου.

Το... έγκυρο «Βήμα» απέδειξε για άλλη μια φορά ότι διακρίνεται από ανευθυνότητα και έλλειψη σοβαρής αντιμετώπισης των πραγμάτων. Συγκεκριμένα, στο «Βήμα της Κυριακής» (21/10/84) δημοσιεύτηκε άρθρο με τίτλο «Το "τρίτο φύλο" στο Κογκρέσο...». Το κείμενο αυτό είναι ανυπόγραφο· υπάρχει μόνο η ένδειξη «Ουάσιγκτον, Οκτώβριος». Αλλά εκείνο που ενδιαφέρει δεν είναι η πηγή, αλλά το περιεχόμενο. Πρόκειται για κείμενο που οδηγεί τόσο τον Τύπο, όσο και την αντίληψη για την ομοφυλοφιλία, πολλά χρόνια πίσω.

Πρωτ' απ' όλα, από τον τίτλο και μόνο αντιλαμβάνεται κανείς την ανευθυνότητα του δημοσιεύματος, αφού πλέον ο χαρακτηρισμός «τρίτο φύλο» θεωρείται κάτι περισσότερο από αντιεπιστημονικός. Παραθέτουμε ορισμένα ενδεικτικά αποσπάσματα για να φανεί η γελοιότητα αλλά και ο επικίνδυνος ρόλος την απόψεων που δημοσιεύονται: «Επειδή ελάχιστα είναι τα πράγματα που, α-

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΕΧΝΟ

πέτρος μαρτινίδης
συνηγορία
της παραλογοτεχνίας

βιβλία του
ΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΥ
σε όριστική τυποποιημένη έκδοση

1
Ο ΔΡΟΜΟΣ
ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
Φιλοσοφία. Τέταρτη έκδοση.

2
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΓΑΤΩΝ
Ποίηση. Τρίτη έκδοση.

3
ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΠΑΝΤΑ
Σάτιρα. Τέταρτη έκδοση.

4
ΠΑΡ' ΟΛΑ ΑΥΤΑ
Πεζά. Δεύτερη έκδοση.

5
ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ
Φιλοσοφία. Τρίτη έκδοση.

6
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
Δοκίμια. Δεύτερη έκδοση.

7
Η ΔΥΣΤΥΧΙΑ
ΤΟΥ ΝΑ ΕΙΣΑΙ
ΕΛΛΗΝΑΣ
Σάτιρα. Δέκατη τρίτη έκδοση.

8
ΣΚΕΨΕΙΣ
ΠΑ ΤΗΝ
ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ
ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ
Φιλοσοφία. Τέταρτη έκδοση.

9
ΠΟΙΗΜΑΤΑ
1950-1980

10
ΞΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
Μεταφράσεις 1957 - 1982

11
ΟΙ ΝΕΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
Πέμπτη έκδοση.

12
ΚΟΙΝΟΤΟΠΙΕΣ
Δεύτερη έκδοση.

13
Ο ΕΛΛΗΝΑΣ ΒΟΥΛΛΑΣ
Ιστορία.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9 - Τηλ. 3807.744

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΤΥΠΟ**

Κατερίνα Σαιν-Μαρτέν
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς

Το ιστορικό χρονικό των Λαμπράκηδων, της νεολαιίστικης οργάνωσης, που σημάδεψε μια ολόκληρη γενιά, για πρώτη φορά αποτελεί αντικείμενο συστηματικής μελέτης.

Με πλούσιο όσο και σπάνιο φωτογραφικό υλικό και δυσεύρετα ντοκουμέντα η κοινωνιολόγος-ιστορικός Κατερίνα Σαιν-Μαρτέν περιγράφει την οργανωτική δομή, την πολιτική παρέμβαση και τις πολιτιστικές δραστηριότητες της «Νεολαίας Λαμπράκη».

Άγνωστες πτυχές αλλά και αποσιωπήσεις ή και διαστρεβλώσεις γύρω απ' τα πραγματικά περιστατικά φωτίζονται μέσα από πλήθος συνεντεύξεων που η συγγραφέας πραγματοποίησε με μέλη της Νεολαίας Λαμπράκη, αλλά και μια αδημοσίευτη συνέντευξη με τον πρόεδρο της Νεολαίας τον Μίκη Θεοδωράκη, δημοσιεύεται αυτούσια.

Είκοσι χρόνια μετά τη δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη, η ιστορία αρχίζει να φωτίζει τα «πραγματικά» της οργάνωσης που υπερέβη τα κομματικά πλαίσια και έδρασε ως ο καταλύτης για μια σειρά από πολιτικές και πολιτιστικές αλλαγές.

Τη μετάφραση και την επιμέλεια της έκδοσης είχε η Χαρά Ντάλη.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ», Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία», Τσιμισκή 78

πό πολιτικής ή κοινωνικής πλευράς, μπορεί να κάνει κανείς μέσα σε μια τουαλέτα, οι ομοφυλόφιλοι έχουν αρχίσει δειλά δειλά να εμφανίζονται στη δημόσια ζωή των ΗΠΑ». Δηλαδή, οι ομοφυλόφιλοι είναι η κατηγορία εκείνη των ανθρώπων που προορίζεται για τις... τουαλέτες, αλλά τώρα οι αναιδείς σήκωσαν κεφάλι και θέλουν να εμφανιστούν και στη δημόσια ζωή. Κι όχι μόνο αυτό, αλλά ευνοούνται και από το νόμο: «Οι ομοφυλόφιλοι, πάντως, ευνοούνται πολύ από την αμερικανική νομοθεσία. Και η κυβέρνηση ξοδεύει αυτή τη στιγμή αφειδώς, προκειμένου να βρεθεί η θεραπεία της φοβερής αρρώστειας AIDS που τους εξολοθρεύει». Τη στιγμή που οι εφημερίδες η μια μετά την άλλη σταμάτησαν ν' αποκαλούν την ασθένεια AIDS ως «νόσο των ομοφυλόφιλων», αφού αποδείχτηκε πια ότι μπορεί ο καθένας να προσβληθεί απ' αυτήν, είτε ομοφυλόφιλος, είτε ετεροφυλόφιλος είναι, το «Βήμα» συνεχίζει το παλιό βιολί. Αλλά το πιο... ωραίο είναι παρακάτω: «Εκτός απ' αυτά, οι ομοφυλόφιλοι έχουν δια νόμου εξασφαλίσει το δικαίωμα να πηγαίνουν και να μένουν όπου θέλουν και δεν διώχνονται από τη δουλειά τους ακόμα κι όταν αντιληφθούν οι άλλοι το... βίτσιο τους. (βλ. Ν.Π. Ανδριώτη, «Ετυμολογικό λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής»², 1967, σ. 52: «βίτσιο το, κακή συνήθεια, πάθος· μεσν. βίτσιον Ιταλ. vizio ή λατιν. vitium». Να δούμε πότε το «Βήμα» θα κόψει τις κακές συνήθειες και τα πάθη του... Παρόλο όμως που είναι ολοφάνερα τα βίτσια του, κυκλοφορεί ελεύθερα όπου θέλει).

Γενικά το δημοσίευμα είναι γεμάτο από αντιομοφυλόφιλες αναφορές με αποκορύφωμα τα εξής σπουδαία: «Στη Νέα Υόρκη, ο δήμαρχος Έντουαρντ Κοχ (γνωστός ομοφυλόφιλος) προσπάθησε να επιβάλει στις ιδιωτικές επιχειρήσεις που έχουν πάρε δώσε με τις δημοτικές αρχές, να καταργήσουν τις διακρίσεις εναντίον των ομοφυλόφιλων. Ήταν τόση η κατακραυγή, όμως, που αναγκάστηκε ν' αποσύρει τη σχετική πρόταση. Καλοί οι ομοφυλόφιλοι, αλλά δεν μπορούν ν' απολαμβάνουν ιδιαίτερης προστασίας μεγαλύτερης από αυτήν που τους παρέχουν οι νόμοι του κράτους, επικυρωμένοι από το Κογκρέσο». Η κατάργηση λοιπόν των διακρίσεων σε βάρος των ομοφυλόφιλων σημαίνει και... προνομιακή μεταχείριση τους. Σε τέτοιες όμως ρατσιστικές απόψεις δε χρειάζεται ούτε ν' απαντάει κανείς, αφού από μόνες τους αποδεικνύουν ότι είναι αστήρικτες.

Και τώρα το μικροπολιτικό μας υπόθεσης: Στο κείμενο του «Βήματος» γίνεται αναφορά μόνο στους ρεπουμπλικάνους ομο-

φυλόφιλους βουλευτές. Αγνοούνται μήπως οι αγώνες των ομοφυλόφιλων βουλευτών του δημοκρατικού κόμματος, καθώς και όσων αγωνίζονται έξω απ' τα κόμματα, ή μήπως συμβαίνει κάτι άλλο; Για όποιον έχει την ίδια απορία ας τηλεφωνήσει στο «Βήμα» ή ας περάσει από τα γραφεία του. Αμφίβολο όμως αν θα πάρει απάντηση. Γιατί εμείς τηλεφωνήσαμε τη Δευτέρα, 22/10/84, μας είπαν να περάσουμε από τα γραφεία την επομένη, αλλά όταν πήγαμε ο θυρωρός δε μας άφησε να μπούμε. (Πρέπει να σημειωθεί ότι αυτό δεν μας έχει συμβεί σε καμιά άλλη εφημερίδα που επισκεφτήκαμε, παρά μόνο στο «Βήμα» που υποτίθεται ότι σέβεται τη δημοκρατία και το διάλογο). Τηλεφωνήσαμε από κάτω και μας είπαν ότι ο κύριος Διευθυντής απουσιάζει. Μετά πέντε λεπτά ο κύριος Διευθυντής... κατέβηκε κι όταν τον πλησιάσαμε μας είπε ότι αρνείται να μιλήσει στο δρόμο. Τηλεφωνήσαμε στο σπίτι του, αρνήθηκε να μιλήσει κι εκεί. Στο γραφείο όχι, στο δρόμο όχι, στο σπίτι όχι, που επιτέλους μιλάτε κύριε Ψυχάρη;

Ομάδα Τύπου
του Α.Κ.Ο.Ε.

ΕΠΑΙΝΟΣ ΚΑΙ ΨΟΓΟΣ

● Για τη Δημόσια Διοίκηση και τον τρόπο πρόσληψης των Δημοσίων Υπαλλήλων οι δύο επιστολές που ακολουθούν. Η πρώτη από την Τερέζα Πρωτογέρου, που θεωρεί την πρόσληψη με το μηχανογραφικό σύστημα σωστή, παρητρεί μεταξύ άλλων για τις αντιρρήσεις και την κριτική σ' αυτό το σύστημα:

...Γράφτηκε ακόμη ότι έμειναν έξω οι αριστούχοι, και ερωτώ ποιος μπορεί να εγγυηθεί ότι οι αριστούχοι θα είναι και άριστοι υπάλληλοι; Απ' ό,τι διάβασα στον Τύπο πέρσι και φέτος, πολλοί δεν κατάφεραν να μουν ούτε σε κάποιο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, πώς θα μπορούσαν να διαπρέψουν στη Δημόσια Διοίκηση που είναι μια διαδικασία τελείως διαφορετική από το σχολείο;

Και έρχομαι στην αξιοκρατία, στα μεταπτυχιακά προσόντα.

Από πού θα μπορούσε κανείς να συμπεράνει ότι όποιος έκανε μια εργασία παραπάνω σε κάποιο συγκεκριμένο θέμα και πήρε το master ή το doctora θα είναι και άξιος υπάλληλος; που μάλιστα αυτό το προσόν το απέκτησε με την οικονομική ενίσχυση των γονιών του.

Δηλαδή όσοι δεν έχουν πλούσιους μπαμπάδες να τους στείλουν στο εξωτερικό, πρέπει να έχουν μειωμένα πολιτικά δικαιώματα; Γιατί είναι πολιτικό δικαίωμα μια θέση στο δημόσιο. Ένα είναι βέβαιο ότι ο νέος θεσμός είναι πολύ καλός, θα απαλ-

λάξει τον κόσμο από ένα μεγάλο άγχος, να τρέχει από διαγωνισμό σε διαγωνισμό και από πολιτικό σε πολιτικό, με τις μελλοντικές δε εφαρμογές του, θα αποδειχθεί άριστος.

Όσοι δεν περιέχονται στους καταλόγους των διοριστών να μην επηρεάζονται από προσωπικά αισθήματα και γράφουν απερίσκεπτα πράγματα, οι δε διοριστέοι καλά θα κάνουν να πάρουν επιτέλους κάποια θέση και να μην δέχονται αβασάνιστα τα όσα τους κατηγορούν με τη σκέψη ότι τώρα πια βολεύτηκαν.

Τερέζα Πρωτογέρου

● Στη δεύτερη επιστολή από τον Ε.Γ. που θεωρεί ότι το μηχανογραφικό σύστημα εγκαινιάζει μια πολιτική «υποβιβασμού της προσωπικότητας και αναξιοκρατίας», ο αναγνώστης μας γράφει μεταξύ των άλλων:

Ο νόμος εκβιάζει εκ των προτέρων ένα άτομο, που θέλει να προσληφθεί σε δημόσια θέση, να έχει παντρευτεί, να έχει κάνει παιδιά «όσο πιο πολλά τόσο πιο καλά (= σίγουρη θέση)» χωρίς να σεβαστεί την ελεύθερη επιλογή του ατόμου και χωρίς να εξετάσει τις απαραίτητες οικονομικές προϋποθέσεις. Πώς ο άνεργος θα κάνει παιδιά; Αντίστροφα: γιατί να έχουν προτεραιότητα διορισμού όσοι έχουν παιδιά, αφού αυτό σημαίνει και οικονομική ευχέρεια; Τι θα απογίνουν οι πραγματικοί προλετάριοι με πτυχίο... ζητιάνοι πολυτελείας;

Ποιους παραγκωνίζει λοιπόν το σύστημα; Όσους δεν προβατοποιούνται και προσπαθούν να περισώσουν μέσα στη δίνη της σύγχρονης ζούγκλας στοιχειώδη αξιοπρέπεια.

Και συνεχίζει ο αναγνώστης μας:

....Ποιος φοιτητής θα σκεφτόταν κάποτε ότι τα ξενύχτια, η αγωνία, οι στερήσεις για τις σπουδές, θα εκμηδενίζονταν μπροστά στην δίνη της παιδοπαραγωγής;

Μήπως πρέπει να πάσουν να μελετούν οι υποψήφιοι ανωτέρων και ανωτάτων σχολών και να στραφούν με ζέση στη δημιουργία οικογένειας; Απ' ό,τι αποδείχτηκε πιο σίγουρος είναι αυτός ο δρόμος....

Ευχαριστώ θερμά
για τη φιλοξενία
Ε.Γ.

Ένας 30άρης αδιόριστος και
πειναλέος

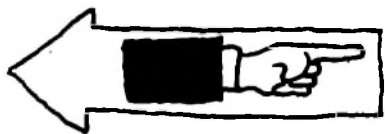
Η «ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ» ΤΗΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

● Από τον κ. Στέφανο Γοντικάκη πήραμε την επιστολή που ακολουθεί και η οποία αναφέρεται σε επιστολή του - απάντηση σε σχόλιο δημοσιευμένο στην εφημερίδα «Τα Νέα».

Προς το περιοδικό Αντί,

Στη στήλη «ο τόνος του πνεύματος» της εφημ. «Τα Νέα», ο κ.

Κώστας Γεωργουσόπουλος γράφει, στις 8-10-84, τα εξής:

«ΕΠΑΙΝΟΣ. Τα καλά πρέπει να λέγονται. Επιτέλους ένα σύγχρονο βιβλίο στην εκπαίδευση. Πρόκειται για τη «Φιλοσοφία» της Γ' Λυκείου. Έχει και στόχο και μέθοδο και γλώσσα. Καλοτυπωμένο, ελκυστικό και ευπρόσωπο. Καιρός ήταν. Είναι γραμμένο από ανθρώπους που ξέρουν το αντικείμενο και γνωρίζουν τη σχολική πράξη. Ένας καινούργιος αέρας στο σχολικό κενό αέρος. Προβλήματα βέβαια θα υπάρχουν και φοβάμαι πολλά. Ποιος θα το διδάξει, όταν η ύλη του είναι δυσπρόσιτη για τους παλιούς εκπαιδευτικούς που δεν έκαναν ποτέ τίποτα πέρα από τον Πλάτωνα και για τους νεότερους που δεν αποφοίτησαν από τα ειδικά Τμήματα των Φιλοσοφικών σχολών. Αν ο εκπαιδευτικός δεν έχει προσωπικό μεράκι για ενημέρωση στο φιλοσοφικό στοχασμό (και η φιλοσοφία είναι «πετριά») πως θα διαπλεύσει θέσεις και κείμενα που εξαντλούν (κυριολεκτικά) όλα τα σύγχρονα ρεύματα; Να περιγράψω και μια άλλη δυσχέρεια; Διδάσκοντας με επάρκεια στην αρχαία φιλοσοφία που αγνοούν τη σύγχρονη και διδασκόμενοι (ευάριθμοι, αλλά απαιτητικοί) που γνωρίζουν (έστω και ακροθιγώς) τη σύγχρονη αγνοούν παντελώς το φιλοσοφικό λόγο από τον Έγελο και πίσω. Χρειάζεται ενημέρωση των δασκάλων και τάχιστα, γιατί υπάρχει κίνδυνος το μάθημα να περιπέσει σε αδιέξοδο και να χαθεί μια, πράγματι, έσχατη ευκαιρία να ανοίξει νέος ορίζοντας στα μυαλά των παιδιών. Ας μη χαθεί, γιατί χαθήκαμε».

Στις 14 Οκτωβρίου, η εφημερίδα παρέλαβε, με τέλεξ από το Γραφείο της στο Ηράκλειο, επιστολή μου —σχόλιο στο παραπάνω κείμενο. Λίγες μέρες μετά, με βεβαίωσαν ότι η επιστολή δόθηκε στο τυπογραφείο για δημοσίευση, ενώ αρκετές μέρες αργότερα, στις 30 Οκτωβρίου, ότι χάθηκε και γιά να δημοσιευθεί είναι ανάγκη να την ξαναστείλω. Έγινε κι αυτό με τέλεξ αυθημερόν. Η επιστολή έχει ως εξής:

«Κύριε Διευθυντή, θέλω να εκφράσω την έντονη αμηχανία που μου προκάλεσε η υμνητική παρουσίαση του βιβλίου «Φιλοσοφία» της Γ' Λυκείου από τον κ. Γεωργουσόπουλο. (Τα Νέα, 8-10-84). Το πρώτο μέρος του νέου εγχειριδίου, αναφερόμενο στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία, αποτελεί ακραίο σύμπτωμα αδίστακτης λογοκρισίας του αρχαίου ελληνικού στοχασμού. Κι όχι μόνο αυτό. Ούτε όσα γλιτώνουν από το ψαλλίδισμα παρουσιάζον-

ται με τιμιότητα. Πλαστογραφούνται ανενδοίασα. Τακτική που ξεπερνά σε θρασύτητα αυθαιρεσίας τη συμβατική λογοκρισία. Κι ακόμη πιο πέρα. Ξεχνά κάποτε ο συγγραφέας, κ. Ευαγ. Ρούσσος, προηγούμενες επεμβάσεις του στην ταυτότητα φιλοσόφων, με συνέπεια αξεπέραστες εσωτερικές αντιφάσεις.

Φοβάμαι ότι ο κ. Γεωργουσόπουλος υπέπεσε στο σφάλμα, που δυστυχώς δεν απέφυγαν και άλλες προσωπικότητες με ανάλογη αξία και προβολή. Έκαμε κριτική χωρίς να διαβάσει το βιβλίο. Επειδή είναι σοφία η απλή αναγνώριση του λάθους, τον παρακαλώ να ξανατοποθετηθεί στο θέμα, προκαλώντας με ενδεχομένως να στηρίξω οποιονδήποτε από τους παραπάνω χαρακτηρισμούς, για τη βαρύτητα των οποίων έχω πλήρη επίγνωση.

Για μια στοιχειώδη ενημέρωση του αναγνώστη. Φετινός στόχος του συγγραφέα, ο οποίος έχει συντάξει το αντίστοιχο μέρος και στο προηγούμενο σχολικό εγχειρίδιο, είναι η απλουστευτική κατάταξη των φιλοσόφων σε δύο κατηγορίες: επαναστάτες - προοδευτικοί απ' τη μια, αντεπαναστάτες - μοναρχικοί κτλ. απ' την άλλη. Οι προβαλλόμενες σταθερές στις φιλοσοφικές κατευθύνσεις των πρώτων είναι ο εντοπισμός της έρευνας στην αισθητή πραγματικότητα, η αντιμεταφυσική, η απομάκρυνση από τη θρησκεία, ενώ οι δεύτεροι αναχαιτίζουν την έρευνα, βλέπουν την επιστήμη και προπαντός θεολογούν.

Για να χωρέσουν οι φιλόσοφοι στα δύο πεποιημένα σχήματα, ήταν αναγκάσιος ο ακρωτηριασμός τους. Ο Ηράκλειτος για παράδειγμα, ήταν ως τα πέρσι συνεχιστής της θεολογίας του Ξενοφάνη (σελ. 164 του περυσινού εγχειριδίου). Φέτος ο κ. Ρούσσος, αφού αποφάσισε να τον κατατάξει εν σκηναίς προοδευτικών, αποκρύπτει τη θεολογία του (ολοφάνερη βέβαια στα σωζόμενα αποσπάσματα) ενώ, δίκην αρχηγού ποδοσφαιρικής ομάδας, διαγράφει από τη χορεία των φιλοσόφων τον Ξενοφάνη, του οποίου την ύλη παρήξη έκρινε σκόπιμο να μην πληροφορούνται στο εξής οι μαθητές.

Ο Παρμενίδης, ως τα πέρσι πρωτοπόρος στο δρόμο που είχε ανοίξει ο πριν απ' αυτόν στοχασμός, (σελ. 166) με τα νέα αξιολογικά κριτήρια εγγράφεται φέτος στη μαύρη βίβλο και, για τις ίδιες φιλοσοφικές κατακτήσεις, του καταλογίζεται «πρωτόγωνη συλλογιστική» (σελ. 23). Το αδιάβλητο της νέας αξιολόγησης βεβαιώνεται με την ακόλουθη εκφωφαντική ομοβροντία: Το Ον του Παρμενίδη, στη σύλληψή του γενικά σαν έννοια μεταφυσικής αρχής, έχει ρίζες στη γενικότερη μυστικιστική, θεοκρατική και

δαιμονοκρατική, μοναρχική και απολυταρχική παράδοση της προεπιστημονικής κοινωνίας (σελ. 24).

Στον Αριστοτέλη, με μια ριζική εκτομή κάθε ίχνους μεταφυσικής και θεολογίας, με ένα αποκάλυπτα ωμό ψεύδος (σελ. 41) και με μια παραπλανητική γενίκευση, (σελ. 44) αποτολμάται η τελική προβολή ως αριστοτελικής, μιας φιλοσοφίας που βρίσκεται στους αντίποδες εκείνης. Εκπληρώνεται έτσι η ευγενική πρόθεση να συμπιεστεί ο Αριστοτέλης στο ασφυκτικό καλούπι των «προοδευτικών δυνάμεων».

Σταματώ ως εδώ περιμένοντας την επανατοποθέτηση του κ. Γεωργουσόπουλου ή την αντίδραση όποιου άλλου κρίνει πως η μαρτυρία της επιστολής αυτής δεν επιτρέπεται να τον αφήσει αδιάφορο».

Την επόμενη μέρα, (31 Οκτωβρίου) ενώ η επιστολή διατηρείται στην αφάνεια, δημοσιεύεται το ακόλουθο κείμενο του κ. Γεωργουσόπουλου:

«ΠΑΛΙΝΩΔΙΑ. ΕΣΠΕΥΣΑ και πρέπει να ζητήσω συγγνώμη από τους αναγνώστες μου. Τουλάχιστον κατά το ήμισυ. Τις προάλλες επάινεσα τη νέα «Φιλοσοφία» της Γ' Λυκείου. Παγιδεύτηκα. Επειδή αποτελείται από δύο μέρη και το πρώτο («ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας») έχει γραφεί από τον ίδιο συγγραφέα του παλιού εγχειριδίου νόμισα πως ξανατυπώθηκε εκείνο το κείμενο. Έτσι μελέτησα τη νέα ύλη, γραμμένη από τον κ. Κυρ. Κατσιμάνη. Οι εντυπώσεις μου ήταν από αυτό το κείμενο. Τώρα όμως που ενέκυψα στο πρώτο μέρος βλέπω πως ο συγγραφέας έχει αλλάξει απόψεις. Χωρίζει τους αρχαίους φιλόσοφους σε προοδευτικούς και αντιδραστικούς, σε δημοκράτες και απολυταρχικούς μυστικιστές, θεολόγους και τα ρέστα. Μέσα σ' αυτά τα καλούπια, κόβει και ράβει αναστήματα όπως ο Πυθαγόρας, ο Παρμενίδης, ο Ζήνων, ο Πλάτων, ο Αριστοτέλης ήρθε στα μέτρα του συγγραφέα. Το περσιέργο είναι πως στο παλιό βιβλίο ο ίδιος άνθρωπος δεν είχε τις ίδιες απόψεις. Τι να υποθέσει κανείς; Πώς τότε λογοκρίθηκε; Και δέχτηκε εννιά χρόνια να παραποιείται η σκέψη του; Υπέγραφε κάθε χρόνο τη σύμβαση; Ή μήπως άλλαξε απόψεις στο μεταξύ; Και ποιος αποφάσισε πως οι τωρινές είναι εγκυρότερες; Στις δυσχέρειες που έχουν οι εκπαιδευτικοί, όπως σημείωνα στο προηγούμενο, προστίθεται τώρα και μια άλλη. Σκεφτείτε έναν ενημερωμένο στα φιλοσοφικά δάσκαλο που θα υπερασπιστεί, φιλοσοφικά εννοώ, τον Πυθαγόρα ή τον Ζήνωνα (ποιος άραγε θα τολμούσε να του το απαγορεύσει;) θα έχει να αντιμετωπίσει από τους

ντοπαρισμένους μαθητές του τη ρετσίνα του αντιδραστικού. Μα είμαστε καλά; Ζητώ πάλι συγγνώμη για το γενικευμένο έπαινο. Πίστευα πως στοιχειώδης συνέπεια θα υπήρχε σ' αυτό τον τόπο».

Απόκειται στον αναγνώστη να συναγάγει τα δικά του συμπεράσματα, αφού παραβάλλει τις ημερομηνίες και τα κείμενα. Δυστυχώς μόνο πάνω στην «παλινωδία». Θα προτιμούσα βέβαια να τα απευθύνω στα «Νέα», αλλά ομολογώ τη δυσκολία μου να καταλάβω ποιες αρχές δημοσιογραφικής δεοντολογίας ασκούνται στην πρακτική της εφημερίδας αυτής.

Στο σχέδιο της επιστολής μου μιλούσα για «απροφάσιστη αναγνώριση του λάθους». Θεώρησα όμως τον χαρακτηρισμό βαρύ, αφού απευθυνόταν σε προσωπικότητα με σεβαστή πνευματική προσφορά. Αντικατέστησα με τη λέξη «απλή». Δυσάμαι τώρα που αναγκάζομαι να πω ότι οι προφάσεις μειώσαν την αξία της αναγνώρισης και οδήγησαν σε νέα ατοπήματα που αποφεύγω να τα επισημάνω. Οπωσδήποτε, έδειξαν ότι ο κ. Γεωργουσόπουλος δεν έχει διαβάσει ούτε την προηγούμενη έκδοση, στην οποία μεταθέτει τον έπαινο για το πρώτο μέρος.

Μόνη σοφή λύση παραμένει και τούτη την ώρα η απλή αναγνώριση του (νέου έστω) λάθους, όσο κι αν το κύριο ζητούμενο δεν είναι η ακρόαση κάποιας άλλης πάλιν ωδής προερχόμενης από τον κριτικό ή τον συγγραφέα του βιβλίου.

Στέφανος Γοντικάκης

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗ

● Από τον εκδότη και βιβλιοπώλη Δ. Παπαδήμα πήραμε την επιστολή που ακολουθεί, η οποία αναφέρεται στην προβολή βιβλίων από τα κρατικά μέσα ενημέρωσης.

Κύριε Διευθυντά,

Με την επιστολή αυτή διαμαρτύρομαι σαν εκδότης και Έλληνας φορολογούμενος για την συστηματική προβολή και με όλα τα κρατικά μέσα ενημέρωσης ενός εκδοτικού οίκου για βιβλία που συμπτωματικά κυκλοφορούν την παραμονή των γιορτών που αρχίζει η κίνηση και η αγορά βιβλίων. Η προβολή αυτή έχει αρχίσει από παλιά και συνεχίζεται μέχρι σήμερα με αφορμή την παρουσίαση από επιστήμονες συγγραφείς και πολιτικούς των έργων τους.

Εμείς οι εκδότες τιμούμε όλους τους συγγραφείς και επιστήμονες μικρούς και μεγάλους για το επιστημονικό και πολιτιστικό έργο τους και τους προβάλλουμε με τις εκδόσεις και καταβάλουμε μεγάλα ποσά για την προβολή και διαφήμιση σε όλα τα μέσα ενημέρωσης, τηλεόραση, ραδιόφωνο, Τυπογραφικά περιοδικά.

Και αναφερόμαστε στο γεγονός ότι τρεις μέρες μετά τα εγκαίνια

της 13ης Πανελληνίας Έκθεσης στο Ζάππειο στην αίθουσα της Αρχαιολογικής Εταιρείας στις 27.11.84 ο διαπρεπής αρχαιολόγος κ. Μαν. Ανδρόνικος παρουσίασε το έργο του ΒΕΡΓΙΝΑ της Εκδοτικής Αθηνών.

Και ενώ για ένα εκδοτικό οίκο με άξιο έργο απασχολήθηκαν όλα τα κρατικά μέσα ενημέρωσης και παρουσίασαν το βιβλίο και στην εκδήλωση παρεβρέθηκαν Υπουργοί, Ακαδημαϊκοί, Λογοτέχνες, Πολιτικοί, στην έκθεση του Ζαππείου που εκατό και πλέον εκδότες και διαπρεπείς συγγραφείς και επιστήμονες, μικροί και μεγάλοι παρουσίασαν τις τελευταίες εργασίες και εκδόσεις των που πολλές απ' αυτές συναγωνίζονται επάξια σε ποιότητα τις καλύτερες ξένες, δεν έγινε η ανάλογη προβολή και παρουσίαση.

Και για πρώτη φορά στα εγκαίνια δεν παραβρέθηκε η ηγεσία του Υπουργείου Πολιτισμού που ασχολείται με το βιβλίο.

Έργο εθνικό και πολιτιστικό για μας, προσφέρει τόσο ο μικρός ποιητής, συγγραφέας, και εκδότης, όσο και ο μεγάλος και θα πρέπει να υπάρχει ίση μεταχείριση και υποχρέωση της πολιτείας για όλους.

Μετά τιμής

Δημήτρης Ν. Παπαδήμας

ΚΑΤΙ ΣΑΝ ΔΩΡΟ...

● Ο Β. Πανόπουλος μας έστειλε το γράμμα που ακολουθεί με τίτλο «Στο πατάρι κάτω από τις βαλίτσες». Μια μαρτυρία «κάτι σαν δώρο» όπως μας γράφει, το αφιερώνει εξαιρετικά στον Λουκιανό Κηληδόνη.

Ό,τι συνέβη στο Μεγάλο Β.Β. King συνέβη και σε μένα, αργότερα βέβαια στις 16 Μαρτίου στον αστερισμό των Ιχθύων ημέρα Πέμπτη γύρω στις δώδεκα και κάτι το μεσημέρι.

Την είχαν πιάσει τη μαμά οι πόνοι από το πρωί. Βγήκα λένε από τη μαμά μ' ανοιχτά τα χέρια, λες και περίμενα κάτι. Δεν τα 'κλεινα. Να! κάπως έτσι. Οι γιατροί αναποφάσιστοι μπροστά στην έκπληξη, μετά από πολύωρα συμβούλια με τη συμμετοχή και του οικογενειακού μας γιατρού που είχαν εμπιστοσύνη, καθώς και του μπαμπά, μου 'βαλαν μια μικρή κιθάρα αγορασμένη από το περίπτερο στ' ανοιχτά μου χέρια. Δεν έκλαιγα.

Προς γενική κατάπληξη σε ηλικία 2 χρόνων έπαιξα την πρώτη μελωδία.

Μιλούσα κιόλας. Η ομιλία μου ήταν κατανοητή και πλήρης. Οι εφημερίδες, το ράδιο, η τηλεόραση, τα επιστημονικά έντυπα, μας έδειχναν All Together και μας έπαιρναν συνεντεύξεις. Διακεκριμένοι επιστήμονες προσπαθούσαν να εξηγήσουν το ανεξήγητο. Απεσταλμένος από το Παιδαγωγ-

γικό Ινστιτούτο Ψυχοσωματικής Έρευνας της Ελβετίας μου 'κανε ερωτήσεις (Tests) και έμεινε άφωνος από το υψηλό Ι.Ο.

Όταν έφυγε του χάρισα κι ένα αυτόγραφο με τη φωτογραφία μου «Στο κύριο... με αγάπη. Ο μπέμπης από την Ελλάδα». Ήμουν αβάπτιστος. Πού να βρεθεί χρόνος. Η μαμά σε μία συνέντευξη καμαρώνοντας μίλησε για τον εαυτό της κι είπε ότι όντας κληρονομικός φορέας των προγόνων της έφερε στον κόσμο εμένα. Το θαύμα. Η μαμά τραγουδούσε τραγουδούσε ωραία. Ο μπαμπάς πια!!! Ε!!! Ήταν ο καλός μου σπορέας. Είπε, ότι από τον καιρό της Σύλληψης περίμενε κάτι παράξενο από το επερχόμενο νεογνό. Την ημέρα της εισβολής ήταν μεθυσμένος. Όταν εξομολογήθηκε στο γιατρό για το μεθύσι του, αυτός κατηφής απάντησε ότι υπήρχε κίνδυνος. Κίνδυνος!!! Φαντάσου να 'βγαίνα μεθυσμένος κι εγώ. Επίσης είχε παρατηρηθεί στη μαμά έλλειψη ιωδίου και υπήρχαν πιθανότητες για το σύνδρομο του Down.

Θυμάμαι η μαμά τηγάνιζε αυγά-μάτια και τραγουδούσε: «Τώρα τα πουλιά, τώρα τα χελιδόνια ...» και παρακαλούσε. Παιξε αγοράκι μου κιθάρα, παιξε καμάρι μου, έλα γιόκα μου, κανακάρη μου. Παιξε, κι εμείς θα σου πάρουμε ρολόι. Τ' άλλα παιδιά δεν θα 'χουν, όμως εσύ θα καμαρώνεις. Παιξε να σε χαρώ.

Εσύ μια μέρα θα καυχιέσαι για μας. Να είσαι υπερήφανος για τους γονείς σου...

Εγώ στο μεταξύ έπαιρνα επιστολές από παιδιά ξένων χωρών, όπου γι' αυτά ήμουν το σύμβολο της ειρήνης, της χαράς.

Η φωτογραφία μου με την κιθάρα στόλιζε τα δωμάτιά τους. Μάλιστα είχε κυκλοφορήσει και μια αφίσα με τη φωτογραφία μου που έγραφε: The baby of the future. Κιθάρα σταμάτησα να παίζω στα πέντε μου χρόνια. Ρολόι δεν μου πήραν. Μου 'λεγαν να βγάλω το Δημοτικό. Το 'βγαλα. Μου 'παν, να πετύχω στο γυμνάσιο. Πέτυχα. Όταν βγάλω με καλό βαθμό την Γ' Γυμνασίου που την έβγαλα. Όταν θα τελειώνα την ΣΤ' και θα πετύχαινα στο Πανεπιστήμιο. Πέτυχα και μου το πήραν. Automatic. Μπορούσα και έκανα μπάνιο χωρίς να βρέχεται.

Τότε ξανάρχισα να παίζω κιθάρα αλλά δεν θυμόμουν τιποτα. Κι ούτε είχα δική μου. Η παλιά ήταν σκεβρωμένη στο πατάρι κάτω από τις βαλίτσες. Τους παρακάλεσα να μου πάρουν μια καινούρια για να ξαναρχίσω κι απάντησαν:

— (κι οι δυο μ' ένα στόμα, μια φωνή). Τώρα πια μεγάλωσες. Κοίταξε να φτιάξεις τη ζωή σου κι άσε τ' αστεία. Εμείς υποφέρουμε για σένα...

Βασίλης Πανόπουλος
Δάσκαλος

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνη τυπογραφείου:
ΑΛΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ
Δεσποτικού 33
Πετρούπολη
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- ΜΟΝΤΑΖ
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμ:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«ΛΙΘΟΤΥΠ» Α.Ε.
Ιασιού 5 - Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 600 δρχ. - Ετήσια 1.200
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 4.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:

εξάμηνη: αεροπ.δολ. 13

ετήσια: αεροπ.δολ. 26

Η.Π.Α. - Καναδάς - Απ. Ασία:

εξάμηνη: αεροπ.δολ. 15

ετήσια: αεροπ.δολ. 30

Αυστραλία - Ωκεανία:

εξάμηνη: αεροπ.δολ. 15

ετήσια: αεροπ.δολ. 30

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 50
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 100

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:

Περιοδικό «ΑΝΤΙ»

Δημοχάρους 60

τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819

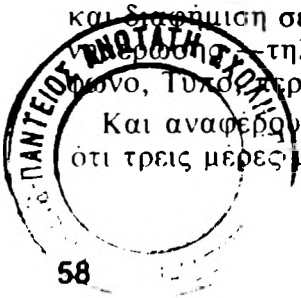
- Για τα βιβλιοπωλεία

Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο

Μ. Κοτζιά και Σια Ο.Ε.

Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

546 22 Θεσσαλονίκη

στο 3ο τεύχος
της ΝΕΑΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

- **Φάκελος Union Carbide: Φυτοφάρμακα και θάνατος.** Γράφουν, Η. Ευθυμιόπουλος, Μ. Μοδινός, Θ. Βαλαβανίδης
 - **Περί βίας και φασισμού.** Συνέντευξη με τον Γ. Καραμπελιά
 - **Η κρίση της τεχνολογίας.** Η. Ευθυμιόπουλος
 - **Η Μήλος χωρίς την Αφροδίτη.** Μ. Μοδινός
 - **Αθληση ή πρωταθλητισμός;** Γ. Σχίζας
 - **Η αλλαγή που δεν έγινε.** Λ. Λουλούδης
 - **Ρεαλισμός ή ουτοπία;** (Το συνέδριο των Πρασίνων). Δ. Παπαϊωάννου
 - **Τα δέντρα στις πόλεις.** Γ. Μαλαμίδης
 - **Η χρεωκοπία της παραδοσιακής πολιτικής.** Σ. Κούλογλου
 - **Oeuvre au blanc.** (Η οικολογία στο έργο της Μ. Γιουρσενάρ) Σ. Τσαγκαρουσιάνος
 - Για το βιβλίο του Γ. Καραποστόλη «**η καταναλωτική συμπεριφορά του νεοέλληνα**». Σ. Παπασπηλιόπουλος
- Πληροφορίες, συνδρομές: Μαυρομιχάλη 39, τηλ. 3619837

κυκλοφόρησε «ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»!

Επιτέλους, ένα βιβλίο για την ελληνική κακογουστιά (κιτς), ένα βιβλίο «περιήγηση» στον κόσμο του φτηνού γούστου όπως διαμορφώνεται μέσα στην καθημερινή ζωή, την ελληνική ζωή, τη δική μας ζωή. Με κείμενα και φωτογραφίες που παρουσιάζουν ανάγλυφα το «κιτς», ένα φαινόμενο «γραφικό» αλλά και επικίνδυνο. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Μέσα στις σελίδες του θα δείτε να παρελαύνουν... η Πατρίς, η Θρησκεία, η Οικογένεια, η Κοινωνία, η Επικοινωνία, η Πολιτική, η Τέχνη. Το κιτς υπάρχει γύρω μας, σ' όλη την Ελλάδα: από το Διδυμότειχο μέχρι τα Φιλιατρά και από τα Γιάννενα μέχρι τη Λάρισα και —φυσικά— την Αθήνα.

Ειδικά άρθρα και πάνω από 1.000 φωτογραφικά θέματα, αποκαλύπτουν, διακωμωδούν και καταγγέλλουν το κιτς δημιουργώντας ένα μοναδικό λεύκωμα επίκαιρο, ενδιαφέρον, απολαυστικό. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Η παρέλαση του κιτς συνεχίζεται. Ανακαλύψτε το κιτς σε κορνίζες, γκομπλέν, μπιμπελό, χαλκοτεχνήματα, χόμπι, τουριστικά σουβενίρ, εικονίτσες, προσκλητήρια, τάφους, πλαστικά λουλούδια, εκκλησίες, είδη για γάμους και βαφτίσια, φωτιστικά, τηλέφωνα, εξώφυλλα βιβλίων, αθλητικό και πολιτικό Τύπο, παιδικά είδη, καρτ ποστάλ, ντίσκο, φαγάδικα, ταβέρνες, πιτσερίες, μόδα, αυτοκίνητα, μαγαζιά, σπίτια, έπιπλα... Αλλά κιτς υπάρχει και στο πορνό, στο αθλητικό ή πολιτικό πανηγύρι, στο τραγούδι, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, τη διαφήμιση... Το κιτς υπάρχει παντού και παρα-
μονεύει... Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραίο»

Για το κιτς σε όλες του τις μορφές γράφουν οι:
Χρ. Βακαλόπουλος, Χρ. Γιανναράς, Περ. Γιαννόπουλος, Μ. Γιουρ-
σενάρ, Γ. Καλιόρης, Χ. Καμπουρίδης, Λ. Κηλαηδόνης, Α. Κολτσιδο-
πούλου, Δ. Κούτσικου, Α. Κυριακίδου - Νέστορος, Π. Μαρτινίδης,
Μ. Μποσταντζόγλου, Δ. Πικιώνης, Δ. Ραυτόπουλος,
Δ. Σκάλος και Ν. Χατζηκυριάκος - Γκίκας.
Προλογίζει η υπουργός Πολιτισμού
και Επιστημών Μελίνα Μερκούρη.
Ωραίο βιβλίο!

Τι είναι «ΚΙΤΣ»

Η λέξη kitsch έχει γερμανική προέλευση προέρχεται από την ιδιωματική φράση kitschen που σημαίνει «πασαλείβω». Το επίθετο kitsch στην τέχνη χρησιμοποιήθηκε για το χαρακτηρισμό του ευτελούς, του φτηνού, του κακόγουστου.

ΕΚΔΟΣΗ:

«ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΑΝΤΙ»

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΟΛΥΜΕΤΑ

Δεινοκράτους 131, Αθήνα 115 21

Τηλ. 72.29.237

«Κάτι το ωραίο»

Με φωτογραφικό υλικό που βασίζεται σε ρεπορτάζ των Χρ. Βλάχου, Τ. Βρεττού και Λ. Μιαούλη και εμπλουτίστηκε από αρχειακό υλικό πολλών επαγγελματιών και ερασιτεχνών φωτογράφων. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Ένα βιβλίο ντοκουμέντο!

Μια έκδοση των «Φίλων του περιοδικού ΑΝΤΙ»

- 360 σελίδες • 1059 έγχρωμες και μαυρόασπρες φωτογραφίες
- Σε σχήμα 21 x 28 πανόδετο

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»

ΜΙΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΚΟΓΟΥΣΤΙΑ.

Ωραίο βιβλίο!

